

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 12 Μαρτίου 2023 • Έτος 15^ο • Αρ. φύλλου 758

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Από «σωτήρες» της ΕΔΕΚ διασπαστές

Όσοι προαναγγέλλουν τη δημιουργία νέας πλατφόρμας στον χώρο της σοσιαλδημοκρατίας, ας δικαιολογήσουν πώς από αυτόκλητοι «σωτήρες» της ΕΔΕΚ, όπως ανακοίνωσαν τον περασμένο Ιούνιο, σήμερα μεταβάλλονται σε διασπαστές, λέει στην «Κ» ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ Μαρίνος Σιζόπουλος και εξηγεί το παρασκήνιο της σύνθεσης του υπουργικού. **Σελ. 9**

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Χρειάζονται αρκετές μεταρρυθμίσεις

Ο Παναγιώτης Δημητρίου, ένα από τα ιδρυτικά μέλη του Δημοκρατικού Συναγερμού, μιλάει στην «Κ» για το κόμμα που ίδρυσε ο Γλαύκος Κληρίδης, το 1976. **Σελ. 6**

ΕΛΛΑΔΑ

Οι γρίφοι στον εκλογικό ορίζοντα

Θα καρπωθεί η αντιπολίτευση μέρος της φθοράς της κυβέρνησης; Θα μονοπωλήσει το δυστύχημα τον προεκλογικό; Αυτά είναι μερικά από τα ερωτήματα που σκιάζουν τον εκλογικό ορίζοντα στην Ελλάδα. **Σελ. 19, 20**

ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΚΟΜΙΣΙΟΝ

Δώσαμε 800 εκατ. για τον σιδηρόδρομο

Εκπρόσωπος της Κομισιόν αναλύει στην «Κ» όλες τις χρηματοδοτήσεις που έχει λάβει η Ελλάδα τα τελευταία είκοσι χρόνια προκειμένου να εκσυγχρονίσει το δίκτυό της. **Σελ. 20**

Οι τέσσερεις προκλήσεις στη νέα εποχή του ΔΗΣΥ

Η νέα ηγεσία θα κληθεί να καθορίσει τον ρόλο της απέναντι στην κυβέρνηση

Αλλαγή σκυτάλης πραγματοποιείται και επίσημα στον Δημοκρατικό Συναγερμό με την ανανέωση προσώπων στην ηγετική πυραμίδα. Η επόμενη μέρα στο κόμμα δεν θα είναι υγιεινός περίπατος αλλά ένα δύσκολο παζλ. Η νέα ηγεσία θα κληθεί να

απαντήσει στο ποια θα είναι η πολιτική της προσέγγιση, δεδομένου ότι φαίνεται να αποχωρεί η σκληρή πολιτική τοποθέτηση. Θα κληθεί να καθορίσει την πολιτική της ταυτότητα ανάμεσα σε συνασπισμούς που διεκδικούν μέρος του ακροατηρίου

του ΔΗΣΥ, αλλά κυρίως θα πρέπει να ξεκαθαρίσει τον ρόλο της απέναντι στη νέα κυβέρνηση. Ερώτημα είναι αν η στρατιά στελεχών, που αυτή τη στιγμή θεωρείται παροπλισμένη, θα παίξει τον ρόλο της σκιώδους κυβέρνησης. **Σελ. 4**

Οι παλινωδίες της αντιπολίτευσης και ο Ερντογάν

Οι παλινωδίες και ο παρασκηνιακός μαραθώνιος που κατέληξαν στην υποψηφιότητα του Κεμάλ Κιλιπντάρου για την προεδρία της Τουρκίας από τα έξι κόμματα της αντιπολίτευσης, έχουν πληξει την αξιοπιστία των αντιπάλων του Ερντογάν, γεγονός που αναμένεται να καταγραφεί και στις δημοσκοπήσεις. Ο Ταγίπ Ερντογάν πολλές φορές δεν έκρυβε την προτίμησή του να έχει ως αντίπαλο τον Κεμάλ Κιλιπντάρου, καθώς από την ημέρα που ανέλαβε την ηγεσία του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος το 2010, μετράει ήττες σε δύο δημοψηφίσματα, τρεις γενικές εκλογές και μία προεδρική εκλογή. **Σελ. 22**

Η γυναίκα στον Τύπο της εποχής

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας κάνουμε μία αναδίφηση στον κυπριακό Τύπο τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, για να δούμε πώς οι άνδρες συντάκτες αντιμετώπιζαν τη γυναίκα, μέσα από τα δημοσιεύματα της εποχής. **Σελ. 10**

Τα αλόγιστα δάνεια και το κούρεμα

Δέκα χρόνια από τη μεγάλη κρίση – Τα μοιραία λάθη των τραπεζών

Δέκα χρόνια συμπληρώνονται αυτό τον μήνα από την οικονομική κρίση του 2013, που οδήγησε στο κούρεμα των καταθέσεων. «Πηγή του κακού» ήταν το γεγονός ότι οι τράπεζες της Κύπρου άρχισαν να αναλαμβάνουν υποχρεώσεις που δεν μπορούσαν να διαχειριστούν επαρκώς. Το 2010 οι ξένες καταθέσεις ανέρχονταν στα 70 δισ. ευρώ.

Οι τράπεζες από τη μία έπρεπε να δίνουν σε ένα περιβάλλον υψηλών επιτοκίων υψηλές αποδόσεις πάνω στις καταθέσεις και από την άλλη να τις διοικητεύσουν με επιτυχία. Στο δεύτερο σκέλος, σίγουρα απέτυχαν. Από το 2013 το μεγαλύτερο μέρος της τραπεζικής εποπτείας γίνεται σε «Ευρωπαϊκό ταμπλό». **Οικονομική, σελ. 3**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Θλίψη, μόνο θλίψη

Τα επί μέρους προβλήματα που αντιμετωπίζει η Παιδεία στη χώρα οπωσδήποτε είναι πολύ σημαντικά και πρέπει η νέα ηγεσία του υπουργείου Παιδείας να εγκύψει σε αυτά προκειμένου να βρει τις ενδεικνύμενες λύσεις. Πρώτα και κύρια όμως θα πρέπει να σκύψει σε ζητήματα που αφορούν το πώς εκπαιδεύονται τα παιδιά στα σχολεία να μην είναι αδιάλλακτα ως προς αυτό που τους φαίνεται εκ πρώτης όψης ξένο και διαφορετικό, ώστε να εκλείψουν εξοργιστικά περιστατικά όπως αυτό με τον μαθητή με καταγωγή από το Κογκό σε λύκειο της επαρχίας Λάρνακας.

ΕΧΕΙΣ ΑΞΙΑ
ΜΕ ΤΗΝ
ΚΑΛΥΤΕΡΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ
ΓΕΝΙΚΟΥ
ΚΛΑΔΟΥ.

World Finance Insurance Awards 2022

Γενικές Ασφαλίσεις
Έχεις αξία

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΣΤΟ ΕΝΘΕΤΟ «ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ

Το εικονοστάσι στα Λιβερά

Πώς ένα κομμάτι ξύλο πριν από 50 σχεδόν χρόνια μάς αποκάλυψε την ιστορία του, μέσα στον ερειπωμένο ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στα Λιβερά της Κερύνειας. Ένα μικρό χωριό στη δυτική εσχάτια του νησιού. Μία μικρή στάση και στο κοιμητήριο της Όρκας, το γειτονικό χωριό. **Τέχνες, σελ. 4**

ΙΣΤΟΡΙΑ

Οι Έλληνες του Καναδά

Το Εικονικό Μουσείο Immigrec, της Ελληνικής Μετανάστευσης, είναι το αποτέλεσμα διετούς ερευνητικής προσπάθειας. Είναι ένα υποδειγματικό έργο και πρόκειται για διεπιστημονική εκπαιδευτική κοινοπραξία, η οποία περιλαμβάνει ομάδες από τρία καναδικά πανεπιστήμια και το Πανεπιστήμιο της Πάτρας, χάρη στην υποστήριξη του ΙΣΝ. **Τέχνες, σελ. 1**

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Πάμε κοπέλες

«**Πώς** έμεινε ο Πικάσο στην Ιστορία για τη ροζ και τη γαλάζια του περίοδο; Αντίστοιχα εμβληματικά για την Ιουλία ήταν η διπλωματική της περίοδος» μου εξήγησε η ξαδέλφη εξ Αθηνών Ευφημία Παλαιολόγου Τσαμπά, κατά την πρόσφατή της επίσκεψη στο νησί. «Το λέγω με κίνδυνο να θεωρηθεί ύβρις και να εξαγριωθεί η έτσι κι αλλιώς εξαγριωμένη -ένεκα Χατζηγιάννη- καλλιτεχνική κοινότητα, αλλά εδώ μιλάμε για γεγονότα, αγαπητέ».

Η διπλωματική περίοδος της Ιουλίας ανάγεται στα παλαιολιθικά χρόνια, όταν ο Ουίλσον υπηρέτούσε ως πρέσβης στο βρετανικό υπουργείο Εξωτερικών. «Η Ιουλία τότε ήταν νιόπαντρη κι έκανε αναγκαστικά παρέα με τη Lucy, τη Lilly, τη Luna, τη Lou και τ' άλλα κορίτσια... Ώσπου μια μέρα δεν άντεξε άλλο τη διπλωματική συζυγική πλήξη, τα βρόντηξε κι επέστρεψε στα πάτρια εδάφη. Επάγγελμα; Τη ρώτησε ένας μουστακαλής αστυνομικός στον έλεγχο διαβατηρίων του αεροδρομίου Λευκωσίας. Επάγγελμα γυναίκα, απάντησε θαρρετά η Ιουλία. Αυτές ήταν φρενιωντικές επαναστάσεις, όχι οι σημερινοί ολοφυρμοί στο Facebook. Ας προσέξουν τουλάχιστον να μη σκίσουν κάνα καλσόν» σάρκασε η Ευφημία Παλαιολόγου Τσαμπά και κτύπησε ένα τσιπουράκι.

Καθόμασταν σε ένα από τα τραπέζια του κήπου, με τσιπούρα και μεζεδάκια που ετοίμασε ο οικοδόσποινα Ρενέ Κυπαρίσι. Ο γράφων, ως προσκεκλημένος δημοσιογράφος, ένεκα της «σεμνής εορτής για την Ημέρα της Γυναίκας» όπως ανέγραφε η πρόσκληση. «Διό πράγματα πρέπει να μπεδώσουμε με τη νέα διακυβέρνηση» φιθύρισε στην ομήγυρη η Ιουλία. «Πρώτον το γεγονός ότι η ζωή μας δεν βρίσκεται πλέον στα σιβαρά χέρια του Μάριου Πελεκάνου. Και δεύτερον, ότι η καθεστωτική Ρενέ θα διοργανώνει

Η Lucy, η Lilly, η Luna, η Lou και τ' άλλα κορίτσια, σε ένα ενσταντανέ στην αγγλική Εξοχή. (Προσωπικό φωτογραφικό αρχείο Ιουλίας Παλαιολόγου Ουίλσον)

σουαρέ διά πάσαν νόσον και πάσαν μαλακία».

Η εμφάνιση της Χωρωδίας Οικιακών Βοηθών Αγίου Ανδρέα διέκοψε τις συζητήσεις. Οι αλλοδαπές μοίρασαν ματσικόριδα στις κυρίες κι έπειτα τραγούδησαν με αλέγγρα διάθεση: «Πάμε κοπέλες, απόψε πάμε για τρέλες, τ' αγέρι πρίμα. Πάμε κυράδες σαν τις παλιές φιλενάδες βήμα το βήμα...». Το κέφι απογειώθηκε σε σημείο που ξεθάρρεψε η Ευγενία η Καλαμαρού κι ευχήθηκε «Καλή Παναγιά», σκorporώντας φέιν βολάν με τη φωτογραφία της Αννίτας. Το γεγονός προκάλεσε εκνευρισμό στο φαν κλαμπ του Δημήτρη, αλλά το διπλωματικό επει-

σόδιο αποσοβήθηκε, όταν η Ιουλία ξεκίνησε τη συζήτηση για τις φήμες που έχουν αναστατώσει το διπλωματικό Σύμμα.

«**Αν ο Πρόδρομος** Προδρόμου διαδεχτεί τον Κυριάκο Κενεβέζο στην πρεσβεία της Αθήνας, τότε θα επιβεβαιωθούν το στερεότυπο ότι ο εκθρόνος του γελοίου είναι το γελοιωδέστερο» εξεμάνη η Ιουλία. «Τη φήμη για τον διορισμό του δημόρχου Στροβόλου στην πρεσβεία μας στο Λονδίνο τη διαβάσατε;» έριξε λάδι στη φωτιά η αριστερή (με την καλή έννοια) Κουλλίτσα Κυριακού. «Τσιπούρα!» αναφώνησαν οι κυρίες, καθώς σε κάτι τέτοιες ακραία σουρεαλιστικές περιπτώσεις το πο-

τό είναι μια κάποια παρηγοριά.

«**Το κορίτσι** του μήνα το είδατε;» συνέχισε το μαπαράζ ενοχλητικών ερωτήσεων η Κουλλίτσα. «Τουτέστιν;» αναρωτήθηκε το ανυποψίαστο καρέ. «Μα τον φωτεινό μήνα Μάρτιο!» εννοώντας απάντησε η αδιστακτη αριστερή. Και τους έδειξε το ημερολόγιο του 2023, με τη φωτογενή Φωτεινή Τσιρίδου να ντύνει (chic) με τη λαμπερή παρουσία της τον μήνα Μάρτιο. Άλλα τα χείλη των χαρτοπαικτριών! «Το πακέτο σοσιαλιτέ βουλευτής με φιλόνηθωπα αισθήματα πρέπει να το δούμε ως κόμμα εν όψει του συνεδρίου τον Μάιο» σχολίασε προβληματισμένη η Ευγενία η Καλαμαρού και κατέβασε ένα τσιπούρο.

Μπορεί να ήταν απλώς σύμπτωση, αλλά όταν η χορωδία ερμήνευε σπαρακτικά το «Φθινόπωρο Γυναίκας» της Ευρυδικής, η κουβέντα γύρισε στην Ελένη Θεοχάρους. Η οποία έγραψε στο Twitter «Έρχεται ο Κκιλιντζίρσγλου!» εννοώντας προφανώς τον ανθυποψήφιο του Ερντογάν στις εκλογές, Κεμάλ Κιλιτντάρογλου. «Το κακό χιούμορ είναι ένα θέμα. Το εθνικιστικό κακό χιούμορ όμως είναι απείρως θλιβερότερο θέμα» σχολίασε προβληματισμένη η Ευφημία Παλαιολόγου Τσαμπά. «Ιδιαίτέρως από μια γυναίκα η οποία ήθτευσε και εις τας Ευρώπας» σάρκασε η Ιουλία. «Απόδειξη ότι η ιδιότητα της γυναίκας -μέρα που 'ναι- δεν ξεπλένει τις τά-

χαμου εξυπνάδες μιας απόμαχης πολιτικού, όταν φλερτάρει ξεδιάντροπα με τη γραφικότητα».

«**Μια γυναίκα** μόνο ξέρει να σου πει, μια γυναίκα που αγάπησε πολύ» τραγουδούσαν με πάθος οι αλλοδαπές και οι κυρίες ζήτησαν ένα γύρο τσιπούρα ακόμα. Η συζήτηση άλλωστε περί απόμαχων πολιτικών οδήγησε μοιραία στη συνέντευξη του Προέδρου Αναστασιάδη στον Τάσο Τρύφωνος, η οποία αποτέλεσε και τον αποχαιρετισμό στα όπλα. «Ποτέ στο παρελθόν ο επίλογος της Ιστορίας δεν γράφτηκε με τόσο απροκάλυπτο κυνισμό» σχολίασε η Ιουλία. «Αφού φρόντισε να εκλέξει τον εκλεκτό του, έριξε λίγο αλάτι ακόμα στην ανοιχτή πληγή του Αβέρωφ, υποδεικνύοντάς του ότι αν δεν μπορούσε να γίνει Βασιλιάς, έπρεπε να γίνει ο πατέρας του Βασιλιάς». «Ο Βασιλιάς πέθανε, ζήτη ο Βασιλιάς!» αναφώνησε η Καλαμαρού, αφενός επειδή ήταν ντίρλα κι αφετέρου επειδή καταλάβαινε πως τα βάσανα των συναγερμικών είναι πίσω ακόμη.

«**Μια γυναίκα** μπορεί, τη ζωή σου να αλλάξει μπορεί, μια γυναίκα μπορεί, να χαράξει καινούργια αρχή...» τραγούδησε σόλο μια Βουλγάρα και καταχειροκροτήθηκε. Ήταν η κορύφωση μιας συναισθηματικά φορτισμένης εκδήλωσης, η οποία απογειώθηκε, όταν η οικοδόσποινα ενημέρωσε τις εκλεκτές προσκεκλημένες της για την απόφαση ισπανικού δικαστηρίου. «Επιδίκασε αποζημίωση ύψους 204.000 ευρώ σε γυναίκα από τον πρώην σύζυγό της για 25 χρόνια απλήρωτων οικιακών εργασιών! Όσες δεν τους θάψατε, να θυμάστε ότι η ελπίδα πεθαίνει τελευταία. Πάμε, κοπέλες!» είπε η Ρενέ κι ένευσε στις κοπελούδες να σερβιρουν τσιπούρα στις ζηλισμένες κυρίες της αστικής Λευκωσίας.

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ» 12.3.1933

ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΓΙΕΧΩΛ: [...] Τοιουτοτρόπως, τρεις εκ των τεσσάρων επαρχιών της Μαντζουρίας ευρίσκοντο πλέον εις χείρας των [Ιαπώνων]: το Μούκνεν, η Κίριν, η Χεϊλούγκ-Κιντούγκ. Απέμεναν η Γιεχλώ να κατακτηθή, διά να προκρηχθεί η κυβέρνηση του Μαντσουκού, αλλά' ο καιρός επείγε διότι η ΚΤΕ, υποκινηθείσα από την Αμερικήν, ωργάνωνε την αποστολήν ειδικής επιτροπής εις την Ανω Ανατολήν διά να μελετήσῃ την σινοϊαπωνικὴν διαφοράν. [...] Αλλ' η απομειμακρυσμένη αὐτή επιδείξις της ΚΤΕ η υποκινηθείσα ἀπὸ την Αμερικήν, αὶ πείσμονες συζητήσεις τας οποίας προέκάλεσεν ἐν Γενεύῃ, η ἔντο-

νος προπαγάνδα των Κινέζων, η ὀργάνωσις τοπικῶν ἐξεγέρσεων, ὅλα αὐτὰ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Ιάπωνας νὰ πραγματοποιήσουν ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ μέγα πρόγραμμά των. Πράγματι, υπελείπετο η κατάληψις της Γιεχλώ, της τετάρτης και τελευταίας επαρχίας της Μαντζουρίας, την οποίαν οι Ιάπωνες δεν κατώρθωσαν να πραγματοποιήσουν το 1932.

ΤΥΧΗ: Αφού εν αρχή έπλεξε το εγκώμιον του Προέδρου Χίντεμ-πουργκ, ο Χίτλερ εξέφρασε την χαράν του διά την νίκην της παρελθούσης Κυριακής, ήτις, ως εἶπε, μετέβαλε την τύχην της Γερμανίας διά παντός. Το έθνος -εσυνέχισεν- αγρυπνεί και θα το οδηγήσωμεν προς την ευημερίαν διά της χρησιμοποήσεως όλων των ενεργειών του.

ΒΙΛΛΥ ΦΡΙΤΣ: Επί τέλους εκπληροῦται ἐν ὄνειρον των Ατθίδων. Ερκεται ο Βίλλυ Φριτς! Θα ἰδοῦν ἐκ τοῦ φυσικοῦ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, την σκιάν και την φωνήν του ὁποῖο ἐλάτρευσαν ἐπὶ τὸσον καιρόν εις την οθόνην. Μετὰ τον Γκούσταφ Φράιλιχ, την Ντίτα Πάρλο, την Γκίτα Αλμπυρ, θα ἔχουν τώρα την ευτυχίαν νὰ τοὺς μειδιάσῃ και ο Βίλλυ Φριτς. Πράγματι, χθες ἐλήφθη τηλεγράφημα της Ούφρα εκ Βερολίνου, δι' ου ἀναγγέλλεται ὅτι παρεκάμθησαν ὅλοι αὶ δυσχέρειαι και ο Βίλλυ Φριτς θα ευρίσκειται την Τετάρτην εις τας Αθήνας.

ΟΜΗΡΟΥ & Σ Ε Β Ε Ρ Η / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Τα νέα κόμματα, τα κομμάτια και τα μάτια σας

Ο μακαρίτης ο Χριστόφιας το είχε πει ξεκάθαρα: το κόμμα και τα μάτια σας. Τελεία και παύλα! Και θαυμαστικό! Έκτοτε, τόσο πολύ προσέξαμε τα κόμματα που, μετά από οργανισμό διεργασιών, φαίνεται πως είναι πια έτοιμα να αρχίσουν να γεννοβολούν και να πολλαπλασιάζονται. Τα τεστ εγκυμοσύνης έγιναν και σε κάποιες περιπτώσεις ήταν θετικά, αν και σε άλλες ήταν απλό ανεμογκάστρι.

Θα έχουμε άραγε baby ΔΗΣΥ ή malish ΑΚΕΛ; (malish σημαίνει μωρό στα ρωσικά). Αυτό ήταν το ερώτημα που μας απασχολούσε κατά την προελογική περίοδο. Πολλοί μάλιστα θεωρούσαν δεδομένο πως είτε ο Αχιλλέας Δημητριάδης, είτε ακόμη ο Κωνσταντίνος Χριστοφίδης, θα προχωρούσαν μετά τις εκλογές σε δημιουργία κόμματος, δημιουργώντας ακόμη μια πληγή στο γερασμένο -παρόλα τα λήφτινγκ- σώμα των μεγάλων παραδοσιακών κομμάτων. Και τελικά, ενώ άλλοι φαίνονταν με φουσκωμένη κοιλίτα και από αλλού περιμέναμε τον τοκετό, μας προκύπτει σοσιαλδημοκρατική εγκυμοσύνη με το μωρό να ντύνεται με τα χρώματα του... Ουράνιου τόξου.

Συγκεκριμένα, ο Δημήτρης Παπαδάκης -εκ των πρωτεργατών της προσπάθειας για δημιουργία νέου σχηματισμού στον χώρο της Σοσιαλδημοκρατίας- δήλωσε πως σε αυτό χωράνε όλοι -πώς λέμε οι καλοί χωράνε παντού;- και είπε χαρακτηριστικά ότι το οραματίζεται σαν συν-

Κάθε γάμος μεταξύ ενός διανοούμενου και του κομμουνιστικού κόμματος καταλήγει σε μοιχεία. *Νικόλας Νταβίγια, Κολομβιανός συγγραφέας.*

δυσασμό του πράσινου και του κόκκινου, αλλά χωράει μέσα και το μπλε!

Και φυσικά πουθενά δεν ταιριάζει περισσότερο η φράση Πίτσες μπλε! Ούτε τα ψηφιδωτά της Κανακαριάς δεν είχαν τόσα χρώματα. Όπως λέμε το κόκκινο της Φωτιάς, το πράσινο της Ελπίδας και το μπλε της Στρουμφίτας. Μένιστη προσοχή πρέπει να δοθεί σε περίπτωση που μπει μέσα και το λευκό, το χρώμα που θα συμβολίζει την Αγνότητα του νέου κόμματος. Διότι είναι σε όλους γνωστό ότι αν σμίξεις το κόκκινο με το λευκό διατρέχεις τον κίν-

δυνο να καταλήξεις ροζ!

Θυμήθηκαν και το σουζέ της δεκαετίας του '70 με τη Βίκυ Μοσχολιού: Άσπρα, κόκκινα, κίτρινα, μπλε καραβάκια στο ταξίδι δε με παίρνετε, καλέ;;

Και, σας έχω μια είδηση: Μπορεί ο Παπαδάκης να βγήκε πρώτος να διακηρύξει τις προθέσεις του -πιθανόν και για να σφυγμομετρήσει αντιδράσεις- αλλά τουλάχιστον άλλα δύο άτομα -όχι κομματικά στελέχη- ετοιμάζονται για παρόμοιες ανακοινώσεις πριν το καλοκαίρι. Προς το

παρόν μετρούν τα κουκιά τους και αναμένουν να ολοκληρωθούν οι μετεκλογικές ζημιώσεις σε ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ, αφού εκεί κυρίως εντοπίζουν αποσχιστικές τάσεις. Το αν θα εκδηλώσουν τις προθέσεις τους θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το αν θα μπορέσουν τα μεγάλα κόμματα να τετραγωνίσουν τον κύκλο και να ικανοποιήσουν τις συχνά άκρως αντίθετες φωνές στο εσωτερικό τους.

Ο Στεφάνου δεν προλαβαίνει να δίνει συνεντεύξεις στη Χαραυγή -κι ως νύχτωσε- όπως και στον Άστρα -μη με μαλώνετε- προσπαθώντας να προκατάλαβε τις εξελίξεις. Το ΑΚΕΛ καλύπτει πλήρως τον χώρο της ευρύτερης Αριστεράς, ακόμη και τον χώρο του Κέντρου, διαμνύει σε κάθε ευκαιρία. Με τη φόρα που πήρε ο αθεόφοβος -με την καλή έννοια αθεόφοβος- σύντομα θα μας πει ότι καλύπτει μια χαρά και τον χώρο της Κεντροδεξιάς! Θα ακολουθήσει άραγε και η αφαίρεση του προσδιορισμού Κομμουνιστικό ώστε να γίνει κι αυτό ελκυστικό στους Μπλε όπως προγραμματίζει ο Παπαδάκης; Οψόμεθα...

Αυτή τη βδομάδα πάντως ο Ονασαγόρας θα σας έχει γαργαλιστικές αποκαλύψεις για τα εκκολαπτόμενα κομμάτια που ονειρεύονται να μεγαλώσουν σύντομα και να γίνουν κόμματα μεγάλα και τρανά. Προς το παρόν ασ τραγουδήσουμε όλοι μαζί: «Ένα και δύο μετράω τα κόμματα, άσπρα, κόκκινα, κίτρινα, μπλε, κομματάκια στο Αιγάιο δε με παίρνετε καλέ...»

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθύντρια: ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ • Σύμβουλος Εκδόσης: ΑΛΚΗΣ ΑΝΔΡΕΟΥ
Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Ατελιέ: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Νικόλαου Σαρτιόπουλου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Διεύθυνση συντάξεως: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ - ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Θέλεις
σπίτι;

Μ
Π
Ο
Ρ
Ε
Ι
Σ

**Δάνειο
Κατοικίας**
από την Ελληνική Τράπεζα.

Θέλεις να αποκτήσεις το δικό σου σπίτι.
Θέλεις συνεργάτες που να μπορείς να εμπιστευτείς.
Στην Ελληνική Τράπεζα το θέλω σου γίνεται μπορώ!

Επίλεξε Δάνειο Κατοικίας και εάν η κατοικία σου
είναι «Green», επωφελείσαι με χαμηλότερο επιτόκιο.

Περισσότερα ή για διευθέτηση ραντεβού στο:
<https://www.hellenicbank.com/housingloan>

Ισχύουν Όροι & Προϋποθέσεις

Προειδοποίηση: Εάν δεν τηρείτε το σχέδιο αποπληρωμής του δανείου σας, μπορεί να χάσετε το σπίτι σας.

Προειδοποίηση: Σε περίπτωση σταθερού επιτοκίου υπάρχουν χρεώσεις εάν εξοφλήσετε νωρίτερα το δάνειό σας.

Προειδοποίηση: Το ποσό της δόσης και το συνολικό κόστος της χορήγησης μπορεί να αυξηθεί ή να μειωθεί ανάλογα με τη διακύμανση του βασικού επιτοκίου.

Το θέλω γίνεται μπορώ.

 HELLENIC BANK

Της ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Την εβδομάδα που πέρασε, ένα βίντεο από τη μεγάλη κρίση του 2003, που έκανε τον γύρο του Twitter προκάλεσε σωρεία συζητήσεων και αναλύσεων. Ήταν τότε που ο Νίκος Αναστασιάδης εξήγγειλε σε δημοσιογραφική διάσκεψη τη διαγραφή των πρωτοκλασάτων στελεχών και ηχηρών ονομάτων από το κόμμα (Προδρόμου, Ερωτοκρίτου, Συλλούρης κ.ά.), εξαιτίας της απόφασής τους να στηρίζουν στις προεδρικές εκλογές τον Αλέκο Μαρσίδη. Ήταν τότε που ανταλλάσσονταν βαριοί χαρακτηρισμοί, γίνονταν αποκαλύψεις για πτυσσόμενα τασάκια στις συνεδρίες του κόμματος και καλείτο ανοικτά ο Νίκος Αναστασιάδης σε παραίτηση. Τα εν λόγω στελέχη –παρά τις εντάσεις και τις συγκρούσεις– δεν διαγράφηκαν, η φωτιά που παρουσιαζόταν ανεξέλεγκτη, έσβησε, ο Νίκος Αναστασιάδης παρέμεινε στην ηγεσία του ΔΗΣΥ και το βίντεο ήταν μία καλή απόδειξη του «τα πάντα ρει και ουδέν μένει». Θανάσιμοι εχθροί μετατράπηκαν σταδιακά σε στενούς συμμάχους του Νίκου Αναστασιάδη, ένας αρχηγός που αμφισβητήθηκε εντόνως εξελέγη δύο φορές Πρόεδρος της Δημοκρατίας και οι πληγές λίγο πολύ επουλώθηκαν. Ήταν όμως και η απόδειξη πως η ζωή, αλλά κυρίως η πολιτική κάνει κύκλους. Ο ΔΗΣΥ μετά τις προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου είδε το σοβαρό ενδεχόμενο διάσπασης, καθώς διήλθε τη δεύτερη μεγάλη πολιτική του κρίση και εξέλεξε τελικά τη νέα ηγεσία του το Σάββατο που πέρασε. Τα πολιτικά δεδομένα σήμερα είναι εντελώς διαφορετικά από τότε και εντελώς νέα τα πρόσωπα. Σήμερα, το στοίχημα για τον ΔΗΣΥ είναι μια ολική ανανέωση στην ηγεσία του ΔΗΣΥ να βρει το πολιτικό του στίγμα και κατ’ επέκταση τον ρόλο του σε ένα ιδιαίτερα ιδιόμορφο πολιτικό σκηνικό.

Η νέα ηγεσία του ΔΗΣΥ θα έχει αναπόφευκτα μία περίοδο χάριτος μέχρι τον Σεπτέμβριο, γιατί τόσο περίπου θα χρειαστεί να ολοκληρωθεί η περίοδος χάριτος και για την ίδια την κυβέρνηση. Στο χρονικό διάστημα που θα μεσολαβήσει

Στοίχημα της νέας ηγεσίας είναι η πολιτική φυσιογνωμία της παράταξης απέναντι από αυτή την κυβέρνηση.

θα κληθεί να απαντήσει στα εξής:

- **Αν η αλλαγή** προσώπων σηματοδοτεί μία νέα πολιτική προσέγγιση.
- **Ποια** είναι τελικά η πολιτική ταυτότητα του ΔΗΣΥ.
- **Ποιος** θα είναι ο ρόλος πρωτοκλασάτων στελεχών που πρωταγωνίστησαν στη δεκαετία, δεν είναι σε ηλικία συνταξιοδότησης, αλλά με τα νέα δεδομένα παροπλίζονται.
- **Ποιος** θα είναι ο ρόλος του κόμματος απέναντι στην νέα κυβέρνηση.

Διά πάσαν νόσον η ενόττητα

Το κατά πόσο η αλλαγή σκηνάλης, η ηλικιακή ανανέωση μεταφράζεται παράλληλα σε μία νέα πολιτική σκέψη, είναι κάτι που θα διαπιστωθεί στο επόμενο διάστημα. Αναμφίβολα, όμως, η απερχόμενη ηγεσία του ΔΗΣΥ κλήθηκε να σταθεί στην κυβέρνηση σε καθαρά πολιτικά, κρίσιμα και αμφιλεγόμενα ζητήματα. Αυτά ήταν η διαχείριση της οικονομικής κρίσης και το κούρεμα, τα σκάνδαλα διαφθοράς που ενέπλεκαν την κυβέρνηση Αναστασιάδη, ήταν η φνημολογία συζητήσεων από πλευράς του Προέδρου για λύση δύο κρατών και σίγουρα η διαχείριση της πανδημίας. Ήταν μία δεκαετία βαθιά πολιτική, με πρόσωπα που είχαν και το πολιτικό βάθος αλλά και την ετοιμότητα να τσαλακωθούν. Η άνοδος του Νίκου Χριστοδουλίδη ωστόσο και η εκλογή του, άλλαξε άρδην το σκηνικό για τη δεξιά παράταξη. Κάποιοι εντός ΔΗΣΥ εκτίμησαν πως είναι το τέλος των ιδεολογιών και των πολιτικών προσεγγίσεων και αποχώρησαν από το πολιτικό παιχνίδι, εκτιμώντας ότι δεν τους παίρνει, άλλοι βρήκαν πρόσφορο έδαφος για να αξιοποιήσουν ακόμη και να μνησθούν την τακτική του νεοκλεγέντος Προέδρου της Δημοκρατίας.

Ο Αβέρωφ Νεοφύτου προτού αποχωρήσει και επίσημα από την ηγεσία του ΔΗΣΥ ξεκαθάρισε στη συνάντησή με τον Νίκο Χριστοδουλίδη ότι το κόμμα δεν θα συμπεριφερθεί «ανεύθυνα», προετοιμάζοντας έτσι και την επόμενη μέρα στο κόμμα.

Ο Συναγερμός σε πρωτόγνωρο σκηνικό

Τα τέσσερα σημεία που θα κρίνουν την επόμενη μέρα του κόμματος και τη θέση του στο πολιτικό τοπίο

Μία τακτική με δυνατό όπλο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, την καλή επαφή με τα ΜΜΕ και την έμφαση στην εικόνα. Αυτό επιχειρεί και η διάδοχη κατάσταση στον ΔΗΣΥ, χρησιμοποιώντας το ίδιο αφήγημα περί ενότητας, καθόδου στη βάση και την απουσία συγκρούσεων. Δεν παραγνωρίστηκε από κανέναν η άρνηση της Αννίτας Δημητρίου να κατέλθει σε debate, με τη δικαιολογία απουσίας χρόνου. Ένα debate σίγουρα θα βοηθούσε να διευκρινιστεί το πολιτικό αποτύπωμα της νέας εποχής του ΔΗΣΥ. Και εδώ έγκειται το ερώτημα αν η ενόττητα είναι εν τέλει η επικάλυψη της εσωστρέφειας. Μιας προσπάθειας να αποφευχθεί η όποια δυσάρεστη συζήτηση γύρω από τους λόγους που οδήγησαν στην ήττα.

Δεν είναι τυχαίο ότι μέχρι τώρα

Στοίχημα θεωρείται η δημιουργία μιας σκιώδους κυβέρνησης με την εμπλοκή πρωτοκλασάτων στελεχών που αυτή τη στιγμή βρίσκονται παροπλισμένοι.

και κατά τη διάρκεια του προεκλογικού δεν ξεκαθάρισε ποια πολιτική προσέγγιση θα ακολουθήσει το κόμμα. Το σίγουρο είναι πως από την εποχή μιας βαθιά πολιτικής δεκαετίας, σωρείας συγκρούσεων και πολιτικών επιχειρημάτων, ο ΔΗΣΥ μεταφέρεται σε μια εποχή εν πολλοίς απολιτική. Υπάρχει η πλήρης απουσία συγκρούσεων με πολι-

τικά επιχειρήματα, επιμονής στην ανάγκη μετριοπάθειας και της φορτικής επανάληψης για ενότητα.

Η μάχη για τη λαϊκή Δεξιά

Σε αυτό το πλαίσιο αναμένεται να ανοίξει και το μεγάλο κεφάλαιο της πολιτικής ταυτότητας του ΔΗΣΥ. Το κόμμα της Δεξιάς έχει ταυτιστεί με την πολυφωνία, η οποία άλλοτε λειτουργεί ως προσόν, αν ληφθεί υπόψη ο σεβασμός στην αντίθετη άποψη, και άλλοτε λειτουργεί ως άλλοθι, καθώς αντιφατικές πολιτικές θέσεις συνυπάρχουν κάτω από την ίδια στέγη. Δεν είναι λίγες οι φορές που κλήθηκε να πάρει ξεκάθαρη θέση για το τι πρέπει και αυτή τη φορά οι φωνές για κάτι τέτοιο ίσως να ενταθούν. Να ενταθούν δεδομένου ότι το ακροατήριο της Δεξιάς φαίνεται

να κατακερματίζεται. Όσο όμως κι αν επικρατεί πολυφωνία στον ΔΗΣΥ, η κύρια τάση που έχει επικρατήσει είναι αυτή της λαϊκής Δεξιάς με πιο συντηρητικές θέσεις σε ζητήματα ελευθεριών, αντίθεση στους μετανάστες και με σκληρότερη θέση στο Κυπριακό. Αυτό διαφάνηκε από τη σταδιακή μετάλλαξη του Αβέρωφ Νεοφύτου από πολιτικό με καθαρά φιλελεύθερες θέσεις σε πιο συντηρητικές, ιδιαίτερα στο μεταναστευτικό. Ένα μέρος των ψηφοφόρων που στήριξαν τον Νίκο Χριστοδουλίδη ίσως απομακρυνθούν από το κόμμα, αν η νέα ηγεσία επιλέξει τη σκληρή αντιπολίτευση. Υπάρχει όμως και ο κίνδυνος φυγόκεντρων δυνάμεων, αν ο Νίκος Χριστοδουλίδης στην προσπάθειά του να μην αποτελεί αντικείμενο εκβιασμού των κομμάτων του Εν-

διάμεσου, όπως έγινε κατά τη διάρκεια της σύνθεσης του Υπουργικού Συμβουλίου, επιλέξει να προχωρήσει στην ίδρυση ενός κόμματος. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης άλλωστε σε κατ’ ιδίαν συζητήσεις του εξηγεί πως ο ίδιος ανήκει στη λαϊκή Δεξιά και όχι στη φιλελεύθερη τάση, η οποία έχει ήδη απομακρυνθεί από τον ΔΗΣΥ αλλά παράλληλα δεν θα έβλεπε ως επιλογή τον κ. Χριστοδουλίδη. Απειλή για τον Συναγερμό ενδεχομένως να είναι και η ολόένα αυξανόμενη δυναμική που παρουσιάζει το ΕΛΑΜ. Σε αυτό το σκηνικό, ο ΔΗΣΥ θα έχει δύο επιλογές. Είτε να συνεχίσει την πολιτική της πολυφωνίας, με αόριστες θέσεις και προσεγγίσεις για να ικανοποιήσει όλα τα ακροατήρια, είτε να σκληρύνει τις θέσεις της –όπως άλλωστε φάνηκε κυρίως στο μεταναστευτικό– για να ανακόψει τις διαρροές.

Το παζλ των υπολοίπων

Το ποια πολιτική ταυτότητα θα έχει ο ΔΗΣΥ θα εξαρτηθεί πάντως και από τη σύνθεση της υπόλοιπης ηγεσίας και ιδιαίτερα τη θέση του αναπληρωτή που θα έχει υπό την ευθύνη του την προεκλογική καμπάνια. Ήδη για τη θέση του αναπληρωτή διεκδικούν πρόσωπα με πολύ διαφορετικές πολιτικές προσεγγίσεις. Ο Μιχάλης Σοφοκλέους αποτελεί τον εκπρόσωπο της φιλελεύθερης τάσης του ΔΗΣΥ. Ο Φαίδωνας Φαίδωνος, δήμαρχος της Πάφου, έχει πιο συντηρητικές προσεγγίσεις, αλλά δίδει έμφαση στο θέμα της διαφάνειας, ενώ ο Ευθύμιος Δίπλαρος, κατεχόμενη εκπρόσωπος της λαϊκής Δεξιάς, ακολουθεί το μοντέλο της στενής επαφής με τη βάση.

Αβέρωφ, Αναστασιάδης

Ένα βεβαίως είναι το ποια θα είναι η σύνθεση της υπόλοιπης ηγεσίας που θα δώσει τόνο στην πολιτική φυσιογνωμία του ΔΗΣΥ, άλλο το τι θα κάνει μία σειρά στελεχών βαθιά πολιτικών, με εμπειρία στη διακυβέρνηση και στην πολιτική αντιπαράθεση. Το πρώτο ερώτημα είναι ποιος ακριβώς θα είναι ο ρόλος του Αβέρωφ Νεοφύτου σε αυτή τη νέα κατάσταση πραγμάτων.

Ο Αβέρωφ αποχωρεί από το γραφείο του ΔΗΣΥ, ιδρύει Πολιτικό Γραφείο και ζητάει να μπει στην Επιτροπή Οικονομικών και Εξωτερικών.

Ο ίδιος ξεκαθάρισε πως δηλώνει πολιτικά παρών και έχει ήδη ζητήσει να συμμετέχει στις επιτροπές Οικονομικών και Εξωτερικών, ενώ θα ιδρύσει Πολιτικό Γραφείο. Όπως αναφέρουν συνεργάτες του, στόχος είναι να κάνει παρεμβάσεις στα μεγάλα ζητήματα και παρά το ότι ήταν υποστηρικτικός στην υποψηφιότητα Αννίτας Δημητρίου, δεν φαίνεται να προτίθεται να παρέμβει στη νέα κατάσταση πραγμάτων. Στην πρόσφατη συνάντησή του με τον Νίκο Χριστοδουλίδη υποστήριξε πως θα είναι υποστηρικτικός σε θέματα οικονομίας και Κυπριακού και ακολούθησε τη γραμμή που είχε θέσει παλαιότερα, ότι ο ΔΗΣΥ δεν πρόκειται να μετατραπεί σε «ανεύθυνα αντιπολίτευση», σταυρώνοντας εκδικητικά προϋπολογισμούς. Με τον ίδιο τρόπο αναμένεται να κινηθεί και ο Νίκος Αναστασιάδης, καθώς κι αυτός θα ιδρύσει το Πολιτικό του Γραφείο, αλλά δεν αναμένεται να προχωρά σε εσωκομματικές παρεμβάσεις. Ο Χάρης Γεωργιάδης έχει ξεκαθαρίσει πως κάνει ένα βήμα πίσω από τα κομματικά δρώμενα και θα επικεντρωθεί στο κοινοβουλευτικό του έργο. Ένα βήμα πίσω κάνει και ο Κωνσταντίνος Πετρίδης, ενώ ερώτημα είναι πώς θα κινηθεί τελικά ο Νίκος Νουρής. Αρχισαν πάντως κάποιοι να βάζουν τα δύο πρόσωπα στο κάδρο για τη δημιουργία Λευκωσίας το 2024. Παροπλισμένοι παρουσιάζονται ο Νίκος Τορνάρης, ο Ιωάννης Νικολάου και ο Πρόδρομος Προδρόμου, ενώ ο Μιχάλης Σοφοκλέους πρότεινε τη δημιουργία σκιώδους κυβέρνησης από στελέχη που ήταν στο Υπουργικό Συμβούλιο ή που έχουν πολιτική πείρα. Είτε για να αντιπαρατίθενται με την κυβέρνηση, είτε για να λειτουργούν υποστηρικτικά προς το κόμμα αναφορικά με τα νομοσχέδια που θα κατατεθούν.

Η σχέση με τον Χριστοδουλίδη και την αντιπολίτευση

Το κύριο στοίχημα ωστόσο της διάδοξης κατάστασης στον ΔΗΣΥ είναι το ποιο ρόλο θα έχει απέναντι στη νέα κυβέρνηση. Θα είναι αντιπολίτευση, θα συγκαταστήσει με την πάροδο του χρόνου με την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη ή θα ακολουθήσει τη συνταγή της «σοβαρής αντιπολίτευσης». Ήδη η διάδοχη κατάσταση του Αβέρωφ Νεοφύτου έχει πει πως το Πολιτικό Γραφείο έχει λάβει την απόφαση του για υπεύθυνη αντιπολίτευση, ωστόσο δεν έχει πει αν συμφωνεί με το να μείνουν στην αντιπολίτευση ή αν πρέπει να αλλάξουν πλευρά. Ο ΔΗΣΥ μετά από μία δεκαετία παραμονής στην εξουσία και εύκολης πρόσβασης στα οφέλη που παρέχει η εξουσία θα πρέπει να διαχειριστεί στο να λείει «όχι» στα αιτήματα της βάσης του. Αυτό ενέχει τον κίνδυνο απομάκρυνσης

ενός μέρους του εκλογικού σώματος προς τα κυβερνώντα κόμματα ή προς τον Νίκο Χριστοδουλίδη, αν ο τελευταίος αποφασίσει να κλειδώσει τη δυναμική του και να βάλει πλώρη για την επόμενη πενταετία. Θα διαφανεί αν ο ΔΗΣΥ θα επιμένει στη θέση του ότι θα βρίσκεται στην αντιπολίτευση ή αν εξαιτίας πιθανών διαρροών και εσωστρέφειας αλλάξει στρατηγική. Στο ενδεχόμενο πάντως που αποφασίσει να διατηρήσει τον ρόλο της αντιπολίτευσης, οι χειρισμοί σίγουρα θα είναι πολύ πιο δύσκολοι από άλλες φορές δεδομένου ότι δεν θα είναι επί της ουσίας αξιωματική αντιπολίτευση λόγω των συγκλινουσών θέσεων, προσεγγίσεων αλλά και της ιδιόζουσας παρουσίας ΔΗΣΥ-Χριστοδουλίδη στο Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα.

Wi-Fi
onboard

Καλωσορίζουμε μια νεο εποχή. Το Wi-Fi έφτασε!

aegeanair.com

Το Wi-Fi onboard έρχεται στο νεο στόλο μας και αλλάζει τα δεδομένα. Ολοένα και περισσότερα αεροσκάφη μας θα διαθέτουν Wi-Fi, για να είστε συνδεδεμένοι στο internet καθ' όλη τη διάρκεια της πτήσης σας και να κάνετε το ταξίδι σας ακόμη πιο απολαυστικό.

A STAR ALLIANCE MEMBER

AEGEAN

Να επικρατήσει νοοτροπία συλλογικότητας

Ο Παναγιώτης Δημητρίου, ιδρυτικό μέλος του Δημοκρατικού Συναγερμού, μιλάει στην «Κ» για το κόμμα και την παράταξη της Δεξιάς

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Ο Παναγιώτης Δημητρίου είναι ένα από τα ιδρυτικά μέλη του Δημοκρατικού Συναγερμού, του κόμματος που ίδρυσε ο Γλαύκος Κληρίδης, το 1976, δύο χρόνια μετά το τραγικό καλοκαίρι του 1974, όταν όλα άλλαξαν στην Κύπρο. Ο κ. Δημητρίου στη συνέντευξή του είπε πως η ανάγκη για επανασύσταση του κόμματος της εθνικόφρονος παράταξης μετά το 1974 ήταν έκδηλη, πάντα στη νέα βάση πραγμάτων και όχι στη βάση οραματικών συνθηκολογιών. Αναφέρει επίσης πως στόχος ήταν η εκδημοκρατικοποίηση της πολιτικής ζωής του τόπου πέραν των προσωποκεντρικών πολιτικών κατεστημένων.

–Κύριε Δημητρίου, ποια ανάγκη έφερε την ίδρυση του ΔΗΣΥ το 1976; Υπήρξαν αντιρρήσεις;

–Η ανάγκη για επανασύσταση του κόμματος της εθνικόφρονος παράταξης μετά το 1974 ήταν έκδηλη, πάντα στη νέα βάση πραγμάτων και όχι στη βάση οραματικών συνθηκολογιών. Η θέση τότε του Κληρίδη, ο οποίος αποδείχθηκε ο πλέον ορθολογιστής όσον αφορά τον χειρισμό του Κυπριακού, ήταν η εξεύρεση λύσης για απελευθέρωση και επανένωση της Κύπρου. Σίγουρα όσοι επέκριναν τότε τον Κληρίδη, διότι δεν είχε συνταυτιστεί με καμία παράταξη της εποχής, αντιτίθεντο, αλλά υπήρχε η έντονη εκτίμηση στο πρόσωπό του. Έτσι μαζί με τον αείμνηστο Μακρίδη, καταφέραμε να συνενώσουμε τα διάφορα μέτωπα κάτω από τον Δημοκρατικό Συναγερμό. Σχετικά με τις συνεχείς αναφορές στο όνομα του ιδρυτή του κόμματος λέει: «Ήμουν και είμαι εναντίον να γίνεται πολιτική εκμετάλλευση του ονόματος του Κληρίδη [...] Όταν χρειαστεί να λεχθεί κάτι για τον Κληρίδη να το πεις, αλλά όχι με την έννοια να “αξιοποιείς” το όνομά του για κάποιο αντανακλαστικό προσωπικό όφελος».

–Ήταν ένας στόχος της ίδρυσης του ΔΗΣΥ η πολιτική ανατροπή του Μακαρίου;

–Στόχος ήταν η εκδημοκρατικοποίηση της πολιτικής ζωής του τόπου

πέραν των προσωποκεντρικών πολιτικών κατεστημένων. Ο ΔΗΣΥ μέχρι και τον θάνατο του Μακαρίου πολιτευόταν με κεντρικό και μοναδικό άξονα την απελευθέρωση και επανένωση της Κύπρου στη βάση μιας συμβιβαστικής λύσης. Ο Μακάριος που απέρριψε την πολυπεριφερειακή ομοσπονδία το 1974, κατά τρόπο αιφνιδιαστικό αργότερα δέχθηκε τη διζωνική, δικονομική ομοσπονδία... Ο Μακάριος είχε έλθει πολύ πιο κοντά στις θέσεις του Κληρίδη, που ήταν θέσεις συνένωσης και συνεργασίας Ε/κ και Τ/κ.

–Η πρώτη απόπειρα του ΔΗΣΥ να μπει στη Βουλή δεν είχε θε-

«Οπωσδήποτε χρειάζονται αρκετές μεταρρυθμίσεις όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας του κόμματος. Σίγουρα πρέπει να επικρατήσει η νοοτροπία της συλλογικότητας και όχι το κόμμα του ενός ηγέτη».

τική εξέλιξη, αυτό επηρέασε το κόμμα;

–Είχε αντίκτυπο, αφού στην έμπρακτη άσκηση πολιτικής ο ΔΗΣΥ δεν είχε λόγο ουσιαστικό στη διαμόρφωση πολιτικών. Αλλά δεν άλλαξε κάτι στον τρόπο που πολιτευτηκε το κόμμα. Και ο Γλαύκος Κληρίδης πολιτευτηκε με έναν τρόπο που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι λανθασμένος, διότι με τη φιλοσοφία της εξεύρεσης λύσης και του συμβιβασμού προσέκρουε στις δυνάμεις που πίστευαν ότι μπορούν να απελευθερώσουν την Κύπρο. Ο Κληρίδης κατόρθωσε να εκτιμηθεί πολιτικά ευρύτερα και ως άτομο και ως εκπρόσωπος της θέσης για λύση του Κυπριακού. Σε αυτό βοήθησε και η εκλογή του Γιώργου Βασιλείου, ο οποίος ήταν παράλληλος με τη γραμμή εξεύρεσης συμβιβαστικής λύσης με τους Τ/κ.

–Οι συνεχείς αναφορές στον ιδρυτή του κόμματος Γλαύκο

«Η νεολαία απομακρύνεται από τα κέντρα λήψης αποφάσεων και γι' αυτό παρουσιάζεται ειδικά στον Συναγερμό η τάση ηγετικής ανακαίνισης, η οποία βρίσκει αντίκτυπο στη διαπίστωση, που υπάρχει ευρύτερα στον χώρο του Συναγερμού, ότι πρέπει ως κόμμα να παρουσιαστεί ανακαινισμένο» λέει ο Παναγιώτης Δημητρίου.

Κληρίδη νομίζετε πως έχουν αξία σήμερα ή γίνονται εν είδει κομματοπροσυνής;

–Ήμουν και είμαι εναντίον να γίνεται πολιτική εκμετάλλευση του ονόματος του Κληρίδη. Ο Γλαύκος Κληρίδης είναι ένα ιστορικό πρόσωπο. Όταν χρειαστεί να λεχθεί κάτι για τον Κληρίδη να το πεις, αλλά όχι με την έννοια να «αξιοποιείς» το όνομα του για κάποιο αντανακλαστικό προσωπικό όφελος. Η διαμόρφωση των νοοτροπιών των οπαδών του ΔΗΣΥ γινόταν όχι μέσα από τη λαϊκίστικη τεχνική της κατάχρησης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ή και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας για να μπορεί κάποιος είτε να αυτοπροβληθεί, είτε να αποκτήσει αναγνωρισιμότητα και δημοφιλία.

–Η πολυφωνία είναι ένα εγγενές χαρακτηριστικό του ΔΗΣΥ... Σήμερα μοιάζει να είναι μια καιροσκοπική προσέγγιση;

–Ο Κληρίδης είχε εμφυτευτεί σε όλους τους οπαδούς και τα μέλη του ΔΗΣΥ τη νοοτροπία ελευθέρης σκέψης, αλλά πάντοτε με κεντρικούς άξονες. Ο Συναγερμός και σήμερα είναι ανεκτικότητας ως κόμμα στις διάφορες τάσεις, που κατά καιρούς παραρτηρούνται, παρέκκλισης από τις βασικές γραμμές του κόμματος. Πλέον, βέβαια, έχουν αλλάξει οι καιροί και αυτό που προτάσσεται είναι ο ατομικός συμφεροντολογισμός πολιτικά, αυτό είναι ένα γενικό φαινόμενο. Ο ιδεαλισμός των κομμάτων αυτή τη στιγμή δεν κυριαρχεί, έναντι οποιασδήποτε ατομικής φιλοδοξίας, η οποία μπορεί να μη συγκρούεται με τις γενικές κομματικές θέσεις, αλλά προτάσσεται.

–Πόσο έχει αλλάξει ο ΔΗΣΥ όλα αυτά τα χρόνια;

–Παραμένει η βασική πολιτική στόχευση που ήταν η εξεύρεση μιας λειτουργικής και βιώσιμης λύσης, όχι με πλειοδοσίες και απα-

ράδες υποχωρήσεις. Ακόμα και αυτοί που παρεκκλίνουν δεν διαγράφουν τα παραπάνω, αλλά είναι πιο «σύγχρονοι» λόγω του ότι είναι αναγκασμένοι να κινηθούν με τακτικισμό, με στόχο την ικανοποίηση προσωπικών φιλοδοξιών.

–Υπάρχει κενό πολιτικής σκέψης γενικότερα στο κόμμα;

–Η νεότερη γενιά σήμερα γενικότερα έχει απομακρυνθεί από την πολιτική και από τους πολιτικούς. Η νεολαία απομακρύνεται από τα κέντρα λήψης αποφάσεων και γι' αυτό παρουσιάζεται ειδικά στον Συναγερμό η τάση ηγετικής ανακαίνισης, η οποία βρίσκει αντίκτυπο στη διαπίστωση, που υπάρχει ευρύτερα στον χώρο του Συναγερμού, ότι πρέπει ως κόμμα να παρουσιαστεί ανακαινισμένο. Όλοι οι παλαιότεροι αναγνωρίζουν ότι χρειάζεται εκσυγχρονισμός του κόμματος και της ηγεσίας, γι' αυτό σήμερα κοιτάζουν τα τρέχοντα.

–Τι πρέπει να αλλάξει ο ΔΗΣΥ για να είναι ένα σύγχρονο κόμμα;

–Οπωσδήποτε χρειάζονται αρκετές μεταρρυθμίσεις όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας του κόμματος. Σίγουρα πρέπει να επικρατήσει η νοοτροπία της συλλογικότητας και όχι το κόμμα του ενός ηγέτη. Αυτή τη στιγμή πρέπει να αποκτήσουμε ξανά το ιδεαλιστικό περιεχόμενο, αξιολογώντας ο πολίτης και ο οπαδός του Συναγερμού, τις πολιτικές κατευθύνσεις όχι προσωποκεντρικά και περιστάσιακά, αλλά μόνιμα.

–Μπορούσε ο Συναγερμός να είχε κάνει την ιστορική υπέρβαση στις προεδρικές εκλογές του 2023, ψηφίζοντας Ανδρέα Μαυρογιάννη; Βρέθηκε μεταξύ σφύρας και άκματος...

–Νομίζω πως όχι. Στο σημείο που έφτασε δεν θα μπορούσε να είχε συνταυτιστεί με τον ένα ή τον άλλο υποψήφιο, επίσημα τουλάχιστον. Για τον κ. Μαυρογιάννη υπήρχε η αντίδραση μεγάλου μέρους συναγερμικών, μιας και εθεωρείτο ότι ήταν ο υποψήφιος του ΑΚΕΛ. Από την άλλη, ο κ. Χριστοδουλίδης εθεωρείτο αποστάτης και θα ήταν παραβίαση της παραταξιακής συνέλειξης της κομματικής υποστήριξής του.

Οι βασικοί στόχοι του ΔΗΣΥ

Στο πρωτοσέλιδο της «Σημερινής» στις 14 Μαΐου 1976 γίνεται φυσικά αναφορά στην ίδρυση του ΔΗΣΥ. Επίτιλο: «Ο κ. Γλαύκος Κληρίδης εξήγγειλε χθες τη νέα Κίνηση» και ο κύριος τίτλος της εφημερίδας είναι: «Δημοκρατικός Συναγερμός» με κεφαλαία γράμματα και με πεζά, εν είδει υποτίτλου: «για την Ενότητα - τη Δημοκρατία - για το Εθνικό Συμφέρον». Αναγράφεται επίσης στο πρωτοσέλιδο: «Μετέχουν: Το Ενιαίο Κόμμα - Στελέχη της Προοδευτικής - Άλλοι παράγοντες». Στη σελίδα 4 της εφημερίδας σημειώνονται τέσσερις βασικοί άξονες: 1) Δεν θα ρυμουλκηθεί: Υπεράνω πάσης φιλοδοξίας και πολιτικού συμφέροντος θέτουν το καθολικό εθνικών συμφέρον [...] Ούτε θα επιτρέψη να ρυμουλκωθεί εις πολιτικές κατευθύνσεις εσφαλμένες και δεν θα αποδεχθεί απαρδέκτους και καιροσκοπικούς συμβιβασμούς χάριν δήθεν της ενότητας και της συνεργασίας. 2) Συμπαρατάσσει προς Μακάριον και Καραμανλή: Υποστηρίζουν σθεναρώς την κοινή γραμμήν Λευκωσίας - Αθηνών. Αμυντική θωράκιση: Απαιτείται επίσης αμυντική θωράκιση του ελεγχόμενου υπό του νομίμου κράτους τμήματος της Κύπρου [...]. 3) Εναντίον της παρανομίας: Θεωρούν αναγκαίαν την διασφάλισιν υγιούς και ομαλού πολιτικού βίου εις τον τόπον [...]. 4) Βασική επιδίωξις του Δημοκρατικού Συναγερμού θα είναι η ενίσχυσις και ανακαίνισις των υφισταμένων θεσμών το οποίον δύναται να επιτευχθή διά νέων ιδεών, αλλά και νέων ανθρώπων [...]. Εκ του λαού προέρχεται ο Δημοκρατικός Συναγερμός και υπέρ αυτού τάσσει την ίδρυσίν, την λειτουργίαν και την αποστολήν του.

ΑΡΘΡΟ / Του ΓΙΑΝΝΑΚΗ Α. ΟΜΗΡΟΥ

Ιδιωτικοποιήσεις και η τραγωδία των Τεμπών

Η ιδιωτικοποίηση των βρετανικών σιδηροδρόμων την περίοδο 1993-1998 σηματοδεύτηκε από την τραγωδία στο Πάνγκτον τον Οκτώβριο του 1999 με 31 νεκρούς. Τη δεκαετία του 1990 οι περισσότερες χώρες στον κόσμο εφαρμόσαν προγράμματα αποκρατικοποιήσεων. Η παρατήρηση αυτή ισχύει τόσο για τις ευρωπαϊκές χώρες όσο και τις υπόλοιπες, αναπτυσσόμενες ή αναπτυσσόμενες. Τα προγράμματα αποκρατικοποιήσεων εφαρμόστηκαν και εφαρμόζονται στην Ευρώπη από κυβερνήσεις οι οποίες ανήκουν σε όλο το φάσμα των ιδεολογικών χωματισμών, στις χώρες οι οποίες κυβερνήθηκαν από κομμουνιστικά καθεστώτα μέχρι το 1990 και λαϊκίστικες κυβερνήσεις στη Λατινική Αμερική. Είναι φανερό ότι, ενώ η διαδικασία των αποκρατικοποι-

ήσεων κατά τη δεκαετία του '80 εμπεριείχε έντονα τα ιδεολογικά στοιχεία της νεοφιλελεύθερης εκθρόνισης προς οποιοδήποτε οικονομικό ρόλο του κράτους, η δεκαετία του '90 αποιδεολογοποίησε τις αποκρατικοποιήσεις. Οι κυβερνήσεις όλων των πολιτικών αποχρώσεων αντιμετώπισαν το θέμα των αποκρατικοποιήσεων από πρακτική σκοπιά. Αυτό είχε να κάνει με δύο κυρίως παράγοντες. Πρώτον, την ανάπτυξη ανταγωνιστικού περιβάλλοντος σε τομείς στους οποίους παραδοσιακά κυριαρχούσαν τα κρατικά μονοπώλια και δεύτερον, την αναγκαιότητα περιορισμού των δημοσιονομικών ελλειμμάτων τα οποία όταν αφεθούν ανεξέλεγκτα δημιουργούν πληθωρισμό και εξάρτηση από δανεισμό, ενώ υπονομεύουν την οικονομική ανάπτυξη.

Είναι βέβαια κεφαλαιώδους ση-

μασίας να διασφαλίζεται μεταξύ άλλων ότι στοιχεία επιχειρήσεων που αποτελούν φυσικά μονοπώλια, πρέπει πάντοτε να παραμένουν υπό κρατικό έλεγχο. Και μιλώντας πιο συγκεκριμένα για μεταφορικά δίκτυα, όπως στην περίπτωση των σιδηροδρόμων, να κατοχυρώνεται πρωτίστως η ασφάλεια των μεταφορών και η ποιότητα των υπηρεσιών. Ο ΟΣΕ (Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος) δια της άλλοτε δημόσιας Εταιρείας «ΤΡΑΙΝΟΣΕ» μεταβιβάστηκε στην ιταλική εταιρεία «Ferrovie dello stato Italiane» στις 14 Σεπτεμβρίου του 2017 έναντι του ποσού των €45 εκατ. ευρώ. Στην πραγματικότητα ξεπουλήθηκε στην ιταλική εταιρεία, αφού η αξία της ελληνικής δημόσιας εταιρείας υπολογιζόταν στα 300 εκατ. ευρώ. Μάλιστα η ιταλική εταιρεία επιδοτείται, με βάση τη συνομολογηθείσα

λεόντειο συμφωνία, με 50 εκατ. ευρώ τον χρόνο από το Ελληνικό δημόσιο! Η πτωχευμένη ιταλική εταιρεία διατήρησε τις επικίνδυνες αμαξοστοιχίες και βέβαια με υποταγή στη λογική της κερδοφορίας, ουδώως μερίμνησε για την ασφάλεια μετακίνησης των επιβατών και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Τελικά οι ανθρωπίνες ζωές θυσιάστηκαν στην ανείπωτη τραγωδία των Τεμπών στον βωμό του κέρδους.

Μια άλλη ιδιωτικοποίηση στην Ελλάδα, στον βωμό της πανάκειας των αλόγιστων αποκρατικοποιήσεων, απέδειξε ολιγωρία και παραλυσία σε μια σοβαρή θεομηνία. Όταν βαρύτατη χιονόπτωση στην «Αττική οδό» στην Αθήνα εγκλώβισε χιλιάδες αυτοκίνητα με τους οδηγούς τους. Η διαχειρίστρια Ιδιωτική Εταιρεία της «Αττικής οδού»

επέδειξε καταστροφική ανικανότητα. Διαπιστώνεται «εν τοις πράγμασι» ότι οι άκριτες ιδιωτικοποιήσεις, όπως οι προαναφερθείσες, δεν εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον και την ανάπτυξη αλλά αντίθετα, ολοκληρώνουν την ισοπέδωση της οικονομίας και της κοινωνίας. Θα κλείσω με ένα παράδειγμα εξαιρετικά αφιερωμένο σε όσους μάς «κανοναρχούν» από πρωίας μέχρι νυκτός από τα τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά Μέσα Ενημέρωσης για την ανάγκη ιδιωτικοποιήσεων ως της πανάκειας επίλυσης των προβλημάτων της οικονομίας. Λοιπόν, στις ΗΠΑ, στη Νέα Υόρκη συγκεκριμένα, τα τρένα που μεταφέρουν τα εκατομμύρια εργαζομένους στις δουλειές τους είναι κάτι συρμιο-βαγόνια σκουριασμένα και πανάθλια. Σε αντίθεση με την αθλιότητα αυτών των τρένων

υπάρχουν υπόγειοι σιδηροδρόμοι σύγχρονοι, λειτουργικοί και άνετοι, που είναι μάλιστα και εξαιρετικά επικερδείς. Λεπτομέρεια σημαντική. Οι πρώτοι σιδηροδρόμοι ανήκουν σε ιδιωτική εταιρεία. Οι δεύτεροι είναι δημοτική επιχείρηση.

Δίδαγμα: Οι μπιμπτικές αντιγραφές και το παπαγάλισμα ξένων προτύπων είναι δογματισμός και συντηρητισμός της χειρότερης μορφής. Άρα, λοιπόν, το ζητούμενο είναι η αξιοποίηση της αγοράς και όχι η άκριτη υποδούλωση σε ανεξέλεγκτους μηχανισμούς της. Αυτό επιτάσσει η σύγχρονη αντίληψη της οικονομικής δημοκρατίας και το συμφέρον των κοινωνιών, τελικά των ίδιων των ανθρώπων.

Ο κ. Γιαννάκης Α. Ομήρου είναι πρώην πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Κυπριακές Αξίες,
Παγκόσμιας Αποδοχής

46
ΧΡΟΝΙΑ

Φροντίδα για τον Άνθρωπο
και την Υγεία

Μάχη Χριστοδουλίδη με το ακατόρθωτο

Τα τρία εμπόδια που παρουσιάζονται για διορισμό πολιτικής προσωπικότητας στο Κυπριακό από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

«**Μάχη** με το ακατόρθωτο» χαρακτηρίζεται από κύκλους στην Ε.Ε., η προσπάθεια που εξήγγειλε ο Νίκος Χριστοδουλίδης, για τον διορισμό μιας «ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας» από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στο Κυπριακό, προκειμένου η Ε.Ε. να συμβάλει «ενεργότερα», στο πλαίσιο του ΟΗΕ, για μια μελλοντική οριστική διευθέτηση, ενδεχομένως και μέσω της υφιστάμενης ευρωπαϊκής «θετικής ατζέντας» για την Τουρκία. Πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν ότι η Λευκωσία προσβλέπει και στην αξιοποίηση της «θετικής ατζέντας» Ε.Ε. - Τουρκίας, μέσω της οποίας, τα κράτη-μέλη εισηγήθηκαν ομόφωνα συγκεκριμένες «παροχές» προς την Άγκυρα, περιλαμβανομένων και της δρομολόγησης συζητήσεων για «εκσυγχρονισμό» της Τελωνειακής Ένωσης της Τουρκίας. Υπό την αίρεση (conditionality) τερμα-

Σημαντικός αριθμός κρατών-μελών, εταίρων της Κύπρου στην Ε.Ε., δεν επιθυμούσαν και εξακολουθούν να μην επιθυμούν να περιέλθει στα χέρια τους η «καυτή πατάτα» του Κυπριακού.

τισμού των τουρκικών προκλήσεων και της καταστροφής της του διεθνούς δικαίου, ενώ στην παράγραφο 15 της δήλωσής τους (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 25 Μαρτίου 2021), οι «27» ομόφωνα αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι «παραμένουμε απολύτως προσπλωμένοι σε μια συνολική διευθέτηση του Κυπριακού σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (ιδίως τις αποφάσεις αριθ. 550, 789 και 1251)».

Αυτή λοιπόν η διάσταση της «θετικής ατζέντας» της Τουρκίας, σε συνδυασμό με την αναφορά στο Κυπριακό και τη μορφή της λύσης, εκτιμάται ότι αποτελεί σημαντικό εργαλείο στα χέρια του προέδρου Χριστοδουλίδη. Στο πλαίσιο μιας τακτικής «καρότου-μαστιγίου», διά της οποίας, η Άγκυρα θα εξασφαλίσει ευρωπαϊκά κέρδη, προβαίνοντας παράλληλα σε κινήσεις για οριστική διευθέτηση του Κυπριακού, όπως ορίζεται πιο πάνω, με βάση τα ψηφίσματα του ΟΗΕ. Άλλωστε, στα Συμπεράσματα του Οκτωβρίου 2020, η Ε.Ε. είχε επισημάνει χαρακτηριστικά ότι «αναμένει από την Τουρκία να πράξει το ίδιο» σε σχέση με την επιδιωκόμενη μορφή λύσης του Κυπριακού.

Κύκλοι στην Ε.Ε. σημειώνουν στην «Κ» πως το τσίμινγκ που επιλέγει ο Πρόεδρος της Κύπρου, εγείροντας ζήτημα ανάπτυξη ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας στο Κυπριακό, «δεν επιτρέπει ιδιαίτερες προσδοκίες», δύο μήνες πριν από τις προεδρικές εκλογές στην Τουρκία και εν μέσω πολιτικών διαξιφισμών Ερντογάν - Κιλιπντάρογλου και για «εθνικά ζητήματα».

Η προσδοκία της Λευκωσίας για «ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας στο Κυπριακό, πάντα εντός του πλαισίου του ΟΗΕ (συνέντευξη Χριστοδουλίδη ΕΡΤ) και συνεπώς για ενεργότερη εμπλοκή της στις προσπάθειες εξεύρεσης λύσης, κινείται εμφανώς στην αξιοποίηση των «διαθέσιμων ευρωπαϊκών μέσων». Ωστόσο, σημαίνουντες κύκλοι στην Ε.Ε., ανέφεραν στην «Κ», ότι αφενός το τσίμινγκ που επιλέγει ο Πρόεδρος της Κύπρου, εγείροντας ένα τέτοιο ζήτημα, «δεν επιτρέπει ιδιαίτερες προσδοκίες», δύο μήνες πριν από τις προεδρικές εκλογές στην Τουρκία (14 Μαΐου) και εν μέσω πολιτικών διαξιφισμών Ερντογάν - Κιλιπντάρογλου και για «εθνικά ζητήματα». Και αφετέρου ότι η παράγραφος 15 για το Κυπριακό (Δήλωση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 25 Μαρτίου 2021), δεν παραπέμπει σε διορισμό «ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας» αλλά ούτε και στην ανάληψη πρωτοβουλίας από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, έστω στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Αλλά, «προσγειώνει» την εμπλοκή της Ε.Ε. σε έναν υποστηρικτικό προς τα Ηνωμένα Έθνη ρόλο, σημειώνοντας χαρακτηριστικά ότι: «... η Ε.Ε. θα συμμετάσχει ως παρατη-

ρήτης, και θα διαδραματίσουμε ενεργό ρόλο στην υποστήριξη των διαπραγματεύσεων, μεταξύ άλλων, ορίζοντας αντιπρόσωπο στην αποστολή καλών υπηρεσιών του ΟΗΕ». Όπως δηλαδή και στο παρελθόν, όταν η Ε.Ε. εκπροσωπείτο από την Κομισιόν στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων με τεχνοκράτη - κατόπιν έγκρισης και των δύο κοινοτήτων- και όταν τα πράγματα έφτασαν στο τελικό στάδιο, στο Κραν Μοντανά, εκπροσωπήθηκε σε πολιτικό επίπεδο και πάλι όμως από την ηγεσία της Κομισιόν και όχι από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ειδικότερα, οι ίδιοι κοινοτικοί

κύκλοι διαπιστώνουν «τρία εμπόδια» για τον διορισμό «ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας» από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο:

1. Για τον διορισμό μιας «ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας» στο Κυπριακό, δεν αρκεί για την Ε.Ε. η υποβολή αιτήματος από την Κυπριακή Δημοκρατία. Αλλά, όπως υπογράμμιζαν κοινοτικοί κύκλοι, «απαιτείται και η συναίνεση της τουρκικής πλευράς», η οποία εδώ και αρκετά χρόνια έχει τοποθετηθεί αρνητικά σε μια τέτοια εξέλιξη. Γι-νεται λοιπόν κατανοητό ότι μόνο εάν και οι δύο κοινότητες στην Κύ-προ ανάψουν «πράσινο φως», θα

μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο διορισμού μιας τέτοιας πολιτικής προσωπικότητας. Όπως μάλιστα υποδείκνυε Ευρωπαίος διπλωμάτης, ακόμη και εάν υποθετικά θεωρήσουμε ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάνει πράξη το αίτημα της Κύπρου, ένας τέτοιος διορισμός θα είναι χωρίς αντίκρισμα, εάν η τουρκική πλευρά δεν τον εγκρίνει, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την προσπάθεια διεκδίκησης ευρωπαϊκής παρουσίας σε μια ενδεχόμενη διαδικασία. Σημειώνεται ότι ο Ερσίν Τατάρ, σε προφανή συντονισμό με την Άγκυρα, έχει ήδη τοποθετηθεί αρνητικά, σημειώνοντας την αντίθεσή του στην εμπλοκή τρίτων -εκτός από τα δύο μέρη και τις εγγυήτριες δυνάμεις- συμπεριλαμβανομένων και της Ε.Ε., αναφέροντας ότι κάτι τέτοιο θα περιπλέξει περαιτέρω τη διαδικασία. Κάτι που όπως είπε θα διαβίβσει και στην αναπληρώτρια γ.γ. ΟΗΕ, Ρόζμαρι Ντι Κάρλο, που θα βρίσκεται την προσεχή εβδομάδα στην Κύπρο.

2. Πέραν όμως της άρνησης της τουρκικής πλευράς να αποδεχθεί διορισμό πολιτικής προσωπικότητας από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι σημαντικός αριθμός κρατών-μελών, εταίρων της Κύπρου στην Ε.Ε., δεν επιθυμούσαν και εξακολουθούν να μην επιθυμούν να περιέλθει στα χέρια τους η «καυτή πατάτα» του Κυπριακού. Παραβέβουν στα Ηνωμένα Έθνη για τη διαδικασία και εξαντλούν την όποια συμβολή της Ε.Ε. σε τεχνοκρατικό επίπεδο, στο πλαίσιο της Κομισιόν, ώστε να παρίσταται με καθεστώς απλού παρατηρητή. Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η λύση του Κυπριακού θα επιτρέπει στην επανενωμένη Κύπρο, να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητά της ως κράτους-μέλους.

3. Η ίδια η Κομισιόν που έχει αναλάβει αυτόν τον τεχνοκρατικό «υποβοηθητικό ρόλο» σε σχέση με το Κυπριακό, συνδράμοντας εδώ και αρκετά χρόνια τις όποιες προσπάθειες του ΟΗΕ, εκτιμάται σύμφωνα με τις ίδιες ευρωπαϊκές πηγές, ότι θα μπορεί να συνεχίσει προς την ίδια κατεύθυνση. Εάν και όταν δρομολογηθούν ενέργειες για μια νέα ενδεχόμενη διαδικασία λύσης του Κυπριακού, υπό την ομάδα Γκουτέρες και εάν η εν λόγω διαδικασία φτάσει σε ακτίνα συμφωνίας, τότε οι ίδιοι κοινοτικοί κύκλοι που μίλησαν στην «Κ», θεωρούν πιθανή μια ισχυρή πολιτική παρουσία. Όπως είχε γίνει στο Κραν Μοντανά, με την εκπροσώπηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την ηγεσία της Κομισιόν, με την παρουσία Γιούνγκερ, Μογκερίνι και Τίμερμανς, σε διαφορετικές φάσεις της εν λόγω τελικής διαδικασίας.

Συνταγή από παρελθόν και Μέρκελ-Μογκερίνι

Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης έχει δηλώσει ότι έχει συγκεκριμένες σκέψεις και αρκετά ονόματα για τον διορισμό μιας ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας από κράτος-μέλος της Ε.Ε., ώστε η Ευρωπαϊκή Ένωση να δραστηριοποιηθεί ενεργότερα στο Κυπριακό, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλία, στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Μεταξύ των ονομάτων που σύμφωνα με πληροφορίες θα έβλεπε θετικά η Λευκωσία, περιλαμβάνονται και η πρώην ύπατη εκπρόσωπος της Ε.Ε. Φεντερίκα Μογκερίνι ως επίσης και η πρώην καγκελάριος της Γερμανίας Άγκελα Μέρκελ. Η κ. Μέρκελ, πάντως, φέρεται να έχει αποσυρθεί οριστικά από την πολιτική και θεωρείται αμφίβολο εάν θα ενδιαφερόταν για την ανάληψη ενός τέτοιου ρόλου, ακόμη και στην υποθετική περίπτωση που υπήρχε πολιτική βούληση εκ μέρους των «27» για ενεργότερη εμπλοκή της Ε.Ε. και για διορισμό μιας πολιτικής προσωπικότητας στο Κυπριακό και στο εξίσου υποθετικό σενάριο που εξασφαλιζόταν η σύμφωνη γνώμη της τουρκικής πλευράς προς αυτή την κατεύθυνση. Όλα αυτά βεβαίως κινούνται στη σφαίρα ασκήσεων επί χάρτου. Άλλωστε, η προσπάθεια Χριστοδουλίδη για εμπλοκή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Κυπριακό, αντί της Κομισιόν (στην οποία αποδίδεται δικαίως αρνητικός ρόλος), δεν αποτελεί καινούργια συνταγή. Είχε επιχειρηθεί και στο παρελθόν. Τόσο ο Πρόεδρος Τάσος Παπαδόπουλος, όσο και ο Πρόεδρος Νίκος Αναστασιάδης είχαν βολιδοσκοπήσει την Ε.Ε. για τον διορισμό μιας πολιτικής προσωπικότητας από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στο Κυπριακό. Κάτι που είχε προσκρούσει τόσο στην άρνηση συγκεκριμένων κρατών-μελών για ενεργότερη εμπλοκή της Ε.Ε. στις προσπάθειες λύσης. Όσο βεβαίως και στην αντίθεση της τουρκικής πλευράς, που δεν συζητούσε καν ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΞΕΝΟΦΩΝΤΑ ΧΑΣΑΠΗ**

Ενας κακούργος Σταθμάρχης; Μετά τη σιδηροδρομική τραγωδία τι;

Μπορείτε να θυμηθείτε άλλο μεγάλο και πολύνεκρο δυστύχημα, στον τόπο μας ή και αλλού, στο οποίο να έχει καταγραφεί με τόση λεπτομέρεια, τόση πολυφωνία, αλλά και χωρίς αμφισβήτηση, η διαφθορά στη διαχείριση ενός δημόσιου Οργανισμού, όπως συμβαίνει τώρα, στις λίγες μέρες μετά την τραγωδία της 28/2 των Τεμπών; Πρόκειται, δυστυχώς, για ένα χρονικό προαναγγελθέντος θανάτου, το οποίο σιγόβραζε για πολλά χρόνια, ξεπερνώντας τη μία ελληνική κυβερνηση μετά την άλλη. Μόνο απδία μπορεί να νιώσει κανείς, αναλογιζόμενος πώς μερικά άτομα πλούτισαν, ροκανίζοντας τη μεταφορική ραχοκοκαλιά μιας ολόκληρης ευρωπαϊκής χώρας! Ο υπουργός παραιτήθηκε, αφού δεν μπορούσε να πείσει ότι δεν γνώριζε.

Ο δε σταθμάρχης παραδέχθηκε τα δικά του σφάλματα, και τώρα δικάζεται σε βαθμό κακούργηματος. Άραγε, αν τιμωρηθεί με τη μέγιστη ποινή, θα πρόκειται για μια δίκαιη αποκατάσταση; Ή μήπως, η ουσία

βρίσκεται αλλού; Την απάντηση δίνει η νεολαία, με τις πολλαπλές και πρωτότυπες διαμαρτυρίες της. Στην πράξη τα παιδιά μάς λένε ότι έχει κλονισθεί η εμπιστοσύνη τους στις σιδηροδρομικές συγκοινωνίες, επειδή δεν λειτουργούν τα συστήματα που προσφέρουν αυτοματισμούς και προστασία από το ανθρώπινο σφάλμα. Με αυτά τα δεδομένα, η καταγραφή του ιστορικού της διαφθοράς και η εξέταστική επιτροπή περνούν σε δεύτερη μοίρα.

Πολύ περισσότερο, δε, ξενίζει τη νεολαία η προσπάθεια των κομμάτων, εν όψει εκλογών, να επιρρίψει το ένα τις ευθύνες στο άλλο. Καθιερωμένη πρακτική μεν, που όμως στο συγκεκριμένο δυστύχημα ισοδυναμεί με προβολή της νομισμένης του κόσμου, αφού όλα τα σκάνδαλα έχουν βγει στη δημοσιότητα, και είναι διαχρονικά. Εδώ που φτάσαμε, τι είδους εξελίξεις μπορούν να εμπνεύσουν αισιοδοξία;

Οφείλουμε όλοι να παραδεχθούμε ότι η τραγωδία, όπως έγινε και

Τα παιδιά μάς λένε ότι έχει κλονισθεί η εμπιστοσύνη τους στις σιδηροδρομικές συγκοινωνίες, επειδή δεν λειτουργούν τα συστήματα που προσφέρουν αυτοματισμούς και προστασία από το ανθρώπινο σφάλμα.

όπως μάς συγκλόνισε, είναι εθνική. Αυτό συνεπάγεται πως δεν χωρά να ερμηνευθεί με τις καθιερωμένες έννοιες Δεξιά εναντίον Αριστεράς, ένα καλό εναντίον ενός κακού κόμ-

ματος, εργοδότες εναντίον εργαζομένων. Οι αποκαλύψεις που δημοσιεύονται φανερόνουν ότι στην επιλογή της υπονόμευσης της τεχνολογικής ανάπτυξης των σιδη-

ροδρόμων λειτούργησε μια άτυπη συνεργασία, που βόλεψε τόσο αυτούς που λήστεψαν το δημόσιο όσο, με τις μετατάξεις κλπ., και εργαζομένους. Οπωσδήποτε τα μεγέθη διαφέρουν, όμως οι έννοιες συνειδήσεις και από τις δυο πλευρές δεν μπορούν να νοουχάσουν εξίσου.

Κι όμως, σε αυτό το ζοφερό σκηνικό παραμένει εφικτή επιλογή η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στις συγκοινωνίες, όταν πολιτικοί και συνδικαλιστές τολμήσουν τη μεγάλη υπέρβαση. Ομολογία της χρόνιας διαφθοράς από όλους, δημιουργία συνασπισμού των πολιτικών δυνάμεων, απόφαση για ριζικό νέο σχεδιασμό ενός σύγχρονου σιδηροδρόμου, τόσο σε επίπεδο Οργανισμού όσο και δικτύου. Χωρίς τη συσπείρωση των πολιτικών δυνάμεων, το τέλος της στασιμότητας θα συνεχίσει να αντιστέκεται σαν Λερναία Ύδρα. Αυτή η πορεία πλεύσης τιμά τη θυσία των 57 θυμάτων του δυστυχήματος. Κι αυτό αξίζει η ελληνική νεολαία. Όταν τα κόμματα αφήσουν τα Τέμπη έξω από

τις προεκλογικές αντιπαραθέσεις τους, μην εκπλαγείτε να διαπιστώσουν και επιστροφή των νέων στις κάλπες. Γιατί η νεολαία δεν είναι αδιάφορη, σιχαμένη είναι με το σαθρό κατεστημένο που της κληροδοτεί η προηγούμενη γενιά.

Αν, αγαπητέ αναγνώστη, συλλογίζεσαι ότι αυτά φαντάζουν ουτοπικά, αξιολόγησε την πρωτοβουλία σε αυτή την κατεύθυνση της οργάνωσης των δημοσιογράφων. Η ΕΣΗΕΑ με γραπτή ανακοίνωση επισημαίνει το μερίδιο ευθύνης που αναλογεί στα ΜΜΕ, όταν ενώ είχαν ενδείξεις για τη διαφθορά στα τραίνα, όλα αυτά τα χρόνια κάλυπταν τα θέματα με «διακριτικότητα». Μην ξεχνάς ότι τα ΜΜΕ αποτελούν την τέταρτη εξουσία. Υπάρχει, συνεπώς, ελπίδα για ριζοστασιακές εξελίξεις. As αναμένουμε.

Ο Ξενοφών Χασάπης (Ph.D.) είναι σύμβουλος και εκπαιδευτής Στελεχών Επιχειρήσεων και Νέων.
xenophon.hasapis@gmail.com

Αναζητούν συντονισμό Ελλάδα – Κύπρος

Σημαντικός παράγοντας για τις σχέσεις Προέδρου και ελληνικής κυβέρνησης η διάσταση του δόγματος του ενιαίου αμυντικού χώρου

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία στις σχέσεις Αθήνας – Λευκωσίας ως προς τη στήριξη της πρώτης κάθε φορά που η δεύτερη αποφασίζει, που πέραν της ιστορικής διάστασης και σημασίας αυτού, Κύπρος και Ελλάδα παραμένουν για σειρά λόγων οι στενότεροι σύμμαχοι, εταίροι στην Ε.Ε. και εκ των κρατών που πρωταγωνιστούν στο αναδυόμενο -τα τελευταία χρόνια- υποσύστημα της ανατολικής Μεσογείου. Παράλληλα, αποτέλεσαν, αρχής γενομένης από το 2014, και τα κράτη που πρωτοστάτησαν στο διπλωματικό σχήμα των Τριμερών, με τα υπόλοιπα κράτη των χωρών ΜΕ-ΝΑ. Η πρώτη, ως εϊθισται, επίσκεψη του Προέδρου Χριστοδουλίδη στο εξωτερικό ξεκινάει την επόμενη Τρίτη στην Αθήνα, που βρίσκεται εν μέσω μιας φοβερής κρίσης με το δυστύχημα στα Τέμπη που κόστισε τη ζωή και σε Κύπριους πολίτες, και το ενδιαφέρον, σε μια κρίσιμη περίοδο για το Κυπριακό, εδράζεται τόσο στον συντονισμό του με τον Ελλαδίτη πρωθυπουργό, Κυριάκο Μητσοτάκη, όσο και στο πώς ο νεοεκλεγείς Πρόεδρος θα αλληλεπιδράσει με τον τελευταίο.

Τiming και συνθήκες

Η επίσκεψη Χριστοδουλίδη στην Αθήνα έρχεται σε ένα πολύ ενδιαφέρον χρονικό σημείο και με δύο ιδιαίτερες συνθήκες που δείχνουν να διαμορφώνονται σε σχέση με τα ελληνοτουρκικά και το Κυπριακό. Καταρχάς, η Ελλάδα περνάει μέσα από μια κρίσιμη προεκλογική περίοδο που το δυστύχημα στα Τέμπη επιταχύνει τις εξελίξεις, ανεβάζει τους τόνους που ήδη είχαν ανέβει νωρίτερα με το σκάνδαλο των υποκλοπών και που για τον Κυριάκο Μητσοτάκη ακολουθούν, τον προσεχή Απρίλιο ή τον Σεπτέμβριο, κρίσιμες εκλογές. Παράλληλα οι σεισμοί της Τουρκίας της 5ης Φεβρουαρίου αναθέρμαναν τις σχέσεις Αθήνας – Άγκυρας μετά από μια περίοδο υψηλών εντάσεων και ρητορικής με Ουάσινγκτον και Βερολίνο, με ενεργητική διπλωματική δραστηριότητα, να δημιουργούν ένα μορατόριουμ χαμηλότερων τό-

νων, τουλάχιστον μέχρι τον χρόνο των τουρκικών εκλογών. Ως προς τη μεγάλη εικόνα, η αναδυόμενη συνθήκη που δείχνει να επικρατεί στο τρίγωνο Ελλάδας - Τουρκίας - Κύπρου εδράζεται σε τρεις ενδιαφέροντες άξονες:

• **Στον πραγματικό** διαχωρισμό, κυρίως εκ μέρους της Άγκυρας, της πάγιας προσέγγισης «πακέτου» ελληνοτουρκικών και Κυπριακού. Η Άγκυρα δείχνει να διαφοροποιεί πλέον τα δύο ζητήματα που παραδοσιακά έβαζε στο ίδιο διπλωματικό

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του κ. Χριστοδουλίδη στην Ελλάδα θα επαναληφθεί το κοινό κλίμα συναίνεσης και στενής συνεννόησης σε όλο το εύρος των θεμάτων εθνικής στρατηγικής σημασίας.

καλάθι, και μετά το 2017 δείχνει να έχει ξεχωριστές ατζέντες στα δύο θέματα ασχέτως του που βρίσκονται ως προς την ρεαλιστική προοπτική επίλυσης.

• **Την πάγια**, ιδίως μετά την περίοδο 2015-2017, αντίληψη της Ελλάδας πως η ενασχόλησή της με το Κυπριακό εδράζεται αποκλειστικά στο ζήτημα που απορρέει από την ιδιότητα της ως εγγυήτριας δύναμης στο Κυπριακό. Συνεπώς η πτυχή «ασφάλειας-εγγυήσεων» είναι η μοναδική που, ρεαλιστικά, απασχολεί την Αθήνα.

• **Στη διαφορετική** προσέγγιση –υπό το βάρος του πολέμου στην Ουκρανία– που δίνουν οι δύο χώρες σε σχέση με την αναβάθμιση της εταιρικής στρατηγικής σχέσης με τις ΗΠΑ. Η Κύπρος μπορεί να αναβαθμίζει τις σχέσεις με την Ουάσινγκτον ιδίως μετά την ιστορική απόφαση για την άρση του εμπάργκο όπλων, ωστόσο, η περίπτωση της Αθήνας είναι διαφορετική: Είναι κράτος-μέλος του ΝΑΤΟ, προχώρησε σε αποστολή οπλικών συστημάτων και στρατιωτικής βοήθειας

Καλά ενημερωμένες πηγές από την Ελλάδα πάντως αναφέρουν στην «Κ» πως η Αθήνα δεν βλέπει με ιδιαίτερο ενθουσιασμό, πέραν των συμβατικών της υποχρεώσεων ως εγγυήτριας δύναμης στην Κύπρο, μια πλήρους ισχύος υιοθέτηση ενός ενιαίου αμυντικού χώρου.

στην Ουκρανία, ο κ. Μητσοτάκης προσκλήθηκε επισήμως στην Ουάσινγκτον, η Ελλάδα έχει αναβαθμίσει στρατηγικές τις υποδομές (βλέπε Σούδα, Αλεξανδρούπολη, κ.ά.) με καθαρό ατλαντικό πρόσημο και σε σχέση με τις διμερείς της σχέσεις με τη Ρωσία έχει λάβει ξεκάθαρη θέση με ορατή αποστασιοποίηση. Σε κάθε περίπτωση, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του κ. Χριστοδουλίδη στην Ελλάδα θα επαναληφθεί το κοινό κλίμα συναίνεσης και στενής συνεννόησης σε όλο το εύρος των θεμάτων εθνικής στρατηγικής σημασίας μεταξύ Αθηνών και Λευκωσίας, παρά τις μικρές αποκλίσεις που παραδοσιακά υπάρχουν ως προς επιμέρους ζητήματα προσεγγίσεων.

Φυσικά, το μεγάλο ενδιαφέρον αφορά και στον χρονισμό των εκλογών σε σχέση με το αν ο κ. Μητσοτάκης παραμένει στον πρωθυπουργικό θώκο ή αν θα υπάρξει αλλαγή παραδείγματος, άρα και ο χρόνος μέχρι το 2027, αλλά και στο πώς οι δύο πολιτικοί άνδρες θα αλληλεπιδράσουν.

Τα σημαντικά ζητήματα

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο που για πολλούς έμπειρους συνομιλητές της «Κ» από Κύπρο και Ελλάδα έχει τη σημασία του για την αλληλεπίδραση του Προέδρου Χριστοδουλίδη με τον πρωθυπουργό Μητσοτάκη είναι η διάσταση του δόγματος του ενιαίου αμυντικού χώρου (ΕΑΧ). Ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης δεσμεύτηκε προεκλογικά για ανασύσταση του δόγματος από τη δεκαετία του '90, τονίζοντας μάλιστα πως επί τούτου έχει «επιχειρησιακή άποψη». Το πώς η Ελλάδα θα προσλάβει μια τέτοια προσέγγιση στενής συνεργασίας σε στρατιωτικό επίπεδο με την Κύπρο, με πλήρως επιχειρησιακούς όρους (π.χ. αεροναυτική διάσταση) μάλιστα, αποτελεί για αρκετούς, και ένα μέτρο αξιολόγησης του πώς θα κινηθεί τα επόμενα χρόνια η σχέση Αθηνών – Λευκωσίας και πώς θα αλληλεπιδράσει ο κ. Μητσοτάκης με τον Πρόεδρο Χριστοδουλίδη. Καλά ενημερωμένες πηγές από την Ελλάδα, πάντως, αναφέρουν στην «Κ» πως η Αθήνα δεν βλέπει με ιδιαίτερο

ενθουσιασμό, πέραν των συμβατικών της υποχρεώσεων ως εγγυήτριας δύναμης στην Κύπρο, μια πλήρους ισχύος υιοθέτηση ενός ενιαίου αμυντικού χώρου σε σχέση π.χ. με τις πολυμερείς στρατιωτικές ασκήσεις στην περιοχή ή την ενισχυμένη, εντός και εκτός Ε.Ε. και ΝΑΤΟ, στρατιωτική διπλωματία. Επιπλέον, το ζήτημα της οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών Ελλάδας – Κύπρου ενδέχεται να μπει στην εξίσωση με τη βασική προτεραιότητα της Ελλάδας σε ζητήματα κυριαρχίας στην ανατολική Μεσόγειο, με φόντο τον τουρκικό αναθεωρητισμό και τις πάγιες προσεγγίσεις της Άγκυρας, να εστιάζει τα τελευταία χρόνια στο τουρκολιβυκό λεγόμενο μνημόνιο και στη διαχρονική θέση για προσφυγή με την Τουρκία στη Χάγη για ζητήματα επίλυσης δικαιοδοσίων στη θάλασσα.

Η ιδεολογική συνάφεια...

Στους παροικούντες σε... Αθήνα και Λευκωσία είναι γνωστή η στάση που τήρησε ο Κυριάκος Μητσοτάκης σε σχέση με τις προεδρικές εκλογές

στην Κύπρο και την υποψηφιότητα Χριστοδουλίδη, με τον Ελλαδίτη πρωθυπουργό να έχει ξεκάθαρη θέση, στο πλαίσιο και του ΕΛΚ, στήριξης στον υποψήφιο του αδελφού της Νέας Δημοκρατίας κόμματος του Δημοκρατικού Συναγερμού, Αβέρωφ Νεοφύτου. Στη Νέα Δημοκρατία, λόγω των στενών δεσμών που έχουν με τον Δημοκρατικό Συναγερμό, δεν είδαν με καλό μάτι τη στάση Χριστοδουλίδη να κατέλθει ως ανεξάρτητος με τη στήριξη των κομμάτων του ενδιαμέσου χώρου. Την ίδια στιγμή δεν περνά απαρατήρητη σε Αθήνα και Λευκωσία η στενή σχέση του Προέδρου Χριστοδουλίδη με τον Ελλαδίτη ΥΠΕΣ, Νίκο Δένδια. Σχέση που αναπτύχθηκε όχι μόνο γιατί μοιράζονταν το ίδιο χαρτοφυλάκιο των υπουργείων Εξωτερικών και βρισκόταν σε στενή συνεργασία αλλά και που πηγές σε Αθήνα και Λευκωσία αποδίδουν και σε ιδεολογική συνάφεια στα ελληνοτουρκικά και το Κυπριακό, με τον κ. Δένδια να θεωρείται από πολλούς κύκλους πολιτικών αναλυτών ως «σκληρότερης γραμμής» σε σχέση με τον Κυριάκο Μητσοτάκη αλλά και ως βασικός του ανταγωνιστής στο εσωκομματικό σκηνικό λόγω της στενής του σχέσης με τη «σαμαρική» πτέρυγα της Νέας Δημοκρατίας. Ο κ. Δένδιας φαίνεται πως υπήρξε υποστηρικτικός με τον κ. Χριστοδουλίδη κατά την απαρκή του πρώιμου προεκλογικού του, πριν κατέλθει επίσημα υποψήφιος, ενώ πηγές από την Αθήνα αναφέρουν στην «Κ» πως ο κ. Δένδιας βλέπει στον τρόπο ανέλιξης του κ. Χριστοδουλίδη στην εξουσία ένα operandi από το οποίο και ο ίδιος θα μπορούσε να αντλήσει στοιχεία για τη μελλοντική του πορεία στην ελληνική πολιτική σκηνή. Βέβαια, αν οι εν λόγω πτυχές επηρεάσουν επιμέρους την αλληλεπίδραση Χριστοδουλίδη – Μητσοτάκη, ιδίως υπό το βάρος μιας επανεκκίνησης του Κυπριακού είναι κάτι που μένει να διαφανεί στην πράξη, καθώς και το πώς θα διαμορφωθεί ο τελικός χάρτης του πολιτικού σκηνικού στην Ελλάδα, δεδομένου ότι σε αλλαγή παραδείγματος, η εμπειρία της συνύπαρξης Τοίπρα – Χριστοδουλίδη υπάρχει, από την περίοδο 2015-2019.

Εχει δρόμο η σύσταση του υφυπουργείου Μετανάστευσης

Αναμένεται η αποστολή του νομοσχεδίου στη Νομική Υπηρεσία - Πρώτο θέμα στην ατζέντα του νέου ΥΠΕΣ οι παράνομες ροές

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Η τοποθέτηση του Κωνσταντίνου Ιωάννου στο νευραλγικό πόστο του υφυπουργείου Εσωτερικών δεν μπορεί να θεωρηθεί άσχετη με τις άμεσες προτεραιότητες που έχουν τεθεί σε μια σειρά θεμάτων από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Το μεταναστευτικό είναι ένα από αυτά για τα οποία ο πίκης, προεκλογικά, τοποθετήθηκε ψηλά. Η εξαγγελία του Νίκου Χριστοδουλίδη για δημιουργία Υφυπουργείου στο οποίο θα υπαχθούν τα ζητήματα μετανάστευσης είναι ενδεικτικό της ιεράρχησης αλλά και της ανησυχίας που συνεχίζει να υπάρχει στη Λευκωσία. Επί του προκειμένου, η παρουσία του υπουργού Εσωτερικών Κωνσταντίνου Ιωάννου και τα όσα είπε στο Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ε.Ε. για τις μεταναστευτικές ροές, υποδεικνύει τις ασφυκτικές πιέσεις που ασκούν οι ροές μεταναστών καθώς και η επιτακτική ανάγκη για αποτελεσματική αντιμετώπιση τους. Με εξαίρεση την κοινή δράση σε επίπεδο Ε.Ε., η Λευκωσία φαίνεται να θεωρεί αναγκαία την ενίσχυση των κρατικών δομών για άμβλυνση των προβλημάτων.

Η εξαγγελία του τότε υποψήφιου Νίκου Χριστοδουλίδη για δημιουργία υφυπουργείου Μετανάστευσης είναι χαρακτηριστική, ωστόσο και εδώ, όπως όλα δείχνουν, θα απαιτηθεί χρόνος ο οποίος απέχει από τις αρχικές εκτιμήσεις που είχαν γίνει προεκλογικά για το κομμάτι

υλοποίησης, με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται από πλευράς εντυπώσεων. Το προσχέδιο που είχε ετοιμασθεί, προεκλογικά, έχει παραδοθεί ήδη στον υπουργό Εσωτερικών ωστόσο μια σειρά πρακτικών ζητημάτων καθιστούν προσωρινά ανέφικτο τον στόχο να προσδιοριστεί ο χρόνος ετοιμασίας του, η προώθησή του στη Νομική Υπηρεσία για νομοτεχνικό έλεγχο και τέλος η αποστολή του στη Βουλή για ψήφιση.

Η προετοιμασία

Το προσχέδιο νομοσχεδίου βρίσκεται υπό μελέτη από ομάδα τεχνοκρατών του υπουργείου Εσωτερικών. Όπως πληροφορείται η «Κ» στο προσχέδιο υπάρχουν κάποια σημεία που χρήζουν επεξεργασίας. Ζητούμενο της εργασίας που πραγματοποιείται είναι να ξεκαθαρίσουν ποιες υπηρεσίες και τμήματα θα μετακινηθούν από την Αστυνομία ή το Υπουργείο Εσωτερικών στο Υφυπουργείο. Ένα άλλο ζήτημα που για την ώρα είναι νεφελώδες αφορά ενδεχόμενη ανάγκη κάποια κυβερνητικά τμήματα να διαχωριστούν και ένα μέρος τους, να μετακινηθεί προς τη νέα κυβερνητική δομή. Μια τέτοια περίπτωση είναι το Αρχείο Πληθυσμού και Μετανάστευσης. Πιο ξεκάθαρο είναι η εικόνα για την Υπηρεσία Ασύλου, η οποία θα μετακινηθεί στο νέο υφυπουργείο, ως οντότητα. Ένα τρίτο ζήτημα, σημαντικό για την κυβερνητική πολιτική είναι η επιδοματική πολιτική για όσους φθάνουν στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Το προσχέδιο του νομοσχεδίου βρίσκεται στο υπουργείο Εσωτερικών για επεξεργασία. Εργασία που αφορά τις υπηρεσίες και τα τμήματα τα οποία θα υπαχθούν στο υφυπουργείο Μετανάστευσης.

Προς αναθεώρηση

Όπως και για τη σύσταση του υφυπουργείου, προεκλογικά, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας άνοιξε το κομμάτι αναθεώρησης της επιδοματικής πολιτικής στη λογική να μειωθεί ή και να τερματισθεί η επικρατούσα αντίληψη πως η Κύπρος είναι ελκυστικός επιδοματικός προορισμός για μετανάστες. Στην προσπάθεια αυτή, όπως υποστηρίζεται από το ΥΠΕΣ, ήδη έχουν γίνει ενέργειες για μείωση των επιδομάτων. Ωστόσο, για το ζήτημα αυτό θα υπάρξει συνεργασία με το υφυπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας για να διαπιστωθούν εάν υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω μείωσής τους. Η αξιολόγηση της πολιτικής των επι-

δομάτων που παραχωρούνται πρέπει να γίνει άμεσα, λένε πηγές από το ΥΠΕΣ, προκειμένου να καθοριστεί ένα νέο πλαίσιο πολιτικής το οποίο ωστόσο δεν θα πρέπει να επηρεάζει τα επίπεδα διαβίωσης μεταναστών. Η αναδιάρθρωση της επιδοματικής πολιτικής είναι συνυφασμένη και με την ολοκλήρωση εξετάσεων των αιτήσεων ασύλου. Προς αυτήν την κατεύθυνση προχώρησε η πρόσληψη 30 υπαλλήλων-εξεταστών, μέχρι τον ερχόμενο Μάιο, υπολογίζεται πως θα προσληφθούν ακόμα 20, ενώ μέχρι τέλος του χρόνου προγραμματίζεται να έχουν προσληφθεί άλλοι 30 υπάλληλοι-εξεταστές. Με τον τρόπο αυτό καθώς και με ενίσχυση των δικαστικών δομών εξέ-

τασης αιτήσεων ασύλου, πιστεύεται πως θα ξεκαθαρίζουν άμεσα οι πρόσδπλα αβάσιμες αιτήσεις ασύλου.

Σχέδιο δράσης

Αιχμή των προσπαθειών για άμβλυνση των πιέσεων που ασκούνται στην Κυπριακή Δημοκρατία από τις μεταναστευτικές ροές είναι να διαφοροποιηθούν τα ποσοστά στις αφίξεις και επιστροφές. Στο κομμάτι των αφίξεων, ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στο Σχέδιο Δράσης της Ε.Ε. για την Ανατολική Μεσόγειο. Όχι μόνο η Κύπρος αλλά και άλλες χώρες, πρώτης γραμμής, θεωρούν πως η κοινή δράση της Ε.Ε. είναι το αποτελεσματικό εργαλείο κατά των μεταναστευτικών ροών. Επί του προκειμένου, θετικά είναι τα στοιχεία που υπάρχουν για παρόμοια σχέδια που εφαρμόζονται τόσο στη Μεσόγειο όσο και στα δυτικά Βαλκάνια. Το Σχέδιο Δράσης αφορά την Τουρκία, κρίκος ουσιαστικής αντιμετώπισης του προβλήματος. Το Σχέδιο για την Ανατολική Μεσόγειο βρίσκεται στο στάδιο καθορισμού των περιεχομένων του, με τα κράτη-μέλη να καταθέτουν τις απόψεις τους. Το Σχέδιο εκτιμάται πως θα κλειδωθεί μετά τις εκλογές στην Τουρκία.

Συνθήκες διαβίωσης

Αυτό το οποίο έχει τονισθεί στις Βρυξέλλες, από κυπριακής πλευράς, είναι πως εάν η Τουρκία δεν έχει ενεργή εμπλοκή στην ανακοπή των μεταναστευτικών ροών, όποια άλλα μέτρα και αν ληφθούν απλώς το μόνο που θα πετύχουν θα είναι

τη διαχείριση ενός τεράστιου προβλήματος για το σύνολο της Ευρώπης. Στο πνεύμα αυτό και μέχρι να κλειδώσει το Σχέδιο Δράσης για την ανατολική Μεσόγειο, η Λευκωσία συνεχίζει να ποντάει στην αύξηση των επιστροφών. Μέχρι σήμερα η μόνη συμφωνία που έχει υπογραφεί για επιστροφή μεταναστών είναι με το Νεπάλ. Το δεύτερο άμεσο μέτρο αφορά την επιδίωξη της Λευκωσίας για επιβολή κυρώσεων σε αεροπορικές εταιρείες οι οποίες μεταφέρουν επιβάτες στο κατεχόμενο κομμάτι χωρίς βίζα, γνωρίζοντας ότι πρόκειται για μετανάστες. Εδώ ο τώας ΥΠΕΣ Νίκος Νουρέης είχε αναφερθεί σε συγκεκριμένες αεροπορικές εταιρείες που μεταφέρουν πρόσωπα από Αφρική και Ασία στα Κατεχόμενα, μέσω Τουρκίας. Στην προσπάθεια αυτή η Frontex πιστεύεται πως μπορεί να διαδραματίσει ρόλο, δημιουργώντας γραφεία σε αεροδρόμια, τα οποία θα λειτουργούν αποτρεπτικά σε ταξίδια προσώπων σε ευρωπαϊκές χώρες χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα. Το τρίτο και το ζήτημα που κατά διαστήματα δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην εικόνα της Δημοκρατίας είναι οι συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών επί κυπριακού εδάφους. Ήδη ο νέος ΥΠΕΣ επισκέφθηκε χώρους φιλοξενίας μεταναστών προκειμένου να σχηματίσει προσωπική άποψη. Για την ώρα η Λευκωσία συνεχίζει να έχει βασική επιδίωξη την αύξηση της βοήθειας από Ε.Ε. η οποία θα βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης μεταναστών.

Συνέντευξη στην
ΟΡΙΑΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

«**Είναι** λογικό, όταν αναλαμβάνεις τη διαχείριση ενός κόμματος μέσα σε πολύ δύσκολες συνθήκες, όση εμπειρία και να διαθέτεις, θα κάνεις λάθη, θα έχεις και παραλείψεις. Έχει όμως σημασία αυτά να μην είναι σκόπημα και να μην εξυπηρετούν προσωπικά ή αλλότρια συμφέροντα» λέει σε συνέντευξή του στη «Κ» ο πρόεδρος του Κινήματος Σοσιαλδημοκρατών ΕΔΕΚ, Μαρίνος Σιζόπουλος. Προσθέτει ότι μετά από 15 χρόνια δίνεται στην ΕΔΕΚ η δυνατότητα να συμμετέχει σε ένα κυβερνητικό σχήμα και να συμβάλει στη διαμόρφωση των βασικών πυλώνων της κυβερνητικής πολιτικής. Ο κ. Σιζόπουλος επαναλαμβάνει ότι « η ΕΔΕΚ δεν προέβαλε άρνηση ούτε καν επιφύλαξη για κανένα υπουργό, υφυπουργό ή επίτροπο». Την ίδια ώρα τονίζει ότι «αναμφίβολα οι επόμενες ευρωεκλογές, όπως και οι εκλογές για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, είναι μεγάλης πολιτικής σημασίας για το Κίνημα».

–**Η επόμενη μέρα των προεδρικών εκλογών βρίσκει την ΕΔΕΚ ικανοποιημένη για την επιλογή της να υποστηρίξει τον Νίκο Χριστοδουλίδη;**

–Η ΕΔΕΚ είναι ικανοποιημένη από την επιλογή της να στηρίζει την υποψηφιότητα του Νίκου Χριστοδουλίδη. Ήταν μια απόφαση η οποία λήφθηκε με απόλυτα δημοκρατικό και διαφανή τρόπο, πρωτοφανή για τα κυπριακά κομματικά δεδομένα. Εξάλλου, δεν είναι τυχαίο ότι αγκαλιάστηκε από τη συντριπτική πλειοψηφία των μελών και των ψηφοφόρων του κόμματος. Αυτό επιβεβαιώνεται από τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων εξόδου όπου το 80% όσων ψήφισαν την ΕΔΕΚ στις βουλευτικές εκλογές του 2021 ψήφισαν τον Νίκο Χριστοδουλίδη την πρώτη Κυριακή των εκλογών, ενώ τη δεύτερη Κυριακή το ποσοστό ανέβηκε στο 85%. Μετά από 15 χρόνια της δίνεται ξανά η δυνατότητα να συμμετέχει σε ένα κυβερνητικό σχήμα και να συμβάλει, όπως πολλές φορές τονίσαμε προεκλογικά, στη διαμόρφωση τριών βασικών πυλώνων της κυβερνητικής πολιτικής. Στην προεστία της κρατικής υπόστασης της Κυπριακής Δημοκρατίας από τις ασύμμετρες απειλές της Τουρκίας, την υλοποίηση μιας ανθρωποκεντρικής κοινωνικής πολιτικής και τη διαχείριση του μεταναστευτικού προβλήματος.

–**Ποια είναι τα μέλη του Υπουργικού που μπορεί κάποιος να πει ότι προέρχονται από την ΕΔΕΚ; Ισχύει ότι υπήρχε από την αρχή συμφωνία για να σας δοθεί ένα υπουργείο και ένα υφυπουργείο;**

–Δεν έχει ιδιαίτερη σημασία ποια μέλη του υπουργικού συμβουλίου προέρχονται από την ΕΔΕΚ ή από τα υπόλοιπα κόμματα που στηρίξαν τον Νίκο Χριστοδουλίδη. Σημασία έχει το υπουργικό συμβούλιο υπό την καθοδήγηση του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας να λειτουργήσει αποδοτικά και να ικανοποιήσει τις προσδοκίες του λαού μας. Τα δώσει λύση στα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει μεγάλος αριθμός συμπατριωτών μας, λόγω της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης που έπληξε την πατρίδα μας το 2010 και δυ-

Επόμενος πολιτικός μου στόχος είναι να παραδώσω στον επόμενο πρόεδρο της ΕΔΕΚ ένα κόμμα πολιτικά και εκλογικά αξιόπιστο με οικονομική ευρωστία. Η δικαίωση δεν είναι ο επόμενος να είναι υποδεέστερος αλλά καλύτερος.

Ο ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΖΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΗΝ «Κ»

Μετανιώνω για ενέργειες που δεν έγιναν

Κάποιοι θεώρησαν τη σωπή που επέδειξα ως αδυναμία και όχι ως υπευθυνότητα

στοκώς συνεχίστηκε με το κούρεμα των καταθέσεων, τις άδικες εκποιήσεις, την πανδημία του κορωνοϊού και πρόσφατα την ουκρανική κρίση. Πολλές φορές μέχρι σήμερα ξεκαθάρισαμε ότι ποτέ δεν θέσαμε ως προϋπόθεση για τη στήριξη του Νίκου Χριστοδουλίδη τη νομή εξουσίας με την εξασφάλιση συγκεκριμένου αριθμού υπουργείων ή υφυπουργείων. Αυτό επιβεβαιώθηκε και από την τελική σύνθεση του υπουργικού συμβουλίου.

–**Πώς προέκυψε η στήριξή σας στο στέλεχος της Αλληλεγγύης Μιχάλη Γιωργάλλα; Έπαιξε ρόλο η συναντίληψη σε θέματα όπως το ενιαίο αμυντικό δόγμα;**

–Παρά τα όσα είδαν το φως της δημοσιότητας αναφορικά με τον τρόπο σύνθεσης του υπουργικού συμβουλίου, όπου στο σύνολό τους δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, η αλήθεια είναι μία. Η ΕΔΕΚ σεβάστηκε απόλυτα το δικαίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας να επιλέξει τους συνεργάτες του στο υπουργικό συμβούλιο. Δεν προέβαλε άρνηση ούτε καν επιφύλαξη για κανένα υπουργό, υφυπουργό ή επίτροπο.

–**Έχει βρεθεί η φόρμουλα με την οποία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα συναντάται με τα συγ-**

“
Όσοι προαναγγέλλουν τη δημιουργία νέας πλατφόρμας στον χώρο της σοσιαλδημοκρατίας, ως δικαιολογήσουν πώς από αυτόκλητοι «σωτήρες» της ΕΔΕΚ, όπως ανακοίνωσαν τον περασμένο Ιούνιο, σήμερα μεταβάλλονται σε διασπαστές.

κυβερνώντα κόμματα και θα διαβουλευτεί μαζί τους για τα τρέχοντα θέματα; Καταρχάς, θα γίνεται αυτό;

–Όπως και στην προεκλογική περίοδο έτσι και τώρα πρέπει να υπάρχει συνεννόηση και συνεργασία για την υλοποίηση όχι μόνο του κυβερνητικού προγράμματος, αλλά και της διαχείρισης σοβαρών θεμάτων που θα προκύπτουν στην πορεία του χρόνου. Οι συναντήσεις, η αλληλενημέρωση και η ανταλ-

λαγή απόψεων από την πλευρά της ΕΔΕΚ δεν εκλαμβάνονται και δεν θα αξιοποιηθούν ως πρόθεση επιβολής θέσεων στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Όπως πράξαμε στο παρελθόν έτσι και τώρα, με εποικοδομητικές προτάσεις θα επιχειρήσουμε να ενισχύσουμε τον Πρόεδρο στην υλοποίηση του προγράμματός του. Επαφίεται στη διακριτική του ευχέρεια από τις προτάσεις που θα καταθέτουμε, ποιες θα υιοθετεί, ποιες θα αξιοποιεί για να βελτιώνει τις δικές του θέσεις και ποιες θα απορρίπτει. Όπως από την αρχή τονίσαμε πως με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας υπάρχουν συγκλίσεις και αποκλίσεις. Δεν υπάρχει απόλυτη ταύτιση. Αυτό όμως δεν αποτέλεσε εμπόδιο για την απόφαση στήριξής του και δεν αποτελεί εμπόδιο για μια εποικοδομητική συνεργασία.

–**Ορισμένοι κάνουν λόγο για συνεχιζόμενη συρρίκνωση του Κινήματος Σοσιαλδημοκρατών και φθίνουσα πορεία. Δεν πιστεύετε ότι σας αναλογεί ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης από τη στιγμή που ηγείστε κι έχετε λάβει προσωπικά τις περισσότερες αποφάσεις;**

–Οι αποφάσεις δεν είναι προσωπικές, είναι συλλογικές. Λαμβάνονται από τα θεσμικά όργανα

του κόμματος με πλήρη διαφάνεια σε συνεδριάσεις ανοικτές ακόμα και στα ΜΜΕ. Το να προβάλλει κάποιος ένα ισχυρισμό είναι δικαίωμά του, για να είναι όμως αξιόπιστος πρέπει να τον τεκμηριώνει. Γι' αυτό και από την πλευρά μου θα παραθέσω στοιχεία, και καλείται οποιοσδήποτε να τα αμφισβητήσει. Στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου του 2011 το ποσοστό της ΕΔΕΚ ήταν 8,9 %. Στις ευρωεκλογές του Ιουνίου του 2014 η ΕΔΕΚ σε συνεργασία με τους Οικολόγους κατέγραψε ποσοστό 7,6% (το πραγματικό ποσοστό της ΕΔΕΚ ήταν γύρω στο 5%). Οι δημοσκοπήσεις, με όση αξία έχουν, την περίοδο Σεπτεμβρίου 2014 – Μαρτίου 2015 έδιναν στην ΕΔΕΚ ποσοστό 2,8-3,2%, ενώ στις βουλευτικές εκλογές του 2016 κατέγραψε ποσοστό 6,17% και στις ευρωεκλογές του 2019 10,8%. Στις βουλευτικές εκλογές του 2021, παρά την πολυεπίπεδη πολεμική που δέχτηκε, αύξησε τα ποσοστά της το μόνο από τα παραδοσιακά κόμματα, στο 6,72%. Στη βάση αυτών των στοιχείων διερωτώμαι πού είναι η συρρίκνωση. Όσοι ισχυρίζονται ότι με τις αποφάσεις μας συρρικνώσαμε την ΕΔΕΚ, ας μας πουν τι έπραξαν αυτοί για να βοηθήσουν την ΕΔΕΚ να έχει καλύτερα εκλογικά ποσοστά. Αντίθετα ενήργησαν

υπονομευτικά, ώστε να μειωθούν τα ποσοστά και να αποδώσουν τις ευθύνες στην ηγεσία. Δεν ήταν τυχαίο ότι μετά την αποτυχία των ενεργειών τους μεθόδευσαν όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω.

–**Με ορίζοντα τις ευρωεκλογές και τις δημοτικές η ΕΔΕΚ θα επιδιώξει άνοιγμα προς δυσारेσσιμένα στελέχη και ψηφοφόρους της, αν αναλογιστεί κανείς πως τα τελευταία χρόνια πολλοί έχουν οδηγηθεί σε απομάκρυνση;**

–Αναμφίβολα οι επόμενες ευρωεκλογές, όπως και οι εκλογές για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, είναι μεγάλης πολιτικής σημασίας για την ΕΔΕΚ. Το άνοιγμα όχι μόνο προς δυσारेσσιμένα μέλη, αλλά και σε προσωπικότητες του ευρύτερου δημοκρατικού χώρου έγιναν και θα συνεχίσουν να γίνονται. Δεν είναι τυχαίο ότι αρκετά στελέχη επανήλθαν στην ενεργό κομματική δράση, είτε ως μέλη συλλογικών οργάνων είτε και ως υποψήφιοι στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές. Είναι γεγονός ότι ένας αριθμός μελών ή και στελεχών, ο καθένας για τους δικούς του προσωπικούς λόγους, εκούσια απομακρύνθηκαν από την ενεργή κομματική συμμετοχή ή και αποστασιοποιήθηκαν. Για κάποιους οι λόγοι ήταν πολιτικοί, για κάποιους άλλους οικονομικοί και για κάποιους άλλους καθαρά προσωπικοί. Σε καμία όμως περίπτωση δεν οδηγήθηκαν σε απομάκρυνση. Αυτός είναι και ο λόγος που συστηματικά αρνήθηκαν, παρά τις επανειλημμένες δημόσιες εκκλήσεις, να προσέλθουν στα συλλογικά όργανα, να θέσουν τις απόψεις τους και να γίνει μια εποικοδομητική συζήτηση. Όπως επίσης δεν ανταποκρίθηκαν και στη δημόσια πρόσκληση να προσέλθουν σε ανοικτό διάλογο παρουσία εκπροσώπων των ΜΜΕ. Εάν πραγματικά έχουν δικαίω, όπως ισχυρίζονται, γιατί δεν αξιοποίησαν αυτές τις ευκαιρίες. Αντίθετα, προσέφυγαν στα Δικαστήρια, ξεδεύοντας δεκάδες χιλιάδες ευρώ, σε μια προσπάθεια να υπονομεύσουν την αξιοπιστία του κόμματος, και να παρεμποδίσουν την ομαλή λειτουργία του. Όταν έχασαν τις δίκες όχι μόνο δεν απολογήθηκαν, αλλά ανακοίνωσαν την πρόθεση «ως οι δήθεν σωτήρες» της ΕΔΕΚ να συγκεντρώσουν υπογραφές από το 1/3 των μελών για να προκηρύξουν έκτακτο εκλογικό συνέδριο και να αντικαταστήσουν τη νόμιμη εκλεγμένη ηγεσία. Παρήλθαν οκτώ και πλέον μήνες. Γιατί δεν συγκεντρώσαν τις υπογραφές; Επιπρόσθετα, γιατί δεν κατόρθωσαν να συνεννοηθούν και να υποστηρίξουν τον ίδιο υποψήφιο στις πρόσφατες προεδρικές εκλογές; Η απάντηση είναι απλή, ο καθένας έκανε την επιλογή του ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνονταν ότι θα υπηρετούσε καλύτερα τα προσωπικά του συμφέροντα. Τέλος, πώς συνάδει από τη μία να εξαγγέλλουν δράσεις για να «σώσουν» την ΕΔΕΚ και από την άλλη να ανακοινώνουν πρόθεση για σύσταση πλατφόρμας ή πολιτικής κίνησης; Ο σκοπός τους είναι προφανής. Από τη στιγμή που δεν κατόρθωσαν να υλοποιήσουν τις πράξεις τους προωπικές τους φιλοδοξίες, στηριγμένες αποκλειστικά και μόνο στην ικανοποίηση προσωπικών συμφερόντων, επιχειρούν να προκαλέσουν κρίση για να δικαιολογήσουν την αντικομματική τους συμπεριφορά.

Ο Κωστής Ευσταθίου, ο Δημήτρης Παπαδάκης και η σκυτάλη

–**Σας προβληματίζει όμως το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας νέας πλατφόρμας στον χώρο της σοσιαλδημοκρατίας και μάλιστα με πιθανή συμμετοχή και πρώην στελεχών της ΕΔΕΚ, όπως ο Δημήτρης Παπαδάκης ή ο Κωστής Ευσταθίου;**

–Είναι αναφαίρετο δικαίωμα του καθενός να ενεργήσει όπως αυτός θέλει. Οι πολίτες, το αποτέλεσμα των ενεργειών μας και η ιστορία θα μας κρίνουν θετικά ή αρνητικά στη βάση των αποτελεσμάτων των πράξεών μας. Το ανέφερα και προηγουμένως. Όσοι προαναγγέλλουν τη δημιουργία νέας πλατφόρμας στον χώρο της σοσιαλδημοκρατίας, ως δικαιολογούν πώς από αυτόκλητοι «σωτήρες» της ΕΔΕΚ, όπως ανακοίνωσαν τον περασμένο Ιούνιο, σήμερα μεταβάλλονται σε διασπαστές.

–**Υπάρχουν στιγμές που κάνετε δεύτερες σκέψεις για παραμονή σας στην ηγεσία της ΕΔΕΚ;**

–Δεύτερες σκέψεις για την παραμονή μου στην ηγεσία της ΕΔΕΚ δεν έκανα και δεν θα κάνω. Δεν είναι στον χαρακτήρα μου να φυγομαχώ. Έμαθα να δίνω τις μάχες μου με ήθος και αξιοπρέπεια και να αποδέχομαι το αποτέλεσμα. Ποτέ δεν δίστασα να αναλάβω τις ευθύνες που μου αναλογούν. Η συντριπτική πλειοψηφία των μελών του κόμματός μου ανέθεσε την ευθύνη για ανασύνταξη του κόμματος σε μια περίοδο ιδιαίτερα κρίσιμη για την επιβίωσή του. Οφείλω να ανταποκριθώ στις προσδοκίες τους. Γι' αυτό και από την πρώτη στιγμή προχωρήσαμε σε ριζοσπαστικές καινοτομίες. Μία από τις πρώτες ενέργειες ήταν η σύγκληση κατα-

“
«Δεν είναι στον χαρακτήρα μου να φυγομαχώ. Έμαθα να δίνω τις μάχες μου με ήθος και αξιοπρέπεια και να αποδέχομαι το αποτέλεσμα».

στατικού συνεδρίου και η καθιέρωση περιορισμού στις θητείες των κομματικών και πολιτειακών αξιωματούχων, συμπεριλαμβανομένου και του προέδρου, και αυτό για να μην υπάρχει από κάποιους μονοπώληση των κομματικών και

πολιτειακών αξιωμάτων. Αυτές καθορίστηκαν σε δύο πενταετίες. Ως εκ τούτου διάγω τη δεύτερη και τελευταία μου θητεία ως πρόεδρος. Η απόφαση για περιορισμό των θητειών δυσಾರೆσσιψε κάποιους. Τους στέρησε την προοπτική να κατέχουν διά βίου κάποια συγκεκριμένα κομματικά ή πολιτειακά αξιώματα, και όπως ήταν φυσικό μετά τη συνεδριακή απόφαση προτίμησαν να αποστασιοποιηθούν. Την ίδια στιγμή έπρεπε να προστατεύσουμε το κόμμα από την οικονομική χρεοκοπία. Το χρέος ήταν στο 1,2 εκατ. ευρώ με ανποσχηπτική αυξητική τάση. Τον Ιανουάριο του 2020 αποπληρώθηκε και σήμερα ο οικονομικός ισολογισμός του κόμματος έχει θετικό πρόσημο. Φυσικά, αυτές δεν ήταν οι μόνες καινοτομίες, όμως η διαφάνεια στη λει-

τουργία των οργάνων, η καθιέρωση καλών σε όλες τις επαρχίες για την εκλογή των αξιωματούχων, η οικονομική διαχείριση, η επανασύσταση των φοιτητικών οργανώσεων που είχαν αναστείλει τη λειτουργία τους μέχρι το 2013, ήταν από τις κυριότερες δράσεις της σημερινής ηγεσίας.

–**Μετανιώνετε για ενέργειες που έχουν γίνει;**

–Είναι λογικό όταν αναλαμβάνεις τη διαχείριση ενός κόμματος μέσα σε πολύ δύσκολες συνθήκες, όση εμπειρία και να διαθέτεις, θα κάνεις λάθη, θα έχεις και παραλείψεις. Έχει όμως σημασία αυτά να μην είναι σκόπημα και να μην εξυπηρετούν προσωπικά ή αλλότρια συμφέροντα. Αντίθετα κάποιες από τις αποφάσεις μου μού προκάλεσαν

προσωπικό κόστος. Μετάνιωσα περισσότερο για ενέργειες που δεν έγιναν, παρά για ενέργειες που έγιναν. Όπως επίσης και για τη σωπή που επέδειξα σε πολλές περιπτώσεις και συνεχιζώ να επιδεικνύω, που δεν εκτιμήθηκε, γιατί ενδεχομένως θεωρήθηκε ως αδυναμία και όχι ως υπευθυνότητα.

–**Και ο επόμενος πολιτικός σας στόχος ποιος είναι;**

–Ο επόμενος πολιτικός μου στόχος είναι να παραδώσω στον επόμενο πρόεδρο της ΕΔΕΚ ένα κόμμα πολιτικά και εκλογικά αξιόπιστο, με οικονομική ευρωστία. Και εγώ να είμαι δίπλα του να τον στηρίζω και να τον συμβουλευώ και όχι να τον υπονομεύω. Η δικαίωση δεν είναι ο επόμενος να είναι υποδεέστερος αλλά καλύτερος.

Οι γυναίκες στον Τύπο της εποχής

Η σταδιακή κατάκτηση βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων, η ανάγκη για οργάνωση και οι διαφορές στήλες διά τας κυρίας

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

Η θέση της γυναίκας στις μέρες μας είναι σαφώς πιο αναβαθμισμένη, τουλάχιστον στις ούτω καλούμενες δυτικές κοινωνίες, αν και πολλά πρέπει να γίνουν ακόμα, ώστε να σπάσουν στερεότυπα αιώνων. Με αφορμή λοιπόν την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας, που τιμάται στις 8 Μαρτίου, κάνουμε μία αναδίφηση στον κυπριακό Τύπο τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, για να δούμε πώς οι άνδρες συντάκτες κατά κύριο λόγο, αντιμετώπιζαν τη γυναίκα και το γυναικείο φύλο, μέσα από τα δημοσιεύματα της εποχής. Η γυναίκα παρουσιάζεται ως αδύναμο πλάσμα, αλλά και ικανό για πολλά, επιστρατεύοντας παντοία μέσα, όπως η γοητεία της, το κλάμα, η πονηριά και άλλα παρόμοια. Οι ισχυρές γυναίκες, όσες παρουσιάζονται, λειτουργούν ως άνδρες, και τις «ενδύουν» με άλλα στερεότυπα. Σημαντικό είναι πώς η θέση της γυναίκας ορίζεται από τα θρησκευτικά πιστεύω, είτε των Χριστιανών είτε των Μουσουλμάνων, της Κύπρου, και πώς η θέση της εντός της κοινωνίας πρέπει να έχει «ηθική» υπόσταση. Ενδιαφέρον έχει ότι η θέση της εντός του οίκου της και για τα του οίκου της είναι αναφιρέτο της δικαιομα, αν και σε αυτόν ο άνδρας είναι κυρίαρχος.

Διαβάζουμε λοιπόν στην εφημερίδα «Αλήθεια» το 1892 σε δημοσίευμα που τιτλοφορείται «Ο Οίκος»: «Ο οίκος είνε κοινωνία εν σηκρώ ως δ' εν πάση κοινωνία είνε ανάγκη να υπάρχη εξουσία προς κανονικήν αυτής λειτουργίαν, ούτω και εν τω οίκω. Και την εξουσίαν ταύτην ανέκαθεν είχεν εν χερσίν ο ανήρ, διότι ο ανήρ επλάσθη τοιούτος, ώστε να δύναται να άρξη του οίκου». Στο εν λόγω άρθρο σημειώνεται πως η διαφορά άνδρα και γυναίκας δεν είναι πολιτική και κοινωνική, αλλά ηθική... «άρχει μεν ο ανήρ του οίκου, αλλ' η γυνή έχει την εσωτερικήν διεύθυνσιν του οίκου. Ασκέι αθουρύβας την ευεργετικήν αυτής επιρροήν επί τον σύζυγον και τα τέκνα διά της τρυφερότητος και του παραδείγματος αυτής». Ο άνδρας είναι ο προστάτης του Οίκου και είναι «ανάρμοστον εις το φύσει ευαίσθητον και τρυφερόν της γυναίκος να θέλη να δεσπόζη του ανδρός», με την περαιτέρω εξήγηση βέβαια πως «είναι βάρβαρον να θέλη ο ανήρ να δεσπόζη της γυναίκος».

Γυναίκες στην εργασία

Επαγγελματικά οι γυναίκες όπως φαίνεται από τις διαφημίσεις στον Τύπο δραστηριοποιούνται ως δασκάλες κυρίως, αλλά και ως μαίες, μοδίστες και άλλα παρόμοια ιδιωτικά επαγγέλματα. Φυσικά η μεγάλη μάζα γυναικών στις πόλεις απασχολείται σε διάφορες βιοτεχνίες ή μικρά εργοστάσια και στην ύπαιθρο σε αγροτικές εργασίες, πράγμα που σπανίως φαίνεται στον Τύπο, εκτός από τις περιπτώσεις των μεγάλων επιχειρήων στα μεταλλωρυχεία τη δεκαετία του 1940, οπότε και οι γυναίκες απεργού εμφανίζονται στα ρεπορτάζ. Διαβάζουμε σε μονότοπλο του 1930: «Εδώ εις την Κύπρον και ιδιαιτέρως εις την Λευκωσίαν δύο κυρίως είναι τα επαγγέλματα διά τα οποία οι γυναις προορίζουν τα κορίτσια των,

το της διδασκαλίσσης και της ραπτρίας. Σιγά, σιγά η Λευκωσία θα μεταβληθῇ εις ένα μεγαλοραφείον». Και λίγο παρακάτω: «Αι εργαζόμεναι γυναίκες αδικούνται και η αδικία, υπό οιανδήποτε μορφήν όταν γίνε-ται, υποσκάπτει πάντοτε τα κοινωνικά και ηθικά θεμέλια».

Χαρακτηριστικό παράδειγμα πώς αντιμετωπιζόταν η γυναικεία δραστηριότητα είναι αυτό της πρώτης ή εκ των πρώτων γυναικών επιχειρηματιών του τόπου, αυτό της Ελεγ-

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το δημοσίευμα της «Ελευθερίας» το 1909, που υπογράφει «Ο Παραπεδιαίος»: «Τύχη αγαθή. Ήρξατο λοιπόν και εν Κύπρω να γεννιάται ζήτημα γυναικείας χειραφετήσεως».

κούς Χ' Χριστοδούλου, η οποία ενώ βοήθησε και με το επιχειρηματικό της πνεύμα ύψωσε την επιχείρηση του ανδρός της, στην αναγγελία θανάτου της αναφέρεται μονάχα πώς μεγάλωσε χριστιανικά και εθνικά τα παιδιά της, χωρίς καμία αναφορά στην προσφορά της στα οικογενειακά επιχειρηματικά πράγματα. Ο Κ.Α. Κωνσταντινίδης σε αφιέρωμα του στους παλαιούς εμπόρους της Λευκωσίας γράφει χαρακτηριστικά: «[...] εις εποχόν κατά την οποίαν η Κυπριώτισσα κατά κανόνα ήταν κρυμμένη πίσω από τα καφάσια και εφυτοζώουσε, η Κα Ελεγκού επροχωρούσε με θάρρος και αυτοπεποίθησιν εις τον εμπορικόν στίβον, διά να σταδιοδρομήσῃ σαν άντρας και την αδιάπτωτον αγάπην και ακατάβλητον μέριμναν διά τα μέλη της οικογενείας της [...]». Σπάνιες είναι φυσικά και οι συνεντεύξεις γυναικών στον κυπριακό Τύπο, εν τη σπανιότητι γενικώς των συνεντεύξεων. Εντοπίσαμε για παράδειγμα μία συνέντευξη της Εύγενίας Θεοδότου, ευεργέτιδος της Λευκωσίας, και αυτή είναι μάλλον ειδική περίπτωση γυναικός που ο Τύπος θέλει να βγάλει προς τα έξω.

Γενικά η γυναίκα που θέλει να εργαστεί σταδιακά δεν αντιμετωπίζεται αρνητικά, αν και ακόμη με πολλούς αστερίσκους. Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα της «Εσπερίνης» της 28ης Αυγούστου 1938: «[...] η Κυπριώτισσα που θέλει να εργαστεί δεν είναι ανάγκη να επιδιώξει ανδρικά επαγγέλματα, όχι μονάχα για να μην εκτοπίσει τον άντρα, αλλά και γιατί δεν συνταυτίζονται με τη γυναικεία ψυχοσύνη-θεση. Ας μη γίνη π.χ. τραπέζιτικός υπάλληλος, ταχυδρομικός διανομείς, δικηγόρος, μηχανικός, γιατρός, έμπορος, κ.λ. κ.λ. Όχι γιατί είναι καλύτερη διανοητικώς από τον άντρα,

Ιδιαιτέρως εις την Λευκωσίαν δύο κυρίως είναι τα επαγγέλματα διά τα οποία οι γυναις προορίζουν τα κορίτσια των, το της διδασκαλίσσης και της ραπτρίας. Σιγά, σιγά η Λευκωσία θα μεταβληθῇ εις ένα μεγαλοραφείον.

Φυσικά η μεγάλη μάζα γυναικών στις πόλεις απασχολείται σε διάφορες βιοτεχνίες ή μικρά εργοστάσια και στην ύπαιθρο σε αγροτικές εργασίες, πράγμα που σπανίως φαίνεται στον Τύπο, εκτός από τις περιπτώσεις των μεγάλων επιχειρήων στα μεταλλωρυχεία τη δεκαετία του 1940.

το εναντίο πολλές φορές, δείχτηκε ικανώτερος υπάλληλος ή και εξηνώτερος επιστήμων απ' αυτόν!». Στο πολύ ενδιαφέρον άρθρο που υπογράφει η «Φέμινα» εξηγεί πώς η γυναίκα στην Ευρώπη εργάζεται, φοιτά και έτσι έχουν «καλυτερέψει οι σχέσεις των δύο φύλων» και πλέον «έχουμε σήμερα λιγότερους δυστυχισμένους γάμους!». Και η «Φέμινα» συνεχίζει γράφοντας πως και στην

Κύπρο τα τελευταία χρόνια άρχισαν να φοιτούν και κορίτσια στα διάφορα γυμνάσια, λύκεια και σχολές ξένων γλωσσών... και αναρωτιέται: «Πού είνε όμως οι πρακτικές επαγγελματικές μας σχολές» και θεωρεί, όπως άλλωστε το είχαν πει και διευθύντριες Παρθενωγυγείων, ότι θα έπρεπε να υπάρχει τουλάχιστον σε κάθε πόλη μια επαγγελματική σχολή για αγόρια και κορίτσια.

Αποφθέγματα και ανέκδοτα

Μια άλλη ενδιαφέρουσα πτυχή του Τύπου της εποχής εκείνης, η οποία επιβίωσε μέχρι και τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα είναι αυτό των ανεκδότων και των ευθυμογραφημάτων. Ανέκδοτα με γυναίκες που είναι υπόχρεες στην καλοσύνη των ανδρών, ανέκδοτα με γεροντοκόρες και άλλα παρόμοια είναι στην πρώτη γραμμή. Φυσικά, στο ίδιο πλαίσιο αντιμετωπίζονται και άλλες κατηγορίες, όπως οι ηλικιωμένοι, οι αλλοδαποί ή άτομα που έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Ένα μόνο παράδειγμα είναι το εξής ανέκδοτο στην εφημερίδα «Ελευθερία» της 28ης Μαΐου 1930, με τίτλο συζυγικοί αβρότητες: Εκείνη- Σε παρακαλώ, να μη με σκοτίζεις. Εκείνος- Όταν δεν έχης να απαντήσης τίποτε, όλο αυτό λες. Εκείνη- Τότε ανάφερέ μου μια και μόνη καλή πράξιν στην ζωή σου. Εκείνος- Διά μίαν μόνην έπρεπε να είσαι ευγνώμων επί ζωής. -Ποίαν; -Δεν σε άφισα να πεθάνης γεροντοκόρνη. Με το ίδιο ύφος είχαμε και τα περίφημα Αποφθέγματα: «Αι γυναίκες είνε ισχυρογνώμονες ως προς τον σκοπόν, οι δε άνδρες ως προς τα μέσα», «Αι γυναίκες όταν είναι κόραι έχουν επιτά χέρια κα μίαν γλώσσαν. Όταν πανδρευθούν έχουν ένα χέρι και επιτά γλώσσα» και «Γυναίκες τινες εδιδάχθησαν να κλαίωσι διά να ψεύδωνται τελειότερον», όπως διαβάζουμε στη «Φωνή της Κύπρου» την 31η Μαρτίου 1906.

και που συνήθως έχουν να κάνουν με τα καθημερινά των γυναικών εντός του σπιτιού, αλλά και συμβουλές πάσης φύσεως προς νέες γυναίκες και παντρεμένες, όπως αυτές που δίνει η Κα που ξέρει στη στήλη της «Γυναικείες Κουβέντες» στην εφημερίδα «Κυπριακός Τύπος». Σε αντίθεση για παράδειγμα με την Ανθή Ροδαλού, η Κα που ξέρει φαίνεται περισσότερο παραδοσιακή στις συμβουλές της, και μία σύγκριση των δύο αυτών ανώνυμων συντακτριών θα είχε θεωρώ ενδιαφέρον, για να αντικριστεί ο τρόπος με τον οποίο οι δύο αντιμετωπίζουν έννοιες όπως ο έρωτας, ο γάμος, η γυναικεία ομορφιά κ.λπ. Σε όλες τις εφημερίδες υπάρχουν στήλες «διά τας κυρίας», που συνήθως έχουν πληροφορίες για διάφορα θέματα μόδας, νοικοκυριού, συμβουλές για έναν καλό γάμο, αλλά και σπληίτευση ζητημάτων που αφορούν τη γυναικεία καταπίεση. Οι περισσότερες στήλες είναι στο πνεύμα του να κρατήσουν οι γυναίκες τη θέση που έχει ορίσει γι' αυτές η κοινωνία, διεκδικώντας ωστόσο περισσότερα δικαιώματα.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον έχει κατά την άποψή μου η στήλη της Ανθής Ροδαλού στην εφημερίδα «Αιών» με τίτλο «Επιστολαί μια ιδιοτρόπου». Η συντάκτρια αναφερόμενη σε ένα έγκλημα που συγκλόνισε την Πάφο το 1924, και που σήμερα θα χαρακτηριζόταν γυναικοκτονία, αφού ο Τ/κ γιατρός σκότωσε με τρεις σφαίρες τη σύζυγό του Φατμά, γράφει: «[...] Καμία γυναίκα όμως δεν εμπήλσε γι' αυτό δημοσίως, δεν εξήτασε την θέσιν της Φατμάς εις το δράμα αυτό, που αποτελεί την οικτράν εικόνα των πλείστων ανδρογύνων είτε εις την Ελληνικήν είτε εις την Οθωμανικήν παροικίαν ανήκουν αυτά». Η συντάκτρια συνεχίζει περιγράφοντας πως ο έρωτας και η συζυγική αγάπη που κρατάνε σκλάβες τις γυναίκες είναι μία γελοία και οπισθοδρομική πρόληψη και καταλήγει: «[...] σκέφτομαι ότι αι τρεις σφαίρες που ετρύπησαν το στήθος της ωραίας Φατμάς, τρυπούνε καθημερινώς τα στήθη όλων των ατυχών συζύγων που σκύβουνε το κεφάλι κάτω από την πτέρναν ενός τυράννου συζύγου [...]». Η περίπτωση της ανώνυμης αρθρογράφου –αν είναι όντως γυναίκα– Ανθής Ροδαλού είναι άξια περαιτέρω μελέτης, μιας και στη στήλη της «Επιστολαί μιας ιδιοτρόπου» στην εφημερίδα «Κήρυκας» οι απόψεις της αντανακλούν από τη μία νεωτεριστικές ιδέες, αλλά ταυτόχρονα εμφανίζουν και στοιχεία της εποχής της. Σχετικά με τα εγκλήματα που έχουν θύματα γυναίκες κάνοντας απλώς μία γρήγορη ανάγνωση των εφημερίδων της εποχής ο αναγνώστης θα βρει αρκετές ειδήσεις συζυγοκτονιών, με όλες τις λεπτομέρειες, οι οποίες τις πλείστες φορές είναι ανατριχιαστικές. Διαβάζοντας πίσω από τις γραμμές, χωρίς μεγάλη προσπάθεια, φαίνεται ξεκάθαρα η αδύναμη παρουσία της γυναίκας. Φυσικά, οι αυτουργοί τιμωρούνται αυστηρά, για τα δεδομένα της εποχής. Οι αγώνες για ισότητα συμπεριφορά, ίσες ευκαιρίες και για εξαφάνιση κάθε μορφής διάκρισης έχουν ενταθεί, ωστόσο ο δρόμος είναι ακόμη μακρύς.

Στήλες διά κυρίας

Στις εφημερίδες της εποχής ενδιαφέρον έχουν και στήλες που είναι αφιερωμένες στη γυναίκα,

Το δικαίωμα του εκλέγειν

Το 1906, οι γυναίκες συμμετείχαν για πρώτη φορά σε εκλογική διαδικασία στην Κύπρο. Στις εκλογές για την Εκπαιδευτική Επιτροπή είχε δικαίωμα «πας ένδημος φορολογούμενος» και ως εκ τούτου και γυναίκες φορολογούμενες. Φαίνεται ότι το δικαίωμα αυτό δόθηκε κατά λάθος! Η εμφάνιση γυναικών στις εκλογές πυροδότησε διαμάχες και λίγους μήνες αργότερα η βουλή κατάργησε το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες. Στις πρώτες προεδρικές εκλογές τον Δεκέμβριο του 1959, δίνεται το καθολικό δικαίωμα ψήφου σε όλους τους πολίτες, όπως καθορίζει το άρθρο 31 του συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Είναι η πρώτη φορά που αποκτούν δικαίωμα ψήφου όλες οι γυναίκες, ανεξαρτήτως κοινωνικοοικονομικής τάξης.

Το δικαίωμα στο εκλέγεσθαι

Το δικαίωμα στο εκλέγεσθαι δεν έχει κατακτηθεί ακόμα, αφού η πολιτική σκηνή του τόπου παραμένει ανδροκρατούμενη. Η συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική δεν έχει γραμμική ανοδική πορεία. Μάλιστα το 2011, σημειώνεται πτωχή πορεία στην εκπροσώπηση των γυναικών στη βουλή των αντιπροσώπων. Από οκτώ που υπήρχαν το 2006 σε έξι το 2011. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό των γυναικών που ψηφίστηκαν ήταν μεγαλύτερο από το ποσοστό των γυναικών που υπήρχαν στα ψηφοδέλτια των κομμάτων και αυτό καταδεικνύει την αδυναμία των πολιτικών κομμάτων να αλλάξουν το παγιωμένο ανδροκρατούμενο status quo.

Τα εργασιακά δικαιώματα

Στα τέλη της δεκαετίας του '30 ιδρύονται οι πρώτες Ενώσεις Εργαζομένων Γυναικών, οι οποίες ήταν ενεργές στη διεκδίκηση των εργατικών δικαιωμάτων. Το 1955, διεξάχθηκε το Παγκύπριο Συλλαλητήριο των Εργατριών της Κύπρου, με τη συμμετοχή Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, στο κινηματοθέατρο Ρογιάλ. Οι εργάτριες που συμμετείχαν ζήτησαν από την κυβέρνηση κοινωνικές ασφαλίσεις για να έχουν έτσι δικαίωμα σε επιδόματα, ιατρικές εξετάσεις, φάρμακα και σύνταξη χρείας. Ιδρύθηκαν οι κοινωνικές ασφαλίσεις ως αποτέλεσμα της απαίτησης αυτής, δύο χρόνια μετά, το 1957.

Η κα Μαρία Αγγελή είναι ερευνήτρια του Μεσογειακού Ινστιτούτου Μελετών Κοινωνικού Φύλου.

Το αίσθημα της χαμένης γενιάς

Κυριαρχούν στις διαδηλώσεις τα παιδιά που υπέστησαν τις συνέπειες της χρεοκοπίας και της πανδημίας

Της **ΔΩΡΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Πόσο θα επηρεάσει το πολιτικό τοπίο το πολύνεκρο δυστύχημα των Τεμπών; Συνιστούν οι κινητοποιήσεις, οι διαδηλώσεις και οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας σημάδια της αναγέννησης του αντισυστημικού ρεύματος, που είχε προκαλέσει τον εκλογικό σεισμό του 2012; Ή μήπως οι φόβοι αυτοί είναι πρόωροι και υπερβολικοί;

Τα ερωτήματα βασανίζουν τα τελευταία εικοσιτετράωρα τα κομματικά επιτελεία. Οι αναλυτές των δημοσκοπήσεων δεν είναι ακόμη σε θέση να δώσουν απαντήσεις, καθώς δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί οι μετρήσεις. Ενδεικτικό του κλίματος, όμως, είναι το φαινόμενο που παρατηρεί έμπειρος δημοσκόπος. «Για πρώτη φορά έπειτα από χρόνια τόσο πολλοί μάς κλείνουν το τηλέφωνο», λέει. Το γεγονός δεν δυσκολεύει απλώς το έργο των δημοσκόπων, αλλά καθιστά και επισηφαλή τα συμπεράσματά τους, αφού στο τελικό δείγμα δεν θα προσμετρούνται όσοι αυτή τη στιγμή διακατέχονται από αισθήματα καθολικής απόρριψης του πολιτικού συστήματος. Οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας που ακολούθησαν το σιδηροδρομικό δυστύχημα έχουν ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που τις διαφοροποιούν από τις διαδηλώσεις των «Αγανακτισμένων» κατά των μνημονίων. Ίσως το πιο εντυπωσιακό είναι ότι κινητοποιείται πολύ μεγάλο κομμάτι νέων – ακόμη και μικρής ηλικίας μαθητές βγαίνουν στους δρόμους–, φαίνεται ότι η μεγάλη κινητοποίηση των νέων επηρεάζει και τους μεγαλύτερους, γονείς και συγγενείς, που συμμερίζονται την ανάγκη για διαμαρτυρία.

Οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας, με εξαίρεση μεμονωμένα περιστατικά, είναι ειρηνικές, χωρίς βίαια ξεσπάσματα και ένα επίσης ενδιαφέρον χαρακτηριστικό είναι ότι εξαπλώνονται σε όλη τη χώρα, δεν περιορίζονται στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα και ακόμα και εκεί, πέρα από τις κεντρικές, μεγάλες συγκεντρώσεις, περιφερειακά, σε επιμέρους περιοχές, οργανώνονται εκδηλώσεις διαμαρτυρίας με αξιοσημείωτη συμμετοχή. Θα μπορούσαμε να δούμε το ρεύμα αυτό να παίρνει την αντικοινοβουλευτική μορφή που είχε στα χρόνια των μνημονίων,

με τις απόπειρες εισβολής στη Βουλή, τις κρεμάλες, τα βίαια ξεσπάσματα; «Το γεγονός που πυροδότησε τις διαμαρτυρίες είναι πολύ δυνατό και σοκαριστικό από μόνο του, αλλά θα πρέπει να συνεκτιμήσουμε και το ευρύτερο περιβάλλον», σημειώνει ο διευθύνων σύμβουλος της PULSE, Γιώργος Αράπογλου. Προσθέτει ότι αν και κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει οτιδήποτε, «δεν υπάρχουν οι συνθήκες που θα μας οδηγούσαν να θεωρήσουμε πιθανή μια εξέλιξη με ακραίες συμπεριφορές και αντιδράσεις σαν αυτές των πρώτων μνημονιακών χρόνων. Δεν είναι πολύ πιθανό ένα τέτοιο σενάριο, λόγω διαφορετικών συνθηκών στην κοινωνία ευρύτερα», συμπληρώνει.

Μετασχηματιστικό συμβάν

«Αυτό που παρατηρούμε έχει πολλά στοιχεία αυτού που ονομάζεται στις πολιτικές επιστήμες “μετασχηματιστικό συμβάν”», σχολιάζει ο Κώστας Γούσπς, ο οποίος συντονίζει το πρότζεκτ «Gen Z - Voice On» στο Eteron - Ινστιτούτο για την Έρευνα και την Κοινωνική Αλλαγή. «Κάθε φορά που το έχουμε δει, είναι προάγγελος ευρύτερων

«Μας κλείνουν το τηλέφωνο», λέει γνωστός δημοσκόπος, αποτυπώνοντας το κλίμα των ημερών.

εξελίξεων», συμπληρώνει. Ο επικεφαλής του Eteron, Γαβριήλ Σακελλαρίδης, εκτιμά πως η κινητοποίηση που ακολούθησε το δυστύχημα των Τεμπών έχει πολλές ομοιότητες με όσα ακολούθησαν τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου. «Έχει κοινά χαρακτηριστικά ως προς τη μαζικότητα και τη διάχυση των κινητοποιήσεων χωρίς να έχει το βίαιο ξέσπασμα του 2008», λέει. Και τονίζει ότι το 2008 αυτό που έγινε δεν πυροδότησε σοβαρές εξελίξεις στην κεντρική πολιτική σκηνή, ωστόσο διαμόρφωσε μια ταυτότητα ριζοσπαστικοποίησης σε κομμάτια της νέας γενιάς, τα αποτελέσματα της οποίας φάνηλες μετά. «Είναι ανοικτό το κατά πόσο θα έχει πολιτικές προεκτάσεις και τώρα», υπογραμμίζει.

Διαδηλωτής, με υψωμένη γροθιά, σε μια από τις συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας στο κέντρο της Αθήνας για το πολύνεκρο δυστύχημα στα Τέμπη.

Ως ρεαλιστική αποτύπωση ενός βιώματος χαμένης γενιάς, που δείχνει να έχουν εμπεδώσει οι άνθρωποι κάτω των 35 ετών, βλέπει το τραγικό δυστύχημα των Τεμπών ο καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Νίκος Μαραντζίδης. «Είναι όσοι το 2010, στην αρχή της κρίσης, ήταν γύρω στα 20 χρόνια και οι νεότεροι. Η οικονομική κρίση είναι ένα σημείο τομής, γιατί τα παιδιά, οι έφηβοι, οι νέοι αρχίζουν να στερούνται πράγματα και ακολούθως αρχίζουν να βιώνουν την υποβάθμιση στην αγορά εργασίας με μεγάλη αβεβαιότητα, υψηλή ανεργία, ελαστικές μορφές απασχόλησης, χαμηλές αποδοχές. Αυτή η γενιά συντρίβεται. Και ακολουθεί μια δεύτερη τομή, η πανδημία για τους μικρότερους.

Τα παιδιά που βίωσαν την πανδημία ως μαθητές ή φοιτητές είναι οργανωμένοι γιατί αισθάνονται ότι έχουν κάνει από πολύ μικρή ηλικία τις πιο πολλές θυσίες από όλους. Στερήθηκαν κοινωνικότητα, παρέες, ανεμελιά, φοιτητική ζωή, σχέσεις, αναγκάστηκαν να ζήσουν με τους γονείς περισσότερο. Όλα αυτά έχουν αθροιστεί στο βίωμα της χαμένης γενιάς και η γενιά αυτή ταυτίζεται με την πραγματική απώλεια στις ζωές που χάθηκαν στα Τέμπη», αναφέρει ο κ. Μαραντζίδης.

Τη συσσωρευμένη καταπίεση της πανδημίας ανιχνεύει πίσω από τις τωρινές κινητοποιήσεις και ο κ. Γούσπς, ο οποίος εξηγεί ότι ήδη από το 2021 στην έρευνα του Eteron είχε προκύψει το προφίλ μιας νέας πολιτικοποίησης της νέας γενιάς

με έναν στους τέσσερις νέους, το 25%, να δηλώνει ότι είχε λάβει μέρος σε κινητοποιήσεις για μια σειρά από ζητήματα (περιβαλλοντικά, έμφυλη ταυτότητα, πανεπιστημιακή αστυνομία, αντιφασιστικές, για κάθε ζήτημα εκτός από τις αντιεμβολιαστικές).

Με διαπιστωμένες την κινητικότητα και την αναζήτηση βαλβίδων εκτόνωσης σε μια νέα γενιά της οποίας οι αντοχές δοκιμάζονται παρατεταμένα, το ερώτημα είναι εάν και πώς θα εκφραστεί πολιτικά όλο αυτό. Κοινή πεποίθηση δείχνει να είναι η ενίσχυση των αντισυστημικών τάσεων.

Τα social media

«Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε την επίδραση των μέσων κοι-

νωνικής δικτύωσης. Στις ηλικίες κάτω των 30, τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, όπως η τηλεόραση, τείνουν να εξαφανίζονται και κυριαρχούν τα social media. Δεν είναι απλώς άλλες παραστάσεις, αλλά και άλλες αναπαραστάσεις, άλλα εργαλεία. Άλλη ρητορική, άλλη ιεράρχηση, διαφορετικό περιεχόμενο, που διαμορφώνει έναν τελείως διαφορετικό προσανατολισμό», υπογραμμίζει ο κ. Μαραντζίδης, ο οποίος εκτιμά πως «το αντισυστημικό στοιχείο είναι απόλυτα κυρίαρχο στη νεολαία και αυτό θα αποτυπωθεί και εκλογικά. Η Ν.Δ. ήδη έχει δυσκολία σε αυτές τις ηλικίες, αλλά δεν νομίζω ότι και ο ΣΥΡΙΖΑ θα δει κάτι εντυπωσιακό ως κέρδος. Θεωρώ ότι θα ενισχυθούν τα μικρά κόμματα». Ο ίδιος προσθέτει ότι μάλλον δεν μπορεί να προσλάβει χαρακτηριστικά πολιτικού κόμματος αυτό που εκδηλώνεται ως διαμαρτυρία. «Στην Ελλάδα δεν έχουμε κόμματα γενεών», αναφέρει για να προσθέσει, ωστόσο, ότι «επειδή γίνεται με μορφή τσουνάμι, μπορεί να επηρεάσει τις πολιτικές εξελίξεις».

«Είναι δύσκολο να κάνουμε εκτίμηση αν και πώς θα εκφραστεί πολιτικά όλο αυτό στις εκλογές. Σίγουρα έχουμε άνοδο των αντισυστημικών τάσεων», εκτιμά και ο κ. Γούσπς. Ο κ. Σακελλαρίδης υπογραμμίζει τη χρονική συγκυρία. «Το δυστύχημα έγινε ενώ ουσιαστικά βρισκόμαστε σε προεκλογική περίοδο. Όσο και να μετακινηθούν οι εκλογές, το θέμα και το αποτύπωμά του θα είναι ακόμη ζωντανό, άρα και η επίδρασή του μεγαλύτερη».

Θα επηρεάσει, όμως, εκτός από τους νέους και μεγαλύτερης ηλικίας ψηφοφόρους; Ο κ. Σακελλαρίδης εκτιμά πως ναί. Εξηγεί ότι αν μιλήσουμε για την περίπτωση Γρηγορόπουλου, που ήταν οι νέοι που βγήκαν στους δρόμους, η οικογένεια ήταν μάλλον δύσκολο να ταυτιστεί με αυτό που συνέβη. «Τώρα, όμως, θα μπορούσε πραγματικά να είναι οποιοσδήποτε. Το παιδί καθενός, που ταξιδεύει με το, θεωρητικά, πιο ασφαλές μέσο. Αυτό το βιωματικό στοιχείο είναι ένας πολλαπλασιαστής που επηρεάζει γονείς, επηρεάζει παππούδες, δυνητικά μπορεί να επιφέρει μια πιο μαζική επίδραση σε πολιτικό επίπεδο», σχολιάζει.

ΑΥΘΟΡΜΗΤΩΣ / Γράφει ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

Εχουμε πρόβλημα. Στοπ

Πολύ ανησυχητικό το συμβάν σε λύκειο της επαρχίας Λάρνακας, με τον μαθητή με καταγωγή από το Κογκό. Από το βίντεο που είδα μόνο ανατριχίλα αισθάνθηκα. Μπράβο φυσικά στους μαθητές και μαθήτριες που υπερασπίστηκαν τον συμμαθητή τους και κρίμας στο μπόι του, στον καθηγητή, αν ήταν, που δεν έκανε τίποτε για να προστατεύσει τον νεαρό, από το κυνηγητό των καλόπαιδων. Αν' ό,τι φαίνεται στα σχολεία μας καλά κρατούν τέτοιες συμπεριφορές που πρέπει να παταχθούν με τον πιο αποφασιστικό τρόπο. Η δε διεύθυνση του σχολείου να τιμωρήσει τα άτομα που ενεπλάκησαν στο περιστατικό και να διερευνήσει και διά του ΥΠΑΝ να ενημερώσει την κοινωνία τι μέτρα έλαβε εναντίον του εκπαιδευτικού, που δεν έκανε τίποτε για να αποτρέψει την επίθεση. Καλή δύναμη και Αθηνά Μιχαηλίδου, μόνο εύκολο δεν είναι το έργο σας.

Στελέχωση χθες

Σημαντικό είναι να ειπωθεί πως το υφυπουργείο Πολιτισμού είναι και ως δομή υποστελεχωμένο, κάτι που δεν βοηθάει στο να παραχθεί σωστά και δομημένα πολιτιστική πολιτική. Οι δε λειτουργοί των Πολιτιστικών Υπηρεσιών δεν είναι και πληθώρα και καθένας και καθεμία διαχειρίζεται πολλά κομμάτια του σύγχρονου πολιτισμού. Θα ήταν καλό λοιπόν ο νέος υφυπουργός να το δει το θέμα και να στελεχώσει το υφυπουργείο του, ζητώντας να έχει δίπλα του τεχνικοί που γνωρίζουν τη διοικητική δουλειά που πρέπει να γίνεται. Μία, όπως μου λέχθηκε, καλή τεχνοκρατική επιλογή εί-

Μια ιδέα θα ήταν ένα Γραφείο Διατήρησης του Πολιτισμού Κατεχομένων Δήμων και Κοινοτήτων και τ/κ χωριών. Μια ιδέα... τώρα που γυρίζει. Στη φωτογραφία ο ναός του Αγίου Δημητρίου στον Λάρνακα της Λαπθόου.

να η κυρία Εμμανουέλα Λαμπριανίδου, η οποία ορίστηκε ως αναπληρώτρια γενική διευθύντρια του υφυπουργείου Πολιτισμού, πρώην επίτροπος Μεταρρύθμισης της Δημόσιας Υπηρεσίας, μέχρι την παραιτήσή της τον Φεβρουάριο του 2014. Από τότε μέχρι σήμερα υπηρέτησε ως διευθύντρια Δημοσίων Επενδύσεων στη

Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης του Υπουργείου Οικονομικών.

3 ελιές και ένα επιτροπάτο

Προς τριχοτόμηση πάει το Γραφείο Επιτρόπου Προεδρίας, αφού ο Πρόεδρος

της Δημοκρατίας σκέφτεται να δημιουργήσει τρία ξεχωριστά επιτροπάτα. Το ένα θα έχει να κάνει με ζητήματα Ανθρωπιστικών Θεμάτων, το δεύτερο με θέματα που αφορούν τις συνταγματικά κατοχυρωμένες θρησκευτικές ομάδες των Μαρωνιτών, των Αρμενίων και των Λατίνων, για το οποίο υπάρχουν πρόσωπα που εν-

διαφέρονται, απ' όσο γνωρίζω, και το τρίτο θα αφορά τη Διασπορά μας στο εξωτερικό, για το οποίο ενδιαφέρεται πρωτοκλασάτο στέλεχος του ΔΗΚΟ.

Ακούγεται ενδιαφέρουσα μια τέτοια τριχοτόμηση, αρκεί να δημιουργηθούν τα νέα αυτά Γραφεία προκειμένου να παραχθεί ουσιαστικό έργο, και όχι να γίνει κάτι όπως το Ίδρυμα Πολιτισμού Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους. Μια ιδέα, αν και γνωρίζω ότι έχει τα θεμάτά της, είναι ένα Γραφείο Διατήρησης του Πολιτισμού Κατεχομένων Δήμων και Κοινοτήτων και τ/κ χωριών, που σε συνεργασία με τις Διοικητικές Επιτροπές Πολιτισμού και Πολιτιστικής Κληρονομιάς θα έχουν έγνοια την κυπριακή ταυτότητα. Μια ιδέα... τώρα που γυρίζει.

Στην Αθήνα ποιος θα πάει

Και όλα αυτά όταν γίνεται μάχη για το ποιος θα διαδεχθεί τον κ. Κερεβέζο στην πολυπόθητη προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Αθήνα. Αυτή την προεδρία που πολλοί αγάπησαν και ποτέ κανείς δεν μίσησε. Πολλά ονόματα ακούγονται, αλλά έτσι που το πάει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να στείλει κανένα που δεν το περιμένουμε και να μείνουμε όλοι χάσκοντα βριχτοί, που λέει και ο ποιητής.

Επίσης, η στήλη ενημερώνεται πως επικοινωνία και ανακατατάξεις στο υπουργείο Εξωτερικών, γενικά και για να είμαστε ειλικρινείς μετά από κάθε προεδρικές άλλοι ανεβαίνουν, άλλοι κατεβαίνουν και σκεφτείτε, έχουμε ακόμα και τους ημικρατικούς...

Ενότητα ή πολιτική τόλμη;

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

«**Έλεος** με την ενότητα» είπε με μπουκτισμένο ύφος ο Κωνσταντίνος Πετρίδης, μιλώντας στο podcast «Pints of Politics» του συναδέλφου Αντώνη Πολυδωρού και συκολιάζοντας τη νέα αυτή τάση που εμφανίστηκε στην πολιτική μας σκηνή, κυρίως μετά την εκλογή του κ. Χριστοδουλίδη. Να αποκτά δηλαδή η επίκληση της ενότητας διαστάσεις και προεκτάσεις πολιτικής θέσης. «Είναι ωστόσο πολιτική θέση η ενότητα;» ρώτησε ο πρώην υπουργός οικονομικών θέτοντας ένα σοβαρό και καιριο προβληματισμό. Λίγο υποψιασμένος να είσαι απέναντι στα σημεία των καιρών αρκεί, για αντιληφθείς πως η απάντηση σ’ αυτό το ερώτημα, η οποία προφανώς και είναι ότι η ενότητα δεν μπορεί να αναχθεί σε πολιτική θέση, εγκυμονεί κινδύνους που δυστυχώς δεν είναι πάντα ορατοί με γυμνό μάτι.

Για να το θέσω αλλιώς, η επιδερμικότητα που υπογορεύουν τα σόσιαλ μίντια και η γενικότερη ελαφρότητα με την οποία ακυρώνεται ως «κακεντρεχής» ή «κακόπιστη» η προσπάθεια βαθύτερης ανάγνωσης θεμάτων ουσίας κάνει ακόμα πιο πρόσφορο το έδαφος να μπερδευτούν οι έννοιες και να πλασαριστεί η ανάγκη για ενότητα ως πολιτική θέση. Συνέβη άλλωστε και με την περίπτωση των υποψηφίων για τη θέση του προέδρου του ΔΗΣΥ όπου και εκεί είδαμε αυτή την επίκληση να περιφέρεται με ένδυμα πολιτικής θέσης. Θα διερωτηθείτε ενδεχομένως γιατί χαρακτηρίζω επικίνδυνη τη μετατροπή της ενότητας σε στοιχείο ταυτότητας του νέου πολιτικού ύφους και ήθους. Αυτό δεν επιβάλει άλλωστε η εποχή, θα μου πείτε, τη συνείδηση και την υπέρβαση που οδηγούν στην ενότητα για το κοινό καλό; Δεν είναι όμως τόσο απλά τα πράγματα όσο θέλουμε να τα ερμηνεύουμε, διότι προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η ενότητα που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, προϋπόθεση είναι μια σειρά από ρηζικέλευθες αλλαγές στον πολιτικό λόγο και τρόπο σκέψης, οι οποίες αλληλοπετούν σύγκρουση.

Και όχι μόνο δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο αλλά ούτε και υπήρξαν παραδείγματα τέτοιας μεταστροφής από όσους έσπευσαν να προσαρμόσουν την πολιτική τους στην... ανάγκη για ενότητα. Με πιο απλά λόγια, το πολυδιαφημιζόμενο μοτίβο περί ενότητας είναι επικίνδυνο, γιατί εύκολα οδηγεί στη δημιουργία ενός νέου είδους πολιτικών: Τους απολιτίκ πολιτικούς. Πολιτικούς που δεν θεωρούν απαραίτητο να αποδείξουν μ’ ένα συγκροτημένο πολιτικό λόγο την πολιτική τους τόλμη και όχι μέσα από νεφελώδεις θέσεις πολλαπλών ερμηνειών. Πολιτικούς που προσπαθούν να μας πείσουν ότι εκείνο που πρωτίστως χρειάζεται ο τόπος και η εποχή μας είναι μετριοπαθές πολιτικό ύφος, συναινετική και μη συγκρουσιακή πολιτική προσέγγιση και ενότητα. Όλα αυτά είναι βεβαίως ωραία και θεμιτά, για να έχουν, ωστόσο, ουσιαστικό περιεχόμενο και αντίκρισμα προϋποθέτουν ένα και μοναδικό πράγμα: Πολιτική τόλμη. Χωρίς πολιτική τόλμη όλες αυτές οι προδιαγραφές είναι κούφιες έννοιες που ανταποκρίνονται στην εικόνα παρά στην όποια ουσία. Και επειδή ακριβώς ζούμε στην εποχή της εικόνας, ο κίνδυνος να πέσουμε σ’ αυτή την παγίδα είναι πολύ πιθανός. Η επίκληση της ενότητας και της μη σύγκρουσης μετατρέπει τον σύγχρονο πολιτικό σε ένα περίπου απολιτικό ον που περιφέρεται με μειλίχια έκφραση και μοιράζει υποσχέσεις νηνεμίας, αποφεύγοντας να εκφράσει θέσεις που μπορεί να εννοχλήσουν ή να τον στοιχίσουν ή ακόμα και να τον διαχωρίσουν από τα σάπια. Η ήρεμη πολιτική δύναμη, ωστόσο, δεν σημαίνει πολιτική ατολμία, όπως επίσης η πολιτική τόλμη δεν πρέπει να εξισώνεται με την πολιτική τοξικότητα.

Κι αν κάτι χρειάζεται ο τόπος όσο ποτέ άλλοτε, είναι πολιτικούς με τόλμη και όχι πολιτικούς που να επικαλούνται την ενότητα, κρύβοντας πίσω από αυτή την όποια απροθυμία τους να διαχωριστούν τη θέση τους από κατεστημένες καταστάσεις και πρόσωπα ή να την ξεκαθαρίσουν όσο πιο ουσιαστικά γίνεται με ρηζικέλευθες προτάσεις. Κακά τα ψέματα, η ενότητα στο παρόν στάδιο δεν μπορεί παρά να είναι επίπλαστη για λόγους που δεν νομίζω ότι χρειάζεται να αναλύσω. Άρα ο πολιτικός που την επικαλείται είτε δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσει το προφανές, είτε επιλέγει να κρύβεται πίσω από αυτό.

elenixenou11@gmail.com

ΕΡΑ/ΝΤΑΟ

Γυναίκα μπροστά από ανθισμένες ροδακινιές στο Πεκίνο, Κίνα, 10 Μαρτίου 2023. Η άνοιξη στην κινεζική πρωτεύουσα από τον Μάρτιο έως τον Μάιο είναι γεμάτη με πολύχρωμα και αρωματικά άνθη.

Το απολιτίκ, η νέα νόρμα

Της **ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Τον περασμένο Ιούνιο ο Αβέρωφ Νεοφύτου καλούσε τους ανθυποψηφίους του σε debate ώστε να ακουστούν δημοσίως οι απόψεις τους, τι προσβέιουν και ποιο είναι το όραμά τους για τον τόπο. «Δεν μπορούμε να βγάλουμε την προεκλογική κρυπτόμενοι» διαμαρτυρόταν «και να κάνουμε προεδρικές εκλογές σαν να κάνουμε προεδρικές Instagram και απολιτίκ».

Τέτοια ήταν η ζέση για πολιτική συζήτηση και η απαξίωση του ΔΗΣΥ για τον προεκλογικό της εικόνας, που όταν ο Νίκος Χριστοδουλίδης αρνήθηκε να παρευρεθεί σε μια τηλεμαχία του ΡΙΚ, το ένα μετά το άλλο στελέχη του ΔΗΣΥ απασφάλιζαν εναντίον του. Τον κατάγγελλαν πως «επικρίρει κρυπτόμενος να δραπέτευσει από την υποχρέωσή του για δημοκρατικό διάλογο» και διερωτούνταν αν αυτό είναι το νέο πολιτικό ήθος που ευαγγελίζεται.

Δεν γνωρίζουμε αν αυτό είναι το νέο ήθος στην πολιτική, το σίγουρο όμως είναι πως η παρουσία του στην πολιτική σηματοδότησε και την επικράτηση της πολιτικής της επικοινωνίας αντί της ουσίας. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης ουδέποτε τσαλακώθηκε, απέφυγε επιμελώς να υπογραμμίσει το πολιτικό του στίγμα και επέμεινε στο να υπογραμμίζει την ανάγκη ενότητας. Αυτό που υπηρέτουμε, όμως, για κάποιο λόγο βοηθούσε την εικόνα της κυβέρνησης. Και βεβαίως εξυπηρετούσε πλήρως τον ΔΗΣΥ. Όμως τον εξυπηρετούσε και τον βόλευε όσο θεωρείτο διαχειριστικός.

Μέχρι να εκδηλώσει τις φιλοδοξίες του για τις προεδρικές, όταν ψέγαμε το γεγονός ότι η εξωτερική πολιτική περιοριζόταν σε πολιτική της επικοινωνίας, με τις περιβόητες κυρώσεις που πέρασαν κάτω από τον πήχη των προσδοκιών και τις κεραιφίες στους διαδρόμους, πολλοί από αυτούς που τον κατάγγελλαν στη συνέχεια για την απουσία θέσεων, μας κατηγορούσαν για λαϊκισμό. Χρειάστηκε να διεκδικήσει απέναντι από το κόμμα τους για να το πάνε και ένα βήμα πιο κάτω: Ότι η παρουσία του ήταν επιζήμια για την πορεία του Κυπριακού.

Όλος όμως ο συναγερμικός ζήλος για παρουσία πολιτικών θέσεων, εξαφανίστηκε όταν ο Νίκος Χριστοδουλίδης, με «πολιτική του Instagram» και με την «απολιτίκ» προσέγγισή του κέρδισε τις εκλογές. Όταν το «χρυσόψαρο» απέκλεισε τον ΔΗΣΥ από τον β’ γύρο, η θέση του κόμματος πάλι άλλαξε άρδην.

Άλλαξε άρδην, γιατί η νέα τάξη πραγμάτων στον ΔΗΣΥ υιοθέτησε πλήρως την «πολιτική του Instagram», της εικόνας, αλλά κυρίως της

πολιτικής του να μιλάς χωρίς να λες τίποτα. Όλα αυτά που πριν από έναν μόλις μήνα απαξίωναν και κατάγγελλαν ως επικίνδυνα για τον τόπο, τα υιοθέτησαν μέσα σε μία νύχτα, θεωρώντας προφανώς πως αυτό θέλει ο κόσμος.

Ο ΔΗΣΥ απέτυχε να αναγγώσει σωστά το αποτέλεσμα των εκλογών. Ο Αβέρωφ Νεοφύτου δεν έχασε επειδή ήταν πολιτικό ον. Έχασε γιατί η πλειοψηφία του εκλογικού σώματος δεν πείστηκε ότι θα εξυπηρετήσει τα δικά του συμφέροντα έναντι των μεγάλων οικονομικών συμφερόντων. Έχασε επειδή δεν είχε επαφή με τη βάση, αλλά και επειδή πλήρως την φθορά της δεκαετούς παραμονής του κόμματος στην ηγεσία. Η φθορά αυτή όμως δεν θα ήταν τόσο ακαριαία, αν το κόμμα παρέμενε κόμμα αρχών και δεν μετατρεπόταν τα τελευταία χρόνια σε κόμμα σκοπιμοτήτων. Αν είχε ξεκάθαρη θέση στο Κυπριακό, στην οικονομία και πού θέλει να οδηγήσει τον τόπο. Χωρίς να καϊδεύει τα αρτιά της μισαλλοδοξίας και της ξενοφοβίας, όποτε τον σύμφερε. Όμως το μάθημα της ήττας θα έπρεπε να είχε αφήσει ένα πιο ξεκάθαρο πολιτικό αποτύπωμα στον ΔΗΣΥ. Μετά από μια τέτοια ήττα θα έπρεπε να είχε γίνει αντιπαραβολή συγκεκριμένων πολιτικών θέσεων. Επιχειρημάτων που έχουν να κάνουν με την πολιτική ταυτότητα του κόμματος, τις αρχές του και το όραμά τους για τον τόπο. Θέσεις για τη διαφάνεια, την πάταξη της διαπλοκής και την απαγκίστρωση του κόμματος από το κατεστημένο συμφερόντων.

Αντί αυτού, η νέα εποχή του ΔΗΣΥ παρουσίασε ένα πολιτικό πλαίσιο που θύμιζε έκθεση ιδεών, ενίσχυσε την ανησυχία για απουσία πολιτικού οράματος και κυρίως τη θέληση να συγκρουστούν με ό,τι βλάπτει τον τόπο. Το πιο ανησυχιακό όμως είναι πως είδαμε τη διάδοχη κατάσταση του Αβέρωφ Νεοφύτου να φοβάται να παρουσιαστεί σε debate, μπας και τσαλακωθεί. Και τα στελέχη που επί Χριστοδουλίδη ολοφύρονταν για τον κίνδυνο της δημοκρατίας, να το δέχονται σιωπηρά.

Θα ζήσουμε λοιπόν τη μόδα του απολιτίκ, η εικόνα να επικρατεί της ουσίας. Η απουσία πολιτικού λόγου να αποτελεί προτερήμα και η ατολμία να συγκροτείται γι’ αυτά που προσβέις να μεταφράζεται ως μετριοπάθεια. Η νεότητα θα αναλώνεται σε μια γερασμένη πολιτική των δημοσίων σχέσεων. Θα χαρίζουμε όμως χαμόγελα αντί θέσεων και η νέα ιδεολογία θα είναι μία αόριστη ενότητα. Και όταν θέλουμε να συσπειρώσουμε το κόμμα, θα μετατρεπόμαστε σε τμηβούρκους του κληριδισμού.

economidou@kathimerini.com.cy

Το δάκτυλο και το φεγγάρι

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Τους δείχνουν το φεγγάρι κι αυτοί κοιτάνε το δάκτυλο. Επειδή τους έχει τυφλώσει ο κομματικός φανατισμός ή απλώς επειδή είναι πλιθιοί. Ή ακόμα χειρότερα επειδή αυτή η κοντόφθαλμη στάση εξυπηρετεί την ατζέντα τους, για να χρησιμοποιήσω μια κυδαία λέξη του συρμού. Τηλεπαρουσιαστές που ψωμίζονται από μια αυτοαναφορική τάχαμου ψυχαγωγία (ριάλιτι, κουτσομπολιό και ηθοκοπλαστικά λογύδρια – όλα στο μπλέντερ για λίγα ψίκουλα τηλεθέας) και δημοσιογράφοι με περγαμνές, οι οποίοι ξεπλένουν τα γεγονότα ανάλογα με τα πολιτικά θέλω του εργοδότη τους.

Για τους τηλεαστέρες τύπου Κανάκη, τα λέει ξεκάθαρα ο ρεπόρτερ του ΣΚΑΪ Χρήστος Νικολαΐδης: «Ακου λοιπόν γελοίο τυπάκο, που έγινε εκατομμυριούχος ως διασκεδαστής: όταν εγώ έφτασα στα Τέμπη, μαζί με τους συναδέλφους μου, τα παπούτσια μου κολλούσανε πάνω στις πυρωμένες λαμαρίνες. Οι Πυροσβέστες και οι ΕΚΑΒίτες δακρυσμένοι μαζεύανε ανθρώπινα μέλη και στοιβάζανε τις μαύρες ανακούφισης πλάι στα συντρίμια. Την ατμόσφαιρα πλάκωνε η πιο άσχημη μυρωδιά που έχω ποτέ νιώσει, ένα μείγμα καμένης σάρκας, λαδιών και λιωμένων λαμαρίνας. Δεν κοιμήθηκα 48 ώρες. Γιατί έψαχνα. Και ξέρεις κάτι κ. Τηλεαρτία; Αν σήμερα όλη η Ελλάδα ξέρει με σαφήνεια πώς, πότε και γιατί έγινε το δυστύχημα, εάν τώρα όποιον Έλληνα και να ρωτήσεις θα σου πει για τη βάρδια των σταθμαρχών, για τα ψαλίδια που έμειναν κλειστά, για το σύστημα τηλεδιοίκησης που δεν δουλεύει, για το ποιος ήταν υπηρέσια εκείνη την ώρα και τόσα άλλα, είναι γιατί οι δημοσιογράφοι που εσύ με τέτοιο ποταπό τρόπο βρίζεις, τα ανακάλυψαν και τα μετέδωσαν».

Αυτή είναι η μια όψη του νομίσματος. Στην άλλη, εξίσου αποκαρδιωτική όψη, συνωστίζονται επαγγελματίες της ενημέρωσης που είτε κάνουν σοβαροφανείς αναλύσεις αφήνοντας εκτός κάδρου τις ευθύνες της κυβέρνησης Μητσοτάκη, είτε βλέπουν πίσω από τις λαϊκές αντιδράσεις τον ΣΥΡΙΖΑ. Την περασμένη Τετάρτη για παράδειγμα συνέβη κάτι συγκλονιστικό. Δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι, σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, βγήκαν στους δρόμους. Έτσι δημιουργήθηκε ένα μεγαλειώδες ανθρώπινο ποτάμι που κόχλαζε από οργή. Ήταν η κορύφωση των καθιστικών εκδηλώσεων διαμαρτυρίας στα σχολεία και των διαδηλώσεων στο Σύνταγμα. Ήταν αυτό που κατέγραψε ο Νίκος Μωραΐτης σε ένα ευθύβολο στίχο του: «...κάτι Ελλάδες σαν θηρία. Κι όταν πια ξεσπάσουν δε θα είναι αργά, έτσι γράφεις πάντα Ιστορία με τα δάκτυλα...».

Είναι δυνατόν αυτό το θηριο, την Ελλάδα που ύψωσε φωνή και ανάστημα, να μην το είδαν σοβαροί δημοσιογράφοι και υπεράνω πάσης υποψίας ΜΜΕ; Κι όμως, την ημέρα που σείονταν ο τόπος πολλοί αντί να κοιτάνε το φεγγάρι κοιτούσαν το δάκτυλο. Ή ακόμα χειρότερα αλληλοδούριζαν σε ήσσονος σημασίας θέματα –όπως τις φωτογραφίες κάποιων ηθοποιών που γέλαγαν στην πορεία– μιλώντας για ασέβεια προς τους νεκρούς.

Δεν έχει νόημα να πραγματευτούμε τα αυτονόητα. Προφανώς δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για τη ρηχότητα κάποιων, λίγων ευτυχώς, ιδιαίτερα όταν αυτοί είναι καλλιτέχνες. Αλλά, την ίδια ώρα, δεν μπορούμε να κοροϊδύουμε τους εαυτούς μας τόσο απροκάλυπτα. Η ουσία δεν αφορά στη στάση αυτών που αποδείχτηκαν κατώτεροι των περιστάσεων. Είτε μιλάμε για τηλεαστέρες τύπου Λιάγκας, με ολοφυρμούς πάνω από τα αποκαΐδια, είτε για ηθοποιούς που πόσταραν χαμογελαστές σέλφι στην πορεία διαμαρτυρίας για το μακελειό. Η ουσία υπερβαίνει αυτές τις γελοιότητες και αφορά στη μεγάλη εικόνα.

Το φεγγάρι που δείχνει το δάκτυλο είναι μια ρημαγμένη χώρα. Μια χώρα η οποία έλαβε 700 εκατομμύρια ευρώ από την Ευρωπαϊκή Ένωση σε λιγότερο από δέκα χρόνια για το σιδηροδρομικό της δίκτυο και ουδείς γνωρίζει τι τα έκανε. Αυτό που ξέρουμε, γιατί το είδαμε να απλώνεται εφιαλτικό μπροστά στα μάτια μας, είναι το αποτέλεσμα της άθλιας πολιτικής που έκρυβε τα προβλήματα κάτω από το χαλί. Ανεπαρκείς πολιτικοί, όπως ο Κώστας Καραμανλής, ο οποίος λίγο καιρό πριν ωρύονταν στη Βουλή ότι δεν τίθεται θέμα ασφάλειας. Τι να την κάνουνε την παραιτήση και τι να πούμε για τη διπλωματία των διακρίτων; Αυτό που έγινε στα Τέμπη ήταν έγκλημα. Έγκλημα με ηθικούς αυτουργούς. Οι νεκροί θα δικαιωθούν μόνο αν όσοι ευθύνονται λογοδοτήσουν γι’ αυτό.

stavros.christodoulou@gmail.com

«Σωτήρης» Καρογιάν, Αναστασία Παπαδοπούλου και ο Πρόεδρός μας

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Η σωτηρία στην ορθόδοξη χριστιανική θρησκεία έχει ως αφετηρία τη μετάνοια, το βάπτισμα και τη λήψη των δωρεών του Αγίου Πνεύματος, διά του χρίσματος. Ο καθένας μας βεβαίως εκλαμβάνει διαφορετικά τη δική του σωτηρία, αλλά πιθανολογώ ότι όλοι συμφωνούμε με τους στίχους της Νικολακοπούλου –όπως εξαιρετικά έχουν ερμηνευθεί από την Πρωτοψάλτη– ότι «η σωτηρία της ψυχής είναι πολύ μεγάλο πράγμα».

Πώς όμως κάποιος οδηγείται στη σωτηρία; Στην προσωπική ζωή, η σωτηρία της ψυχής αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης αρκετών ψυχοθεραπευτών, περιλαμβανομένων του αγαπημένου Χόρχε Μπουκάι, ως επίσης και του Ίρβιν Γιάλουμ. Στην πολιτική ζωή, όμως, η σωτηρία κινείται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Προφανέστατα δεν εστιάζεται στην ψυχή, αλλά σε διάφορα άλλα είδη σωτηρίας, όπως ενός πολιτικού σχεδιασμού, ενός πολιτικού σχήματος,

μιας οικονομίας, μιας κυβέρνησης ή ακόμη και στη σωτηρία ενός προέδρου. Στην περίπτωση λοιπόν του δικού μας προέδρου, του νεοεκλεγέντος, Νίκου Χριστοδουλίδη, «απαιτήθηκε σωτηρία», η οποία φαίνεται τελικά να προέκυψε, από φίλια κείλη. Ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης, που επέλεξε την Αναστασία Παπαδοπούλου στο υπουργείο Δικαιοσύνης, επεδίωξε στη συνέχεια να «σωθεί» από την ίδια τη δική του επιλογή. Και η σωτήρια κίνηση εκδηλώθηκε από τον Μάριο Καρογιάν, ο οποίος πρόταξε «βέτο» στην προφανώς φαινομενική επιλογή της Αναστασίας Παπαδοπούλου στο υπουργείο Δικαιοσύνης. Ως αποτέλεσμα, ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης είπε στον κ. Καρογιάν «με έσωσες» (εφημερίδα Πολίτης).

Κάτι που, όπως επιβεβαιώσαμε, ισχύει. Και έτσι λοιπόν κατά την κρίση του νέου προέδρου επήλθε η «σωτηρία» του. Με τρεις συνέπειες: Πρώτον, ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης αισθάνεται προφανώς να έχει «σωθεί» από τη «σωτήρια» κίνηση του προέδρου της ΔΗΠΑ. Δεύτερον, ο κ. Κα-

ρογιάν, αφού «έσωσε» τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, δικαιωματικά μπορεί πλέον –εάν το επιθυμεί– να ονομάζεται εκτός από Μάριος και «Σωτήρης». Και να γιορτάζει –εάν θέλει– και στις 6 Αυγούστου. Του Σωτήρος, δηλαδή. Και τρίτον, η Αναστασία Παπαδοπούλου, μια προσωπικότητα αυτόφωτη, με κοινωνικά δράση και ανθρώπινη προσέγγιση, που θα μπορούσε να βάλει τάξη στις φυλακές και στην αστυνομία, έμεινε εκτός κυβέρνησης.

Γιατί όμως ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης επέλεξε να σωθεί από την Αναστασία Παπαδοπούλου, την οποία ο ίδιος είχε επιλέξει; Τι είναι αυτό που πραγματικά τον ώθησε να αισθάνεται ανακουφισμένος και να διαμνύει προς τον Μάριο Καρογιάν, ότι το βέτο του προέδρου της ΔΗΠΑ, τον «έσωσε»;

Αν και κάποιες σκέψεις περνάνε από το μυαλό μου, θεωρώ ότι είναι ακόμη πολύ νωρίς για μια γενική αποδόμηση της κατάστασης και λέω να την αποφύγω. Δεν θα αποφύγω όμως μια πολύ απλή διαπίστωση. Ότι η «σωτηρία» του Νίκου Χρι-

στοδουλίδη επήλθε διά αντιπροσώπου. Καθώς ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν τόλμησε να φρενάρει ο ίδιος τον διορισμό της κ. Παπαδοπούλου στο υπουργείο Δικαιοσύνης και κρύφτηκε πίσω από τον πρόεδρο της ΔΗΠΑ, ο οποίος «έκανε τη δουλειά» εκ μέρους του Προέδρου Χριστοδουλίδη, για να του εξασφαλίσει τη «σωτηρία» του. Στην περίπτωση λοιπόν του Νίκου Χριστοδουλίδη, ο χρυσός του Μαντείου των Δελφών, «ο σάων εαυτών σωθήτω» 480 π.Χ., κάνει τον αυστηρά προσωπικό του χαρακτήρα το 2023 και μεταφέρεται στο πρόσωπο του κ. Καρογιάν. Και δεν ξέρω πραγματικά ποιο είναι το χειρότερο. Να τρέχεις μόνος σου πριν από δυόμισι χιλιάδες χρόνια για να σωθείς από τους Πέρσες; Ή να εναποθέτεις τις ελπίδες σου για σωτηρία στον πρόεδρο της ΔΗΠΑ δυόμισι χιλιάδες χρόνια μετά τον χρυσό του Μαντείου των Δελφών;

Σε κάθε περίπτωση, η νέα κυβέρνηση, υπό τον Νίκο Χριστοδουλίδη, απαιτσε «σωτήρες» από την πρώτη μάλιστα πράξη

της σύστασής της. Σωτήρες, όπως ο κ. Καρογιάν ή/και όπως ο κ. Μαρίνος Σιζόπουλος που άσκησε «βέτο» στην επιλογή Γασσεμίδη.

Είναι βεβαίως δικαίωμα του νέου προέδρου να επιφυλάσσει το είδος της σωτηρίας που επιθυμεί για τον ίδιο και την κυβέρνησή του. Και όσοι δεν πιστεύουμε στις πρακτικές που ακολουθήθηκαν, έχουμε την αντίστοιχη υποχρέωση της κριτικής, που απορρέει μέσα από τη δική μας θεώρηση. «Σωτηρία θα πει να λυτρωθείς από όλους τους σωτήρες» αυτή ‘ναι η ανώτατη λευτεριά, η πιο αψηνή, όπου με δυσκολία αναπνέει ο άνθρωπος. Αντέχεις».

Αυτό λοιπόν είναι το βαρύ νόημα της «σωτηρίας» και μαζί και το εξίσου βαρύ νόημα του ερωτηματικού που εγείρει ο Νίκος Καζαντζάκης στο βιβλίο του «Αναφορά στον Γκρέκο». Το οποίο πιθανολογώ ότι περιλαμβάνεται στις έξι χιλιάδες βιβλία, που όπως είπε ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης, έχει στη βιβλιοθήκη του.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Ο ΟΣΕ και ο Σίσιυφος

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Είμαστε μια χώρα δύσκολη, πολύ δύσκολη. Ένα κομμάτι της μοιάζει, ή και είναι, ευρωπαϊκό. Ένα άλλο είναι βαθιά βαλκανικό ή ανατολίτικο. Μοιάζει πολύ με αυτό που στη διεθνή βιβλιογραφία ονομάζεται «αποτυχημένο κράτος», failed state. Η πάλη ανάμεσα στα δύο είναι συνεχής, ενίοτε και βίαιη. Οποίος φιλόδοξος ή τρελός αποφασίσει να την κυβερνήσει βρίσκεται αντιμέτωπος με αυτή την πάλη ανάμεσα στην καλή, ευρωπαϊκή Ελλάδα και στην Ελλάδα του χθες, την Ελλάδα που θα μπορούσε να είναι και ο Λίβανος στις κακές της στιγμές. Και ο ΟΣΕ ήταν κάτι σαν σιδηρόδρομος στον Λίβανο ή στο Σουδάν για πολλά χρόνια: ο σταθμάρχης, και ό,τι τον έφερε στη μοιραία θέση εκείνο το βράδυ, ήταν η κακή Ελλάδα στη χειρότερη στιγμή της.

Ο ΟΣΕ δεν είναι, όμως, μια ορανή περίπτωση, ένα σπάνιο φαινόμενο. Υπάρχουν δεκάδες «ΟΣΕ» σε αυτόν τον τόπο. Ακόμη και στους πιο ζωτικούς και κρίσιμους τομείς του κράτους. Οπου υπάρχει κρατικό χρήμα συναντάς γκρίζες ζώνες, μέσα στις οποίες κινούνται άνετα και ανεξέλεγκτα ο άπληστος κρατικοδίαιτος ιδιωτικός τομέας, συνδικαλιστές που καταγγέλλουν κατά παραγγελία, στελέχη που τυχαίνει να φοράνε το ίδιο μοντέλο Ρόλεξ που τους δώρισε κάποιος εθνικός διαφθορέας, μαφίες, άχρηστοι πολιτευτές που έγιναν μάντζερ γιατί το ήθελε το κόμμα, αλλά και γιατί κανείς δεν πάει να μπλέξει στο Δημόσιο με ελάχιστα λεφτά και την προοπτική άπειρων δικών και διώξεων. Όσοι επιμένουμε με πείσμα ότι η Ελλάδα αξίζει κάτι καλύτερο έχουμε συνηθίσει να απογοητευόμαστε. Βλέπουμε την πατρίδα μας στον ρόλο του Σισύφου, να ανεβαίνει έναν κοπιαστικό, ανηφορικό δρόμο, αλλά χωρίς ποτέ να μπορεί να φτάσει εκεί που της αξίζει, εκεί που την προορίζουν οι δυνατότητές της. Ευτυχώς, δε, που ο Κωνσταντίνος Καραμανλής έβαλε ένα δίκτυ,

την Ευρώπη, ώστε να μην καταρкулάμε προς τα πίσω ανεξέλεγκτα.

Έχουμε δει πολλούς πρωθυπουργούς είτε να απογοητεύονται πολύ γρήγορα είτε να εξαντλούνται έπειτα από σχετική προσπάθεια. Φοβάμαι ότι και εμείς οι ίδιοι βάζουμε τον πήχυ πιο χαμηλά πια, γιατί απελπιζόμαστε και γιατί—επίσης—συνηθίζουμε σε πράγματα που δεν θα έπρεπε να συνηθίσουμε. Θεωρούμαστε αν άλλωστε και γραφικοί όταν φωνάζαμε ότι δεν μπορείς να διορίζεις διοικητές στα νοσοκομεία γυμναστές ή πολιτευτές.

Ο σημερινός πρωθυπουργός είχε καθαρά στο μυαλό του πού πρέπει να πάει η χώρα. Σε μερικούς τομείς η χώρα έχει πάει μπροστά, ίσως και πολύ μπροστά. Εκανε όμως και λάθη αυτή η κυβέρνηση. Κανείς δεν μπορεί να αλλάξει αυτό το κράτος μόνος του, ούτε μπορεί να υποσχεθεί ότι θα πάει από την Ελλάδα 0.5 στην Ελλάδα 2.0 σε λίγο διάστημα. Χρειάζεται ταπεινοφροσύνη. Η κυβέρνηση πληρώνει σήμερα ότι παραπούλησε τη διαχειριστική της επάρκεια. Συμβιβάστηκε με διορισμούς και συμπεριφορές της παλιάς Ελλάδας, φέρθηκε σε μερικές περιπτώσεις σαν να της ανήκει το κράτος. Μερικά παραδείγματα πονάνε και θυμώνουν τον κόσμο. Η κατάσταση στα νοσοκομεία είναι, π.χ., τραγική, το βιώνουν ασθενείς, αλλά και γιατροί που μόνο αντικυβερνητικοί δεν είναι. Η Ελλάδα αλλάζει, ωστόσο, σημαντικά κομμάτια της μένουν πίσω.

Το ζήτημα είναι ποιος και πότε θα μπορέσει να κερδίσει τη μάχη με την Ελλάδα του χθες. Αν περιμένετε ένα νοκ άουτ, δεν θα έλθει ποτέ. Αν έχετε ρεαλιστικές προσδοκίες, βεβαιωθείτε ότι θα επιλέξετε για τον ρόλο του Σισύφου—ε, συγγνώμη, πρωθυπουργού—θέλα να πω—όποιον θα σπρώξει τη χώρα λίγο πιο πάνω τα επόμενα χρόνια. Γιατί ο κίνδυνος για τη χώρα και με όποιον νιώθεις σαν τον Σισύφου είναι να κουραστεί και απλά να τον πάρει η μπάλα, προς τα κάτω. Η ψήφος, όπως και η πολιτική, αφορά το τι είναι εφικτό.

«Στα γκολπόστ, παιδιά»

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ**

Από τη φρίκη των Τεμπών με τους 57 νεκρούς—νεαρά παιδιά στην πλειοψηφία τους—περάσαμε στη φάση της πολιτικής καρικατούρας, που θα μας συνοδεύει έως ότου—Κύριος οίδε πότε—φτάσουμε κάποτε τελικώς στις κάλπες.

Επιστρατεύθηκαν, βεβαίως, οι σύμβουλοι επικοινωνίας και οι λογογράφοι—κυρίως των κομμάτων εξουσίας—για τη «διαχείριση της βλάβης» που υπέστη η κυβέρνηση και επιχειρεί να αξιοποιήσει προς όφελός της η αντιπολίτευση σε όλες τις εκφάνσεις της.

Αυτή η ομάδα τεχνοκρατών της εξουσίας έχει αναλάβει το καθήκον να προσδώσει «ειδικό βάρος» στην προσωπικότητα του ηγέτη. Σύμβουλοι επικοινωνίας στήνουν το σκηνικό της όλης παραστάσεως. Λογογράφοι, φορείς εντυπωσιακών εκφορσεων και λέξεων αναζητούν αισθήματα για να τα προσαρμόσουν στο λεξιλόγιό τους.

Τις τελευταίες δεκαετίες κατέστη, πλέον, του συρμού οι διάφοροι ηγέτες του πολιτισμένου κόσμου—έως και τον ελάχιστο εκπρόσωπο εξουσίας—να ζητούν «συγγνώμη» για εγκλήματα ή απαράδεκτες υπερβολές του παρελθόντος.

Βεβαίως, η συγγνώμη προϋποθέτει συντριπτική μετάνοια και εφαρμογή σκληρότατων «επιτιμιών» από τον αμαρτήσαντα, αφού ούτως ή άλλως η λέξη αντίκειται από την εκκλησιαστική παράδοση. Στην κοινωνία των καιρών μας, όμως, είναι απλώς αίτημα για μία νέα ευκαιρία επανορθώσεως, σφαλμάτων, δίκων την παροχή εγγυήσεων. Χαρακτηριστικοί είναι στη χώρα μας δύο όροι που συνοδεύουν τη λέξη «πολιτικός». Ο βουλευτής «κατεβαίνει» ή «εκτίθεται» στις εκλογές, λέμε εμείς οι ψηφοφόροι. Και αυτό σημαίνει ότι ο πολιτικός

κατέχεται εκτιθέμενος, σε ένα κατώτερο επίπεδο από ό,τι εκείνος θεωρεί πως βρίσκεται.

Κάθε παρέκκλιση από τον άγραφο αυτό κανόνα, δημιουργεί υποθέσεις αποξενώσεως και ρήξεως ενίοτε των πολιτών από τους εκάστοτε ασκούντες τη διακυβέρνηση μιας χώρας. Αυτό βεβαίως δεν ισχύει με τη «μάζα» είναι ανταγωνιστική μονιμώς.

Στην εισαγωγική του ομιλία στο υπουργικό συμβούλιο της περασμένης Πέμπτης, κήρυξε ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης τον πόλεμο εναντίον του βαθέος κράτους που διαμορφώθηκε στη διάρκεια πολλών δεκαετιών και αποδεικνύεται πως είναι ανθεκτικό ακόμη. Ο στόχος ευγενής, βεβαίως.

Ως φιλελεύθερος πολιτικός που είναι ο κ. Μητσοτάκης, έλκεται από την ιδέα μιας επαναστάσεως εκ των άνω υπό την ηγεσία μιας σύγχρονης ελίτ. Ακρώς επαναστατικές υπήρξαν και οι πολιτικές που επέβαλε η τρόικα και το αποτέλεσμα σε πολιτικό επίπεδο ήταν η ανάδειξη του ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία.

Αλλά έως ότου φτάσουμε στην ημέρα της ψηφοφορίας, ισχύουν οι όροι της αρχέγονης πολιτικής αναμετρήσεως. Φόρεσαν τις φωνές οι αντίπαλες ομάδες και άρχισαν να σαρώνουν το γήπεδο. Μία νέα μεταβλητή που δημιουργεί ανησυχία είναι η «αντισυστημική ψήφος» των οργισμένων πολιτών μετά την τραγωδία των Τεμπών. Ωδάν να υπάρχει «σύστημα» εν Ελλάδι. Μία αγωνία διατρέχει τους πολιτικούς μας. «Στα γκολπόστ, παιδιά, στα γκολπόστ, να μην αρχίσουν να πέφτουνε τα τέρματα βροχή και πηπθούμε» έγραφε στα χρόνια του '70 ο ποιητής και ζωγράφος Νίκος Εγγονόπουλος. Ισχύει και σήμερα.

Η τυραννία της ανευθυνότητας

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Μάθαμε πολλά την εβδομάδα που μας πέρασε. Μάθαμε για ένα σταθμάρχη που δεν ήξερε να πατάει τα σωστά κουμπιά, αλλά ήταν υπεύθυνος σε έναν από τους μεγαλύτερους σταθμούς της χώρας. Δεν έχουμε δα και τόσο πολλούς. Μάθαμε ότι βρέθηκε εκεί μάλλον τυχαία. Με «δημοκρατικές» διαδικασίες, κοινώς με τον τρόπο που αντιλαμβάνόμαστε τη δημοκρατία, ως ένα σύμπλεγμα από δικαιώματα τα οποία θεωρούνται δεδομένα και δεν υπόκεινται σε κανενός είδους έλεγχο ή αξιολόγηση. Είχε κι αυτός το δικαίωμα να πάρει μια καλή σύνταξη. Κάποιοι το συμβάστηκαν. Ποιοι είναι αυτοί; Αυτό δεν το μάθαμε ακόμη, αλλά ελπίζουμε να το μάθουμε. Μάθαμε ότι κάποιοι άλλοι σταθμάρχες, που είχαν μάθει να πατάνε τα σωστά κουμπιά και έπρεπε να βρίσκονται στο πλευρό του, είχαν φύγει για να ασκήσουν κι αυτοί το ιερό δικαίωμα της διασκέδασης. Μάθαμε ακόμη ότι αυτοί παραποίησαν την «κάρτα» του ωραρίου τους για να μην τους αποδοθούν ευθύνες. Κι αυτούς κάποιοι τους έβαλαν σ' αυτές τις θέσεις. Και κάποιοι τους έδωσαν το δικαίωμα να έρχονται και να φεύγουν κατά βούληση. «Εντάξει, μωρέ, τι έγινε». Μια μέρα ρουτίνας. Μόνον που ήταν ιδιαίτερη η ρουτίνα της ημέρας εκείνης. Το

τρένο ήταν γεμάτο από νέα παιδιά ως επί το πλείστον, που επέστρεφαν σπίτι τους ή στο πανεπιστήμιο μετά το τρίημερο της Καθαράς Δευτέρας. Αυτά πλήρωσαν με τη ζωή τους το τίμημα του μαθήματος που πήραμε εμείς οι υπόλοιποι. Και το ερώτημα είναι ποιο είναι το μάθημα που πήραμε κι αν έχουμε τη δυνατότητα, ως κοινωνία, να το μετρήσουμε σε σοφία, κοινώς σε αυτοσυνειδησία.

Μιλάμε για την κατάντια του ΟΣΕ. Αδυναμία εκσυγχρονισμού, δόλιες καθυστερήσεις στα συστήματα ασφαλείας και συναλλαγές υπαλλήλων του με συμμορίες Ρομά που κλέβουν χαλκό. Εκείνο που δεν μάθαμε είναι: Πόσοι άλλοι οργανισμοί του Δημοσίου λειτουργούν με τους όρους του ΟΣΕ; Πόσοι εκπαιδευτικοί βρίσκονται στις θέσεις τους με τον τρόπο του σταθμάρχη, πόσοι γιατροί, πόσοι δικαστικοί, πόσοι αστυνομικοί, πόσοι μηχανικοί, πόσοι εφοριακοί; Εκτός κι αν μου πείτε ότι ο ΟΣΕ είναι μια νησίδα γεμάτη με παράσιτα σ' ένα εύφορο τοπίο.

Υπάρχουν πολιτικές ευθύνες; Και βέβαια υπάρχουν, κι αυτές δεν περιορίζονται στην παραιτήση του υπουργού Καραμανλή. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη, σ' αυτά τα τέσσερα χρόνια, αντιμετώπισε πολλές προκλήσεις και τις αντιμετώπισε

με επιτυχία. Πανδημία, κρίση στο Αιγαίο, ενεργειακή κρίση. Ίσως είναι και το μόνο ελαφρυντικό της. Διότι κατά τα άλλα δεν μπόρεσε ή δεν τόλμισε να συγκρουσθεί με τον τερατώδη Λεβιάθαν που λέγεται Δημόσιο. Ας μην κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας. Αυτόν τον Λεβιάθαν δεν τον υπερασπίζεται μόνον με νύχια και με δόντια η Αριστερά. Τον υπερασπίζεται και ένα μεγάλο μέρος της Νέας Δημοκρατίας. Ο πρόεδρος της ΟΛΜΕ που αντιστέκεται στην αξιολόγηση ανήκει στη Νέα Δημοκρατία. Υπάρχει μια συναίνεση στο πολιτικό σύστημα, όσο κι αν αυτή εκφράζεται μέσα από συγκρούσεις, ως επί το πλείστον εκτός θέματος. Η ελληνική κοινωνία είναι μια κοινωνία δημοσίων υπαλλήλων και συνταξιούχων. Το χρέος της πολιτικής τάξης απέναντι στη νέα γενιά είναι να αλλάξει το παράδειγμα.

Γενιές τώρα έχουμε εθιστεί στην ανευθυνότητα. Την απόδοση ευθυνών τη θεωρούμε αντιδημοκρατική. Από τα πιο απλά, τον τρόπο οδήγησης, ως τα πιο τραγικά, όπως τα Τέμπη ή το Μάτι. Και αγνοούμε, διότι κανείς δεν μας το διδάξε, ούτε στο σπίτι ούτε στο σχολείο, ότι η δημοκρατία στηρίζεται στην απόδοση ευθυνών. Αυτό την κάνει να διαφέρει από την τυραννία. Η δημοκρατία μας είναι στην πραγμα-

τικότητα η τυραννία της ανευθυνότητας. Η ευθύνη είναι συνυφασμένη με την κοινωνική συνείδηση. Και η ευθύνη είναι πάντα ατομική. Ο καθένας ευθύνεται για τις πράξεις του και τις συνέπειες που έχουν αυτές για το κοινωνικό σύνολο. Επινοήσαμε την ενσυναίσθηση για να κρύψουμε τον φόβο που μας προκαλεί η ανάληψη ευθύνης και η απουσία κοινωνικής συνείδησης.

Και μένει η οργή. Για άλλους είναι προγραμματισμένη. Αλήθεια, τι ζητούσαν η ΑΔΕΔΥ και οι εκπαιδευτικοί στο συλλαλητήριο, που μερικές ημέρες πριν απεργούσαν για να μην καθιερωθεί η αξιολόγηση; Τι σχέση έχουν όλοι αυτοί με τους πολίτες που κατέβηκαν για να διαδηλώσουν τον φόβο τους και την ανασφάλειά τους; Καμία σχέση. Απλώς μεταμφιέζονται σε οργισμένους για να παραστήσουν τον «λαό». Ευθύνη, αίσθημα καθήκοντος, κοινωνική συνείδηση. Την επέδειξαν οι πυροσβέστες, οι διασώστες και οι νοσηλεύτες που έσπευσαν στον τόπο του δυστυχίσματος. Αυτοί δεν έχουν την πολυτέλεια της οργής. Αυτοί ξέρουν ότι η οργή είναι στείρα. Αυτοί ξέρουν από πρώτο χέρι πως η κοινωνία μας ψάχνει το ήθος της μέσα στα συντρίμια και στα καρβουνισμένα πτώματα.

ΣΚΙΖΟΤΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. i.makris@kathimerini.gr

Ποτέ ξανά

Του **ΑΧΙΛΛΕΑ ΓΡΑΒΑΝΗ**

Μεγάλοι οικονομικοί παράγοντες, οι συνδικαλιστές συμμετοχοί της εξουσίας, οι δικαιωματιστές με τις χρυσόφορες ΜΚΟ, οι ανεύθυνοι ή διαπλεκόμενοι υπάλληλοι του Δημοσίου και οι πολιτικοί εκφραστές αυτών της διαχρονικής παθογένειας ανέμεναν με υπαρκτά αγωνία τη «στραβή» στον Κυριάκο Μητσοτάκη. Ήταν θέμα χρόνου να έρθει σε ένα κράτος, μια κοινωνία με πολλαπλά, βαθιά προβλήματα. Σε τρία χρόνια διακυβέρνησης πόσα να προλάβεις να αλλάξεις; Πόσα να προλάβεις να αλλάξεις ακόμη και μέσα στο ίδιο σου το κόμμα,

Αλλά έως ότου φτάσουμε στην ημέρα της ψηφοφορίας, ισχύουν οι όροι της αρχέγονης πολιτικής αναμετρήσεως. Φόρεσαν τις φωνές οι αντίπαλες ομάδες και άρχισαν να σαρώνουν το γήπεδο. Μία νέα μεταβλητή που δημιουργεί ανησυχία είναι η «αντισυστημική ψήφος» των οργισμένων πολιτών μετά την τραγωδία των Τεμπών. Ωδάν να υπάρχει «σύστημα» εν Ελλάδι. Μία αγωνία διατρέχει τους πολιτικούς μας. «Στα γκολπόστ, παιδιά, στα γκολπόστ, να μην αρχίσουν να πέφτουνε τα τέρματα βροχή και πηπθούμε» έγραφε στα χρόνια του '70 ο ποιητής και ζωγράφος Νίκος Εγγονόπουλος. Ισχύει και σήμερα.

Το αδιανόητο δυστύχημα των Τεμπών συγκλόνισε την ελληνική κοινωνία. Χάθηκαν δεκάδες νέα παιδιά εντελώς άδικο, βυθίστηκαν άδικο στο πένθος ολόκληρες οικογένειες που θα κάνουν χρόνια να συνέλθουν, ποτέ πλήρως. Οι οικονομικοί και πολιτικοί τυμβωρύχοι επιτέλους έχουν την πολυπόθητη ευκαιρία τους. Ας μετρήσουν τη δυστυχία των Τεμπών σε δυστυχία της χώρας ώστε να την ξανακυβερνήσουν. Ας μη δένουν τις προόδους που πέτυχε η χώρα τα τελευταία τρία χρόνια. Στην οικονομία, στην εργασία,

στον ηλεκτρονικό εκσυγχρονισμό του κράτους, στη διεθνή θέση της χώρας, στην αμυντική θωράκισή της σε μια εξαιρετικά επικίνδυνη διεθνή γεωπολιτική συγκυρία, ιδιαίτερα στο γειτονιά μας.

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση πολιτικού. Ζυζυγιάει σοβαρά ακόμη και την εξοδό του από την ελληνική πολιτική σκηνή, μετά μια δεύτερη πρωθυπουργική θητεία. Αδιανόητο για τους περισσότερους πολιτικούς. Κάνει εκλογές με το πέρας της συστηματικής θητείας της κυβέρνησης. Άλλο αδιανόητο για το πολιτικό σύστημα. Έχει κινητοποιήσει πολλές δημοκρατικές νέες δυνάμεις, οριζόντια στο πολιτικό σύστημα, που υπερβαίνουν τον κομματικό του χώρο.

Είναι αλάθητος; Οχι βέβαια. Είναι υποχρεωμένος, για προφανείς λόγους πολιτικών ισορροπιών, να συνεργαστεί και με την παλιά Ελλάδα, ιδιαίτερα μέσα στο κόμμα του. Όμως η προσπάθειά του, έπειτα από δέκα χρόνια βαθιάς κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής κρίσης, έχει αποδώσει αδιαμφισβήτητα θετικά αποτελέσματα: οι καταθέσεις ιδιωτών αυξήθηκαν στην τριετία που πέρασε κατά 46 δισ. Ο ΕΝΦΙΑ και δεκάδες φόροι, οι ασφαλιστικές εισφορές μειώθηκαν σημαντικά, οι μεγάλες ξένες

επενδύσεις είναι εντυπωσιακές, ο τουρισμός έκανε το 2022 ρεκόρ εσόδων. Αυξήθηκαν τα κοινωνικά επιδόματα, μειώθηκε ο χρόνος απονομής των συντάξεων. Κι όλα αυτά μέσα στην πανδημία, στη διατάραξη της εφοδιστικής αλυσίδας, με την τουρκική επιθετικότητα στα ύψη, την εισβολή στην Ουκρανία και την εκτόξευση του κόστους ενέργειας. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν περίπου κατά 40%, η ανεργία μειώθηκε για πρώτη φορά κοντά στο 10%. Ακόμη και ο πληθωρισμός της χώρας είναι σήμερα ο χαμηλότερος της Ευρώπης (6,5%) και ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας της ο υψηλότερος της Ευρώπης. Στα τρία τελευταία χρόνια η χώρα ανέβηκε κατά 9 θέσεις στην κατάταξη των δημοκρατικών χωρών, αφήνοντας πίσω μεγάλες χώρες με δημοκρατική παράδοση.

Πολλοί από αυτούς που στηρίζουμε τον Κυριάκο Μητσοτάκη δεν υπήρξαμε ποτέ, ούτε είμαστε μέλη της Ν.Δ., δεν είχαμε καν ψηφίσει αυτό το κόμμα. Ήμασταν πάντα στον χώρο του Κέντρου, της σοσιαλδημοκρατίας. Είχαμε όμως ως προτεραιότητα το καλό της πατρίδας και των ανθρώπων της και όχι του κομματικού μας χώρου. Σήμερα νιώθουμε την ανάγκη να σταθούμε απέναντι στη φαινομένη προσπάθεια επανάν-

καμψης της Ελλάδας της υστέρησης και της αδράνειας. Ποτέ ξανά. Να σταθούμε απέναντι στην προσπάθεια της Ελλάδας της αδράνειας να μετατρέψει τη δυστυχία των Τεμπών σε δυστυχία της χώρας. Αναμένουμε η κυβέρνηση να επιταχύνει την εγκατάσταση του συστήματος ηλεκτρονικής παρακολούθησης της κίνησης του σιδηροδρομικού δικτύου, με την άμεση κινητοποίηση Ευρωπαίων έμπειρων ειδικών, την αγορά νέας υποδομής ή την επικαιροποίηση της υπάρχουσας, την ταχύτατη πρόσληψη και εκπαίδευση εγχωρίων χειριστών του συστήματος από τους Ευρωπαίους ειδικούς, οι οποίοι θα έπρεπε να εγκατασταθούν στη χώρα για τουλάχιστον ένα εξάμηνο και να «τρέχουν» το σύστημα μαζί με τους Έλληνες συναδέλφους τους. Αυτά θα πείσουν τους Έλληνες γονείς ότι πράγματι δεν κινδυνεύουν τα παιδιά τους, αυτά θα κάνουν τους χαροκαμένους γονείς να νιώσουν ότι η άδικη θυσία των παιδιών τους δεν πήγε χαμένη. Η αναζήτηση ευθυνών είναι σημαντική, αλλά η ασφάλεια των επιβατών προηγείται, για να γίνει πράξη το ποτέ ξανά.

Ο κ. Αχιλλέας Γραβάνης είναι καθηγητής της Ιστορικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Δύσκολο το Κυπριακό

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Όσο κι αν η νέα κυβέρνηση δείξει σιναλά για επανέναρξη διαλόγου στο Κυπριακό, η εξίσωση της επιστροφής στο τραπέζι των συνομιλιών παραμένει άλυτη. Και με την Ντι Κάρολo στην Κύπρο, και με τον Μισέλ στις Βρυξέλλες και την Ε.Ε. –στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας που προωθεί ο κ. Χριστοδουλίδης για περαιτέρω εμπλοκή της Ευρώπης– η κατάσταση που έχουμε να αντιμετωπίσουμε θα μπορούσε να περιγραφεί είτε με βολικά αφηγήματα, είτε με ωμό ρεαλισμό.

Στην πρώτη περίπτωση μετά από τόσα χρόνια απουσίας διαλόγου κι αρκετά τετελεσμένα της Τουρκίας επί του εδάφους, το να επιστρέψει κανείς στο «εμείς θέλουμε, ο Τατάρ και η Άγκυρα δεν θέλουν» μπορεί να αποκρυσταλλώνει την αλήθεια σε κάποιο βαθμό αλλά δεν αποτελεί αφήγημα που θα μπορούσε να γίνει αποδεκτό στο διεθνές διπλωματικό στερέωμα. Κι αυτό γιατί και στο επίπεδο του ΟΗΕ και στο επίπεδο κορυφαίων πρωτευουσών η αξιοπιστία της ελληνοκυπριακής πλευράς έχει πληγεί. Το να σπρώνει συνεπώς η νέα κυβέρνηση το Κυπριακό παρακάτω, η τουρκοκυπριακή κοινότητα διά του Τατάρ να μιλά για δύο κράτη και κυριαρχική ισότητα, αποτελεί με μια πρώτη ματιά εργαλείο ροκανίσματος χρόνου –αν δεν υπάρχει, ειλικρινώς, πρόθεση για μια σοβαρή προσπάθεια επανεκκίνησης– και παράλληλα, όπως συμβαίνει πάντα με το Κυπριακό και το εσωτερικό σκηνικό, εργαλείο μικροπολιτικής με υπονοούμενα για την αντίθετη άποψη που κάνουν λόγο για «μειοδότες» και «τουρκόφιλους».

Στη δεύτερη περίπτωση, ο ωμός ρεαλισμός επιτάσσει πως για να μπει ξανά το Κυπριακό σε τροχιά επανέναρξης με πραγματικές πιθανότητες κορύφωσης των συνομιλιών, ο νέος Πρόεδρος πρέπει να αναγνώσει σωστά το διεθνές και περιφερειακό περιβάλλον, να δει τις εξελίξεις στην Τουρκία με σοβαρή ματιά και να ετοιμαστεί για υπερβάσεις, αν θέλει να εμπλέξει όντως την Άγκυρα σε δημιουργικές συνομιλίες.

Κανείς νούσιμος δεν θα τον συμβούλευε να το κάνει με εκπτώσεις ως προς την επιβίωση της ΚΔ ή την ντε γιούρε ύπαρξή της, αλλά ο μόνος αποδεδειγμένος και αξιόπιστος τρόπος είναι αυτό να συμβεί με στοχευμένη, καλoσχεδιασμένη και δημιουργική εμπλοκή της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Δεν υπάρχουν «ναι μεν» κι «αλλά» ως προς το τελευταίο. Μόνο προθέσεις –ειλικρινείς ή μικροπολιτικές όπως σχεδόν όλοι οι Ελληνοκύπριοι Πρόεδροι, όταν εμπλέξαν το εθνικό θέμα με το εσωτερικό ακροατήριο.

Οι εκλογές στην Τουρκία τον προσεχή Μάιο είναι πολύ σημαντικές. Γιατί αναλόγως του αν θα παραμείνει ή όχι στην εξουσία ο Ερντογάν, θα επαναπροοριστεί σε μεγάλο βαθμό το μέλλον των ευρωτουρκικών σχέσεων, με την τάση να καταγράφεται ξεκάθαρα για μια φρέσκια αρχή στην περίπτωση επικράτησης του Κιλιςντάρογλου –που μπορεί να δημιουργήσει αμχανία στην ελληνοκυπριακή πλευρά στο επίπεδο των «27». Επιπλέον, οι εκλογές στην Τουρκία μπορεί να μην αλλάζουν άρδην διάφορες προσεγγίσεις της Άγκυρας ως προς την επίλυση του Κυπριακού, σηματοδοτούν χρονικά ωστόσο, μια περίοδο μεταξύ των τελών του 2023 και του πρώτου εξαμήνου του 2024 που θα κορυφωθεί η διπλωματική δράση ώστε να δούμε αν θα έχουμε συνομιλίες ή αν θα μας... καταπεί ο χρόνος.

Ο νέος Πρόεδρος οφείλει να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων σε σχέση τόσο με τις προθέσεις του για την επανέναρξη των συνομιλιών όσο και με τη στρατηγική που θα σχεδιάσει και θα εφαρμόσει, δεδομένου ότι στριζεται από ετερόκλητες, πολιτικά, δυνάμεις σε σχέση με το Κυπριακό και τη, διαχρονικά, συμφωνημένη μορφή λύσης. Είναι η μεγαλύτερη πρόκληση της θητείας του, είτε το θέλει, είτε όχι, ή να κόψει τον γόρδιο δεσμό ενός άλυτου προβλήματος διεθνών σχέσεων που συνεκίζεται εδώ και μισό αιώνα ή να... κρωθεί, σε αντίθεση με τους προκατόχους του, το κάκιστο σενάριο μιας διχοτόμησης που θα δημιουργήσει κατά μήκος της Πράσινης Γραμμής, σκληρό σύνορο με την Τουρκία των 80 εκατομμυρίων για τις επόμενες γενιές και τα παιδιά τους.

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Κνπουρός εργάζεται σε χωράφι μέσα στον «Κήπο της Τουλίπας» στις όχθες της λίμνης Νταλ, στο Σριναγκάρ, τη θερινή πρωτεύουσα του Ινδικού Κασμίρ, για τις προετοιμασίες του ανοίγματος του «Κήπου των Τουλίπων» (1,6 εκατομμύρια λουλούδια).

Ταγίπ – Κεμάλ, η τελευταία τους μάχη

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Η μια παράταξη είναι έτοιμη και έχει υποψήφιο εδώ και χρόνια - «Λαϊκή Συμμαχία», Τ. Ερντογάν. Δημοσκοπήση της TEAM που έγινε μεταξύ 19-20/2, του δίνει 44% -πηγή, Reuters, 3/3. Η άλλη παράταξη, η «Εθνική Συμμαχία» κατέρχεται στον στίβο με τον Κεμάλ Κιλιςντάρογλου. Δημόσια, η ηγέτιδα του Καλού Κόμματος, Μεράλ Ακσενέρ, δήλωσε μετά από συνάντηση των «6» στις 6 Μαρτίου «ότι δεν συμφωνεί με την υποψηφιότητα του Κεμάλ Κιλιςντάρογλου για την προεδρία, την οποία στριίζουν τα υπόλοιπα 5 κόμματα. Χαιρέτισε τους δημάρχους της Κωνσταντινούπολης και της Άγκυρας, Εκρέμ Ιμάογλου και Μανσούρ Γιαβάς, αντίστοιχα, λέγοντας ότι «ο λαός σάς αγάπησε και σάς καλεί στο καθήκον». Στη συνέχεια έκανε ευθεία βολή για τεχνάσματα από την πλευρά Κιλιςντάρογλου: «Δεν θα υποκύψουμε ποτέ στις επιβολές» -πηγή ΚΥΠΕ. Ολοφάνερα, η Μ. Ακσενέρ έχει δικαίο: δημοσκοπικά οι δύο δήμαρχοι κέρδιζαν τον Τ. Ερντογάν, αλλά ο μεγάλος εταίρος της «Εθνικής Συμμαχίας» με καθοριστικό ρόλο στην τελική απόφαση είναι το Κόμμα του Κιλιςντάρογλου! Οι δύο δήμαρχοι πιθανώς γνωρίζοντας τη διάσταση απόψεων ανάμεσα στους δύο εταίρους, δεν εκδήλωσαν δημόσια κάποια πρόθεση. Όταν διαφώνησε η Ακσενέρ, ο Κιλιςντάρογλου έδειξε ήρεμος: «Μην ανησυχείτε, όλα θα μουν στη θέση τους».

Σε δύο ημέρες η ανατροπή, κι έτσι Ερντογάν vs Κιλιςντάρογλου θα αναμετρηθούν στις 14 Μαΐου. Προηγέθηκε η συνάντηση των δύο δημάρχων με την Μ. Ακσενέρ, οι δύο την ενπμέρωσαν ότι ως στελέχη του ΡΑΚ στριίζουν την υποψηφιότητα του κομματικού τους ηγέτη –κάτι βέβαια που η Ακσενέρ μπορούσε να μάθει πριν τους εισηγηθεί στο «τραπέζι των 6». Στο ένα από τα 12 σημεία της συμ-

Το σημαντικότερο σημείο που συνένωσε τις δυνάμεις της «Εθνικής Συμμαχίας» είναι η προσπάθεια για κατάρνηση του σημερινού προεδρικού συστήματος και η μετάβαση στο «ισχυρό κοινοβουλευτικό σύστημα».

φωνίας των «6» υπάρχει αναφορά ότι «στη διάρκεια της μετάβασης στο κοινοβουλευτικό σύστημα οι ηγέτες των άλλων κομμάτων (5) θα είναι αντιπρόεδροι». Και ύστερα η προσθήκη για να ικανοποιηθεί η Ακσενέρ και να επιστρέψει στο τραπέζι των «6». Στο 12ο σημείο της συμφωνίας προβλέπεται «πως οι δήμαρχοι Κ/πολης, Ε. Ιμάογλου, και Άγκυρας, Μ. Γιαβάς, θα διοριστούν ως αντιπρόεδροι σε χρόνο που ο πρόεδρος θα θεωρήσει κατάλληλο». Δηλαδή σίγουρα οι πέντε,

και οι δύο εν ευθέτω χρόνο! Ταυτόχρονα συμφώνησαν πως «κάθε κόμμα θα ελέγχει από ένα υπουργείο και τα άλλα υπουργεία θα διανεμηθούν (στα 6 κόμματα) ανάλογα με τα ποσοστά που θα πάρουν στις εκλογές».

Το σημαντικότερο σημείο που συνένωσε τις δυνάμεις της «Εθνικής Συμμαχίας» είναι η προσπάθεια για κατάρνηση του σημερινού προεδρικού συστήματος και η μετάβαση στο «ισχυρό κοινοβουλευτικό σύστημα», ένα σωστό αίτημα πάνω σε μια ακατανόητη επιλογή Ερντογάν να πάει από το κοινοβουλευτικό στο «Γκυλικόν». Το φιλοκουρδικό Κόμμα των Λαών «ευχήθηκε καλή τύχη στον Κιλιςντάρογλου», αλλά την ίδια στιγμή του έβαλε δύσκολα –«αναμένουμε την επίσκεψή του στα κεντρικά μας γραφεία για να μιλήσουμε». Θα πάει; Η Ακσενέρ σχολίασε: «Να πάει στα γραφεία, δεν έχουμε ένσταση, αλλά όχι συμμετοχή του στην κυβέρνηση».

Από την άλλη πλευρά, ο υποψήφιος της «Λαϊκής Συμμαχίας» Τ. Ερντογάν έχει αναθεωρήσει άρδην την εκλογική του τακτική: «Το ΑΚΡ στη διάρκεια των εκλογών επικεντρώνεται μόνο στις προσπάθειες για να επουλώσει τις πληγές των θυμάτων από τους σεισμούς και να κτίσει νέα σπίτια γι' αυτούς. Η Τουρκία χρειάζεται να ικανοποιήσει τις ανάγκες που έχουν τα θύματα από την καταστροφή». Ύστερα αναποδογύρισε το σκηνικό: «Δεν θα αποδεχθούμε εκλογική πολιτική βασισμένη στην πολεμική, όταν 10 εκατ. κόσμος επηρεάστηκε από τον σεισμό που κατέστρεψε μέρος της χώρας»

(Πηγή για όλες τις πιο πάνω δηλώσεις, ρεπορτάζ σε «Χουρριέτ», 6-7/3). Έτσι, η εκλογική τακτική Ερντογάν περιλαμβάνει τις βολές ότι η «Συμμαχία των Έξι» ασχολείται με τη «μοιρασιά» της εξουσίας, και πως ο ίδιος και η «Λαϊκή Συμμαχία» ασχολούνται με το έργο της ανασυγκρότησης της Α. Τουρκίας από τις επιπτώσεις των σεισμών και πως –ο υποψήφιος– ετοιμάζει νέα επίσκεψη στις πληγείσες περιοχές.

Το αίτημα της «Συμμαχίας των Έξι» εκφράζεται από έναν πολιτικό που έρχεται από το παρελθόν, χωρίς χαρίσματα, καθ' εξίν πτημένο στις αναμετρήσεις με Ερντογάν. Γιατί επιμένει; Γιατί οι άλλοι εταίροι δεν του είπαν «δες τις επιδόσεις σου εδώ και 15 χρόνια και άνοιξε δρόμο σε άλλες επιλογές;». Άγνωνστον.

Πάντως, ο σεισμός αλλάζει την ατζέντα και «σκεπάζει» αδύνατες πλευρές της διακυβέρνησης Ερντογάν - κράτος δικαίου, ακρίβεια, πληθωρισμός. Ερντογάν και Κιλιςντάρογλου ολοκληρώνουν τον κύκλο τους στις 14 Μαΐου! Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, είναι η τελευταία μάχη ανάμεσα σε δύο που τους συνδέει θανάσιμο μίσος!

Εάν κερδίσει ο Ερντογάν, αυτή θα είναι και η τελευταία του κούρσα σε προεδρικές εκλογές, αν χάσει ολοκληρώνει τον κύκλο του στις 14 Μαΐου. Εάν κερδίσει ο Κιλιςντάρογλου, κλείνει ραντεβού για πρώτη φορά με την εξουσία, αν χάσει αποσύρεται οριστικά και ανοίγει ο δρόμος στους δημάρχους!

www.larkoslarkou.org.cy

Η ώρα (ξανά) του Κυπριακού και η Ε.Ε.

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ**

Πέρα από τη συναισθηματική φόρτιση όσων ασχολούνται με το Κυπριακό, δεν υπάρχουν τελευταίες ευκαιρίες, μόνο συνθήκες στο εξωτερικό και στο εσωτερικό που βελτιώνονται και επιδεινώνονται, και η πραγματική ζωή που εδράνεται καταστάσεις και παραμέτρους. «Τελευταία ευκαιρία» υπάρχει μόνο αν θεωρούμε πως η λύση του Κυπριακού είναι μια τελεολογική διαδικασία, της οποίας η αξία εξαρτάται εξ ολοκλήρου από μια υπερβατική στιγμή στο τέλος της διαπραγματεύσεως, που θα διορθώσει όλα τα κακά, από την προσφυγιά και την κατοχή μέχρι τη διαφθορά και την πελατειακή φιλοσοφία του κυπριακού κράτους.

Τώρα αν αυτή η «Ημέρα της Κρίσης» οδηγεί σε πολιτειακό παρά-

δεισμο ή πολιτειακή κόλαση, σε χαρούμενο κολιγουντιανό happy end ή καταθλιπτικό τέλος κινηματογραφικής δυστοπίας, είναι θέμα πολιτικής ερμηνείας. Όμως «Ημέρα της Κρίσης», ή «Ημέρα της Λύσης» δεν υπάρχει. Αυτό που υπάρχει είναι η επιλογή να ενεργήσουμε ως ενήλικες και να ξεκινήσουμε τη διόρθωση της ζημιάς που έκανε η κατοχή και η διχοτόμηση, βήμα-βήμα, με πρόνοιες και μηχανισμούς διαχείρισης της καθημερινότητας που αναλύουμε σε εξαντλητική λεπτομέρεια εδώ και δεκαετίες. Κανείς δεν έχει παρουσιάσει άλλη εναλλακτική με τόσο συγκεκριμένους όρους. Το ότι η λύση είναι μια διαδικασία που χρειάζεται δουλειά – αλλά ταυτόχρονα ένα εφικτό πλάνο μεταρρυθμίσεων– πρέπει να το θυμόμαστε καθώς η κυβέρνηση ξεκινά ακόμα μια προσπάθεια επανέναρ-

ξης των συνομιλιών. Πρέπει να θυμόμαστε παράλληλα ότι κατά την περίοδο 2015-2017 η κυβέρνηση δεν έκανε ουσιαστικές προσπάθειες προετοιμασίας και ενημέρωσης των πολιτών, και ότι ο τέως Πρόεδρος Αναστασιάδης δεν μπορούσε να εξηγήσει καθαρά στις δημόσιες δηλώσεις του τις θετικές συγκλίσεις που είχε πετύχει με τον Μουσταφά Ακιντζί για την ελεύθερη διαμονή και ιδιοκτησία όλων και στις δύο πολιτείες, με ρυθμίσεις που στην πράξη δεν θα επηρέαζαν όσους ήθελαν να επιστρέψουν.

Και να θυμόμαστε την εξοργιστική απραξία της κυβέρνησης Αναστασιάδης μετά το Κραν Μοντανά, την απραξία απέναντι στις προειδοποιήσεις για το Βαρώσι και την ΑΟΖ, την κυνική στροφή σε δηλώσεις για οπαδούς της «όποιας λύσης» μόνο και μόνο για το κομ-

ματικό ακροατήριο και για τις επόμενες εκλογές. Στην οποία κυβέρνηση ο κ. Χριστοδουλίδης ήταν ΥΠΙΕΞ, και όπου, ακόμα και ο Ιωάννης Κασουλίδης που τον διαδέχθηκε παρουσίασε την εκπλήρωση υποχρεώσεων βάσει του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής ως θετικό βήμα και αναλύθηκε σε αντιπαράθεσεις με τον ΟΗΕ για το γήπεδο της Τσετίνκαγια. Καθώς ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης απευθύνεται στην Ε.Ε. και στον ΟΗΕ για την ενεργότερη συμμετοχή της, θα πρέπει να θυμάται πως οι ανθυποψήφιοι του προεκλογικά επέκριναν (ανοικτά ή συγκεκριμένα, αλλά αυτό είναι ένα άλλο θέμα) την απραξία των τελευταίων ετών της θητείας Αναστασιάδης. Και να θυμηθεί πως κέρδισε με λίγο πάνω από 50%.

Ας κοιτάξουμε πέρα από τις προεκλογικές εξαγγελίες για διορισμό

ειδικού απεσταλμένου της Ε.Ε. (κάτι που ελέγχεται αν είναι εφικτό και πώς μπορεί να γίνει) και ας εστιάσουμε στον υπαρκτό μέχρι σήμερα ρόλο της Ε.Ε. Ήδη η Ε.Ε. έχει βοηθήσει να έρθουμε πιο κοντά από ποτέ στη συγκεκριμενοποίηση ρυθμίσεων ενός πλαισίου ομοσπονδιοποίησης του κυπριακού κράτους (καλή ώρα όπως με την ελεύθερη διακίνηση) που να συνάδουν με τις ελευθερίες που θεωρούμε δεδομένες. Έχει κρατήσει στην ατζέντα μέσω παρεμβάσεων και πολύ καθαρών τοποθετήσεων την προοπτική ομοσπονδιοποίησης της Κύπρου και έχει απορρίψει το όποιο σενάριο για δύο κράτη. Έχει υπάρξει χρήσιμο εργαλείο για να σταλεί μήνυμα στην Τουρκία πως οι προκλήσεις θα παίρνουν απαντήσεις. Και έχει δείξει μέσω χρηματοδότησης έργων προς όφελος και των

δύο κοινοτήτων πώς οι Κύπριοι μπορούν να εργαστούν για τη βελτίωση της χώρας πέρα από τις οποίες εθνοκεντρικές ονειρώξεις.

Αυτό που χρειάζεται τώρα δεν είναι ακόμα ένας κλασικός πολιτικός απεσταλμένος που να ταξιδεύει μεταξύ Λευκωσίας, Αθηνών και Άγκυρας. Η διαδικασία άλλωστε ανήκει στα Ηνωμένα Έθνη. Ίσως χρειάζεται ένας πολιτικός απεσταλμένος της Ε.Ε. προς τους ίδιους τους Κύπριους, που θα μπορεί να μεταφέρει την ευρωπαϊκή οπτική στον δημόσιο διάλογο. Αλλά και θα μπορεί να παίρνει θέση κατά των όποιων κινήσεων των δύο πλευρών έχουν στόχο τα εσωτερικά ακροατήρια και το blame game παρά το όφελος των Κύπριων πολιτών –σε βορρά και νότο.

ykakouris@gmail.com

*Η χαρμολύπη του πατρός
Χριστόδουλου*

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

Ο μεγαλύτερος πόνος σε αυτή τη γη είναι ο γονιός να χάνει το παιδί του, αλλά και η μεγαλύτερη ίσως χαρά είναι η βεβαιότητα, με θαυμαστές αποδείξεις, ότι ο κεκοιμημένος απολαμβάνει την αιώνια χαρά του παραδείσου. Οι πατέρες της Εκκλησίας λένε ότι μόνο η Παναγία μπορεί να παρηγορήσει ένα γονιό, γιατί και αυτή έχασο το παιδί της. Προχωρούν και λένε ότι ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης μιας τόσο δύσκολης κατάστασης είναι η σιωπή και η προσευχή. Η παρέλευση του χρόνου, η στήριξη από τους συγγενείς και τους φίλους και σίγουρα η βοήθεια του Θεού, φέρνουν την αληθινή παρηγοριά. Και αν ο άνθρωπος αγωνιά, με την προσευχή, μπορεί να μάθει και τους λόγους της γρήγορης κοίμησης ενός νέου ανθρώπου. Η ζωή του ανθρώπου κινείται πάντα στο εκκενρές της χαρμολύπης, δηλαδή μεταξύ χαράς και λύπης, μεταξύ ευτυχίας και δυστυχίας, μεταξύ της πτώσης και της ανόδου, μεταξύ της πρόγερσης του παραδείσου και της κόλασης. Και όλα αυτά στο σύντομο διάβα της ζωής, μέχρι τη μετάβαση στην αιώνια ζωή, όπου δεν υπάρχει ούτε πόνος, ούτε λύπη, ούτε στεναγμοί, αλλά ζωή ατελείωτος.

Το ισχυρότερο κήρυγμα των τελευταίων χρόνων, το οποίο συγκλόνισε τις καρδιές χιλιάδων ανθρώπων και στήριξε πολλούς κλονισμένους Χριστιανούς, ήταν ο σύντομος επιχριστιανικός λόγος του πατρός Χριστοδοούλου, δίπλα στο κεκοιμημένο σώμα του γιου του Κυριανίου. Ανέφερε μεταξύ άλλων: «Ο χειρότερος επιδίωξης της ζωής μου, γιατί έχω ξεί παιδιά, ήταν να χάσω παιδί. Κι όμως τώρα το βιώνω... Είμαστε όλοι άνθρωποι, όλοι μπορεί να κάνουμε λάθη. Ας τους συγχωρήσουμε. Εγώ αυτό βρήκα μέσα μου, σαν στήριγμα. Βοηθάω και τον εαυτό μου και την ψυχή του Κυριανίου. Όταν εκνευριόστανκα κάποια στιγμή τα λάθη, ένιωσα μέσα μου ότι προδίδω τον Κυριανό... Δεν μπορεί να σε παρηγορήσει ένας άνθρωπος, ούτε τα φάρμακα, ούτε οι ψυχολόγοι, ούτε τα λόγια των ανθρώπων... Ήταν πολύ ακριβής στη συνειδησίση του Κυριανός. Δεν άφηνε στη συνειδησίση του κρατούμενα. Από μωρό ήταν έτσι. Ήταν πολύ καλό παιδί... Το μόνο που μπορούσε να υποσχεθείμου, είναι ότι θα είμαστε δίπλα σου, αλλά τον τρόπο και ο πρώτος, μπορεί να μάς τον πει ο παντοκράτωρ Κύριος... Τώρα ο Θεός είναι δίπλα σου, γιε μου, δίπλα στην πολυμαρτυρική σου ζωή, αλλά και στην όλο φως ψυχή σου.

Η Αγία Μαρίνα, οι Άγιοι Απόστολοι,
ο Απόστολος Βαρνάβας και η μάνα
μας η Παναγία, θα είναι μαζί σου
λεβέντη μου. Καλή Ανάσταση...».

Τα συγκλονιστικά λόγια του πατρός Χριστόδωρου είχαν συνέχεια στους αναστάσιους ψαλμούς, εν μέσω Μεγάλης Σαρακοστής, καθ' όλη τη διάρκεια της εξοδίου ακολουθίας. Χριστός Ανέστη στην Εκκλησία, Χριστός Ανέστη στην πορεία προς το κοιμητήριο και Χριστός Ανέστη και την ώρα της ταφής. Η βροχή η οποία έπεσε κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του Κυπριανού, σημάδι και αυτό της καλής πορείας του κεκοιμημένου, όπως μαρτυρούσε και η αείμνηστη γιαγιά του Κυπριανού, «ότι κλάνει και οι ουρανοί, όταν φανεί ένας δικαίος άνθρωπος». Όλα μαρτυρούσαν την παρουσία του Θεού και των Αγίων, μαζί με τις ιλιδαδες κληρικούς και λαϊκούς, οι οποίοι συμπεροσευχθήκαν για την ψυχή του Κυπριανού και τον κατευθώσαν στο αιώνιο ταξίδι της ζωής του. Ο παπάς, η παπαδιά, τα αδέρφια του Κυπριανού, ως έτοιμοι από καιρό, χαμογελαστοί έβγαλαν αναμνηστική φωτογραφία μαζί με τον Κυπριανό στο φέρετρο, τηρώντας ακόμη μια παλιά συνήθεια, η οποία ήθελε να βγάζουν φωτογραφίες στις κηδείες, όπως έβγαζαν φωτογραφίες στους γάμους. Ο αποχαριτισμός του Κυπριανού έγινε σύμφωνα με τις παραδόσεις του χωριού Αυγόρου, αλλά και όλης της Κύπρου. Ετοιμασία του κεκοιμημένου στο στίπ, θρήνος και οδυρμός και από εκεί πέρα στην Εκκλησία με αναγνώσματα, με ψαλμούς και ύμνους, για το καλό κατευόδιο.

Υπάρχει και η πορεία των πο-
νεμένων ανθρώπων, οι οποίοι βρί-
σκονται μακριά από το αποκορύφ-
μα της Εκκλησίας. Εδώ τα πράγματα
είναι πολύ πιο δύσκολα, έας και
τραγικά. Όπως λένε οι ψυχολόγοι
και οι ψυχίατροι, τρία είναι τα
στάδια της θλίψης. Πρώτα η άρ-
νηση, μετά η οργή και τέλος η
αποδοχή, χωρίς να λείπουν οι με-
ταπτώσεις. Οι πιστοί πολύ εύκολα
φτάνουν στο τρίτο στάδιο, όπως
η οικογένεια του πατρός Χριστό-
δουλου, αλλά οι υπόλοιποι χρει-
άζονται βοήθεια από ειδικούς επ-
στήμονες, ακόμη και από αγίους
πνευματικούς. Πάντως, το μόνο
βέβαιο, είναι ότι ο Θεός δεν αφήνει
κανέναν άνθρωπο να δοκιμαστεί
πέρα από τις δυνατότητές του και
δεν παίρνει την ψυχή κανενός,
πριν είναι έτοιμος ή πιο κοντά
στον Θεό. Και το μόνο σίγουρο
είναι ότι ο θάνατος θανατώθηκε
και ότι οι παράδεισος είναι ανοικτός
για όλους.

kaparispan@yahoo.gr

Πώς η παθογένεια του ΟΣΕ σκοτώνει

Του **ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ Κ. ΤΣΟΥΚΑ**

Ενα ατύχημα, όπως αυτό των Τεμπών, δεν μπορεί να εξηγηθεί πλήρως στο επίπεδο των ατομικών συμπεριφορών (μικρο-επίπεδο), καθώς ατομικές πράξεις ή παραλείψεις συμβαίνουν σε συνθήκες που δημιουργούνται από τον οργανισμό (μεσο-επίπεδο) (βλ. άρθρο μου στις «Κ», 5/2/23). Σε καλούς οργανισμούς, μαζικών μεταφορών, η αξιόπιστη λειτουργία (δηλαδή, η ασφάλεια μηδενικά ατυχήματα) είναι πρώτιστο μέλημα. Σε αντίθεση με συμβατικούς εμπορικούς οργανισμούς, ο (οικονομική) αποδοτικότητα (efficiency) έρχεται δεύτερη. Αν η αποδοτικότητα υποκαταστήσει την αξιοπιστία (reliability) ως το σημαντικότερο κριτήριο λειτουργίας, η αξιοπιστία υποσκάπτεται. Αυτό συνέβη, με την πάροδο του χρόνου, στον ΟΣΕ. Ίδωμε πώς. Τα τελευταία οκτώ χρόνια ο ΟΣΕ κατέστη συνώνυμος της σπάταλης, ρουσφετολογικής και αναποτελεσματικής διοίκησης -απαξιώθηκε. Ήταν η προβληματική ΔΕΚΟ, ο βραχιόνιος του πελατειακού κράτους, με συνδικαλιστική συνδιοίκηση, που παράγει διαρκώς ελλείμματα, ενίοτε και διαφθορά. Το 2010, ο ΟΣΕ είχε σωρευτικό έλλειμμα 9,5 δισ. ευρώ, παράγγαγε ζημιές 2,95 εκατ. ευρώ ημερησίως, ενώ η σχέση εσόδων-εξόδων ήταν 1 προς 8. Παρ' ότι απόπειρες αναδιάρθρωσης, τα ελλείμματα πολλαπλασιάζονταν. Καλύπτονταν με δανεισμό, με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου -15 δισ. ευρώ τα τελευταία είκοσι χρόνια.

Το 2010, έτος χρεοκοπίας και μνημονιακής λιτότητας, είναι έτος καμπής. Με την αναδιάρθρωση που επιχειρήθηκε, τα κριτήρια αποδοτικότητας πρυτάνευσαν· η μέριμνα για ασφάλεια, ανεπιγνώστα, άρχισε

να υποχωρεί. Ο ΟΣΕ, πάνω απ' όλα, θεωρήθηκε ένας οικονομικός μελάς, από τον οποίο, με κοινοτική πίεση, το κράτος έπρεπε να απαλλαγεί –εξού και η ιδιωτικοποίηση των ΤΡΑΙΝΟΣΕ. Υπό καθεστώς διμοιχιονικών επιτηρήσεων, ενώθηκαν περικοπές κατέστησαν αναπόφευκτες. Οι δαπάνες συντήρησης ήταν ανεπαρκέστατες. «Δαπανούμε περισσότερο το 1/10 των απαιτούμενων πόρων για την ετήσια συντήρηση του δικτύου», δήλωσε πέρυσι ο επικεφαλής του ΟΣΕ κ. Πατέρας. Το προσωπικό μειώθηκε υπερβολικά. Ο ΟΣΕ εργοδοί σήμερα περίπου το 1/3 των υπαλλήλων που προβλέπει το οργανόγραμμά του. Οι σταθμάρες του είναι οι μισοί αυτών που χρειάζεται. Ο οργανισμός έχασε πολύτιμο ανθρώπινο κεφάλαιο. Σε αυτό το περιβάλλον συρρίκνωσης, εσωστρεφείας και μιζέριας προστέθηκε και η χρόνια δολιοφθορά του δικτύου από συμμορίες.

Ο εκσυγχρονισμός της ηλεκτρονικής διαχείρισης του δικτύου βρίσκεται για χρόνια σε βραδεία εξέλιξη—συναντούσε τα συνθήκη χρονοβόρου, γραφειοκρατικά προσκόμματα. Το αποτέλεσμα ήταν η πλήρης απόπτωση της τηλεδιοίκησης και σηματοδότησης, που θα ενδιόχαν καθοριστικά την ασφάλεια, να καθυστέρησει για μία δεκαετία. Ακόμη και σήμερα, σε κομμάτια του δικτύου, όπως εκεί που συνάντην το ατύχημα, δεν υπάρχει τηλεματική—η ασφάλεια βασίζεται στη ραδιοεπικοινωνία σταθμαρχών και μηχανοδηγών.

Σε συνθήκες ελλιπούς συντήρησης, περικοπών προσωπικού, και υπανάπτυκτων τεχνολογικών συστημάτων ελέγχου κυκλοφορίας, τα ατυχήματα πολλαπλασιάστηκαν

—37 περιστατικά την τελευταία δεκαετία, με πάνω από 25 θύματα επιπτώσεων (ο χειρότερος δείκτης στην Ευρώπη). Δύο εκτροχασμοί συνέβησαν τον περασμένο Οκτώβριο. Ο εκτροχασμός στο Άδενδρο το 2017, προήγαγε τους Τεμπήν, προκάλεσε 3 θανάτους. Τα συνδικάτα προειδοποιούσαν με εξώδικα τη διοίκηση για την προβληματική ασφάλεια των σιδηροδρομικών μεταφορών. Το 2022, στέλεχος της ΕΡΤΟΣΕ παραιτήθηκε, διαμαρτυρούμενος για «αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στην υλοποίηση των συμβάσεων ανάταξης της σηματοδότησης». Ωστόσο, όπως συνήθως συμβαίνει σε προβληματικούς οργανισμούς, ατυχήματα μικρής δημοσιότητας και πολλαπλές προειδοποιήσεις αγνοήθηκαν. Με ευθύνη της διοίκησης, ο ΟΣΕ αποδείχθηκε ανίκανος να μάθει από τις αστοχίες του.

Όπως μας θύμιζε το φρικτό ατύχημα των Τερπινών, οι σταθμάρχες είναι κομβικές σημασίας. Σήμερα υπάρχουν 203, από τους οποίους οι μόνιμοι είναι 133. Για να ανταπεξέλθει ο οργανισμός, προσλαμβάνει σταθμάρχες (και) με δελτίο παροχής υπηρεσιών, ενώ επαναφέρει πρώην υπαλλήλους του σε θέσεις σταθμάρχη, οι οποίοι είχαν μεταταχθεί σε άλλους φορείς του δημοσίου το 2010. Οι σταθμάρχες με το ημερολόγιο, καθότι δεν αποτελούν οργανικό μέρος του ΟΣΕ, δεν έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν υψηλή ικανότητα πρωτοβουλίας και οργανωσιακή αφοσίωση. Οι επαναφερθέντες σε υπηρεσία, στο μέτρο που για αρκετά χρόνια απασχολούνταν σε άλλους οργανισμούς, δεν διαθέτουν την ποιότητα των εργασιακών δεξιοτήτων που απαιτούνται σήμερα στον ΟΣΕ (ιδιαίτερα την εξοικείωση με

νέες τεχνολογίες).

Η περίπτωση του μοιραίου σταθμάρχου της Δάριας είναι χαρακτηριστική. Προλήφθηκε ως αθωώτος στον ΟΣΕ το 1989, αποχώρησε το 2010, εργάστηκε στο Υπουργείο Παιδείας για 12 χρόνια, και πέρυσι επανήλθε. Τοποθετήθηκε σταθμάρχης Δάριας μετά από μακροχρόνια απουσία, ολιγόμηννη εκπαίδευση και εργασιακή εμπειρία μόλις ενός μηνός. Τη βραδιά του ατυχήματος ο άπειρος σταθμάρχης ήλθε μόνος, δίχως ηλεκτρονικά συστήματα ελέγχου που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως αντίβαρο στην εσφαλμένη κρίση του.

Εν κατακλείδι, ένας απαξιωμένος οργανισμός μαζικών μεταφορών που, σε συνθήκες οξείας οικονομικής κρίσης, λειτουργεί πρωτίστως με κριτήρια αποδοτικότητας, δεν μπορεί απαρτώς των εξελίξεών του, να διεπείθεται ηλεκτρονικά συστήματα ελέγχου κυκλοφορίας, δεν επιδιώκει να μαθαίνει από τις αστοχίες του και την κριτική, και χάνει πολύτιμο ανθρωπινό κεφάλαιο το οποίο ευκαιριακά υποκαθιστά με εργασιακώς υποδεέστερο προσωπικό, αυτός ο οργανισμός δημιουργεί συνθήκες αναξιόπιστης λειτουργίας – επωάζει αστυχάματα. Όταν ανεξάρτητα γεγονότα τυχαία ευθυγραμμιστούς, κρίσιμα λάθη θα διαπραχθούν, τα οποία ο οργανισμός δεν έχει την δυνατότητα να διορθώσει. Σε έναν τέτοιο οργανισμό, η ζωή των υπαλλήλων και των πελατών του είναι περισσότερο θέμα τύχης παρά σχεδίου.

Ο κ. Χαρίδημος Τσούκας είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και ερευνητής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Warwick. www.htsoukas.com

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ

Η τραγωδία των κοινών

Τον Δεκέμβριο του 1968, ο Garrett Hardin δημοσίευσε στο περιοδικό Science (162, αρ. 3859) ένα άρθρο τα σημερινά κριτήρια θρα του εικοστού αιώνα: «The Tragedy of the Commons» (Η τραγωδία των κοινών). Το άρθρο αυτό έμελλε να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στην κατανόηση της συμπεριφορά του λογικού (rational) ανθρώπου του ανθρώπου διδαχά που έχει στοχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους του απέναντι στα κοινά αγαθά (commons). Ο Hardin δεν χρησιμοποιεί τον όρο «τραγωδία» για να εκφράσει την οδύνη των ανθρώπων, αλλά την αδυσώπητη διαδοχή γεγονότων που μοιραία οδηγούν σε λυπηρά γεγονότα και ολέθρια αποτελέσματα: Κάθε φορά που γίνεται χρήση κοινών αγαθών από άτομα. Ο εσωτερικός μηχανισμός αυτής της «τραγωδίας» είναι απλός: Κάθε φορά που ένα άτομο κάνει χρήση κοινών αγαθών το κέρδος που αποκομίζει είναι ατομικό του, ενώ τις ζημιές που προκαλεί τις μοιράζεται όλη η υπόλοιπη πολιτική κοινωνία. Αυτό το οικονομικό

τεχνικό γεγονός οδηγεί σε παράξενες συμπεριφορές. Για παράδειγμα, ο καπνιστής που ορώνει το τσιγάρο του σε κοινόχρηστο χώρο, πετάει με άνεση τη γόπα του στον δρόμο, κάτι που δεν θα έκανε ποτέ αν βρισκόταν στο σαλόνι του σπιτιού του. Και στις δύο περιπτώσεις το κέρδος είναι το ίδιο και το απολαμβάνει αποκλειστικά ο ίδιος: Η απομάκρυνση της γόπας. Αντίθετα, η ζημία, η περιβαλλοντική και αισθητική ρύπανση του χώρου, ενώ στην περίπτωση του δημόσιου χώρου επιβαρύνει την πόλη, στην αντίστοιχη του ιδιωτικού σαλονιού επιβαρύνει τον ίδιο. Γι' αυτόν τον λόγο, ο ασυνείδητος καπνιστής δεν έχει κανέναν ενδιαφέρον να ορθώσει τη γόπα του στο πεζοδρόμιο, κάτι που θα απέφυγε να κάνει στον χώρο του σπιτιού του, αφού τις συνέπειες της πράξης του θα επωμιζόταν ο ίδιος και όχι οι άλλοι.

Στην αρχή του άρθρου του, το οποίο ασχολείται με το πρόβλημα του υπερπληθυσμού, ο Hardin αναφέρεται σε ένα άρθρο των Wiesner and York για το μέλλον του πυρηνικού πολέμου: «Αν οι μεγάλες δυ-

τάμεις συνεχίσουν να αναζητούν λύσεις μόνο στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας, τα αποτελέσματα θα είναι η επιδείνωση της κατάστασης», καταλήγουν οι συγγραφείς του. Αυτό το συμπέρασμα ήταν η αφορμή για τον Hardin να διατυπώσει τον νόμο του «τραγωδίας των κοινών». Στο δικό του άρθρο καταλήγει: «Δεν υπάρχει τεχνική λύση στο πληθυσμιακό πρόβλημα. Η επιστήμη του έγκειται μόνο σε μια ουσιαστική διέγνωση της ηθικής». Ούτε η επιστήμη, ούτε η τεχνολογία είναι ικανές να αποτρέψουν τις καταστροφικές συνέπειες του μηχανισμού της τραγωδίας των κοινών. Εδώ σταματάει η τεχνική και εισερχόμαστε αναγκαστικά στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ηθικής. Κανένα νομικό τεχνικό σύστημα δεν είναι ικανό να αποτρέψει τον λογικό άνθρωπο από το να επιδιώκει το κέρδος του εις βάρος των υπολοίπων, διότι πολύ απλά αυτό του υπονομιμάζει το αίσθημα της αυτοσυντήρησης και τον λόγο που σταθμίζει μέσα και σκοπούς, κέρδη και ζημιές. Ο Hardin ορθώς αναρωτιέται εάν

υπάρχει τρόπος να νομοθετήσουμε την εγκράτεια και τη σωφροσύνη. Η εξέδος από το δилημμα των τραγωδίας των κοινών βρίσκεται μόνο στην ατομική ευθύνη, στην ηθική συνείδηση του καθενός και της καθεμιάς, στην εγκράτεια και τη σωφροσύνη, κάτι που όλοι οι φιλόσοφοι, αρχής γενομένης από τον Σωκράτη, επαναλαμβάνουν τα τελευταία δυόμισι χιλιάρδια χρόνια.

Το «τραγικό» γεγονός της σύγκρουσης των τρένων στα Τέμπη είναι μια ακόμη επιβεβαίωση της τραγωδίας των κοινών. Δεκάδες, αν όχι εκατοντάδες, άτομα ενεπλάκησαν σε βάθος πολλών ετών με τους πιο απίθανους τρόπους σε ανήθικες πράξεις με σκοπό να προωθήσουν το προσωπικό τους συμφέρον εις βάρος του δημοσίου, το οποίο υποτίθεται πως υπηρέτουσαν. Ο μηχανισμός της «τραγωδίας» των Τεμπών τέθηκε σε λειτουργία όταν όλοι αυτοί συμπεριφέρθηκαν σαν να ήταν το δημόσιο ελεύθερος βοσκότοπος, όπου μπορούν ελεύθερα να βοσκήσουν το κοπάδι τους, όπως θα έλεγες και ο Hardin, αδιαφορώντας για τις συλ-

λογικές ζημιές που προκαλούνται από την ασυνειδητή αυτή χρήση. Από αυτή την οπτική γωνία, είναι δύσκολο να υποστηρίξει κανείς ότι η «τραγωδία» των Τεμπών θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί αν είχε εγκατασταθεί αυτόματο σύστημα καθοδήγησης των τρένων. Μάλιστα στη Γερμανία, στις 9 Φεβρουαρίου του 2016, οι σιδηρόδρομοι δεν είχαν εγκατεστημένο σύστημα παρακολούθησης της πορείας των αμαξοστοιχών;

Σε εκείνη την περίπτωση, το αυτόματο σύστημα αναγνώρισε ότι επικείμενη σύγκρουση, καθώς από το λάθος του απερίσκεπτου σταθμάρχη, που έπαιζε ηλεκτρονικά παιχνίδια στο κινητό του, δύο επιβατικά τρένα εισήλθαν σε τροχιά σύγκρουσης στην ίδια γραμμή. Το σύστημα εξέπεμψε πολλαπλά μηνύματα κινδύνου στον σταθμάρχη, ο οποίος τα παράκαμψε μηχανικά, πατώντας λάθος κουμπιά και συνεχίζοντας το παιχνίδι του. Η σφοδρή σύγκρουση άφησε πίσω της δώδεκα νεκρούς και ογδόντα εννέα τραυματίες, πολλούς εκ των οποίων σε κρίσιμη κατάσταση. Τα ατυχή-

ατα στη Γερμανία και στα Τέμπη δεν ήταν αποτέλεσμα φτωχής και παρωχημένων τεχνολογιών σήμανσης, αλλά φτωχής και παρωχημένης σήμανσης, που δημοσίευσε υπαλλήλῳ. Ὅπως τεχνολογία και αν εισαχθεί στα ανθρώπινα συστήματα, ποτέ δεν θα είναι ασφαλή απέναντι στο ανθρώπινο λάθος. Ο ανθρώπινος παράγοντας είναι κρίσιμος ακόμη και σε τεχνολογίες αιχμής, όπως η κυβερνοασφάλεια, όπου τα πάντα είναι σε τέτοιο βαθμό αυτοματοποιημένα ὥστε τα σφάλματα και τα πρωτόκολλα αναγνωρισῶν τους να διαβάζονται μόνο από υπολογιστές. Κανείς ποτέ ὅμως δεν θα προλάβει το λάθος κάποιου απρόσεχτου υπεύθυνου κυβερνοασφάλειας, ο οποίος θα χρησιμοποιήσει για ευκολία τον ἴδιο κωδικό εισόδου στον υπηρεσιακό του λογαριασμό και στο facebook. Σε κάθε περίπτωση, η ασφάλεια δεν έγκειται στην τεχνολογία αλλά «σε μια συστηματική διεύθυνση της ηθικής».

Ο κ. Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Γερμανική ανατροπή για τα ηλεκτρικά

Πονοκέφαλος για τις Βρυξέλλες η απειλή βέτο της τελευταίας στιγμής από το Βερολίνο, για χάρη της αυτοκινητοβιομηχανίας

Του ανταποκριτή μας στις Βρυξέλλες
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Ανάποδα έχει φέρει την τελευταία εβδομάδα τους σχεδιασμούς για να μπει τέλος μέχρι το 2035 στην πώληση και κυκλοφορία βενζινοκίνητων αυτοκινήτων η Γερμανία, σε μια ξεκάθαρη κίνηση εργαλειοποίησης του βέτο στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης χάριν της εσωτερικής πολιτικής και προς όφελος της αυτοκινητοβιομηχανίας της χώρας.

Παρά τις έντονες αντιδράσεις από ΜΜΕ και αξιωματούχους ωστόσο, το συγκριτικό μέγεθος της Γερμανίας φαίνεται πως οδηγεί στην εκπλήρωση κάποιων από τους όρους που έχει θέσει το Βερολίνο.

Η συντριπτική πλειοψηφία των ευρωβουλευτών του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος ψήφισε κατά της πρότασης, με τους Κύπριους ευρωβουλευτές να βρίσκονται μεταξύ των εξαιρέσεων που ψήφισαν υπέρ.

Αν και το νομοσχέδιο, το οποίο έχει συμφωνηθεί μεταξύ Συμβουλίου και Κοινοβουλίου από τον Οκτώβριο και εγκρίθηκε από τους ευρωβουλευτές τον Φεβρουάριο, δεν μπορεί να αλλάξει, η Κομισιόν αναζητεί τρόπους ώστε να κρατήσει στο κάδρο του μέλλοντος και τα συνθετικά καύσιμα. Κάτι που σημαίνει πως παρά την απαγόρευση της κατασκευής νέων αυτοκινήτων με μηχανές εσωτερικής καύσης και την προώθηση των ηλεκτρικών αυτοκινήτων, τα υπάρχοντα ή νέα οχήματα θα μπορούν να καίνε συνθετικά καύσιμα –και ενδεχομένως, αν δεν υπάρξουν κατάλληλοι έλεγχοι, και βενζίνη.

Το αντεπιχείρημα της Γερμανίας είναι πως οι αλλαγές αυτές θα μπορούσαν να δώσουν το περιθώριο στις εταιρείες να αναπτύξουν φθινότετρα μοντέλα αυτοκινήτων με μηχανές εναλλακτικές της κλασικής μηχανής καύσης βενζίνης, κάνοντας έτσι τη μετάβαση στα ηλεκτρικά αυτοκίνητα πιο προσβάσιμη σε όλους τους καταναλωτές.

Ό,τι ωστόσο και να συμβεί στο τέλος αυτό που δεν αλλάζει είναι το γεγονός πως όλα τα κράτη-μέλη,

Το γερμανικό επιχείρημα που έγινε τελικά η επίσημη γραμμή του Βερολίνου αφορά στην ουσία του τις επιπτώσεις που θα έχει στην αυτοκινητοβιομηχανία, τομέα με ιστορικό μέγεθος και υπόβαθρο στη Γερμανία.

μεταξύ τους ιδιαίτερα και η Κύπρος, έχουν πολλή δουλειά μπροστά τους για να προετοιμάσουν τη νέα τάξη πραγμάτων, που δεν αφορά μόνο την αγορά οικονομικά προσβάσιμων ηλεκτρικών οχημάτων, αλλά και τη δημιουργία των υποδομών φόρτισης ώστε η χρήση τους να είναι πρακτικά εφικτή και όχι ακόμα ένας ευγενής στόχος.

Η αρχική πρόταση

Τον Οκτώβριο του 2022, το Συμβούλιο της Ε.Ε. και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχαν συμφωνήσει για όλες τις παραμέτρους της πρότασης για σταδιακή κατάργηση της χρήσης μηχανών εσωτερικής καύσης που είχε καταθέσει η Κομισιόν τον Ιούλιο του 2022. Στις 14 Φεβρουαρίου η συμφωνία εγκρίθηκε επίσημα από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, και το μόνο βήμα που απέμενε ήταν η έγκριση από το Συμβούλιο, όπου εκπροσωπούνται οι 27 κυβερνήσεις. «Οι στόχοι παρέχουν σαφήνεια για την αυτοκινητοβιομηχανία και δινούν ώθηση στην καινοτομία και τις επενδύσεις των κατασκευαστών» είχε δηλώσει σχετικά ο ει-

σηγητής της νομοθεσίας, ευρωβουλευτής Γαν Χούτεμα (Φιλελεύθεροι, Κάτω Χώρες). Η έγκριση του νομοσχεδίου πάντως δεν ήταν εύκολη υπόθεση, καθώς υπερψηφίστηκε με μικρή διαφορά, με 340 ψήφους υπέρ, 279 εναντίον και 21 αποχές.

Η συντριπτική πλειοψηφία των ευρωβουλευτών του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος ψήφισε κατά της πρότασης, με τους Κύπριους ευρωβουλευτές της ομάδας (Φουρλάς και Σταύρου) να βρίσκονται μεταξύ των εξαιρέσεων που ψήφισαν υπέρ. Υπέρ ψήφισαν και όλοι σχεδόν οι ευρωβουλευτές των Σοσιαλδημοκρατών (μεταξύ τους και Μαυρίδης και Παπαδάκης), καθώς και όλοι σχεδόν της ομάδας της Αριστεράς (υπέρ ο Κιζιλγιουρεκ, αποχή ο Γεωργίου). Η νομοθεσία αφορά την αναθεώρηση των προτύπων επιδόσεων για τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα από νέα αυτοκίνητα και ημιφορτηγά, με στόχο τη μείωση των εκπομπών κατά 55% για τα αυτοκίνητα και κατά 50% για τα ημιφορτηγά μέχρι το 2030 (σε σύγκριση με το 2021), και εξάλειψη των εκπομπών κατά 100% μέχρι

το 2035. Στην πράξη η νομοθεσία απαγορεύει την παραγωγή νέων αυτοκινήτων με μηχανές βενζίνης μετά το 2035. Ωστόσο ξεχωρίζουν ορισμένες εξαιρέσεις που έχουν γίνει γνωστές ως «τροπολογίες Ferrari», καθώς προβλέπουν ότι κατασκευαστές που παράγουν 1000 με 10 χιλιάδες αυτοκίνητα ετησίως εξαιρούνται μέχρι το 2035 και όσοι παράγουν λιγότερα από 1000 εξαιρούνται και μετά τη διορία.

Επίσης η νομοθεσία προβλέπει τον καθορισμό από την Κομισιόν νέας μεθοδολογίας υπολογισμού των στοιχείων για τις εκπομπές CO2 μέχρι το 2025, καθώς και εισιγήσεις στους κατασκευαστές μέχρι το 2026 για το πώς μπορεί να προσαρμόσει τις εκπομπές των οχημάτων τους.

Η διαφωνία και τα e-fuels

Ήδη από την έγκριση της νομοθεσίας από το Κοινοβούλιο τον Φεβρουάριο, ο Γερμανός υπουργός Χρηματοοικονομικών Κρίστιαν Λίντνερ από το συγκυβερνών Ελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα (FDP) είχε δηλώσει με ανάρτησή του στο Twitter πως «η κλιματική ουδετε-

ρότητα στην κινητικότητα μπορεί να επιτευχθεί μόνο με συνθετικά καύσιμα (σ.σ. electrofuels ή e-fuels) στον υπάρχοντα στόλο, σε νέα αυτοκίνητα καθώς και σε φορτηγά και λεωφορεία». Τα e-fuels είναι καύσιμα τα οποία παράγονται μέσω διαδικασίας που χρησιμοποιεί πρόστινο ηλεκτρισμό (δηλαδή από ανανεώσιμες) για ενέργεια.

Το επιχείρημα του κ. Λίντνερ, το οποίο επανήλθε στο παρά πέντε της τελικής έγκρισης της νομοθεσίας, ήταν πως πρέπει να συνεχίσει να υπάρχει η επιλογή των συνθετικών καυσίμων. Ενδεικτικό του κλίματος στη Γερμανία είναι το ότι στη ψηφοφορία στην ευρωβουλή κατά της πρότασης είχε ταχθεί η πλειοψηφία του ΕΛΚ, όπου μεγάλο εκτόπισμα έχουν οι Γερμανοί Χριστιανοδημοκράτες, αν και οι πλείστοι Φιλελεύθεροι (στην ομάδα των οποίων ανήκει και το κόμμα του κ. Λίντνερ) ψήφισαν υπέρ. Το γερμανικό επιχείρημα που έγινε τελικά η επίσημη γραμμή του Βερολίνου (με τον Σοσιαλδημοκράτη καγκελάριο Όλαφ Σολτς να μη διαφωνεί τελικά με τον υπουργό του) αφορά στην ουσία του τις επιπτώσεις που θα έχει στην αυτοκινητοβιομηχανία, τομέα με ιστορικό μέγεθος και υπόβαθρο στη Γερμανία.

Το τελικό κείμενο που συμφωνήθηκε μεταξύ Συμβουλίου και Κοινοβουλίου και οδηγήθηκε στην Ολομέλεια για έγκριση περιείχε πάραυτα αναφορά με την οποία η Κομισιόν καλείται να καταθέσει πρόταση για το πώς μπορεί να επιτραπεί η κυκλοφορία οχημάτων που θα χρησιμοποιούν αποκλειστικά κλιματικά ουδέτερα καύσιμα, αναφορά που παραπέμπει στα e-fuels. Η αναφορά αυτή παρέπεμπε σε οχήματα που βρίσκονται σε δημόσιους στόλους, δηλαδή ασθενοφόρα, πυροσβεστικά και περιπολικά οχήματα, σύμφωνα με δηλώσεις της ευρωβουλευτριάς Σάρα Σέρντας (Σοσιαλιστές, Πορτογαλία) στο Euractiv.

Η ανατροπή από τη Γερμανία ήρθε στις 7 Μαρτίου, στο παρά πέντε της διαδικαστικής έγκρισης του νόμου από το Συμβούλιο, όταν το Βερολίνο ζήτησε αλλαγές στο ήδη συμφωνημένο κείμενο. Ευρωπαίος αξιωματούχος είχε μεταφέρει στο Politico υπό το καθεστώς της ανωνυμίας την εκτίμηση πως το ο κ. Λίντνερ σκλήρυνε τη στάση του μετά από την πτώση των ποσοστών του κόμματός του αλλά και των σοσιαλδημοκρατών στις περιφερειακές εκλογές στο Βερολίνο.

Ο συμβιβασμός

Η γερμανική πλευρά ζητάει ουσιαστικά όπως το νομοσχέδιο δίνει εντολή στην Κομισιόν να εντάξει στις εισιγήσεις της για το μέλλον και το πώς μπορεί να επιτραπεί σε αυτοκίνητα με μηχανές εσωτερικής καύσης να συνεχίσουν να λειτουργούν με συνθετικά καύσιμα μετά το 2035. Όπως επεσήμανε το Politico, και οι Γερμανοί Πρόσιννοι είχαν συμφωνήσει με τους Σοσιαλιστές και το FDP για την ανάγκη εξαιρέσεων για οχήματα που να καίνε συνθετικά καύσιμα. Αν κάτι τέτοιο γίνει αποδεκτό, αυτό σημαίνει πως τα οχήματα που μπορούν να καίνε βενζίνη θα μπορούν να πωλούνται και μετά το 2035, και κανείς δεν μπορεί να εγυνηθεί πως οι καταναλωτές θα περιοριστούν στα συνθετικά καύσιμα. Η γερμανική πρόταση, πάντως, κάνει λόγο για οχήματα τα οποία θα καταναλώνουν μόνο συνθετικά καύσιμα. Οι συνομιλίες μεταξύ του Γερμανού υπουργού Μεταφορών, Βόλκερ Βίσινγκ, και του εκτελεστικού αντιπροέδρου της Κομισιόν, Φρανς Τίμερμανς, για θέματα Πρόσιννης Συμφωνίας, συνεχίζονται την περασμένη εβδομάδα. Σύμφωνα με τη γερμανική εφημερίδα Handelsblatt, η συζήτηση κινείται προς την κατεύθυνση της προσαρμογής του ορισμού των αυτοκινήτων με μηδενικές εκπομπές ώστε να μην βασίζονται μόνο στις ίδιες τις εκπομπές των οχημάτων, κάτι που θα άφηνε ανοικτό το παράθυρο για χρήση καυσίμων τα οποία κατά την παραγωγή τους δεν είχαν ως αποτέλεσμα την εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα. Ο τελικός συμβιβασμός, σύμφωνα με δημοσιεύματα, φαίνεται να οδηγεί σε νομική δέσμευση της Κομισιόν να συμπεριλάβει το πώς μπορούν να χρησιμοποιούνται τα e-fuels στις μελλοντικές εισιγήσεις της. Η ίδια η νομοθεσία πάντως, έχουν ξεκαθαρίσει οι Βρυξέλλες, δεν μπορεί να τροποποιηθεί. Η στάση της Γερμανίας έχει προκαλέσει επίσης την αλλαγή στάσης και άλλων χωρών, με την Ιταλία, την Τσεχία και την Πολωνία να στηρίζουν την εξαίρεση.

ΑΡΘΡΟ / Των **ΟΥΡΣΟΥΛΑ ΦΟΝ ΝΤΕΡ ΛΑΪΕΝ, ΣΑΡΑ ΜΙΣΕΛ, ΚΡΙΣΤΙΝ ΛΑΓΚΑΡΝΤ, ΒΕΡΝΕΡ ΧΟΓΙΕΡ, ΠΑΣΚΑΛ ΝΤΟΝΑΧΙΟΥ**

Κατευθύνοντας τις αποταμιεύσεις της Ευρώπης προς την ανάπτυξη

Channeling Europe's savings into growth

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αποφασισμένη να επισπεύσει την πράσινη και την ψηφιακή μετάβασή της. Οι σημερινές αποφάσεις μας θα επηρεάσουν τις επόμενες γενιές. Είναι ευθύνη όλων μας να πετύχει αυτή η προσπάθεια. Η δημιουργία βιομηχανιών μηδενικών καθαρών εκπομπών, η τόνωση της τεχνολογικής ανταγωνιστικότητας και η διαφοροποίηση των αλυσίδων εφοδιασμού θα είναι υψίστης σημασίας για τη συνεχή ευημερία και τη στρατηγική κυριαρχία της Ευρώπης τις επόμενες δεκαετίες.

Οι χρηματοδοτικές ανάγκες είναι τεράστιες και η μερίδα του λέοντος θα πρέπει να προέλθει από ιδιωτικά κεφάλαια. Ο ρόλος των δημόσιων επενδύσεων είναι να δίνουν κατευθύνσεις πολιτικές και να παρέχουν κίνητρα για μαζική προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων, μεταξύ άλλων, αλλά όχι αποκλειστικά, μέσω της συμμετοχής του Ομίλου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των εθνικών αναπτυξιακών τραπεζών.

Η ενιαία αγορά στηρίζει την ευημερία της Ευρώπης από τη σύστασή της, εδώ και 30 χρόνια, εξαλείφοντας τα εμπόδια στις εμπορικές συναλ-

λαγές εντός της Ένωσης και προσελκύοντας ξένες επενδύσεις. Και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση αποτέλεσε παράγοντα περαιτέρω προώθησης της ολοκλήρωσης της αγοράς. Κινηθήκαμε, όμως, με πολύ αργούς ρυθμούς και για πολύ μεγάλο διάστημα ως προς ένα ουσιαστικό δομικό στοιχείο: την Ένωση Κεφαλαιαγορών. Σήμερα, οι τράπεζες στην Ευρώπη παρέχουν τα περισσότερα κονδύλια για τη χρηματοδότηση επενδύσεων. Ωστόσο, αυτό από μόνο του δεν μπορεί να βοηθήσει την Ε.Ε. να κερδίσει τον παγκόσμιο αγώνα για επενδύσεις, ιδίως σε σύγκριση με τις ΗΠΑ. Τα τραπεζικά δάνεια αναλογούν στο 75 % του εταιρικού δανεισμού στην Ε.Ε. και οι αγορές ομολόγων στο 25 %—ενώ στις ΗΠΑ ισχύει το αντίστροφο.

Οι νεοφύεις και οι επεκτεινόμενες επιχειρήσεις μας αναζητούν κεφάλαια. Οι επιχειρήσεις, ιδίως οι ΜΜΕ, δυσκολεύονται να βρουν μορφές χρηματοδότησης χρονικά ευέλικτες και ανθεκτικές στους κινδύνους, τις οποίες χρειάζονται για να επενδύσουν στην πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση. Για παράδειγμα, η χρηματοπιστωτική κεφα-

λαιοποίηση της Ε.Ε. είναι κάτω του ήμισυ της αντίστοιχης των Ηνωμένων Πολιτειών, εκφραζόμενη σε ποσοστό του ΑΕΠ, καθώς και μικρότερη της χρηματοπιστωτικής κεφαλαιοποίησης της Ιαπωνίας, της Κίνας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Ωστόσο, οι Ευρωπαίοι αποταμιεύουν πολύ περισσότερο απ' ό,τι οι Αμερικάνοι.

Ευθύνη μας είναι να διασφαλίσουμε ότι οι ευρωπαϊκές εταιρείες διαθέτουν τις ευκαιρίες χρηματο-

δότησης που αναζητούν εδώ στην Ε.Ε. Χρειαζόμαστε μια Ένωση Κεφαλαιαγορών που θα διοχετεύει τις τεράστιες αποταμιεύσεις της Ευρώπης στις αυριανές κινητήριες δυνάμεις ανάπτυξης.

Πρέπει να βρούμε λύση στο σημερινό συνονθύλευμα εθνικών πλαισίων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ανεπαρκώς ανεπτυγμένων κεφαλαιαγορών, ώστε να αξιοποιηθούν πλήρως οι δυνατότητες που παρέχουν. Με τον τρόπο αυτό, θα

ενισχυθεί η Ε.Ε. ως επενδυτικός προορισμός και το ευρώ θα μετατραπεί σε ένα ακόμη πιο ελκυστικό νόμισμα. Η Ε.Ε. έχει ήδη λάβει ορισμένα αποφασιστικά μέτρα για τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς κεφαλαίων. Παρόλα αυτά, πρέπει να εντεινουμε τις προσπάθειές μας και να αυξήσουμε τις φιλοδοξίες μας ώστε να αρθούν τα εναπομείναντα εμπόδια στη διασυννοριακή χρηματοδότηση και να καταστεί δυνατή η βαθύτερη εναρμόνιση. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνονται πιο ευθυγραμμισμένοι νόμοι περί αφερεγγυότητας, ευκολότερη πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές πληροφορίες, απλουστευμένη πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές, ιδίως για τις μικρότερες επιχειρήσεις, ισχυρές υποδομές της αγοράς και πιο ολοκληρωμένη εποπτεία των κεφαλαιαγορών. Για την εμβάθυνση της Ένωσης Κεφαλαιαγορών απαιτείται συλλογική προσπάθεια, με τη συμμετοχή των υπευθύνων χάραξης πολιτικής και των φορέων της αγοράς σε ολόκληρη την Ένωση. Απαιτείται ισχυρή πολιτική βούληση και ανάλυση ευθύνης σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Απαιτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και

τα κράτη-μέλη στο Συμβούλιο να ολοκληρώσουν επειγόντως τις διαπραγματεύσεις για βασικά νομοθετικά κείμενα. Απαιτείται θάρρος και θετική αντιμετώπιση των αλλαγών. Είμαστε αποφασισμένοι να σημειώσουμε πρόοδο.

Ο χρόνος έχει καθοριστική σημασία. Έχουμε σημειώσει σημαντική πρόοδο ως προς τη χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση της Ευρώπης τις τελευταίες δύο δεκαετίες, αλλά έχει έλθει η στιγμή να επιδείξουμε μεγαλύτερη φιλοδοξία. Είναι εφικτή μια πραγματική Ένωση Κεφαλαιαγορών. Τις επόμενες δεκαετίες θα πραγματοποιηθεί ο μεγαλύτερος βιομηχανικός μετασχηματισμός της εποχής μας. Από αυτόν θα εξαρτηθεί η μακροχρόνια ανταγωνιστικότητά μας. As βεβαιώσουμε ότι διαθέτουμε τα κεφάλαια για να γίνει πραγματικότητα.

Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Σάρα Μισέλ, Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Κριστίν Λαγκάρντ, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Βέρνερ Χόγιερ, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και Πασκάλ Ντόναχιου, Πρόεδρος του Eurogroup.

Δεν ήξερε να χειριστεί το σύστημα

Οι αποκαλυπτικές εγγραφές στο «μαύρο κουτί» της τηλεδιοίκησης που λειτουργεί στον σταθμό Λάρισας

ΤΕΜΠΗ Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΜΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Του ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΛΙΩΤΗ

Ο 59χρονος προφυλακισμένος σταθμάρχης Λάρισας Β.Σ. δεν γνώριζε ή επέλεξε να μη χρησιμοποιήσει τη νύχτα της 28ης Φεβρουαρίου το σύστημα τηλεδιοίκησης, που εδώ και μερικούς μήνες έχει εγκατασταθεί και λειτουργεί στον σταθμό Λάρισας.

Για τη χάραξη της διαδρομής βασίστηκε στον παλιό πίνακα ελέγχου, με συνέπεια να ξεχάσει σε λάθος θέση ένα από τα κλειδιά και να στείλει την αμαξοστοιχία Intercity 62 στο ρεύμα καθόδου, όπου όμως κινούνταν με αντίθετη πορεία η εμπορική αμαξοστοιχία.

Οι δύο εμπειρότεροι συνάδελφοί του που είχαν βάρδια τη μοιραία νύχτα του δυστυχήματος χρησιμοποιούσαν ότι τον παλιό πίνακα ελέγχου αλλά το αυτοματοποιημένο σύστημα ηλεκτρονικής χάραξης της διαδρομής. Εφυγαν όμως νωρίτερα από το πόστο τους με αποτέλεσμα να συμβεί το μοιραίο. Τα παραπάνω συμπεράσματα αποτυπώνονται με τον πλέον αποκαλυπτικό τρόπο στο «μαύρο κουτί» του συστήματος τηλεδιοίκησης, τον πίνακα καταγραφής συμβάντων, που λειτουργεί στον σταθμό Λάρισας και φέρνει κατ' αποκλειστικότητα στο φως της δημοσιότητας η «Κ».

Μέχρι λίγο μετά τις δέκα το βράδυ της 28ης Φεβρουαρίου, στον πίνακα χειρισμού καταγράφονται λεπτό προς λεπτό όλες οι εντολές των σταθμαρχών. Μετά τις 10.12 μ.μ., ωστόσο, όταν και φεύγουν από το πόστο τους οι δύο έμπειροι υπάλληλοι αφήνοντας μόνο τον 59χρονο Β.Σ., το σύστημα νεκρώνεται. Κάτι περισσότερο από μία ώρα αργότερα, τα δύο τρένα συγκρούονται.

Σύμφωνα με πληροφορίες από τον ΟΣΕ, η Λάρισα είναι ο ένας από τους 36 σταθμούς του σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας όπου λειτουργεί ήδη σύστημα τηλεδιοίκησης. Ο σταθμάρχης καράσσει ηλεκτρονικά τη διαδρομή των τρένων, παρακολουθώντας στην οθόνη ενός υπολογιστή τις κινήσεις των συρμών, τη γραμμή στην οποία κινούνται, την κατεύθυνσή τους κ.ο.κ. Σε περίπτωση

λάθους το σύστημα τον προειδοποιεί. Στην περιοχή της Λάρισας συγκεκριμένα, το σύστημα έχει εμβέλεια από τον προηγούμενο σιδηροδρομικό σταθμό (Ορφανά) έως 5,5 χιλιόμετρα μετά τον σιδηροδρομικό σταθμό της πόλης στην κατεύθυνση προς το σημείο του δυστυχήματος.

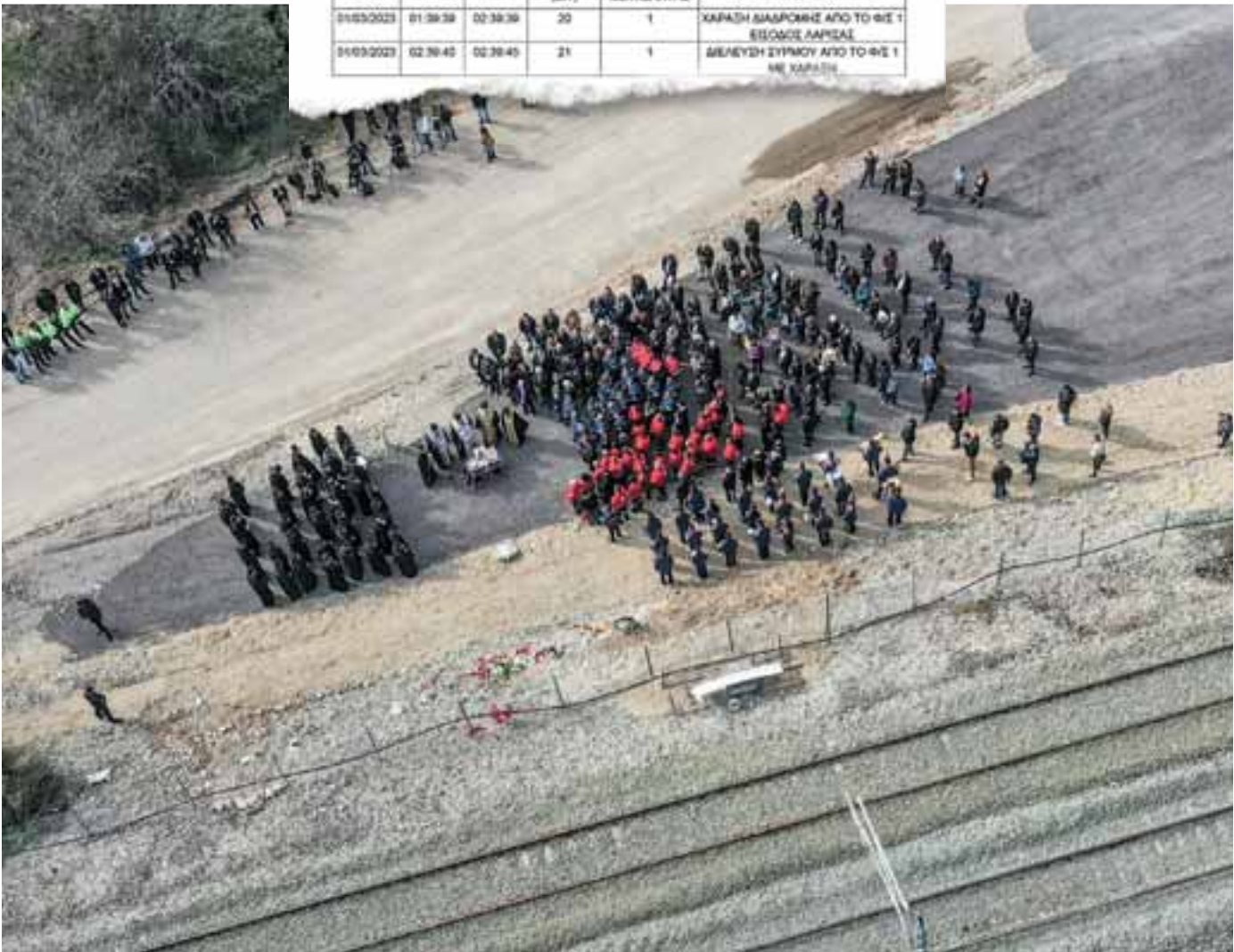
Στο «μαύρο κουτί» του συστήματος τηλεδιοίκησης Λάρισας έχουν καταγραφεί όλες οι κινήσεις των σταθμαρχών από τις 9.50 το βράδυ της 28ης Φεβρουαρίου έως τις 2.39 το ξημέρωμα της 1ης Μαρτίου, περίπου τρεις ώρες μετά το δυστύχημα. Από τις 9.50 και για τα επόμενα 22 λεπτά οι σταθμάρχες προχωρούν στη χάραξη διαδρομών μέσω του αυτοματοποιημένου συστήματος.

Στον πίνακα συμβάντων που δημοσιοποιεί κατ' αποκλειστικότητα η «Κ» αναφέρεται ενδεικτι-

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ ΑΠΟ 28/02/2023, 21:50:36 ΕΩΣ 01/03/2023, 02:39:45					
1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΩΝ ΠΙΝΑΚΑ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ 21:50:36 ΕΩΣ 22:12:50					
ΗΜΕΡΑ	ΑΠΟ	ΕΩΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ (BIT)	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ
28/02/2023	21:50:36	21:51:15	35	1	ΔΙΑΔΕΥΣΗ ΣΥΡΜΟΥ ΜΕ ΧΑΡΑΞΗ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
28/02/2023	21:50:49	22:07:05	28	1	ΧΑΡΑΞΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΑΠΟ ΤΟ #12 ΣΤΟ ΕΙΣΟΔΟ ΛΑΡΙΣΑΣ
28/02/2023	21:50:51	22:12:50	24	1	ΧΑΡΑΞΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΠΡΟΣ ΜΕΣΣΟΛΟΝ
ΔΙΑΔΕΥΣΗ ΣΥΡΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟ #12 ΣΤΟ #13					

Οπως προκύπτει από τον πίνακα τηλεδιοίκησης στον σταθμό της Λάρισας, από τις 10.12 μ.μ. έως τη 1.39 π.μ. δεν καταγράφηκε κανένας απολύτως χειρισμός του συστήματος. Το διάστημα αυτό ο σταθμάρχης συντόνιζε τους συρμούς γυρνώντας με το χέρι τα κλειδιά.

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΩΝ ΠΙΝΑΚΑ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ 22:12:51 ΕΩΣ 01:39:38					
ΗΜΕΡΑ	ΑΠΟ	ΕΩΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ (BIT)	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ
28/02/2023	22:12:51	01:39:38		0	ΔΩΝ ΚΑΤΑΤΥΠΩΣΗ ΚΑΡΤΙΝΑΣ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΩΝ ΠΙΝΑΚΑ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ 01:39:39 ΕΩΣ 02:39:45					
ΗΜΕΡΑ	ΑΠΟ	ΕΩΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ (BIT)	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ
01/03/2023	01:39:39	02:39:39	20	1	ΧΑΡΑΞΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΑΠΟ ΤΟ #12 ΣΤΟ ΕΙΣΟΔΟ ΛΑΡΙΣΑΣ
01/03/2023	02:39:45	02:39:45	21	1	ΔΙΑΔΕΥΣΗ ΣΥΡΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟ #12 ΣΤΟ #13 ΜΕ ΧΑΡΑΞΗ

Τρισάγιο στη μνήμη των θυμάτων του σιδηροδρομικού δυστυχήματος στα Τέμπη. Οι έρευνες των Αρχών εστιάζονται πλέον στην αλληλουχία των γεγονότων τη μοιραία νύχτα· εσφαλμένοι χειρισμοί και παραλείψεις συνδυάστηκαν εφιαλτικά, οδηγώντας 57 ανθρώπους στον θάνατο.

«Μαστρο-Γιώργο, τελικά δεν το κατεβάζουμε εμείς»

Η τηλεφωνική συνομιλία του μηχανοδηγού του Intercity 62 μέσα από το τρένο λίγα λεπτά πριν από τη σύγκρουση

Της ΜΑΡΙΑΝΝΑΣ ΚΑΚΑΟΥΝΑΚΗ

Η συνομιλία κράτησε μερικά δευτέρα. Η άρση του τηλεφωνικού απορρήτου των κινητών τηλεφώνων θα δείξει εάν είναι η τελευταία συνομιλία του μηχανοδηγού Γιώργου Κουτσούμπια πριν από τη σύγκρουση. Αλλά η «Κ» έχει επιβεβαιώσει πως αφού η μοιραία αμαξοστοιχία 62 είχε φύγει από τον σταθμό της Λάρισας, ο Κουτσούμπας μέσω κινητού τηλεφώνου επικοινωνήσε με νεαρό συνάδελφο, επίσης μηχανοδηγό, άλλης εταιρείας που αυτό το διάστημα δεν έχει δρομολόγια και οι υπάλληλοί της εκτελούν εμπορικά δρομολόγια στην ΤΡΑΙΝΟΣΕ για να αποκτήσουν εμπειρία.

«Ελα, με ακούς; Πού βρίσκεστε;» φώναξε ο Κουτσούμπας στο κινητό. Ή θυμόταν πως ο συγκεκριμένος συνάδελφος συνήθιζε να κάνει το συγκεκριμένο νυχτερινό δρομολόγιο (το είχαν κάνει στο παρελθόν και μαζί) ή είχε δει το όνομά του στο πρόγραμμα. Στα χαρτιά, φαίνονταν να οδηγεί το εμπορικό που είχε μόλις περάσει τους Νέους Πόρους και κατευθυνόταν προς Αθήνα.

«Μαστρο-Γιώργο, δεν το κατεβάζουμε εμείς τελικά», απάντησε εκείνος. Τελευταία στιγμή, μαζί

με συνάδελφό του, είχαν αλλάξει βάρδιες με δύο άλλους συναδέλφους και βρίσκονταν ακόμη Θεσσαλονίκη. Θα κατέβαζαν το επόμενο και τελευταίο εμπορικό. Στο σύντομο αυτό τηλεφώνημα ο νεαρός μηχανοδηγός δεν κατάλαβε πως ο Κουτσούμπας κινδύ-

«Δεν πρέπει να είχε αντιληφθεί ούτε ο ίδιος ο Κουτσούμπας ακριβώς τι είχε συμβεί, γιατί αλλιώς θα είχε ακινητοποιήσει το τρένο», λέει συνάδελφός του.

νευε. Η φωνή του, μετέφερε αργότερα σε συνομιλητές του, είχε ένταση αλλά όχι πανικό.

«Δεν πρέπει να είχε αντιληφθεί ούτε ο ίδιος ο Κουτσούμπας ακριβώς τι είχε συμβεί, γιατί αλλιώς θα είχε ακινητοποιήσει το τρένο και θα είχε κάνει άλλες επικοινωνίες. Προφανώς δεν μπορούσε να φανταστεί πως ο σταθμάρχης είχε κάνει ένα τόσο τραγικό λάθος. Επειδή ήταν και νωρίτερα στην κάθοδο και ήξερε τα δρομολόγια, ήθελε μάλλον να

επιβεβαιώσει πως δεν ήταν κανείς άλλος στη γραμμή του», είπε στην «Κ» συνάδελφός του που γνωρίζει το πόσο έμπειρος ήταν.

Στη διαδρομή προς Λάρισα είχε χρειαστεί αναγκαστικά να βγει από την άνοδο και να μπει στην κάθοδο γιατί στον Παλαιοφάρσαλο είχε κοπεί ένα καλώδιο στο ρεύμα ανόδου. Γι' αυτό εκείνη την ημέρα υπήρχαν καθυστερήσεις. Λίγο μετά τις 11 το βράδυ, φθάνοντας στη Λάρισα μπήκε ξανά στην άνοδο, σταμάτησε στην αποβάθρα και κατέβασε κόμιο. «Είμαστε έτοιμοι», φώναξαν οι δύο συνοδοί που βρίσκονταν στο πίσω μέρος του τρένου. Οι πόρτες έκλεισαν και τότε ο Κουτσούμπας πήρε σινιάλο από τον σταθμάρχη να φύγει ελεύθερα. «Πας μέχρι εισοδο Νέων Πόρων», ακούγεται να του λέει στον ασύρματο.

Λίγα λεπτά νωρίτερα η Ελένη Ζ., σταθμάρχης των Νέων Πόρων (ο επόμενος σταθμός μετά τη Λάρισα προς Θεσσαλονίκη), είχε διώξει στην κάθοδο την εμπορική αμαξοστοιχία που ερχόταν από Θεσσαλονίκη. Οπως και ο σταθμάρχης της Λάρισας, ήταν και εκείνη λίγο καιρό στη δουλειά. Νέα σε ηλικία, κόρη σταθμάρχου, έχει μεγαλώσει στους σιδηροδρόμους και έδειχνε από την

πρώτη ημέρα συνέπεια και επαγγελματισμό. Ήταν επίσης μόνη σε εκείνη τη βραδινή βάρδια, αν και ο σταθμός των Νέων Πόρων δεν είχε τότε κίνηση, είχε κυρίως διελεύσεις. Αφού ενημέρωσε τον συνάδελφο σταθμάρχη πως έχει «διώξει το εμπορικό», εκείνος την κάλεσε και επιβεβαίωσε πως και το 62 έχει μόλις φύγει.

Η «Κ» αποκαλύπτει πως αφού ξεκίνησε η μοιραία πορεία της επιβατικής αμαξοστοιχίας ο Κουτσούμπας επικοινωνήσε τουλάχιστον τρεις φορές με τον σταθμάρχη για να επιβεβαιώσει τη διαδρομή. Οι επικοινωνίες αυτές έγιναν μέσω ραδιοτηλεφώνων και ενδέχεται να μην είναι οι μοναδικές που ακόμη δεν έχουν βγει στο φως της δημοσιότητας.

Ολα δείχνουν πως ο σταθμάρχης δεν χάραξε καν διαδρομή, θεωρώντας πως η διαδρομή που ήταν ήδη χαραγμένη ήταν η σωστή και πως το 62 θα συνέχιζε ευθεία, στην άνοδο.

Όταν ο Κουτσούμπας φθάνει στο σημείο που το κλειδί έχει ξεχαστεί και βάζει το τρένο ξανά στην κάθοδο, προσπαθεί να επικοινωνήσει εκ νέου με τον σταθμάρχη. «Λάρισα ακούει;» ρωτάει. Ο σταθμάρχης αρχικά δεν απαντάει. Ο μηχανοδηγός

και ότι από τις 21.50.36 έως τις 21.51.15 ο σταθμάρχης προέβη μέσω του συστήματος τηλεδιοίκησης σε χειρισμούς για τη «διελευση συρμού με χάραξη προς Θεσσαλονίκη». Στο διάστημα αντίστοιχα από τις 21.50.49 έως τις 22.07.05 το σύστημα έχει καταγράψει «χάραξη διαδρομής από το Φωτόσημο 2, εισοδο της Λάρισας». Μέχρι τις 22.12.50 μεσολαβούν ακόμη τρεις χειρισμοί που έχουν καταγραφεί στο αυτοματοποιημένο σύστημα υπό την εξής περιγραφή: «χάραξη διαδρομής εξόδου προς Μεζουρλό», «Διέλευση συρμού από το Φωτόσημο 2 με χάραξη» και «διέλευση συρμού με χάραξη προς Μεζουρλό». Ως «μεταβλητή (BIT)» περιγράφεται ο αριθμός των εντολών - ενεργειών. Ο 59χρονος σταθμάρχης όπως επίσης και ο επιθεωρητής (επίσης δίδεται για κακούργημα) που

είναι υπεύθυνος για τις βάρδιες των σταθμαρχών κατέθεσαν ότι οι δύο αρχαιότεροι σταθμάρχες τη νύχτα της 28ης Φεβρουαρίου αποχώρησαν πριν από τη λήξη της βάρδιας τους, στις 11 μ.μ. Πρόσθεσε μάλιστα ότι μετά το δυστύχημα είδε ότι το βιβλίο παραδοσης - παραλαβής που βρίσκεται στο γραφείο του σταθμάρχη είχε διορθωθεί με μπλάνκο.

«Η πραγματική ώρα αναχώρησης του Π... είναι περί 10.20 και του Χ... περί 10.10 μ.μ.» είπε απολογούμενος ο 59χρονος για τους δύο συναδέλφους του. Η φυγή των αρχαιότερων σταθμαρχών από το πόστο τους και η εγκατάλειψη από τον 59χρονο του ηλεκτρονικού συστήματος χάραξης της διαδρομής αποτυπώνεται και στον πίνακα καταγραφής συμβάντων του συστήματος τηλεδιοίκησης. Κι αυτό διότι από τις 10.12 μ.μ. δεν καταγράφεται κανένας απολύτως χειρισμός του συστήματος, με τον 59χρονο να προσπαθεί να συντονίσει τις κινήσεις των συρμών μέσω του παλιού πίνακα ελέγχου, με δραματικά αποτελέσματα. Η τηλεδιοίκηση επαναλειτούργησε περίπου μία ώρα μετά το δυστύχημα, στη 1.39 π.μ. της 1ης Μαρτίου, όταν πλέον τα στελέχη του ΟΣΕ θέλησαν να ελέγξουν εάν η σύγκρουση των τρένων επέληξε συνεπεία βλάβης στο σύστημα τηλεδιοίκησης ή σε λάθος χειρισμό του σταθμάρχη. Στο ερώτημα γιατί ο 59χρονος χρησιμοποίησε τον παλιό πίνακα ελέγχου με τα κλειδιά, απάντηση δίνει ο σταθμάρχης Παλαιοφάρσαλου, Γιώργος Ζήνδρος, σε κατ'εξουσιοδότηση της εταιρείας με την ιδιότητα του μάρτυρα: «Τα τελευταία 4-5 χρόνια ο πίνακας δεν δούλευε γιατί ήταν χαλασμένος και η κυκλοφορία γινόταν με τους κλειδούχους. Είναι σε λειτουργία τους τελευταίους 4-5 μήνες, από αρχές Νοεμβρίου του 2022. Εγινε κάποια μαθητεία από την εταιρεία που επισκεύασε τον πίνακα, την Alstom, δηλαδή κάποιοι ήρθαν και μας έδειξαν τη λειτουργία. Οι παλιοί τον θυμόμασταν τον πίνακα και εκπαιδεύσαμε τους νέους».

Υπενθυμίζεται ότι ο 59χρονος επέστρεψε μέσω κινητικότητας στον ΟΣΕ τον Αύγουστο του 2022 και το πρόγραμμα εκπαίδευσής του ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2023, κάτι που σημαίνει ότι δεν είχε προλάβει να εκπαιδευτεί επαρκώς στη χρήση του συστήματος τηλεδιοίκησης.

συνεννόηση και, σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», στις 23.28 ο σταθμάρχης στη Λάρισα επιφωνεί μαζί του και τον ρωτάει εάν ήρθε το ρεύμα «γιατί σε δυο-τρία λεπτά μπαίνει το 62 στους Πόρους και θα σε διώξω». Ακόμη δεν έχει ιδέα πως το πρόβλημα στο δίκτυο της ηλεκτροδότησης είναι αποτέλεσμα της σύγκρουσης που μόλις έχει συντελεστεί.

Τα επόμενα λεπτά ο σταθμάρχης ενημερώνεται από την Πυροσβεστική πως έχει γίνει εκτροχιασμός στον Ευαγγελισμό και έχει πιάσει φωτιά. Την ίδια ενημέρωση έχει και η Ελένη στον σταθμό στους Νέους Πόρους, η οποία έντρομη τον καλεί και του ζητάει εξηγήσεις. Εκείνος την ενημερώνει πως πρέπει να έχει γίνει «τράκα». «Δεν ξέρω. Ό,τι και να σου πω, Ελένη, θα σου πω ψέματα. Τώρα πώς έγινε και μπήκε στην κάθοδο αυτό το τρένο. Δεν ξέρω. Κλείσε». Ένας ακόμη μηχανοδηγός που έχει έρθει με το τοπικό δρομολόγιο από τον Παλαιοφάρσαλο του φωνάζει σε πανικό και τον ρωτάει επίμονα ποιο τρένο εκτροχιάστηκε. Δεν παίρνει όμως καμία απάντηση. Ο σταθμάρχης της Λάρισας έχει πλέον καταλάβει το μέγεθος της τραγωδίας.

ΤΕΜΠΗ
Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ
ΜΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Τον ΓΙΩΡΓΓΟΥ ΛΙΑΛΙΟΥ

«Βαρέλι δίχως πάτο» μοιάζει η προσπάθεια του ΟΣΕ και της ΕΡΓΟΣΕ να λειτουργήσουν στο σιδηροδρομικό δίκτυο της χώρας το ψηφιακό δίκτυο επικοινωνίας GSM-R. Πρόκειται για μια ασφαλή πλατφόρμα διά της οποίας θα μπορούσε να επικοινωνεί όλο το προσωπικό των σιδηροδρόμων –οι οδηγοί των τρένων, οι μηχανικοί, οι ελεγκτές σταθμών– και θα υποστήριζε τη βιντεοεπιτήρηση σε σταθμούς και τρένα. Η σύμβαση που υπογράφηκε με τη Siemens το 2006 βρέθηκε στο επίκεντρο της γνωστής έρευνας της εξεταστικής επιτροπής και το σύστημα παραδόθηκε με καθυστέρηση δέκα ετών το 2018. Εκτοτε ο ΟΣΕ αναθέτει συμβάσεις εκατομμυρίων για τη συντήρηση και αναβάθμισή του –ήδη τα μισά λογισμικά του δεν μπορούν πια να υποστηριχθούν επειδή είναι πεπαλαιωμένα–, χωρίς ακόμη να έχει ξεκινήσει πλήρως η λειτουργία του.

As ξεκινήσουμε από το σήμερα. Τις ημέρες αυτές βρίσκονται σε εξέλιξη δύο διαγωνισμοί που αφορούν το σύστημα GSM-R. Ο πρώτος προκηρύχθηκε στο τέλος του 2022 και αφορά την προμήθεια φορητών συσκευών GSM-R (σ.σ. ασυρμάτων) και σταθερών συσκευών GSM-R για τα τρένα, για τον σιδηροδρομικό άξονα Πάτρας - Αθήνας - Θεσσαλονίκης - Προμαχώνα. Ο διαγωνισμός έχει προϋπολογισμό 652.860 ευρώ και δεν έχει ακόμη κατακυρωθεί.

Ο δεύτερος διαγωνισμός προκηρύχθηκε τον Ιανουάριο του 2023 με σαφώς μεγαλύτερο προϋπολογισμό, 11,47 εκατ. ευρώ. Ο ΟΣΕ αναζητεί έναν ανάδοχο που να αναλάβει για 3 χρόνια τη διαχείριση, λειτουργία, συντήρηση (με διόρθωση βλαβών και αποκατάσταση ζημιών) του συστήματος ραδιοκάλυψης GSM-R στον άξονα Πειραιά - Θεσσαλονίκης - Προμαχώνα, στον κλάδο του προστασιακού από Κιάτο προς αεροδρόμιο και σε ακόμη δύο τμήματα. Ο διαγωνισμός δεν έχει ακόμη κατακυρωθεί.

Όπως πληροφορεί τους ενδιαφερομένους η προκήρυξη του διαγωνισμού, ο ΟΣΕ εγκατέστησε το 2006 το σύστημα GSM-R «για την ασφαλή επικοινωνία μεταξύ των συρμών, σταθμών και άλλων εγκαταστάσεων». Το σύστημα αυτό αποτελείται από το Κέντρο Διαχείρισης που βρίσκεται στο Συγκοινωνιακό Κέντρο Αχαρνών (ΣΚΑ), 103 κεραίες κατά μήκος του δικτύου και καλώδιο οπτικών ινών που συνδέει τους σταθμούς και τις εγκαταστάσεις με όλα τα προαναφερθέντα. Η ραδιοκάλυψη περιλαμβάνει και τις 27 σήραγγες από Κιάτο έως Προμαχώνα.

Τα «αλλά»

Υπάρχουν όμως αρκετά «αλλά». Το τμήμα Τιθορέας - Δομοκού (είχε κατασκευαστεί με χωριστή σύμβαση) «δεν ραδιοκαλύπτεται (...) και η κάλυψή του θα λάβει χώρα με νέα σύμ-

βαση που θα συνάψει η ΕΡΓΟΣΕ». Στο τμήμα ΣΚΑ - Κορίνθου το ένα από τα δύο καλώδια οπτικών ινών «έχει καταστραφεί από δολιοφθορές με αποτέλεσμα να καθίσταται αδύνατη η χρήση του ολοκληρωτικά». Ενώ, όσον αφορά τα εγκατεστημένα λογισμικά, ο χρόνος τεχνικής «υποστήριξης» τους έχει λήξει (κάποια από το 2017) σε όλα, πλιν ενός. Διαβάζοντας στις τεχνικές προδιαγραφές του έργου τον πίνακα των λογισμικών, φαίνεται ότι τα περισσότερα έχουν κατασκευαστεί από τη Nokia.

Πώς προέκυψε αυτό; Τον Νοέμβριο του 2018 ο ΟΣΕ υπέγραψε με τη Nokia μια σύμβαση με το ίδιο αντικείμενο: τη διαχείριση, λειτουργία και συντήρηση του GSM-R στη βασική σιδηροδρομική γραμμή και σε τρεις κλάδους. Η σύμβαση είχε

Μέχρι και πριν από δύο μήνες ο ΟΣΕ αναζητούσε με νέα προκήρυξη εταιρεία για να διορθώσει τις βλάβες στη ραδιοκάλυψη του άξονα Πειραιά - Θεσσαλονίκης - Προμαχώνα.

προϋπολογισμό 7,14 εκατ. ευρώ και διάρκεια τριών ετών. Υλοποιήθηκε η σύμβαση; Παρότι ο ΟΣΕ δεν έχει αναρτήσει στη «Διαύγεια» τις εντολές πληρωμής, η Nokia δηλώνει (απαντώντας σε ερώτημα που έθεσε η «Κ») ότι «το συμβόλαιο του 2018 εκτελέστηκε πλήρως και ο ΟΣΕ εξέδωσε το σχετικό πιστοποιητικό». Η Nokia ήταν η μονα-

2006

Υπογράφεται η πρώτη σύμβαση με τη Siemens για την εγκατάσταση του συστήματος GSM-R. Το έργο παραδίδεται το 2018 με καθυστέρηση δέκα ετών.

2018 Νοέμβριος

Ο ΟΣΕ υπογράφει σύμβαση με τη Nokia με το ίδιο αντικείμενο: τη διαχείριση, λειτουργία και συντήρηση του GSM-R, με προϋπολογισμό 7,14 εκατ. ευρώ και διάρκεια τριών ετών.

2023 Ιανουάριος

Ο ΟΣΕ αναζητεί έναν ανάδοχο να αναλάβει για τρία χρόνια τη διαχείριση, λειτουργία, συντήρηση (με αποκατάσταση ζημιών) του GSM-R, με προϋπολογισμό 11,47 εκατ. ευρώ.

Ο βουβός ασύρματος που ακόμη πληρώνουμε

Δεκαεπτά χρόνια μετά την πρώτη σύμβαση με τη Siemens, το δίκτυο επικοινωνίας GSM-R του ΟΣΕ δεν λειτουργεί

Μαύρα μπαλόνια έξω από τον σιδηροδρομικό σταθμό της Θεσσαλονίκης, ο οποίος ήταν ο τελικός προορισμός του μοιραίου Intercity 62.

REUTERS / MURAD SEZER

σύστημα παραδόθηκε το 2018. «Η Siemens έπειτα από ανοικτό διαγωνισμό ανέλαβε το 2006 την υλοποίηση του συστήματος ραδιοκάλυψης GSM-R. Οι συμβατικές υποχρεώσεις της εταιρείας, που προέβλεπαν, εκτός των άλλων, τη δημιουργία ενός τηλεπικοινωνιακού κέντρου ελέγχου, παραδόσεις και εγκαταστάσεις του κατάλληλου εξοπλισμού κατά μήκος της σιδηροδρομικής γραμμής, των σιδηροδρομικών σταθμών και των τρένων, τις εκπαιδεύσεις των χρηστών καθώς και τη σχετική συντήρηση και τεχνική υποστήριξη του συστήματος GSM-R έχουν ολοκληρωθεί και το σύστημα έχει οριστικώς παραληφθεί. Οι υπηρεσίες συντήρησης και τεχνικής υποστήριξης του συστήματος ανατέθηκαν σε άλλη εταιρεία», αναφέρει δήλωση της εταιρείας, ύστερα από ερώτημα της «Κ».

Γιατί όμως, εφόσον το σύστημα παραδόθηκε, δεν λειτουργήσε; Τον Μάιο του 2018, σε ερώτηση του βουλευτή Νίκου Νικολόπουλου, η ΕΡΓΟΣΕ ουσιαστικά απαντάει ότι το σύστημα είναι λειτουργικό, αλλά ο ΟΣΕ δεν το λειτουργεί επικαλούμενος ελλείψεις προσωπικού και προβλήματα με το κανονιστικό πλαίσιο. Εν τω μεταξύ, προκύπτει και ένα ακόμη κόλλημα: το σύστημα πρέπει να αδειοδοτηθεί από τη Ρυθμιστική Αρχή Σιδηροδρόμων. Και φτάνουμε στα μέσα της προηγούμενης χρονιάς, με τη Hellenic Train και την ΕΡΓΟΣΕ να ανταλλάσσουν επιστολές: η ΕΡΓΟΣΕ να ζητάει την έναρξη της δοκιμαστικής λειτουργίας του GSM-R και τη Hellenic Train να ζητάει παρατάσεις (τις επιστολές δημοσίευσαν ΤΑ ΝΕΑ στις 6.3.23). Το ερώτημα, βέβαια, που προκύπτει είναι αν είχε πραγματοποιηθεί δοκιμαστική λειτουργία του συστήματος κατά την παραλαβή του το 2018 – ειδικά η δοκιμαστική λειτουργία του το 2022, ενώ έχει μεσολαβήσει η Nokia στη συντήρηση και διαχείριση του συστήματος, δεν έχει νόημα αφού δεν μπορεί να παράγει οποιαδήποτε απαίτηση της ΕΡΓΟΣΕ έναντι του κατασκευαστή του συστήματος.

Σε κάθε περίπτωση, το σύστημα GSM-R, που χρειάστηκε 12 χρόνια για να τοποθετηθεί και συντηρείται την τελευταία πενταετία με διαδοχικές συμβάσεις, δεν έχει τεθεί πλήρως σε λειτουργία. «Η δικιά μου ενπνέρωση είναι ότι ακόμη αναμένουμε έγκριση της Ρυθμιστικής Αρχής Σιδηροδρόμων, δεν έχω την ενπνέρωση ότι έχει υπάρξει», παραδέχθηκε την προηγούμενη εβδομάδα σε συνέντευξη Τύπου ο (εκτελών χρέη υπουργού Υποδομών) υπουργός Επικρατείας Γιώργος Γεραπετρίτης. «Είναι θέμα ολίγων ημερών, αλλά ακόμη και το GSM-R δεν έχω την αίσθηση ότι θα μπορούσε να αποτρέψει το σιδηρόποτε, εάν δεν ολοκληρωθεί το άλλο κομμάτι που είναι το πιο κρίσιμο, που είναι το ETCS, δηλαδή το σύστημα αυτόματης πέδησης».

Οι αλλεπάλληλες παρατάσεις και η Εξεταστική για την πρώτη σύμβαση

Η προμήθεια και εγκατάσταση του συστήματος GSM-R από τη Siemens ήταν ένα από τα έργα που απασχόλησαν την εξεταστική επιτροπή της Βουλής πριν από μία δεκαετία. Από τη διερεύνηση προέκυψαν διάφορα στοιχεία, που έδειχναν την προνομιϊκή μεταχείριση της εταιρείας, ενώ υποδείκνυαν ήδη από το 2011 (οπότε εκδόθηκε το πόρισμα) τα προβλήματα στην υλοποίηση του συγκεκριμένου έργου. Σύμφωνα με το πόρισμα, η προετοιμασία του διαγωνισμού ξεκίνησε το 2003. Ο ΟΣΕ επιβεβαίωσε τον υπολογισμό του υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών ότι η εγκατάσταση

του GSM-R θα έφτανε τα 34,22 εκατ. ευρώ, ενώ δύο χρόνια αργότερα υπέγραψε πρωτόκολλο ανάθεσης του έργου στην ΕΡΓΟΣΕ. «Στις 16.11.2005 απεστάλην email από τον κ. Γιάννη Τερζή, που ήταν στέλεχος της Siemens, στον κ. Μιχάλη Χριστοφοράκο, όπου ανέφερε ότι “οι φίλοι μας στη Διεύθυνση Σιδηροδρομικών Συστημάτων δέχονται αυτή τη στιγμή πόλεμο εκ μέρους της Γενικής Διεύθυνσης. Αυτό πιθανόν να επηρεάσει τη συγκρότηση και τη λειτουργία της επιτροπής για την αξιολόγηση του διαγωνισμού GSM-R”. Στις 15.12.2005 προκηρύχθηκε διαγωνισμός για τον εφοδι-

«Η ανταγωνίστρια της Siemens προσέφερε περισσότερες κεραίες αναμετάδοσης με μικρότερο τίμημα. Τελικά όμως επιλέχθηκε η Siemens χωρίς καμία αιτιολογία», αναφέρει το πόρισμα του 2011.

ασμό ψηφιακού συστήματος επικοινωνίας (δίκτυο ραδιοκάλυψης) για τον ΟΣΕ με τίμημα 60.000.000 ευρώ για 730 χιλιόμετρα έναντι 40.000.000 ευρώ για 2.020 χιλιόμετρα που είχαν υπολογίσει οι τεχνικές υπηρεσίες του Οργανισμού».

Το έργο διεκδικήσαν η κοινοπραξία «Unisystems, Uninortel και Διεθνής Κατασκευαστική Α.Ε.» και η Siemens Α.Ε.. «Το έργο αυτό, παρά τις διαφωνίες που εκφράστηκαν στην αρμόδια επιτροπή, κατακυρώθηκε τελικά στη Siemens. Όπως προκύπτει από το ανακριτικό υλικό και τις καταθέσεις, η ανταγωνίστρια της Siemens προσέφερε περισσότε-

ρες κεραίες αναμετάδοσης με μικρότερο τίμημα. Τελικά όμως επιλέχθηκε η Siemens χωρίς καμία ικανοποιητική αιτιολογία. Η υπογραφή της σύμβασης έγινε το 2006, αλλά το έργο δεν έχει προχωρήσει έως σήμερα προφανώς με ζημία του ΟΣΕ», αναφέρει το πόρισμα του 2011.

Τον Νοέμβριο του 2008, το έργο GSM-R πήρε παράταση από την αρμόδια Διεύθυνση Σιδηροδρομικών Συστημάτων μέχρι τις 26.11.2009, «αν και θα έπρεπε να είχε παραδοθεί πολύ πιο πριν», αναφέρει το πόρισμα. «Έχει ζητηθεί καινούργια παράταση μέχρι τον Ιανουάριο του 2011, η έγκριση

της οποίας εκκρεμεί στα αρμόδια όργανα της προϊσταμένης αρχής. Έχουν υπάρξει καθυστερήσεις οι οποίες οφείλονται σε υπαιτιότητα τρίτου, με χαρακτηριστική την περίπτωση της αδειοδότησης συχνοτήτων, για την οποία η αίτηση κατατέθηκε από τον Οκτώβριο του 2006 και η απονομή των συχνοτήτων στην ΕΔΙΣΥ έγινε τον Ιανουάριο του 2008. Η σύμβαση συνεχίζεται να υφίσταται και συνεχίζονται οι εργασίες ολοκλήρωσης του έργου εφόσον η Siemens έχει υποβάλει, νομότυπα και εμπρόθεσμα, αίτημα για επιπλέον παράταση της προθεσμίας παράδοσης του έργου».

Εξι γρίφοι στον εκλογικό ορίζοντα

Σε ένα πολιτικό σκηνικό που ακόμη βράζει, τα κομματικά επιτελεία επιχειρούν να ανιχνεύσουν τις νέες συνθήκες

ΤΕΜΠΗ Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΜΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Του **Κ.Π. ΠΑΠΑΔΙΟΧΟΥ**

Τα «μυστικά της κάλπης» υπό τη βαριά σκιά που ρίχνει στο πολιτικό σκηνικό η τραγωδία των Τεμπών προσπαθούν να ανιχνεύσουν τα κομματικά επιτελεία, καθώς η χώρα, μετά την ακύρωση του σχεδιασμού για εκλογές στις 9 Απριλίου, εισέρχεται σε μια δίμηνη και πλέον προεκλογική περίοδο με καταληκτική ημερομηνία της αναμέτρησης με απλή αναλογική την 14η ή την 21η Μαΐου. Απαντες σχεδόν, σε κυβέρνηση και αντιπολίτευση, συνυμολογούν πως στον απόηχο της πολύνεκρης τραγωδίας βεβαιότητες δεν υφίστανται, τουλάχιστον στην παρούσα φάση: στην κοινωνία μετά το σοκ από το περιστατικό στα Τέμπη επικρατεί οργή, ενώ η «φωτογραφία της στιγμής» που αποτυπώνουν οι δημοσκοπήσεις, οι οποίες βλέπουν το φως της δημοσιότητας, κρίνεται εξαιρετικά επισφαλής. Όμως, υπάρχουν έξι κρίσιμα ερωτήματα, η απάντηση στα οποία θα διαμορφώσει και το πλαίσιο από το οποίο θα προκύψει το τελικό εκλογικό αποτέλεσμα. Ποια είναι αυτά:

1 Θα μονοπωλήσει την προεκλογική ατζέντα η τραγωδία των Τεμπών ή η πολιτική αντιπαράθεση θα επεκταθεί και σε άλλα πεδία ευνοϊκότερα για τη Ν.Δ.;
Είναι σαφές πως η επικαιρότητα γύρω από τα μεγάλα ελλείμματα στην ασφάλεια των σιδηροδρόμων σταδιακά θα αρχίσει να υποχωρεί. Όμως, τα κόμματα της αντιπολίτευσης αναμένεται να επιχειρήσουν, με αφορμή το δυστύχημα, να αμφισβητήσουν συνολικά τη διαχειριστική επάρκεια της διακυβέρνησης Μητσοτάκη με μια ευρύτερη επίθεση στο αφήγημα του επιτελικού κράτους. Ως εκ τούτου, το ερώτημα είναι πόσο αποτελεσματική θα είναι η επιχειρηματολογία του Μεγάρου Μαξίμου, ότι παρά τις αυταπόδεικτες αστοχίες στην υπόθεση των Τεμπών, κατά την περασμένη τετραετία υπήρξαν σημαντικές παρεμβάσεις στην κατεύθυνση εκσυγχρονισμού

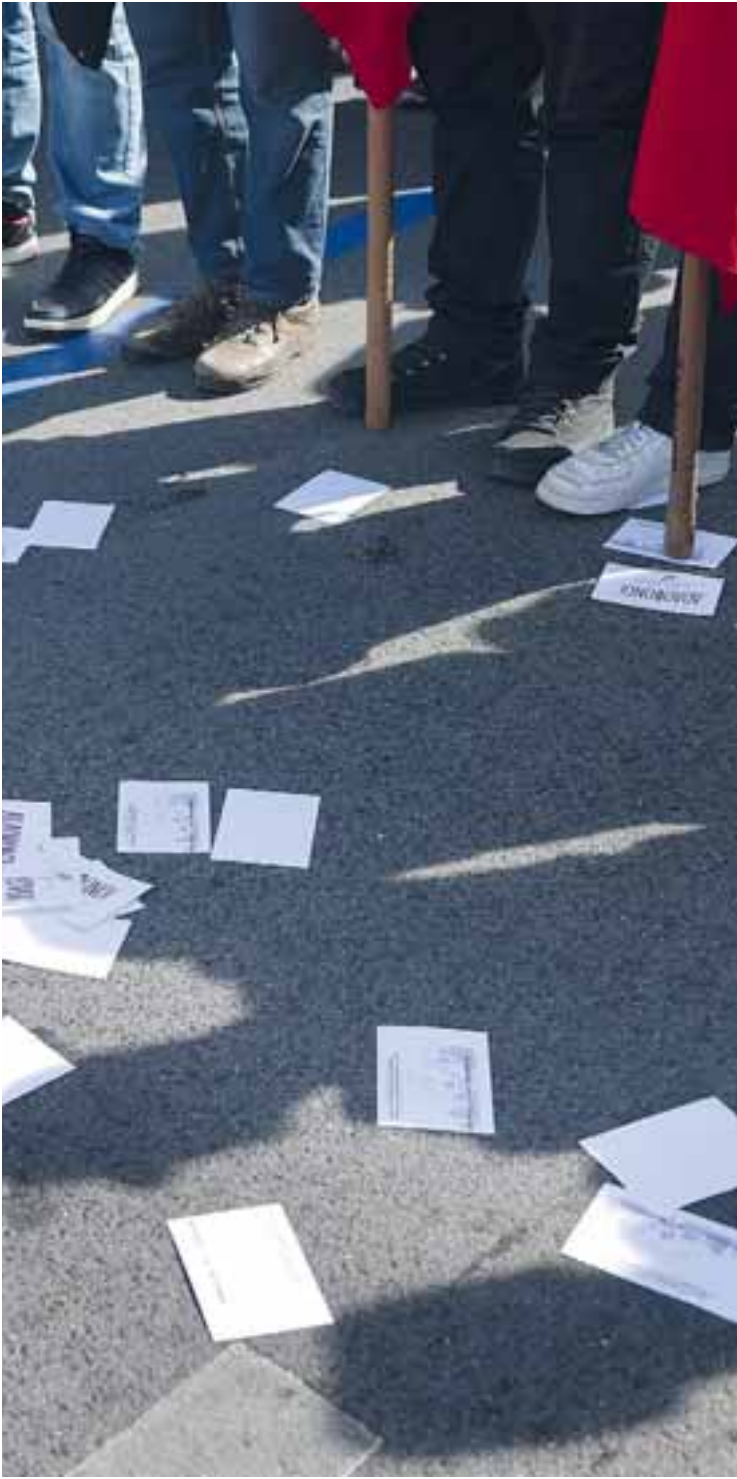
του κράτους. Και δεύτερον, κατά πόσον η προεκλογική αντιπαράθεση θα επεκταθεί σε τομείς στους οποίους η Ν.Δ. εμφανίζεται να έχει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι του ΣΥΡΙΖΑ, όπως η οικονομία, τα εθνικά θέματα και η ασφάλεια.

2 Από το δυστύχημα θα έχει κόστος μόνο η Ν.Δ.; Θα είναι σε θέση ο ΣΥΡΙΖΑ να καρπωθεί την όποια φθορά του κυβερνώντος κόμματος;
Παρότι η σχετική πρόγνωση είναι πρόωπη και επισφαλής, στα κομματικά επιτελεία κυριαρχεί η αίσθηση πως με την «αφομοίωση» των παραμέτρων του δυστυχήματος και την πρόοδο των εργασιών της Δικαιοσύνης και της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων θα προκύψει μια εικόνα διαχρονικών πολιτικών ευθυνών για την τραγική υστέρηση στην εισαγωγή του συστήματος τηλεδιοίκησης και ευρύτερα στο πε-

Ο ΣΥΡΙΖΑ, ως κόμμα που έχει κυβερνήσει πρόσφατα, εκτιμάται ότι θα δυσκολευθεί να καρπωθεί τη φθορά της κυβέρνησης.

διο της ασφάλειας των σιδηροδρόμων. Υπό το ανωτέρω πρίσμα λέγεται πως δύσκολα ο ΣΥΡΙΖΑ, που είχε την ευθύνη διακυβέρνησης της χώρας την περίοδο 2015-19, θα μπορέσει να καταγράψει εκλογικά κέρδη, ενώ ορισμένοι προσθέτουν πως το ίδιο μπορεί να ισχύσει –έστω σε μικρότερο βαθμό– και για το ΠΑΣΟΚ. Παράλληλα, η μεγάλη δημοσκοπική υπεροχή που διέθετε η Ν.Δ. έναντι των άλλων κομμάτων της αφήνει περιθώρια να διαχειριστεί τα νέα δεδομένα. Το ερώτημα είναι, κατά πόσο θα αποδειχθούν στενά ή όχι για τη Ν.Δ., σε συνδυασμό φυσικά με την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης που θα κάνει.

3 Θα προκαλέσει η τραγωδία των Τεμπών ένα ισχυρό αντισυστημικό ρεύμα και κατά πόσο θα εκφραστεί αυτό εκλογικά;
Με το υφιστάμενο κύμα οργής και «ταυτίσης» με τα θύματα και τις οικογένειές τους, ουδείς μπορεί να αποκλείσει μια τέτοια εξέλιξη. Πόσο μάλλον

Στιγμιότυπο από φοιτητικό συλλαλητήριο στην Αθήνα. Η κινητοποίηση των νέων ήταν έντονη στις μεγάλες συγκεντρώσεις της Τετάρτης σε όλη την Ελλάδα, ωστόσο στο Μέγαρο Μαξίμου σημειώνουν πως είναι δύσκολο «να επαναληφθεί το 2012», όταν ένα ισχυρό αντισυστημικό ρεύμα είχε εκφραστεί και στις κάλπες.

μετά την έντονη ευαισθητοποίηση των νέων και τις μεγάλες συγκεντρώσεις της περασμένης Τετάρτης σε όλη την Ελλάδα. Πάντως, στο Μέγαρο Μαξίμου σημειώνουν πως είναι δύσκολο «να επαναληφθεί το 2012». Τότε, προσθέτουν, μεγάλη μερίδα πολιτών είδε να ανατρέπεται πλήρως το οικονομικό της status, ενώ τώρα η όποια αντίδραση,

παρότι απόλυτα δικαιολογημένη, είναι κυρίως συναισθηματική. Σημειώνεται πως η Ελλάδα έχει περάσει πρόσφατα από την εμπειρία της «οργής» και έχει υποστεί τα αδιέξοδα στα οποία ο θυμός οδηγεί. Επίσης, παρότι είναι πιθανή η εκλογική ενίσχυση των κομμάτων στα άκρα του πολιτικού φάσματος, θα πρέπει να επισημανθεί πως με τον νό-

μο που ψηφίστηκε πρόσφατα, το μόρφωμα Κασιδιάρη και η Χρυσή Αυγή πιθανότατα δεν θα έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις επερχόμενες εκλογές. Τέλος, ερώτημα αποτελεί εάν το αναμενόμενο «σκληρό ροκ» από πλευράς ΣΥΡΙΖΑ στην τελική ευθεία προς τις κάλπες μπορεί να οδηγήσει σε μια συνολικότερη απαξίωση των κομμάτων. Πάντως, από την Κουμουνδούρου τονίζεται πως οι πρώτες δημοσκοπήσεις δείχνουν εικόνα σταθερότητας των ποσοτών για ΣΥΡΙΖΑ και ΠΑΣΟΚ, που αν επιβεβαιωθεί περιορίζει τις δεξαμενές για τη λεγόμενη αντισυστημική ψήφο.

4 Θα έχουν κέρδη τα μικρότερα κόμματα;
Οι πρώτες δημοσκοπήσεις,έραν της αύξησης των αναποφασιστων –που προέρχονται από τη Ν.Δ.– καταγράφουν ενίσχυση του ΚΚΕ, της Ελληνικής Λύσης και του ΜέΡΑ25. Παρότι η προ-

Η προοπτική το ΜέΡΑ25 να περάσει το κατώφλι του 3% έχει ευρύτερη σημασία, γιατί συνεπάγεται αύξηση του πίκυ της αυτοδυναμίας.

κλογική περίοδος θα είναι μακρά και δεδομένα όχι «ευθύγραμμη», πολλοί προεξοφλούν πως τα τρία μικρότερα κόμματα και ενδεχομένως το ΠΑΣΟΚ θα αυξήσουν τα ποσοστά τους, καθώς μάλιστα οι πρώτες κάλπες, του Μαΐου, θα διεξαχθούν με σύστημα απλής αναλογικής. Πάντως, κρίσιμη θεωρείται κυρίως η επίδοση που θα καταγράψει το κόμμα του Γ. Βαρουφάκη, το οποίο το προηγούμενο διάστημα οι περισσότεροι εκτιμούσαν πως θα βρεθεί εκτός Βουλής. Η προοπτική το ΜέΡΑ25 να περάσει το κατώφλι του 3% έχει ευρύτερη σημασία, γιατί συνεπάγεται αύξηση του πίκυ της αυτοδυναμίας για τη Ν.Δ.

5 Πώς θα επηρεάσει το γεγονός ότι η χώρα οδεύει κατά πάσα βεβαιότητα σε μια διπλή εκλογική αναμέτρηση, αρχικά τον Μάιο με απλή αναλογική και εν συνεχεία –το πιθανότερο– στις 2 Ιουλίου με τον νέο εκλογικό νόμο;
Το ευνοϊκό για την κυβέρνηση σενάριο θα είναι οι πρώτες κάλ-

πες να λειτουργήσουν «εκτονωτικά» για την όποια δυσарέσκεια των ψηφοφόρων και στη δεύτερη να ενεργοποιηθούν τα αντανεκλαστικά για πολιτική σταθερότητα, δίνοντας στη Ν.Δ. το πρόσθετο ποσοστό που θα απαιτείται προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του σχηματισμού αυτοδυναμίας, υπάρχουν οι κίνδυνος, εάν στις πρώτες κάλπες επικρατήσει η καλαρή ψήφος ή η ψήφος διαμαρτυρίας, να προκύψει ένα εκλογικό αποτέλεσμα (π.χ. ένα ποσοστό «καθαρά» κάτω του 32%) που θα ακυρώνει την προσδοκία αυτοδυναμίας της Ν.Δ. στη δεύτερη εκλογική αναμέτρηση. Μάλιστα ορισμένοι επισημαίνουν και ένα παράδοξο σενάριο, σύμφωνα με το οποίο η Ν.Δ. μπορεί να είναι μακριά από την αυτοδυναμία, αλλά να μην είναι δυνατός ο σχηματισμός κυβέρνησης συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ από τις πρώτες εκλογές, καθώς τα δύο κόμματα δεν θα συγκεντρώνουν αθροιστικά το απαιτούμενο 45%-47% του εκλογικού σώματος.

6 Πώς θα επηρεάσει η τραγωδία των Τεμπών την εικόνα του κ. Μητσοτάκη, που αποτελεί διαχρονικά το ισχυρό χαρτί της Ν.Δ.;
Στο Μέγαρο Μαξίμου τονίζουν πως κάποιες ρωγμές στη δημοτικότητα του πρωθυπουργού είναι αναμενόμενες και υπάρχει η δυνατότητα να «καλυφθούν» μέχρι την ημέρα της κάλπης, ενώ υπερέχει σταθερά έναντι του Αλέξη Τσίπρα. Σε κάθε περίπτωση, προσθέτουν, δεν είναι δυνατόν στην τελική ευθεία προς τις εκλογές να μην τεθεί το δίλημμα «Μητσοτάκης ή Τσίπρας». Στο ανωτέρω πλαίσιο μάλιστα κυβερνητικά στελέχη σημειώνουν πως ορθώς ο πρωθυπουργός ανέλαβε την ευθύνη που του αναλογούσε και ζήτησε συγγνώμη για την τραγωδία στα Τέμπη, αλλά πλέον επιβάλλεται σταδιακά να περάσει στην αντεπίθεση σε όλα τα επίπεδα και να μεταδώσει ότι εκείνος είναι που έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων στην πολιτική σκακιέρα. Τέλος, μια παράμετρος που έχει σημασία είναι πως σύμφωνα με στελέχη του ΠΑΣΟΚ, η τραγωδία των Τεμπών ενισχύει την επιχειρηματολογία του Νίκου Ανδρουλάκη πως δεν είναι δυνατός ο σχηματισμός κυβέρνησης συνεργασίας με τον κ. Μητσοτάκη πρωθυπουργό.

«Δεν είναι σαν το 2012»: τι λένε τα στελέχη της Ν.Δ.

Κάποιοι αγωνιούν για αντισυστημικό τσουνάμι, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι το στοίχημα της αυτοδυναμίας δεν έχει χαθεί

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Οι πρώτες μετρήσεις που έχουν καταγραφεί μετά το δυστύχημα δείχνουν πως η Ν.Δ. καταγράφει σημαντική πτώση της δύναμής της –γύρω στις 3 μονάδες–, χωρίς όμως διαφορές προς τον ΣΥΡΙΖΑ και το ΠΑΣΟΚ, κόμματα τα οποία μένουν αμφοτέρω στάσιμα. Γιατί συμβαίνει αυτό; Μια απάντηση είναι πως υπάρχει ο φόβος, ακόμη και μεταξύ υπηλόβαθμων κυβερνητικών στελεχών, πως η κρίση με το σιδηροδρομικό δυστύχημα μπορεί να οδηγήσει σε πολιτική κρίση, παρόμοια με εκείνη του 2012, όπου υπήρξε κατακερματισμός του πολιτικού συστήματος. Η ανοδική τάση που καταγράφεται στις πρώτες δημοσκοπήσεις για τα μικρότερα και αντισυστημικά κόμματα, όπως το ΚΚΕ, την Ελληνική Λύση του Κυριάκου Βελόπουλου και το ΜέΡΑ25 του Γιάννη Βαρουφάκη, εντείνει αυτόν τον φόβο. «Η περίπτωση να έχουμε επανάληψη του 2012 με έκρηξη της αντισυστημικής ψήφου είναι υπαρκτή», λέει στην «Κ» βουλευτής της Βορείου Ελλάδος, που κάνει λόγο για μεγάλη οργή

των πολιτών και μετακίνηση των ψηφοφόρων στην αδιευκρίνιστη ψήφο, που αυτή τη στιγμή δεν μπορεί να ικνπλατηθεί. Υπάρχει όμως και η εντελώς αντίθετη άποψη. Κορυφαίος πρώην υπουργός με τον οποίο συνομιλήσε η «Κ» αναφέρει πως η κατάσταση «δεν είναι ίδια με

«Δεν γίνεται η σύμβαση 717 να είχε φθάσει έως το 2017 στο 18% κι εμείς να τη φθάσαμε στο 70% και αυτό να μη γίνεται σαφές προς όλες τις πλευρές», λέει υπουργός στην «Κ».

του 2012», καθώς η παρούσα κρίση επηρεάζει σε επίπεδο συναισθηματικό όλη τη χώρα –«υπάρχει διάχυτο ένα εθνικό πένθος», ανέφερε–, αλλά δεν είναι ίδιας φύσης με εκείνη του 2012. Τότε η ακραία οικονομική κρίση, όπου η χώρα έχασε το 50% του ΑΕΠ της, επηρέαζε οριζοντίως τους πάντες σε όλη την επικράτεια.

«Σήμερα δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο», προσθέτει η ίδια πηγή, που εστιάζει στη συναισθηματική φόρτιση η οποία «αναπόφευκτα θα υποχωρήσει». «Τα δομικά χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος δεν έχουν αλλάξει» και «το τελικό δίλημμα θα παραμείνει Μητσοτάκης ή Τσίπρας και οι εκλογές θα απαντήσουν αυτό το ερώτημα».

Το δυστύχημα έχει βασικό αντίκτυπο και στην Κοινοβουλευτική Ομάδα του κόμματος, στην οποία σήμερα επικρατεί μεγάλος αναβρασμός και το κλίμα είναι βαρύ. Το Μαξίμου έχει συστήσει μια συγκεκριμένη ομάδα βουλευτών και υπουργών που θα δώσουν τη μάχη στα κανάλια. Αλλά η πλειονότητα των στελεχών αδυνατεί αυτή τη στιγμή να βγει μπροστά για να υπερασπιστεί την κυβέρνηση και έχει έντονο προβληματισμό για το πώς θα κινηθεί στις εκλογικές περιφέρειες. «Η Ν.Δ. πάντα στις μεγάλες κρίσεις που έχει περάσει ως κυβέρνηση εμφανίζει γρήγορα σημάδια εσωτερικής αποδιοργάνωσης», εξηγεί παλαιός βουλευτής στην «Κ».

Ενα άλλο μεγάλο θέμα συζητήσης στο εσωτερικό του κυβερνώντος κόμματος είναι το κατά πόσο η δημοσκοπική πτώση της Νέας Δημοκρατίας μπορεί να έχει εφήμερα χαρακτηριστικά, όπως προηγούμενες κρίσεις –πυρκαγιές του καλοκαιριού 2021 και υποκλοπές– και η Ν.Δ. έπειτα από ένα εύλογο διάστημα, αφού οι εκλογές πάνε και πιο πίσω, να μπορέσει να «επιστρέψει». Η μια άποψη είναι πως η κρίση αυτή είναι τελείως διαφορετική. Είναι άλλης βαρύτητας και ήρθε σε ένα χρονικό σημείο μηδέν, λίγο πριν από τις εκλογές. «Είναι κρίση - τομή», αναφέρει κυβερνητικός βουλευτής, υπογραμμίζοντας πως το τραγικό δυστύχημα στα Τέμπη άνοιξε μια μεγάλη και βαριά ατζέντα: από τις χρόνιες παθολογίες που δεν κατάφεραν να διορθωθούν έως το πελατειακό κράτος. «Η παλιά Ελλάδα που νομίζαμε πως αφήνουμε πίσω είναι εδώ παρούσα και ισχυρή και χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια για να την ξεπεράσουμε», προσθέτει η ίδια πηγή, τονίζοντας πως η ανοχή έναντι της κυβέρνησης έχει εξαντληθεί.

Κατά πολλούς, το δυστύχημα στα Τέμπη μειώνει τις πιθανότητες αυτοδυναμίας της Νέας Δημοκρατίας, κάτι που προ Τεμπών φαινόταν ως το επικρατέστερο σενάριο. «Και αν δεν επιτευχθεί;», είναι το εύλογο ερώτημα. Αρκετοί βουλευτές και υπουργοί το τελευταίο διάστημα επαναφέρουν το σενάριο της πιθανής συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ, που σκοντάφτει ωστόσο πάνω στις υποκλοπές, καθώς ο πρόεδρος του Νίκος Ανδρουλάκης έχει αποκλείσει τέτοιο ενδεχόμενο. «Το αίτημα της αυτοδυναμίας αναπόφευκτα θα υποχωρήσει», λέει πρώην υπουργός στην «Κ» και δεν αποκλείει το αίτημα για κυβέρνηση συνεργασίας να επικρατήσει τελικώς στις προτιμήσεις της κοινής γνώμης.

Μέσα σε αυτό το νέο τοπίο, ποιο μπορεί να είναι το νέο «αφήγημα» της κυβέρνησης; Ο πρωθυπουργός στο τελευταίο υπουργικό συμβούλιο έδωσε το στίγμα, ζητώντας από τους υπουργούς του να είναι παρόντες στον δημόσιο διάλογο, αλλά «με ενσυναίσθηση, χωρίς κα-

νέναν συμψηφισμό ευθυνών». Υπουργός πάντως έλεγε στην «Κ» πως προφανώς η κυβέρνηση πρέπει να κρατήσει χαμπους τόρους, αλλά «η περίπτωση που ζητάμε διαρκώς συγγνώμη πρέπει κάποια στιγμή να σταματήσει», καθώς «προσεκτική ανάγνωση της αλληλουχίας των γεγονότων δείχνει εγκληματικές ευθύνες στον ΣΥΡΙΖΑ». Και προσθέτει πως «δεν γίνεται η σύμβαση 717 να είχε φθάσει έως το 2017 στο 18% και εμείς να τη φθάσαμε στο 70% και αυτό να μη γίνεται σαφές προς όλες τις πλευρές».

Την ίδια ώρα, συζήτηση στο εσωτερικό του κόμματος υπάρχει και για το επιτελικό κράτος και κατά πόσο έχει αποδώσει, συζήτηση που είχε ανοίξει και με τις υποκλοπές. Υπάρχει η άποψη πως εάν το επιτελικό κράτος δεν λειτουργούσε ως πάτερνας, τότε κάποια πράγματα θα μπορούσαν να είχαν τρέξει πιο γρήγορα. «Η άποψη αυτή δεν είναι σωστή, καθώς το επιτελικό κράτος αφορά την αποκομματικοποίηση της δημόσιας διοίκησης», λέει η αντίθετη πλευρά.

ΤΕΜΠΗ
Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ
ΜΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣΟ ΣΥΡΙΖΑ
δεν φοβάται
την πλατεία

Εκτιμούν ότι το αντισυστημικό ρεύμα
δεν στρέφεται εναντίον τους

Του **ΑΝΤΩΝΗ ΑΝΤΖΟΛΕΤΟΥ**

«Ο κόσμος ξέρει ότι δεν είμαστε όλοι ίδιοι». Με αυτό το σκεπτικό διαβάζει η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ το νέο πολιτικό σκηνικό. Η οδύνη μπορεί να μετατρέπεται σε δημοκρατική έκρηξη στο Σύνταγμα και σε άλλες πλατείες, και να παράγει και ένα αντισυστημικό κύμα στην αξιωματική αντιπολίτευση όμως θεωρούν, όπως λέει κορυφαίο στέλεχος στην «Κ», ότι δεν στρέφεται εναντίον τους. Η φασαρία που υπάρχει στα social media και η διαφαινόμενη ενίσχυση μικρότερων σχηματισμών δημιουργεί συνθήκες Μαΐου 2012, τις οποίες παρατηρούν προσεκτικά. Ήταν οι εκλογές που οι «μεγάλοι θρυμματοσχηματισμοί» και στη Βουλή, σε συνθήκες κόπωσης της κοινωνίας, εισήλθαν επτά κόμματα, ενώ ακόμη τέσσερα (Οικολόγοι Πράσινοι, ΛΑΟΣ, Δημοκρατική Συμμαχία και Δημιουργία Ξανά) δεν πήραν το εισιτήριο με ποσοστά από 2,1% έως 2,9%, συγκεντρώνοντας 665.920 ψήφους.

Χαμηλοί τόνοι

Μέσα σε αυτό το κλίμα, στον ΣΥΡΙΖΑ έχουν προχωρήσει σε μια πολύ προσεκτική διαχείριση της κατάστασης. Ο Αλέξης Τσίπρας, σεβόμενος το εθνικό πένθος, απέιχε μέχρι την Παρασκευή από δημόσιες εμφανίσεις, ενώ είχε δώσει σαφείς οδηγίες για χαμηλούς τόνους, έτσι ώστε το κόμμα να μην τσουβαλιστεί με τα άκρα του πολιτικού φάσματος. Η επίθεση με πέτρες που εκτοξεύτηκαν από 4-5 κουκουλοφόρους στα τζάμια των γρα-

φείων της Κουμουνδούρου την Τετάρτη, αλλά και προς το αυτοκίνητο της Ελληνικής Αστυνομίας που έχει παραχωρηθεί στον τώως πρωθυπουργό, εκτιμήθηκε ως επεισόδιο άνευ ουσίας και σημασίας, που ενδεχομένως να ήταν και προσχεδιασμένο.

Σύμφωνα με την Κουμουνδούρου, η πολιτική στόχευση του Μαξίμου είναι το «αποθανέτω η ψυχή μου μετά των αλλοφύλων».

Σημείο καμπής

Το τραγικό δυστύχημα στα Τέμπη ήταν, λένε, το σημείο καμπής για την κυβέρνηση, που πλέον επιχειρεί να τραβήξει και τον ΣΥΡΙΖΑ στο «πυρ το εξώτερον», ακολουθώντας τη γραμμή της διάχυσης των ευθυνών. Η ακρίβεια, οι πλειστηριασμοί της πρώτης κατοικίας, οι αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις, ο πτωχευτικός κώδικας, η διαχείριση της πανδημίας, η παράλυση από τον χιονιά το 2022 και οι υποκλοπές δεν προκάλεσαν το «ρεύμα» που επιθυμούσαν στον ΣΥΡΙΖΑ. Πλέον, όμως, θεωρούν ότι η «γύμνια» του επιτελικού κράτους που αποκαλύφθηκε μέσα από την άκρως προβληματική λειτουργία των σιδηροδρόμων δικαιώνει εκ των υστέρων την κριτική τους για όλα τα προηγούμενα ζητήματα.

Η αξιωματική αντιπολίτευση συμμετέχει σε όλες τις κινητοποιήσεις υποστηρίζοντας την ανάγκη μαζικότητας των αντιδράσεων, και θα συνεχίσει να το κάνει. Η κίνηση του Πάνου Σκουρλέτη να ζητήσει τη διακοπή της συνεδρίασης της Βουλής για μία ώρα, προκειμένου

οι βουλευτές να συμμετάσχουν στο συλλαλητήριο, αγκαλιάστηκε από το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ. Η πλειοψηφία, όπως υποστηρίζουν, βρέθηκε για άλλη μια φορά απομονωμένη. Η έκρηξη του Νίκου Φίλη στην Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων, που ξέφυγε από την ήπια γραμ-

**Η επίθεση με πέτρες
κατά των γραφείων της
Κουμουνδούρου την
περασμένη Τετάρτη,
αξιολογείται ως γεγονός
άνευ σημασίας.**

μή που έχει χαράξει ο Αλέξης Τσίπρας, μπορεί να σχολιάστηκε στη συνεδρίαση του Εκτελεστικού Γραφείου, όπως είχε δημοσιεύσει η «Κ», ωστόσο ο βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ δεν έγινε αποδέκτης παρατηρήσεων. Θεωρήθηκε πως η συναισθηματική φόρτιση από τον χαμό δεκάδων ανθρώπων είναι φυσιολογική, αρκεί να μην επαναληφθεί. Η κριτική σε «προσεκτικές δόσεις» έτσι κι αλλιώς τελειώσε την περασμένη εβδομάδα. Ο Αλέξης Τσίπρας προετοιμάζει

μια κεντρική παρέμβαση –είτε στη Βουλή είτε με άλλη δημόσια εμφάνιση– που θα αναλύει τι ακριβώς έχει συμβεί, περιγράφοντας παράλληλα με προτάσεις το «άγχος» του ΣΥΡΙΖΑ το τρένο να ξαναμπει γρήγορα στις ράγες, καθώς είναι ένα λαϊκό μέσο που εξυπηρετεί τους πολίτες. Οι φάκελοι που ετοιμάζουν οι Νίκος Παππάς και Χρήστος Σπύρτζης περιλαμβάνουν τα πεπραγμένα του κόμματος στους σιδηροδρόμους την περίοδο 2015-2019, αλλά και τα κακώς κείμενα της τελευταίας τετραετίας.

«Το κλειδί έχει γυρίσει»

Χρησιμοποιώντας την ορολογία των ημερών, στελέχη της Κουμουνδούρου τόνιζαν πως «το κλειδί έχει γυρίσει» και ότι η «διαγώνιος» που διέσχισε η μοiraία αμαρτοστοιχία προς το αντίθετο ρεύμα μπδίνισε, εκτός από την αξιοπιστία της κυβέρνησης, και το πολιτικό κοντέρ. Στις καθημερινές συσκέψεις που πραγματοποιούν στην Κουμουνδούρου εκτιμούν πως στο Μαξίμου γνωρίζουν πως η αυτοδυναμία είναι πλέον παρελθόν. Για αυτό, άλλωστε, δεν αποκλείουν το επόμενο διάστημα η «γαλάζια» παράταξη να αρχίσει να κάνει τα «γλυκά μάτια» στο ΠΑΣΟΚ ως μόνη ελ-

πίδα για να μη μετακομίσει από την Ηρώδου Αττικού. Παρελθόν θεωρούν και τη νίκη στις κάλπες της απλής αναλογικής.

Όσον αφορά τον χρόνο που θα ζητηθεί η λαϊκή ετυμηγορία, οι απόψεις είναι μοιρασμένες. Υπάρχουν στελέχη που πιστεύουν πως αν ο Κυριάκος Μητσοτάκης επέμενε στην αρχική του θέση για διεξαγωγή των εκλογών στις 9 Απριλίου, θα κατάφερε πολύ γρήγορα να σπάσει τη μονοθεματικότητα του δυστυχήματος, το οποίο ρίχνει συνεχώς «αλάτι στην πληγή» της πλειοψηφίας. Άλλοι θεωρούν πως η «παράταση ζωής» που επιδίωξε να πάρει ο πρωθυπουργός, προκειμένου να οργή να καταλαγιάσει και οι οργισμένοι κεντροδεξιοί ψηφοφόροι να γυρίσουν στη βάση τους, θα έχει πενιχρά αποτελέσματα.

Οι δημοσκοπήσεις

«Αυτό που εμείς θέλουμε είναι να οριστεί ημερομηνία εκλογών, όποτε και αν είναι», λένε όλοι με μια φωνή στην Κουμουνδούρου, έχοντας στα χέρια τους τις πρώτες δημοσκοπήσεις μετά το δυστύχημα αλλά και τα στοιχεία πρώτης σε focus groups που πραγματοποιούνται τις τελευταίες ημέρες. Πέρα από την πτώση της Νέας Δημοκρατίας, η αρχική

αναφορά του πρωθυπουργού σε «ανθρώπινο λάθος», η «μοιρασμένη» με άλλες κυβερνήσεις συγγνώμη που άργησε πέντε ημέρες και το γεγονός ότι το μοιραίο δυστύχημα έγινε στο τέλος της τετραετίας είναι τα τρία σημεία που, όπως υποστηρίζουν, κοστίζουν στο Μαξίμου.

Τα νερά, πάντως, είναι ακόμη ακαρτογράφητα, καθώς η κοινωνία «βράζει» και μόνο μια «ασφαλής» χρονική απόσταση από την τραγωδία των Τεμπών μπορεί να αποτυπώσει την πραγματική εικόνα. Στον ΣΥΡΙΖΑ αναγνωρίζουν πως ακόμη περισσότερο τώρα δεν μπορούν να υπολογίζουν στη δημιουργία κάποιου ευνοϊκού κλίματος με όμορες δυνάμεις. Ισα ίσα, το ΠΑΣΟΚ, το ΜέΡΑ25 και βεβαίως το ΚΚΕ θα ψάξουν να βρουν νέο αντιπολιτευτικό χώρο προκειμένου να κερδίσουν τον κόσμο που περνά στην «γκρίζα ζώνη». Όσον αφορά τον εκλογικό στόχο, αυτός δεν έχει αλλάξει. Αφεινρία και βάση αποτελεί το 31,5% του 2019. Εκτιμούν πως στην περίπτωση που το νοούμερο αυτό ξεπεραστεί, ο ΣΥΡΙΖΑ ή θα κερδίσει την Κυριακή της απλής αναλογικής και θα «σφυρίξει λήξη» της εκλογικής διαδικασίας ή θα μπει στη δεύτερη μάχη με πολύ καλές προοπτικές.

Ο Αλέξης Τσίπρας στην πολιτική κηδεία του Βαίου Βλάχου, θύματος του δυστυχήματος στα Τέμπη, την Πέμπτη στην Καρδίτσα. Ο πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ προετοιμάζει κεντρική παρέμβαση στην οποία θα αναλύει τη θέση του κόμματος για το ζήτημα των σιδηροδρόμων.

«800 εκατ. για τους σιδηροδρόμους στην Ελλάδα»

Τα στοιχεία που παραθέτει εκπρόσωπος της Κομισιόν στην «Κ» δείχνουν τους πόρους που έχουν επενδυθεί στο δίκτυο

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΚΩΣΤΟΥΛΑ**

Σχεδόν 800 εκατομμύρια ευρώ για τους ελληνικούς σιδηροδρόμους έχει διαθέσει σε ενισχύσεις η Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσίασε αναλυτικά στην «Κ» εκπρόσωπος της Κομισιόν. Τα πρώτα ποσά για την τοποθέτηση του περιβόητου συστήματος ERTMS στην Ελλάδα διατέθηκαν ήδη από το 2000. Ο εκπρόσωπος υποστηρίζει ότι έχει υπάρξει συνεχής στήριξη με χρηματοδοτήσεις από την Ένωση και τονίζει με νόημα ότι, παρ' όλες τις προσπάθειες για προσαρμογή της χώρας με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, «το δίκτυο σιδηροδρομικής υποδομής στην Ελλάδα εξακολουθεί να ανήκει και να διοικείται από πλήρως κρατικές εταιρείες».

«Έχει υπάρξει συνεχής στήριξη από την Ε.Ε. με χρηματοδότηση για νέες επενδύσεις, ωστόσο υπάρχει ακόμη ανάγκη για βελτίωση των ελληνικών σιδηροδρομικών γραμμών», σημειώνει ο εκπρόσωπος. «Στο Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, η ελληνική κυβέρνηση εντόπισε την ανάγκη βελτίωσης της υποδομής και της διαχείρισης αυτής ως προτεραιότητα, καθώς έχει

αναγνωρίσει τα προβλήματα που σχετίζονται με τη διαχείριση των σιδηροδρομικών έργων και έχει συμφωνήσει σε μια σειρά μεταρρυθμίσεων για τα επόμενα χρόνια», προσθέτει.

Από το 2014 μέχρι σήμερα για τον ελληνικό σιδηρόδρομο έχουν εκταμιευθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση 697,3 εκατ. ευρώ. Επιπρο-

«Το δίκτυο σιδηροδρομικής υποδομής στην Ελλάδα εξακολουθεί να ανήκει και να διοικείται από πλήρως κρατικές εταιρείες», τονίζει με νόημα.

σθέτως, από το 2000 μέχρι σήμερα έχουν εκταμιευθεί ακόμη 87,8 εκατ. ευρώ στη μορφή συγχρηματοδότησης με την Ελλάδα. Θα ακολουθήσουν ακόμη 130 εκατ. ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης και 50 εκατ. ευρώ από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων.

Τα ευρωπαϊκά κονδύλια για τον ελληνικό σιδηρόδρομο προκύπτουν από τρεις βασικές πηγές: Πακέτο Πολιτικής Συνοχής,

Τα μοiraία τρένα και τα συντρίμια έχουν απομακρυνθεί από το σημείο της τραγωδίας, οι γραμμές έχουν αποκατασταθεί.

Μηχανισμός «Συνδέοντας την Ευρώπη», Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Ο επιμερισμός των ποσών, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέθεσε εκπρόσωπος της Κομισιόν στην «Κ», έχει ως εξής:

- Το Πακέτο Πολιτικής Συνοχής της Ε.Ε. συγχρηματοδοτεί την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό του κύριου σιδηροδρομικού άξονα της Ελλάδας, δηλαδή Πά-

τρα - Αθήνα - Θεσσαλονίκη - Προμαχώνας (ΠΑΘΕ-Π), συμπεριλαμβανομένου και του συστήματος σηματοδότησης και επικοινωνιών ERTMS, από το 2000. Στις προγραμματικές περιόδους 2000-2006 και 2007-2013, περίπου 52,3 εκατ. ευρώ (συμπεριλαμβανομένης της εθνικής συνεισφοράς) επενδύθηκαν σε σιδηροδρομικές γραμμές και συστήματα επικοινωνίας. Στην προγραμματική

περίοδο 2014-2020 διατέθηκαν επιπλέον 57,3 εκατ. ευρώ – μέχρι το τέλος του 2022 είχε δηλωθεί στην Επιτροπή ποσό αποζημιώσεως 30,5 εκατ. ευρώ.

- Το ελληνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) προβλέπει ότι το Ευρωπαϊκό Σύστημα Διαχείρισης Σιδηροδρομικής Κυκλοφορίας (ERTMS) θα έχει εγκατασταθεί πλήρως στο δίκτυο ΠΑΘΕ-Π έως το τέλος του 2023, δέσμευση που θα εξεταστεί στο πλαίσιο του 5ου αιτήματος πληρωμής. Ως μέρος του δεύτερου αιτήματος πληρωμής βάσει του σχεδίου, η ελληνική κυβέρνηση ψήφισε νόμο τον Οκτώβριο με αντικείμενο αφενός την παροχή πρόσθετων πόρων για τον ΟΣΕ (ιδιοκτητή της υποδομής) και την ΕΡΓΟΣΕ (διαχειριστή της κατασκευής), αφετέρου τη βελτίωση της εστίασης και του συντονισμού των δύο εταιρειών με αποσαφήνιση των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους και τη βελτίωση της διακυβέρνησής τους. Ο ελληνικός προϋπολογισμός τον Δεκέμβριο διέθεσε επιπλέον 50 εκατ. ευρώ για τη συντήρηση των σιδηροδρόμων από τον προϋπολογισμό των δημοσίων επενδύσεων. Επιπλέον 130 εκατ. ευρώ από τα κεφάλαια του RRF θα δια-

τεθούν σε τρία έργα σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την αναβάθμιση της υπάρχουσας σιδηροδρομικής υποδομής, με περισσότερα κονδύλια για τη χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων έργων που προέρχονται από άλλα κονδύλια της Ε.Ε. · Ο μηχανισμός CEF («Συνδέοντας την Ευρώπη») έχει υποστηρίξει 16 σιδηροδρομικά έργα στην Ελλάδα, με συνολική χρηματοδότηση 697,3 εκατ. ευρώ από την Ε.Ε. (CEF 1 και CEF 2 μαζί), από το 2014. Σχεδόν το 90% της χρηματοδότησης του CEF για την Ελλάδα έχει διατεθεί για σιδηροδρομικά έργα. Τα περισσότερα έργα και η μεγαλύτερη χρηματοδότηση διατέθηκαν για την αναβάθμιση και κατασκευή σιδηροδρομικών γραμμών. Η χρηματοδότηση για τη σιδηροδρομική διαλειτουργικότητα –ή αλλιώς ERTMS– είναι περίπου 2 εκατ. ευρώ (μεταξύ 2014-2020). Σημειωτέον, το τμήμα Πλατύ - Δομοκός αποτελεί μέρος του διαδρόμου Orient/East-Med εντός του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (TEN-T), συνδέοντας μεγάλα τμήματα της Κεντρικής Ευρώπης με λιμάνια της Βόρειας Θάλασσας, της Βαλτικής, της Μαύρης Θάλασσας και της Μεσογείου.

VOGUE

GREECE

19/03

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

CIAO MONICA

THE BLACK & WHITE ISSUE

Monica Bellucci
by Ellen von Unwerth

Τα κλειδιά μιας αμφίρροπης κάλπης

Οι παλινωδίες της αντιπολίτευσης μπορεί να ευνοήσουν τελικά τον Ερντογάν, που δείχνει τώρα ισόπαλος με τον Κιλιτσντάρογλου

Του ανταποκριτή μας
στην ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΜΑΝΩΛΗ ΚΩΣΤΙΔΗ

Οι παλινωδίες και ο παρασκηνακός μαραθώνιος που κατέληξαν στην υποψηφιότητα του Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου για την προεδρία της Τουρκίας από τα έξι κόμματα της αντιπολίτευσης, έχουν πλῆ-ξει την αξιοπιστία των αντιπάλων του Ερντογάν, γεγονός που αναμένεται να καταγραφεί και στις δημοσκοπήσεις.

Ο Οζέρ Σεντζάρ, πρόεδρος της εταιρείας δημοσκοπήσεων Metropoll, ο οποίος θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα ονόματα των δημοσκόπων της Τουρκίας, υποστηρίζει πως «στην Τουρκία είχαμε δύο σεισμούς. Ο πρώτος ήταν η φυσική καταστροφή και ο δεύτερος ήταν στην πολιτική. Το Καλό Κόμμα πρώτα αρνήθηκε την υποστήριξη του Κιλιτσντάρογλου με μεγάλη αντίδραση και έπειτα από τρεις ημέρες την αποδέχθηκε. Αυτό δεν το συναντάς εύκολα στην πολιτική μας. Στον καταστροφικό σεισμό του Φεβρουαρίου δεν άλλαξαν τα ποσοστά του MHP (Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης), το AKP του Ερντογάν έχασε 4 μονάδες, το CHP (Κεμαλικόι) 2 μονάδες και το Καλό Κόμμα 1,5 μονάδα. Αυξήθηκαν τα ποσοστά του Εργατικού Κόμματος! Όταν τον Φεβρουάριο ρωτήσαμε ποιον προτιμάτε, Ερντογάν ή Κιλιτσντάρογλου, τα ποσοστά ήταν 42,7% Ερντογάν και 41,4% Κιλιτσντάρογλου. Σχεδόν ίσα. Όμως αυτό ήταν πριν από τον πολιτικό σεισμό. Στη νέα μας δημοσκόπηση, που θα ξεκινήσουμε τις επόμενες ημέρες, θα μειωθούν οι επιπτώσεις του σεισμού και θα δούμε τι θα προκύψει από τις αλλαγές της Ακσενέρ. Επίσης, πριν από τον σεισμό το AKP ήταν στο 39% και μετά τον σεισμό έπεσε στο 35%, ενώ το CHP ήταν στο 27% και έπεσε στο 25%».

Άλλες μικρές εταιρείες δημοσκοπήσεων, όμως, δείχνουν πως παρά τις διχόνοιες και τις διαμάχες με την πρόεδρο του Καλού Κόμματος Μεράλ Ακσενέρ, ο Κιλιτσντάρογλου προηγείται του Ερντογάν. Σύμφωνα με τις εταιρείες ALF και ORC, τα ποσοστά του Κιλιτσντάρογλου κυμαίνονται στα επίπεδα 54%-56,8% με τον Ερντογάν να ακολουθεί με 43% έως και 45%.

«Πράγματι τα σημερινά δεδομένα δείχνουν πως η πιθανότητα

Ο Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου (στο μέσον) πανηγυρίζει την ανάδειξή του σε ηγέτη των έξι κομμάτων της αντιπολίτευσης στη μάχη κατά του Ερντογάν, μαζί με τους δημάρχους Αγκυρας Μανσούρ Γιαβάς (αριστερά) και Κωνσταντινούπολης Εκρέμ Ιμάμογλου. Μαζί τους, περιχαρής, η σύζυγος του Κιλιτσντάρογλου, Σελβί.

Το Καλό Κόμμα πρώτα αρνήθηκε την υποστήριξη του Κιλιτσντάρογλου αντιδρώντας έντονα και έπειτα από τρεις ημέρες την αποδέχθηκε.

της νίκης του Κιλιτσντάρογλου είναι τώρα μεγαλύτερη από ό,τι φαινόταν στο παρελθόν. Στις δημοσκοπήσεις που γίνονταν πριν από την ανακοίνωση της υποψηφιότητάς του ο πρόεδρος του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος (CHP) είχε χαμηλότερα ποσοστά. Όμως οι ειδικοί μάς έλεγαν πως από τη στιγμή που έχει φύγει η αβεβαιότητα, τότε θα αλλάξει και η συμπεριφορά των

ψηφοφόρων. Οι μέχρι τώρα δημοσκοπήσεις αυτό δείχνουν, αν και δεν είναι από τις πιο σοβαρές και μεγάλες εταιρείες ερευνών. Όμως τα δεδομένα που φτάνουν και από κέντρα ερευνών δείχνουν πως ο Κιλιτσντάρογλου μπορεί να πάρει τις εκλογές. Υπάρχει ένα θετικό κλίμα», μας αναφέρει η δημοσιογράφος Νεβσίν Μενγκιού, έμπειρη πολιτική αναλύτρια του τηλεοπτικού δικτύου Fox της Τουρκίας.

Επιφυλάξεις

Ο Οζέρ Σεντζάρ είναι πολύ πιο συγκρατημένος και επιφυλακτικός σε σχέση με αυτό το κλίμα αισιοδοξίας και αναφέρει ότι «στο φιλοκουρδικό HDP δεν υπάρχουν μόνο υποστηρικτές του ΡΚΚ ή άθεοι Κούρδοι, υπάρχουν και θρησκοεχόμενοι. Όταν στους ψηφοφόρους του HDP ρωτάμε

ποιον θα ψηφίζατε, το 25% αυτών δεν υποστηρίζουν τον Κιλιτσντάρογλου». Ο ίδιος αναφέρει πως το γεγονός ότι ο Κιλιτσντάρογλου είναι Αλεβίτης επιρεάζει και την προτίμηση των ψηφοφόρων. «Εδώ είναι Μέση Ανατολή. Στα βάθη της Ανατολίας, υπάρχουν και τώρα τα υπολείμματα της έντασης των Σουνιτών με τους Αλεβίτες», τονίζει.

Ο Ερντογάν πολλές φορές δεν έκρυβε την προτίμησή του να έχει ως αντίπαλο τον Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου, καθώς από την ημέρα που ανέλαβε την ηγεσία του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος το 2010, μετράει ήττες σε δύο δημοψηφίσματα, τρεις γενικές εκλογές και μία προεδρική εκλογή. Επιπλέον, μετράει μια ήττα στις δημοτικές εκλογές. Όμως ο πρόεδρος του CHP έχει και μια νίκη στις εκλογές του 2019, κα-

Στην Αγκυρα σχεδόν όλοι συμφωνούν πως για την εκλογή του επόμενου προέδρου της Τουρκίας κομμική θα είναι η στάση των Κούρδων ψηφοφόρων.

θώς για πρώτη φορά το κόμμα του κέρδισε τους δήμους Κωνσταντινούπολης και Αγκυρας με δημάρχους που επέλεξε ο ίδιος, δηλαδή με τον Εκρέμ Ιμάμογλου και τον Μανσούρ Γιαβάς. «Ναι, σίγουρα φαινόταν πως ήταν ο αντίπαλος που θα ήθελε ο Ερντογάν, όμως τώρα ο Κιλιτσντάρογλου θα ξεκινήσει μια μεγάλη εκστρατεία, θα πάει σε 81 πόλεις. Δεν θα είναι μόνος του, θα είναι και οι δύο

δήμαρχοι μαζί του, κι αυτοί θα περιοδεύσουν μαζί του. Αρα δεν θα είναι τόσο εύκολη υπόθεση για τον Ερντογάν», εκτιμά η κ. Μενγκιού.

Η ίδια προσθέτει πως «έγινε σύσκεψη του στρατηγικού επιτελείου του Ερντογάν και εκείνοι τώρα πιθανότατα θα ασχοληθούν με το ζήτημα των Κούρδων του HDP. Πολλά στελέχη του Καλού Κόμματος έχουν ευαισθησία στο θέμα αυτό και δεν θέλουν να είναι στο ίδιο τραπέζι με τους Κούρδους. Αναλόγως, ούτε το HDP θέλει να κάνει διαβουλεύσεις με τους κεμαλικούς. Η κυβέρνηση θα επιχειρήσει να προκαλέσει την αντιπολίτευση σε αυτό το σημείο. Θα προσπαθήσει να προκαλέσει τους ψηφοφόρους του Καλού Κόμματος και τα στελέχη του (χρησιμοποιώντας ως φόβητρο τους Κούρδους). Για να καταφέρει να κερδίσει ο Ερντογάν θα πρέπει να καλάνει την εικόνα της ενότητας που παρουσιάζει η αντιπολίτευση».

«Αντίπαλος και το κράτος»

«Ο Κιλιτσντάρογλου δεν αγωνίζεται μόνο με τον Ερντογάν, αλλά με το κράτος. Ο Ερντογάν εκπροσωπεί την ασφάλεια, τη δικαιοσύνη, την οικονομία. 20 χρόνια! Ενώ η αντιπολίτευση εκπροσωπεί μόνο τον εαυτό της», συμπληρώνει.

Στην Αγκυρα σχεδόν όλοι συμφωνούν πως τον επόμενο πρόεδρο της Τουρκίας θα τον εκλέξουν οι Κούρδοι ψηφοφόροι καθώς τα ποσοστά του φιλοκουρδικού HDP κυμαίνονται στο 10%. Ο πρόεδρος του HDP Σελαχατίν Ντεμιρτάς, όπως και εκατοντάδες δήμαρχοι και στελέχη των κόμματος, είναι φυλακισμένοι για σχέσεις με την τρομοκρατική οργάνωση του ΡΚΚ. Ο Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου τις επόμενες ημέρες αναμένεται να επιχειρήσει να προσεγγίσει το HDP για τον κοινό στόχο της ανατροπής του Ερντογάν.

Ο Σεντζάρ όμως προειδοποιεί πως «για να κερδίσει η αντιπολίτευση θα πρέπει τον Κιλιτσντάρογλου να τον υποστηρίξουν απόλυτα οι ψηφοφόροι των τριών κομμάτων: του CHP, του Καλού Κόμματος και του HDP. Να μην υπάρχουν απώλειες. Δεν είναι εύκολο υπόθεση. Το 30% του Καλού Κόμματος δεν τον στηρίζει. Την ίδια απόσταση από τον υποψήφιο της αντιπολίτευσης φαίνεται να κρατάει το 25% του HDP και τα 2/3 των αναποφασιστών».

ΑΠΟΨΗ

Αμερικανικές αγωνίες (και αμυχανίες) για την Τουρκία

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ

Την περασμένη εβδομάδα επισκεπτόμενος την Ουάσιγκτον είχα τη δυνατότητα να διαπιστώσω το σχετικό –με όσα υποθέτουμε– περιορισμένο ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τα ελληνoturκικά. Η μεγάλη προτεραιότητα των Αμερικανών είναι η ανάσχεση της Κίνας και η ήττα της Ρωσίας στην Ουκρανία. Διέγνωση επίσης έλλειμμα στρατηγικής για το πώς θα μπορούσε να εξομαλυνθεί συνολικά η κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο και μια απροθυμία εμπλοκής στη διευθέτηση των διαφορών που χωρίζουν τα κράτη της περιοχής. Ενδεχομένως αυτή να είναι περιστασιακή και να δούμε την Ουάσιγκτον να επανέρχεται μετά το πέρας των εκλογών σε Ελλάδα και Τουρκία με συγκεκριμένη ατζέντα και πρόθεση αποκατάστασης της τάξης σε μια περιοχή, της οποίας εσχάτως η σημασία έχει αναβαθμιστεί λόγω του πολέμου στην Ουκρανία και της συνακόλουθης ανάγκης να εξασφαλιστούν εναλλακτικές πηγές τροφοδοσίας έναντι της Ρωσίας.

Όσον αφορά την Τουρκία, στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ και σε κάποιους

Προκειμένου να αποφύγουμε δυσάρεστες εκπλήξεις, πρέπει άμεσα να διαμορφώσουμε και να καταθέσουμε το δικό μας λεπτομερές πλάνο για την ευρύτερη γειτονιά μας.

ακαδημαϊκούς κύκλους η κυρίαρχη άποψη είναι πως τα πράγματα δεν βρίσκονται εκτός ελέγχου και ότι παρά τις διαφωνίες το τουρκικό βαγόνι δεν θα εκτροχιαστεί από τη δυτική πορεία του. Δεν φάνηκε πάντως ο αμερικανικός παράγοντας να εκτιμά πως τυχόν νίκη της αντιπολίτευσης θα αποτελέσει απαραίτητα βάλσαμο για τις αμερικανoturκικές σχέσεις και εξακολουθεί να υπολογίζει πολύ τον Ερντογάν. Η αίσθηση ότι θέλει να τον ξεφορτωθεί, θεωρώντας τον βαρίδι, μπορεί να απηχεί μύχιες σκέψεις συγκεκριμένων παραγόντων, εντούτοις για προφανείς λόγους δεν εκφράζεται ούτε κατ' ιδίαν, αλλά δεν είμαι και βέβαιος ότι η ήττα Ερντογάν απο-

τελεί αναγκαστικά διακαή πόθο. Ενδεχομένως γιατί οι Αμερικανοί ανησυχούν για ανώμαλη μετάβαση ή αστάθεια λόγω των οικονομικών προβλημάτων και της εδραίωσης του καθεστώτος Ερντογάν σε όλες τις θεσμικές και παραθεσμικές δομές του κράτους, που θα δυσκολέψει τη ζωή του διαδόχου του. Ίσως στις ΗΠΑ να πιστεύουν ότι έχουν ισχυρά χαρτιά απέναντι στον Τούρκο πρόεδρο, είτε με την εκκρεμή δικαστική υπόθεση της Halkbank, που αν κατορθώσει μπορεί να επιφέρει τεράστια πρός τιμα, βάζοντας ακόμη πιο δύσκολα στην τουρκική οικονομία, ή με την αναγκαστική προσφυγή στην Ουάσιγκτον για χρηματοδοτική βοήθεια στη σκιά του καταστροφικού σεισμού.

Εχει πάντως ενδιαφέρον ότι στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού επιλέγουν να υποβαθμίζουν την κλίση της Τουρκίας προς την Ανατολή, τη στρατηγική κατανόηση που έχει αναπτύξει με τη Ρωσία και τη συνεννόηση που έχει πετύχει με το Ιράν, την οποία προσπαθεί να επεκτείνει και με τον Ασσαν στην Συρία. Προτιμούν να εστιάζουν στα θετικά, επί παραδείγματι στην παροχή πληροφοριών από

πλευράς Αγκυρας από μέτωπα στα οποία εμπλέκεται ενεργά, όπως αυτό της Λιβύης, του Καυκάσου αλλά και της Αφρικής, στον ρόλο της πρώτης στη μεγάλη εικόνα, όπως αυτή καθορίζεται από τον πόλεμο στην Ουκρανία, και δεν βιάζονται να προσαρμοστεί στις επιταγές τους, ειδικότερα στο ζήτημα της ένταξης Σουνδίας και Φινλανδίας στο NATO. Ακόμη κι αν γίνεται για λόγους τακτικής, συγκρατούμε πως αυτό που αρχικά απέρριπταν, δηλαδή την αποσύνδεση της υποψηφιότητας της Φινλανδίας από της Σουνδίας, σήμερα το αφήνουν ανοικτό ως ενδεχόμενο.

Η κατάσταση είναι πολύ διαφορετική στο Κογκρέσο, όπου διακομματικά η άποψη είναι ότι η φυσιογνωμία της Τουρκίας έχει δραστηρικά διαφοροποιηθεί, ότι το φαινόμενο αυτό δεν είναι προσωρινό και πως επακόλουθα πρέπει να τεθεί ένα πλαίσιο κανόνων που θα συρρικνώνει τα περιθώρια ελιγμών σε μια χώρα που έχει το ένα πόδι μέσα στο NATO (δυστροπώντας ολοένα και συχνότερα), αλλά το βλέμμα της στραμμένο στις διεθνείς μεταβολές, με εμφανή τη διάθεση αναθεώρησης όχι

μόνο του περιφερειακού αλλά και του παγκόσμιου status quo. Ως προς το τελευταίο, η επωδός της Αγκυρας είναι πως η λειτουργία του διεθνούς συστήματος πρέπει να γίνει δικαιότερη και αναλογικότερη των νέων συσχετισμών, κατατάσσοντάς τη στις αναδυόμενες δυνάμεις που διεκδικούν μεγαλύτερο κομμάτι της πίτας στη διεθνή ανακατανομή ισχύος. Και είναι λογικό το σενάριο πως μέχρι να κατασταλάξει για τη θέση της στον κόσμο και να παγιωθεί η νέα κατάσταση στο υπό διαμόρφωση παγκόσμιο γίγνεσθαι θα διεκδικεί χώρο και ανοχή από τη Δύση με τις ελάχιστες δεσμεύσεις απέναντί της, κάτι που δεν προβληματίζει ιδιαίτερα τη γραφειοκρατία της Ουάσιγκτον, αλλά ενοχλεί έντονα τη νομοθετική εξουσία.

Ως προς την επίλυση τουλάχιστον ορισμένων εκ των εκκρεμοτήτων που κρατούν την Ανατολική Μεσόγειο όμηρο και δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού, που στον πυρήνα του έχει τα ζητήματα ενέργειας, οι Αμερικανοί αφήνουν χώρο στη Γερμανία για να αναλάβει σχετικές πρωτοβουλίες, αναγνωρίζοντας τις αποτελεσματικές παρεμ-

Ο κ. Κωνσταντίνος Φίλης είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Υποθέσεων, καθηγητής του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος και αναλυτής διεθνών θεμάτων του ANTI.

Οι δύο πόλεμοι του Μπίμπι

Το ηφαιστειο της Δυτικής Οχθης και το εσωτερικό ρήγμα

Του ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

«**Το απατηλό**, όσο και βολικό για τις ασπόνδυλες διπλωματίες status quo είναι έτοιμο να εκραγεί στην κατεχόμενη Δυτική Οχθη». Έτσι ξεκινούσε το κύριο άρθρο της Le Monde την περασμένη Τρίτη, συνοψίζοντας δύο μήνες ισραηλινών επιδρομών, που έχουν στοιχίσει μέχρι στιγμής τη ζωή 75 Παλαιστινίων, παράλληλα με την αναβίωση της ένοπλης δράσης στα παλαιστινιακά εδάφη με θύματα 14 Ισραηλινούς. Στην προσπάθειά της να καταπνίξει εν τη γενέσει του τον κίνδυνο μιας τρίτης, γενικευμένης Ιντιφάντα (εξέγερσης), η κυβέρνηση του Μπέντζαμιν Νετανιάχου αναθέτει στον στρατό εκτεταμένες επιχειρήσεις καταστολής και σύλληψης υπόπτων, όπως η επιδρομή της 22ας Φεβρουαρίου στη Ναμπλούς, με 14 νεκρούς, και εκείνη της περασμένης Τρίτης στην Τζενίν, όπου επτά άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, συμπεριλαμβανομένου ενός παιδιού 14 ετών.

Με τον πόλεμο στην Ουκρανία να συγκεντρώνει προνομιακά το διεθνές ενδιαφέρον και την ισλαμοφοβία να έχει προ πολλού υποσκελίζει τον (πάντα υπαρκτό) αντισημιτισμό στις δυτικές κοινωνίες, η αρύσνιση του ενεργού ηφαιστείου που λέγεται Μεσανατολικό περνούσε στα ψιλά μέχρι τις 26 Φεβρουαρίου. Εκείνη την ημέρα, ένα αφιονισμένο πλήθος Ισραηλινών εποίκων εξαπέλυσε πραγματικό πογκρόμ στην παλαιστινιακή κομπόλη Χουάρα, κοντά στην Τζενίν, πυρπολώντας κτίρια και αυτοκίνητα. Το γεγονός προκάλεσε διεθνή κατακραυγή για τον επιπρόσθετο λόγο ότι ένας από τους κορυφαίους υπουργούς της ισραηλινής κυβέρνησης, ο Μπέζαλέλ Σμότριντς, συνελήφθη από δημοσιογραφικό μικρόφωνο να διακηρύσσει ότι πρέπει να «αφανιστεί» η Χουάρα.

Υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης Δεξιάς - Ακροδεξιάς που ορκίστηκε στις 29 Δεκεμβρίου, ο Σμότριντς ανέλαβε, με απόφαση του Νετανιάχου, άλλο ένα κρίσιμο χαρτοφυλάκιο μόλις τρεις ημέρες πριν από το πογκρόμ: διορίστηκε επικεφαλής ενός, τρόπον τινά, «υπουργείου μέσα στο υπουργείο Αμυνας», με καθήκοντα γενικού κυβερνήτη της Δυτικής Οχθης. Γέννημα-θρέμμα των εποίκων που σφετερίζονται παλαιστινιακή γη, ονειρεύεται ένα κράτος από τη Μεσόγειο μέχρι τον Ιορδάνη, όπου θα υπεριοχθεί ο θρησκευτικός νόμος (και ύστερα ειρωνεύονται το Ιράν ή τη Σαουδική Αραβία για τη σαρία). Το 2016 καλούσε τα μαιευτήρια να βάζουν σε ξεχωριστούς θαλάμους τις ετοιμόγεννες από την εβραϊκή πλειονότητα κι εκείνες από την αραβική μειονότητα, ενώ πρόσφατα εξομολογήθηκε σε ιδιωτική συζήτηση «είμαι φασίστας και ομοφοβικός, αλλά όχι λογός», όπως αποκάλυψε το δημόσιο κανάλι Kan 11. Με επτά βουλευτές, το κόμμα του είναι σε θέση οποιαδήποτε στιγμή να ανατρέψει τον Νετανιάχου, κρατώντας τον εν τω μεταξύ πολιτικό όμηρο.

Και δεν είναι ο μόνος. Πλάι στον Σμότριντς στέκεται ο νηγής του δεύτερου ακροδεξιού κόμματος που στηρίζει τον Νετανιάχου, ο Ιταμάρ Μπεν Γκβρι, ο οποίος κατέχει το κρίσιμο χαρτοφυλάκιο του υπουργού Εθνικής Ασφάλειας. Εποικος και αυτός, έχει υποστεί δεκάδες δικαστικές διώξεις για ομιλίες μίσους εναντίον των Αράβων, ενώ στο σαλόνι του φιγουράριζε για πολύ καιρό φωτογραφία του Ισραηλινόαμερικανού τρομοκράτη Μπαρούχ Γκολντστάιν, ο οποίος τον Φεβρουάριο του 1994 δολοφόνησε 29 Παλαιστινίους και τραυμάτισε άλλους 125 στον Τάφο των Πατριαρχών, στη Χεβρόνα. Υποστηρικτής της εκτόπισης των «μη νομιμοφόρων» Αράβων Ισραηλινών, που αντιστοιχούν

Αστυνομικός προσπαθεί να ακινητοποιήσει διαδηλωτή σε πορεία κατά του Μπέντζαμιν Νετανιάχου, την περασμένη Πέμπτη, στο Τελ Αβίβ. Εδώ και δύο μήνες το κοσμικό, δημοκρατικό Ισραήλ βρίσκεται στο πόδι, θεωρώντας ότι ο κίνδυνος μετάλλαξης της χώρας σε αυταρχική θεοκρατία βρίσκεται επί θύραις.

Η Πέμπτη είχε κηρυχθεί από οργανώσεις «Ημέρα Αντίστασης στη Δικτατορία» (του Νετανιάχου), με χιλιάδες πολίτες να αποκλείουν οδικές αρτηρίες και το αεροδρόμιο «Μπεν Γκουριόν».

στο 21% του πληθυσμού, ήταν ο άνθρωπος που άναψε το φτίλι στον τελευταίο κύκλο της έντασης με την προκλητική επίσκεψή του στο Τέμενος Αλ Ακσα, στην παλιά πόλη της Ιερουσαλήμ, στις 3 Ιανουαρίου.

Με την Αμερική να έχει ήδη μεταφέρει, επί Ντόναλντ Τραμπ, την πρεσβεία της στην Ιερουσαλήμ, την Ευρώπη ανύπαρκτη στη Μέση Ανατολή και τη Ρωσία καθηλωμένη στο ουκρανικό ναρκοπέδιο, η προοπτική μιας ειρηνικής επίλυσης του Παλαιστινιακού στη βάση των δύο κρατών είχε εξοστρακιστεί από καιρό πέρα από τη γραμμή του ορίζοντα. Ο σχηματισμός της κυβέρνησης Νετανιάχου, της πιο αντιδραστικής και επιθετικής κυβέρνησης που γνώ-

ρισε ποτέ το κράτος του Ισραήλ, ήταν η χαριστική βολή. Νιώθοντας ότι δεν έχει τίποτα πια να χάσει, μια νεότερη γενιά Παλαιστινίων μαχητών άρχισε να βγαίνει τους τελευταίους μήνες στο προσκήνιο, πετώντας πάνω από τα κεφάλια γερασμένων, ανυπόληπτων ή αδύναμων πολιτικών ηγεσιών.

Η «Φωλιά των Λιονταριών» Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα, πάνω στο οποίο στρέφονται τελευταία οι προβολείς του διεθνούς τύπου, είναι η «Φωλιά των Λιονταριών». Δημιουργήθηκε τον Φεβρουάριο του 2022 στη βόρεια Δυτική Οχθη και ήδη οι γιγάντιες φιγούρες «μαρτύρων» της κυριαρχούν στους τοίχους της Ναμπλούς και της Τζενίν, τα τραγούδια για τη νεαρή οργάνωση ακούγονται στα παλαιστινιακά καφέ και οι κηδείες των νεκρών της μετατρέπονται στα μεγαλύτερα συλλαλητήρια που έχουν γνωρίσει τα κατεχόμενα εδώ και δεκαετίες. Στις γραμμές της πρωταγωνιστούν μαχητές που προέρχονται από την κυρίαρχη, στη Δυτική Οχθη, Φατάχ του Γιάσερ Αραφάτ, αλλά και νέοι με καταγωγή από τη Χαμάς και την Ισλαμική Τζιχάντ – άκρως αξιοληπτω, αφού Φατάχ και Χαμάς ρίχτηκαν σε έναν φονικό εμφύλιο το 2007,

στη Γάζα. Η εμφάνιση αυτού του ατυπικού φαινομένου μαρτυρεί την απόγνωση των Παλαιστινίων, ιδιαίτερα της νεολαίας τους, για τη διαιώνιση της κατοχής, αλλά και την απογοήτευσή τους από μια αποξενωμένη Παλαιστινιακή Αρχή, με επικεφαλής τον 88χρονο Μαχμούντ Αμπάς, ο οποίος έχει να κάνει εκλογές από τον Ιανουάριο του 2005. Την ίδια στιγμή, το Ισραήλ ζει σε ατμόσφαιρα υπαρξιακής κρίσης, καθώς ένα αβυσσολέο εμφύλιο ρήγμα απειλεί με τα χειρότερα. Η περασμένη Πέμπτη είχε κηρυχθεί από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών «Ημέρα Αντίστασης στη Δικτατορία» (του Νετανιάχου), με χιλιάδες πολίτες που κρατούσαν ισραηλινές σημαίες να αποκλείουν οδικές αρτηρίες και το αεροδρόμιο «Μπεν Γκουριόν». Βασικός στόχος τους ήταν να ακυρωθεί η προσπάθεια του Νετανιάχου να υποβαθμίσει το Ανάτατο Δικαστήριο και να ποδηγετήσει τη Δικαιοσύνη, τον βασικό μηχανισμό εξισορρόπησης και ελέγχου σε μια χώρα που δεν έχει γραπτό σύνταγμα. Εδώ και δύο μήνες το κοσμικό, δημοκρατικό Ισραήλ βρίσκεται στο πόδι, θεωρώντας ότι ο κίνδυνος μετάλλαξης της χώρας σε αυταρχική θεοκρατία βρίσκεται επί θύραις.

«Οι αξίες αυτής της χώρας θα αλλάξουν κι εγώ δεν είμαι διατε-

θειμένος να υπηρετήσω ένα κράτος που δεν θα είναι δημοκρατικό». Αυτά είπε στο Associated Press ο 53χρονος Σράγκα Τίκοβερ, παλιός πεζοναύτης, που εξακολουθούσε μέχρι χθες να υπηρετεί εθελοντικά ως επιστράτος. Δεν είναι ο μόνος. Εδώ και δύο εβδομάδες, ένα πρωτοφανές στα χρονικά του Ισραήλ κίνημα πολιτικής ανυπακοής στις τάξεις των επιστράτων (σχεδόν όλοι οι Ισραηλινοί είναι υποχρεωμένοι μέχρι και τα πενήντα τους να περνούν κάποιες μέρες του χρόνου στον στρατό για να παραμένουν αξιόμαχοι) έχει προκαλέσει πανεθνικό σάλο. Στους «αντάρτες» περιλαμβάνονται 600 πιλότοι της αεροπορίας στρατού, 35 πιλότοι μοίρας F-15, επιστράτοι στη Unit 800 της στρατιωτικής κατασκοπείας και πολλοί άλλοι. Βεταράνιο του στρατού ανάρτησαν πανό στον αυτοκινητόδρομο Τελ Αβίβ - Ιερουσαλήμ που έγραφε: «1973 Γιομ Κιπούρ - 1982 Λίβανος - 2023 Πόλεμος για να σώσουμε τη Δημοκρατία». Με καθυστέρηση δεκαετιών, το Ισραήλ φαίνεται να ανακαλύπτει αυτό που θα έπρεπε να είναι αυτονόητο: ότι μπορεί να είναι δημοκρατικό, μπορεί να είναι εβραϊκό και μπορεί να κατέχει τα παλαιστινιακά εδάφη – αλλά δεν μπορεί να κάνει και τα τρία ταυτόχρονα. Κάτι πρέπει, κάποια στιγμή, να θυσιαστεί.

Η νάρκη στο σχέδιο συμφωνίας για το Κόσοβο

Σε ποιες γραμμές οχυρώνονται Βελιγράδι και Πρίστινα ενόψει του ραντεβού της 18ης Μαρτίου στην Αχρίδα

Του ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΖΙΜΑ

Το Σάββατο 18 Μαρτίου το «τρένο» προς την εξομάλυνση των σχέσεων Σερβίας - Κοσόβου, με επιβάτες τους ηγέτες των δύο κρατών και τους διαμεσολαβητές της διεθνούς κοινότητας, θα σταθμεύσει στην Αχρίδα της Βόρειας Μακεδονίας. Η επιλογή της Αχρίδας ως τόπου συνάντησης δεν έγινε τυχαία. Είκοσι δύο χρόνια πριν, το 2001, στο πανέμορφο αυτό θέρετρο της ομώνυμης λίμνης, Σλαβομακεδόνες και Αλβανοί της τότε FYROM υπέγραψαν, υπό την πίεση και καθοδήγηση της διεθνούς κοινότητας, συμφωνία για τον τερματισμό της μεταξύ τους ένοπλης σύγκρουσης. Τώρα δύο άλλοι Βαλκάνιοι αντίπαλοι, με αιματηρή προϊστορία, προσέρχονται στην ίδια βίλα, του στρατάρχη Τίτο (εφόσον δεν προτιμηθεί κάποιο ξενοδοχείο), για να συζητήσουν και να συμφωνήσουν σ' ένα σχέδιο, υποβληθέν από τον δυτικό παράγοντα (Βρυξέλλες, Ουάσινγκτον), για τη διευθέτηση της εκκρεμότητας του Κοσόβου. Αυταπάτες ότι μπορεί να βγει λευκός καπνός από αυτήν τη συνάντηση, με την έννοια ότι θα πέσουν υπογραφές, δεν τρέφει καμία πλευρά. Ούτε βεβαίως και

ο διεθνής παράγοντας –που θα εκπροσωπείται από τον επίτροπο της Ε.Ε. για εξωτερικά θέματα Ζοσέπ Μπορέλ, τον διαμεσολαβητή της, Μίροσλαβ Λάιτσεκ, και τον Αμερικανό απεσταλμένο Γκάμπριελ Εσκομπάρ– έχει την ψευδαίσθηση ότι ο Σέρβος πρόεδρος Αλεξάνταρ Βούτσιτς και ο Κοσοβάρος πρωθυπουργός Αλμπιν Κούρτι θα καθίσουν στο ίδιο τραπέζι και θα τα βρουν μονομιάς. Περιμένουν όμως «κάτι να γίνει», όπως έλεγε στην «Κ» διπλωματική πηγή στην Πρίστινα. Τι θα μπορούσε να είναι αυτό; Ως πιθανότερο θεωρείται μια θετική προσέγγιση σ' ένα modus operandi, με έναν οδικό χάρτη ώστε να ξεκινήσει ένας διάλογος με βάση το αποκαλούμενο γαλλο-γερμανικό σχέδιο, το μοναδικό που υπάρχει στο τραπέζι προς συζήτηση και αποτελεί κοινή πρόταση Ε.Ε. και ΗΠΑ.

Τι προβλέπει το λεγόμενο «γερμανικό μοντέλο», αυτό δηλαδή που ίσχυε στην περίπτωση των δύο γερμανικών κρατών; Περιέχει έντεκα σημεία, εκ των οποίων το πιο ακανθώδες είναι εκείνο της συγκρότησης και λειτουργίας Ενωσης Σερβικών Δήμων στο Κόσοβο, που θα αποτελέσει, εφόσον συμφωνηθεί, το θεσμικό όργανο των τεσσάρων

Διαδήλωση στο Βελιγράδι κατά του γαλλογερμανικού σχεδίου για το Κόσοβο. Πολλοί Σέρβοι θεωρούν την περιοχική κομμάτι της χώρας τους και αντιδρούν σε ενδεχόμενη υποχώρηση στις πιέσεις του διεθνούς παράγοντα.

Ο συμφωνηθείς από το 2013 μεταξύ των δύο πλευρών θεσμός της Ενωσης των Σερβικών Δήμων του Κοσόβου και οι φόβοι για νέο εφιάλτη στη Βαλκανική.

δήμων στον Βορρά και των έξι στο υπόλοιπο Κόσοβο όπου πλειοψηφούν οι Σέρβοι. Σε «αντάλλαγμα» το Βελιγράδι δεν θα προβάλλει εμπόδια –ούτε βεβαίως θα το αναγνωρίσει ως κράτος– στην ένταξη του Κοσόβου στους διεθνείς οργανισμούς.

Ο θεσμός της Ενωσης των Σερβικών Δήμων είχε συμφωνηθεί από το 2013 μεταξύ του Βούτσιτς και του τότε Κοσοβάρου πρωθυπουργού Χασίμ Θά-

τσι, πλην όμως δεν έχει τεθεί σε λειτουργία έως τώρα, καθώς η κυβέρνηση του Αλμπιν Κούρτι αρνείται την εφαρμογή του διαβλέποντας κίνδυνο de facto ακρωτηριασμού του κράτους και σταδιακής ενσωμάτωσής του βορείου Κοσόβου στη Σερβία. Με άλλα λόγια φοβάται τη δημιουργία μιας νέας «Ρεπούμπλικα Σερπσκα» στο Κόσοβο, κατά τα πρότυπα αυτής στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, όπου οι Σέρβοι έχουν σχεδόν αποκλείσει από το Σεράγεβο και βλέπουν προς το Βελιγράδι, έχοντας συγκροτήσει τις δικές τους δομές εξουσίας.

Για τους Σέρβους πάλι, η συγκρότηση και λειτουργία της Ενωσης αποτελεί προϋπόθεση για την εξομάλυνση των σχέσεων. Το Βελιγράδι διαμνύει ήδη πως χωρίς την υλοποίηση της συμφωνίας του 2013 καμία διαπραγμάτευση δεν μπορεί να ξεκινήσει. Ο διεθνής παράγοντας, πέραν του ότι πρέπει να πείσει τους Αλβανούς, θα κληθεί να διαχειριστεί έναν διαφαινόμενο νέο εφιάλτη στη Βαλκανική. Η συγκρότηση της Ενωσης Σερβικών Δήμων, εντός των ορίων του Κοσόβου, μπορεί ν' ανοίξει τον ασκό του Αιόλου. Να θελήσουν να διεκδικήσουν, δηλαδή, και άλλες μειονότητες, που θε-

ωρούν πως είναι «εγκλωβισμένες» σε «μη επιθυμητά» κράτη, όμοιο καθεστώς. Ήδη οι πρώτες αντιδράσεις έχουν εκδηλωθεί. Οι Αλβανοί της κοιλάδας του Πρέζεβο στη νότια Σερβία ανακώνωσαν επίσημα ότι διεκδικούν και εκείνοι τη δική τους Ένωση Δήμων με αυξημένες αρμοδιότητες και εξουσίες, που εφόσον εφαρμοστεί θα αποδυναμώσει τη σχέση τους με το Βελιγράδι.

Στη Βόρεια Μακεδονία, δυνάμωσαν στο εκεί αλβανικό στοιχείο φωνές που ζητούν την οργάνωση των ομοεθνών τους σε ενιαία αυτοδιοικητική δομή, όπως στο Κόσοβο, το ίδιο και στον Θύλακα του Σαντζάκ στη Σερβία, όπου ζουν Βόσνιοι μουσουλμάνοι, τουρκικής καταγωγής πληθυσμοί, Ρομά, ενώ στην Αλβανία, ακραίοι εθνικιστές αναλυτές υποστηρίζουν ότι η ελληνική μειονότητα στον Νότο κινείται προς τη δημιουργία δικής της Ένωσης κατά τα σερβικά πρότυπα, κάτι που βεβαίως δεν προκύπτει από πουθενά.

Αν και η όλη κινητικότητα στις μειονότητες δεν αποκλείεται να είναι υποκινούμενη για να ενισχυθεί η διαπραγματευτική θέση της Πρίστινα, δεν παύει να προβάλλει ως μια απειλή για νέο βαλκανικό ντόμινο.

Δεκαέξι χρόνια πλέι οφ

Η ιστορία των τριών γκρουπ, των δύο εξάδων και από έξι-οκτώ σε... οκτώ-έξι

Τον **ΠΑΝΙΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Αυτή την εβδομάδα ξεκινά για δέκατη χρονιά η διαδικασία των πλέι οφ στο ποδοσφαιρικό πρωτάθλημα. Είναι η περίοδος που όλοι οι αγώνες είναι ντέρμπι και τα φώτα της δημοσιότητας πέφτουν συνήθως στους διεκδικητές του τίτλου. Μοιραία αφήνεται κατά μέρος το δεύτερο γκρουπ, και την τελευταία διετία που έχουν «μεγαλώσει» Άρνης και Πάφος, εκτοπίζονται δύο παραδοσιακές ομάδες από το πρώτο γκρουπ. Φέτος, λόγω και της πορείας της Σαλαμίνας κινδύνεψε και τρίτη ομάδα να μείνει εκτός. Πάμε να θυμηθούμε τη γέννηση των πλέι οφ στην Κύπρο.

«Γέννηση» των πλέι οφ

Τη σεζόν 2007-08 για πρώτη φορά στην Ιστορία του Κυπριακού πρωταθλήματος η Κυπριακή Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου αποφάσισε να αλλάξει τη δομή του ποδοσφαίρου και από πρωτάθλημα δύο γύρων, λήφθηκε η απόφαση να διοργανωθεί σε πιλοτική φάση πρωτάθλημα με πλέι οφ.

Έτσι, μετά την ολοκλήρωση της κανονικής περιόδου, από τις 14 ομά-

Από τη σεζόν 2013-14 δεν έχει λείψει ποτέ από το πρώτο γκρουπ ο Απόλλωνας, ενώ από μία φορά τερμάτισαν εκτός εξάδας ΑΠΟΕΛ, Ομόνοια και ΑΕΚ.

δες οι δύο θα υποβιβάζονταν απευθείας και οι υπόλοιπες 12 θα δημιουργούσαν τρία γκρουπ. Στο πρώτο οι τέσσερις πρώτες ομάδες θα έδιναν έξι επιπλέον αγώνες μεταξύ τους για την ανάδειξη του πρωταθλητή και των άλλων προνομιούχων θέσεων που οδηγούσαν στην Ευρώπη, στο δεύτερο γκρουπ, που ήταν το λεγόμενο «αδιάφορο», η ΚΟΠ έδινε χρηματικά μπόνους αναλόγως της βαθμολογικής θέσεως και των νικών που θα έκαναν και στο τρίτο γκρουπ η τελευταία ομάδα θα υποβιβάζοταν στη Β' κατηγορία.

Ήταν μια προσπάθεια να αυξηθούν οι αγώνες από 26 σε 32 έτσι ώστε οι κυπριακές ομάδες να έχουν στα πόδια τους περισσότερο ανταγωνιστικά παιχνίδια και να έχουν καλύτερη τύχη στις Ευρωπαϊκές αναμετρήσεις που ακολουθούσαν κάθε καλοκαίρι. Είναι την ίδια περίοδο που η ΟΥΕΦΑ προχωρεί σε αλλαγές στα προκριματικά του Τσάμπιονς Λιγκ δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος και σε μικρότερες χώρες, οι ομάδες των οποίων να έχουν την ευκαιρία να προκριθούν στους «χρυσοφόρους» ομίλους χωρίς να βρίσκουν μπροστά τους ομάδες από τα κορυφαία πρωταθλήματα. Η αλλαγή εφαρμόστηκε από τη σεζόν 2008-09.

Από τετράδες σε εξάδες

Με την παρέλευση έξι χρόνων (2007-08 – 2012-13) το μοντέλο αυτό εγκαταλείφθηκε. Ο λόγος ήταν οι αδιάφοροι αγώνες του μεσαίου γκρουπ και οι «φωνές» που άρχισαν

Τις δύο τελευταίες σεζόν την είσοδο τους στην πρώτη εξάδα έχουν εξασφαλίσει Άρνης και Πάφος. Αυτό σημαίνει ότι παραδοσιακές ομάδες με πολύ κόσμο μένουν στο δεύτερο γκρουπ και οι «φωνές» για νέα αλλαγή αρχίζουν να εμφανίζονται.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΤΟ Α΄ ΓΚΡΟΥΠ

ΠΛΕΪ ΟΦ 6 ΟΜΑΔΩΝ (2013/14 – 2022/23)

Απόλλων	10
ΑΠΟΕΛ	9
Ομόνοια	9
ΑΕΚ	9
Ανόρθωση	8
ΑΕΛ	6
Σαλαμίνα	2
Ερμής	2
Άρνης	2
Πάφος	2
Ολυμπιακός	1

ΠΛΕΪ ΟΦ 4 ΟΜΑΔΩΝ (2007/08 – 2012/13)

Ανόρθωση	6
ΑΠΟΕΛ	6
Ομόνοια	6
ΑΕΚ	3
ΑΕΛ	2
Απόλλων	1

να εντείνονται στα ενδότερα της Ομοσπονδίας από ομάδες που διαμόρφωναν το δεύτερο γκρουπ οι οποίες πλέον εγκλωβίζονταν σε ένα όμιλο χωρίς βαθμολογικό κίνητρο.

Οι αντιδράσεις προέρχονταν κυρίως από την ΑΕΚ, την ΑΕΛ και τον Απόλλωνα, που ήταν οι τρεις ομάδες που πάλευαν για τη μία θέση που

περίσσευε για την τετράδα. Ομόνοια, ΑΠΟΕΛ και Ανόρθωση ήταν οι τρεις ομάδες που σε εκείνη την εξαετία αγωνίστηκαν όλες τις χρονιές στο πρώτο γκρουπ. Την άλλη θέση την μοιράστηκαν τρεις φορές η ΑΕΚ, δύο φορές η ΑΕΛ και μία ο Απόλλων.

Η ΑΕΚ με τον Άντρο Καραπατάκη στην ηγεσία άρχισε να σταθεροποιείται ως η ανερχόμενη δύναμη του Κυπριακού Ποδοσφαίρου, η ΑΕΛ είχε κατακτήσει το πρωτάθλημα του 2012 ενώ διεκδίκησε μέχρι σε... μπαράζ τον τίτλο της πρωταθλήτριας και το 2014, ενώ ο Απόλλωνας με τον Νίκο Κίρζη στα νηία της ομάδας άρχισε να σταθεροποιείται κατακτώντας σε αυτό το διάστημα δύο κύπελλα ενώ είχε άλλη μία παρουσία στον τελικό.

Σημαντική εξέλιξη εκείνης της περιόδου ήταν και η οικονομική κρίση που ταλαιπωρούσε την παγκόσμια κοινότητα και κυρίως τις χώρες του Ευρωπαϊκού νότου.

Τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπιζαν Ομόνοια και Ανόρθωση εκείνη την περίοδο δημιουργούσαν πρόσφορο κλίμα για αλλαγές. Έτσι, δημιουργείται το Big Six και η Γενική Συνέλευση της ΚΟΠ αποφασίζει να αλλάξει ξανά τη δομή του πρωταθλήματος δημιουργώντας πρωτάθλημα των δύο γκρουπ, δηλαδή 26 αγώνες την κανονική περίοδο και μετά τα δύο γκρουπ των έξι να διαγωνίζονται σε ένα μίνι πρωτάθλημα των 10 αγώνων μεταφέροντας τα αποτελέσματα της κανονικής περιόδου, επιμνημόνως τη σεζόν στις 36 αγωνιστικές. Βέβαια το δεύτερο

γκρουπ τη σεζόν 2020-21 και φέτος (2022-23) διεξάγεται με οκτώ ομάδες, με αποτέλεσμα οι αγωνιστικές υποχρεώσεις να φτάσουν τις 40.

Από τη σεζόν 2013-14 τα πλέι οφ διοργανώνονται σε δύο γκρουπ με το πρώτο πάντα να αποτελείται από τις πρώτες έξι ομάδες. Από τότε, συνυπολογίζοντας και τη σεζόν που διακόπηκε λόγω Πανδημίας, συμπληρώνουμε φέτος μία δεκαετία. Δεν έχει λείψει ποτέ ο Απόλλωνας, ενώ μία φορά τερμάτισαν εκτός εξάδας ΑΠΟΕΛ, Ομόνοια και ΑΕΚ, δύο φορές με τη φετινή η Ανόρθωση και τέσσερις η ΑΕΛ.

Από έξι σε οκτώ

Σήμερα βρισκόμαστε και πάλι μπροστά σε αδιέξοδο και οι συζητήσεις περί πλέι οφ επανέρχονται. Ο λόγος είναι πως τις τελευταίες δύο σεζόν την είσοδο τους στο πρώτο γκρουπ έχουν εξασφαλίσει Άρνης και Πάφος. Αυτό σημαίνει ότι πάλι παραδοσιακές ομάδες με πολύ κόσμο μένουν στο οικονομικά ασύμφορο γκρουπ και οι «φωνές» για νέα αλλαγή αρχίζουν να εμφανίζονται. Πέραν εκτός εξάδας έμειναν, Ομόνοια και ΑΕΛ ενώ φέτος Ανόρθωση και ΑΕΛ. Ο Απόλλωνας είναι η μοναδική ομάδα που έχει εξασφαλίσει συμμετοχή και τις δέκα χρονιές στο πρώτο γκρουπ.

Από το περασμένο καλοκαίρι η ΑΕΛ είχε θέσει θέμα έτσι ώστε το πρώτο γκρουπ να αποτελείται από οκτώ ομάδες, και φέτος -πριν μερικές ημέρες- παρόμοια τοποθέτηση είχε εκφράσει και επίσημα η Ανόρθωση.

δεν φαντάζεστε πόσο έντονη είναι η πίεση που ασκείται από τους ...φιλάθλους. Ναι οι διαιτησίες έχουν αυξηθεί, αλλά και το σκηνικό είναι τρομακτικό για τους νεαρούς διαιτητές.

Μάζιτς

Δηλαδή όταν φύγει ο Πρόεδρος της Επιτροπής Διαιτησίας Μίλοραντ Μάζιτς θα βελτιωθεί η διαιτησία; Αν είναι αυτός το πρόβλημα ας τον διώξει η ΚΟΠ να τελειώνουμε, να δει η διαιτησία μας άσπρη μέρα και να γίνει το πρωτάθλημα μας καθαρό και αμόλυντο. Απλά πράγματα.

ΑΠΟΨΕΙΣ

Δυστυχώς, δεν υπάρχει απάντηση!

Του **ΧΡΙΣΤΟΥ ΖΑΒΟΥ**

Ισχυρίζοντουσαν, τάχατες, ότι η αύξηση των ομάδων σε δεκατέσσερις θα βοηθήσει τον Κύπριο ποδοσφαιριστή, ότι θα δημιουργηθούν περισσότερες θέσεις εργασίας (!) στο χώρο και ότι οι Κύπριοι προπονητές θα επιβιώσουν στον αθέμιτο ανταγωνισμό που έχουν με τους ξένους.

Τούτα τα αστεία, ομολογουμένως, επιχειρήματα κατέθεταν διάφορες φιγούρες του κυπριακού ποδοσφαίρου θέλοντας να

πείσουν, για την ορθότητα του επιχειρήματος και ν' αυξηθούν οι ομάδες από δώδεκα σε δεκατέσσερις.

Με την Ομοσπονδία και την ηγεσία της να τους κάνει τα κατάρια και τις μεγάλες ομάδες να συναίνουν, συμμετέχοντας ταυτόχρονα στο άτυπο παζάρι του πάρε-δώσε, το πρωτάθλημα ξαν' άλλαξε μορφή, μολονότι το μοντέλο των δώδεκα ομάδων και απόδωσε, και πολύ πιο ελκυστικό ήταν, και μείωσε σημαντικά τον αριθμό των αδιάφορων παιχνιδιών.

Βρισκόμαστε πια στις αρχές Μαρτίου, ολοκληρώθηκε η περιβόητη πρώτη φάση του πρωταθλήματος και πριν καν ξεκινήσει η Β' φάση από τις δεκατέσσερις ομάδες, τουλάχιστον το εν τρίτο του συνόλου είναι παντελώς αδιάφορο. Ανάλογα, δε, των αποτελεσμάτων, πιθανόν από τη δεύτερη αγωνιστική ο αριθμός των ομάδων που αγωνίζονται χωρίς κανένα κίνητρο ν' αυξηθεί κατά πολύ, ξεπερνώντας τις μισές.

Κι όμως η διοργανώτρια αρχή, τα μέλη της οποίας υπηρετούν (;) το άθλημα πέραν των είκοσι ετών, δεν ευαισθητοποιείται και φυσικά δείχνει όχι μόνο να μην αντιλαμβάνεται το πρόβλημα αλλά να το διατηρεί.

Δεν νοιάζεται για την υποβάθμιση του προϊόντος της, ούτε καν επιχειρεί να το προστατεύσει, καθότι με την ύπαρξη πολλών ματς χωρίς βαθμολογικό ενδιαφέρον, αυξάνονται οι πιθανότητες παράνομων ενεργειών που σχετίζονται με το στοιχημα.

Με την εμπειρία κιόλας που διαθέτουν μέσα από τα προηγούμενα χρόνια, θα έπρεπε να αντιληφθούν την επικινδυνότητα και να λάβουν τα ανάλογα μέτρα.

Η στάση τους ως προς το θέμα, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πρόκειται ή για άτομα που έχουν μειωμένη ικανότητα αντίληψης ή απλά συμμετέχουν δια της σιωπής τους πλεημμένα ή όχι, στο πάρτι που στήνεται από παράγοντες και καθιστά το κυπριακό πρωτάθλημα ως ένα από τα πιο διεφθαρμένα και αναξιώσιστα του κόσμου. Άλλη απάντηση δυστυχώς, δεν μπορεί να δοθεί.

Λόγια μόνο λόγια...

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΗ**

Η σχετική ενημέρωση από πλευράς της ΚΟΠ έκανε αναφορά σε εποικοδομητική συζήτηση, στην πρόσφατη συνάντηση των προέδρων σωματείων πρώτης κατηγορίας, με τον πρόεδρο της Επιτροπής Διαιτησίας, Μίλοραντ Μάζιτς. Πέραν της ανακοίνωσης της ΚΟΠ, οι πληροφορίες σχετικά με τη συνάντηση... βγάζουν τον κύριο Μάζιτς ενισχυμένο, σε σχέση με τα δεδομένα πριν τη συνάντηση!

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της ΚΟΠ, ο Μίλοραντ Μάζιτς έδειξε κατανόηση στις ανησυχίες αλλά και στους προβληματισμούς που κατά καιρούς εκφράζονται από διάφορα Σωματεία. Σύμφωνα με τις πληροφορίες, η πλειοψηφία των εκπροσώπων των σωματείων ζήτησε από τον κύριο Μάζιτς όχι απλά να παραμείνει στο πόστο του αλλά και να ανανεώσει τη θητεία του για ένα ακόμη χρόνο! Αφού λοιπόν ο στόχος τέτοιων συναντήσεων είναι η εξεύρεση λύσεων στα διάφορα προβλήματα που κατά καιρούς απασχολούν τον χώρο της διαιτησίας, αφού προς όφελος του στόχου για ομαλή συνέχιση και ολοκλήρωση του φετινού πρωταθλήματος είναι να προκύπτει σύμπτωση απόψεων και αποδοχή του έργου της Επιτροπής Διαιτησίας, μπράβο σε όλους τους εμπλεκόμενους για την (ευτυχή) κατάληξη της συνάντησης.

Λογικά, θα αναμένει τώρα κάποιος πως ήρεκα και χωρίς έντονες αντιδράσεις, διαμαρτυρίες, ανακοινώσεις και αναρτήσεις, θα ολοκληρωθεί το φετινό πρωτάθλημα, ακόμη και στο ενδεχόμενο σοβαρών διαιτητικών λαθών στα κρίσιμα παιχνίδια που ακολουθούν.

Λογικά βέβαια, θα ανέμενε κάποιος και διαφορετική εξέλιξη στη συνάντηση αυτή, απ' όλα όσα ακούσαμε ή διαβάσαμε σε σχέση με τον κύριο Μάζιτς το τελευταίο χρονικό διάστημα. Την έντονη αμφισβήτηση στο έργο του και στη γενικότερη διαχείρισή του στους Κύπριους διαιτητές. Ειρωνικά σχόλια, αμφισβήτηση, χαρακτηρισμοί, μέχρι και διασυνδεδεση της παρουσίας του με τις επερχόμενες εκλογές στην ΚΟΠ!

Και όμως, όλα μέλι γάλα! Να υποθέσουμε μία ακόμη στροφή 380 μοιρών, μόνο για το καλό του κυπριακού ποδοσφαίρου. Από τις πολλές «στροφές» των τελευταίων χρόνων, όταν φθάνει ώρα από τα λόγια να περάσουν κάποιοι στις πράξεις και από τον λαϊκισμό στην ουσία. Κάτι μου λέει, πως με το πρώτο στραβό σφύριγμα, ειδικά στα ντέρμπι του πρώτου ομίλου που ακολουθούν, το εποικοδομητικό κλίμα θα ξεχαστεί. Η σταθερότητα σε θέσεις και απόψεις, δεν ήταν ποτέ χαρακτηριστικό γνώρισμα στο χώρο του κυπριακού ποδοσφαίρου.

Κάτι μου λέει, ότι και η εκλογική συνέλευση της ΚΟΠ το καλοκαίρι, μια επανάληψη του συγκεκριμένου έργου θα είναι...

Πουλλαϊδης - αντιδραση
Λογική η απόφαση του κυρίου Χρίστου Πουλλαϊδη να περιορίσει την οικονομική του συνεισφορά προς την Ανόρθωση από τη νέα αγωνιστική περίοδο, αν και μεγαλομέτοχος, τουλάχιστο με τα μέχρι στιγμής δεδομένα. Αφύσικο θα ήταν να βάζει τα λεφτά του και άλλοι να τα διαχειρίζονται. Σηκώνει συζήτηση όμως, η αλλαγή στάσης του μεγαλοέτοχου ως προς την κάλυψη των φετινών αναγκών - ελλειμμάτων. Γιατί και διαφορετικά δεσμεύθηκε στην ανακοίνωση αποχώρησής του και τεράστια εί-

ναι και η δική του ευθύνη στις λανθασμένες αποφάσεις της φετινής περιόδου, από τις οποίες προκύπτουν και οικονομικές συνέπειες...

ΚΟΠ - εκλογές

Δικαίωμα του κυρίου Γιώργου Κούμα να διεκδικήσει την ανανέωση της θητείας του στην προεδρία της ΚΟΠ. Δικαίωμα σε όσους τον θεωρούν καταλληλότερο να υποστηρίξουν την υποψηφιότητά του. Την ίδια ώρα, υποχρέωση όλων όσοι φωνάζουν και για πολύ καιρό τώρα, για τα κακώς έχοντα στο χώρο του κυπριακού πο-

δοσφαίρου, να παρουσιάσουν εναλλακτική λύση. Ακόμη και αν οι πιθανότητες δεν είναι με το μέρος τους οφείλουν να αποδείξουν ότι βρίσκονται στην αντίπερα όχθη και κάτι τέτοιο δεν ερμηνεύεται με ψήφο αποχής στις επερχόμενες εκλογές.

Μικρές κατηγορίες

Σε αγώνες μικρών κατηγοριών, ιδιαίτερα σε Γ' Κατηγορία και Επίλεκτη ΣΤΟΚ όπου οι ηγπεδικές εγκαταστάσεις δεν είναι οι καλύτερες, ούτε οι ασφαλέστερες για τον διαιτητή, η δε αστυνομική δύναμη είναι ελάχιστη,

Μεταβολές εβδομάδας		Dow Jones	Nasdaq	Nikkei	Dax	FTSE 100	ΔΙΕΘΝΗ Φόρους 25% σε πλούσιους εισηγείται ο Μπάιντεν Σελ. 9	Πετρέλαιο	€/ \$
	Χ.Α.Κ. -1,89%								
		-4,66%	-4,98%	0,78%	1,99%	-0,81%		-5,66%	-0,50%

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΚΑΤΑΓΡΑΦΟΥΝ ΥΠΕΡΑΠΟΔΟΣΕΙΣ

Επένδυση σε ακριβά μεταχειρισμένα ρολόγια

Αντί να σκεφθείτε να επενδύσετε σε μετοχές, προτιμήστε ένα πανάκριβο μεταχειρισμένο ρολόι. Όπως αναφέρει το Bloomberg και το moneyreview.gr, οι τιμές των μεταχειρισμένων ρολογιών Rolex, Patek Philippe και Audemars Piguet αυξήθηκαν 20% ετησίως από τα μέσα του 2018. **Σελ. 10**

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Σχέδιο πολλών δισ. για τη στήριξη βιομηχανιών

Βλέποντας τον κίνδυνο να εγκαταλειφθεί από τις βιομηχανίες του που σπεύδουν να επωφεληθούν από το αμερικανικό πρόγραμμα επιδοτήσεων, το Βερολίνο ανακοίνωσε ότι θα διαθέσει δεκάδες δισ. ευρώ για να τις στηρίξει και να διευκολύνει τη μετάβασή τους στην πράσινη οικονομία. **Σελ. 11**

ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ψηφιακά οι μεταβιβάσεις ακινήτων στην Ελλάδα

Τίθεται σε πιλοτική λειτουργία στην Ελλάδα, η ψηφιακή ταυτότητα ακινήτου. Με την εφαρμογή οι συμβολαιογράφοι θα αντλούν αναγκαία δικαιολογητικά για τις μεταβιβάσεις. Ψηφιακές θα είναι οι μεταβιβάσεις σε περιοχές που έχουν κτηματογραφηθεί και υπάρχει κτηματολογικό γραφείο. **Σελ. 12**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων		
	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	4,19%	-0,10%
Γερμανία	2,63%	-0,09%
Γαλλία	3,13%	-0,09%
Ιταλία	4,38%	-0,24%
Ισπανία	3,13%	-0,56%
Ιρλανδία	2,93%	-0,26%
Ελλάδα	4,37%	-0,17%
Ην. Βασίλειο	3,79%	-0,06%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης		
Οίκος Αξιολόγησης	Μακρο-πρόθεσμο Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB	Σταθερή
Fitch	BBB-	Σταθερή
Moody's	Ba1	Θετική
S&P	BBB	Σταθερή

Σε τροχιά εκποίησης 5.000 ακίνητα φέτος

Το 60% αφορούν χωράφια και οικόπεδα και περίπου 15% αφορούν οικίες ή χωράφια με κτίσμα

Μετά την απόφαση της Βουλής να μην δοθεί νέα αναστολή στις εκποιήσεις, άνοιξε η πόρτα για συνέχιση της διαδικασίας. Ετσι οι εκποιήσεις θα διεξάγονται κανονικά το 2023. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των τραπεζών, οι εκ-

ποιήσεις που πρόκειται να γίνουν φέτος θα κυμανθούν στις 5.000 - 6.000, αφού όπως αναφέρουν πηγές που είναι σε θέση να γνωρίζουν, «μαζεύτηκαν» υποθέσεις από τις προηγούμενες αναστολές. Γύρω στο 60% των ακινήτων αφο-

ρούν χωράφια και οικόπεδα και περίπου 15% αφορούν οικίες-διαμερίσματα ή χωράφια με κτίσμα. Γι' αυτά, δεν διευκρινίζεται αν υπάρχουν και πρώτες κατοικίες που πηγαίνουν σε πλειστηριασμό. Τραπεζικές πηγές σημειώνουν

στην «Κ» πως μπορεί να πήγαν ελάχιστες περιπτώσεις που ήταν αξίας κάτω των 350 χιλιάδων ευρώ και αυτές είναι «μετρημένες στα δάκτυλα». Το υπόλοιπο 25% αφορά καταστήματα, αποθήκες, βιοτεχνίες και άλλα. Το 70% - 80% των

ακινήτων που προχωρούν για εκποίηση αφορά υποθέσεις για τις οποίες έχει βγει δικαστική απόφαση πριν από το 2013. Δεν αφορούν περιπτώσεις που σχετίζονται με πανδημία, πόλεμο, πληθωρισμό και άλλα προβλήματα. **Σελ. 3**

Ριζικό λίφτινγκ δεκάδων εκατομμυρίων στη Λάρνακα

Βάζει πλήρη για ριζικό λίφτινγκ η Λάρνακα, με τις επενδύσεις να τρέχουν τόσο από πλευράς Δήμου με έργα ανάπλασης ύψους 40 εκατ. ευρώ, όσο και από τον ιδιωτικό τομέα με επίκεντρο τον τουριστικό τομέα και φυσικά το Real Estate. Στις επενδύσεις βεβαίως περιλαμβάνεται η μεγάλη ανάπτυξη του λιμανιού και μαρίνας της πόλης ύψους 1,2 δισ., καθώς και οι επερχόμενες επενδύσεις πολλών εκατομμυρίων στον δρόμο Λάρνακας - Δεκέλειας, στα σημεία των πετρελαιοδεξαμενών. **Σελ. 4**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Του ΣΑΛΟΜΟΝ ΦΙΝΤΛΕΡ*

Πληθωρισμός 3% στα τέλη του έτους στην Ευρωζώνη

Ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη μειώνεται συνεχώς από το ανώτατο ετήσιο υψηλό του επίπεδο του 10,6% τον Οκτώβριο του 2022. Αναμένεται να μειωθεί σημαντικά περαιτέρω σε περίπου 3% μέχρι το τέλος του έτους. Ο πρώτιστος λόγος είναι οι συνέπειες που προκλήθηκαν από την περυσινή αύξηση των τιμών, οι οποίες αρχικά γίνονται ορατές στην ενέργεια και λίγο αργότερα στα τρόφιμα. Κι ενώ ο πληθωρισμός δεν υποχώρησε τόσο πολύ όσο προβλεπόταν τον Φεβρουάριο, τον Ιανουάριο είχε εκπλήξει αναλυτές και οικονομολόγους λόγω της καθοδικής τάσης του. Συνολικά, τα πρόσφατα στοιχεία δεν αλλάζουν

ουσιαστικά τις προοπτικές για τον πληθωρισμό. Όπως δείχνουν τα στοιχεία μας, ο βασικός πληθωρισμός είναι πιο επίμονος από τον ονομαστικό δείκτη. Αυτό πιθανότατα θα παραμείνει έτσι για μερικούς μήνες ακόμη. Οι εταιρείες εξακολουθούν να μετακυλίζουν προηγούμενες αυξήσεις κόστους στους πελάτες τους. Εντούτοις, η πίεση στον μηχανισμό μεταφοράς κόστους υποχωρεί. Οι τιμές ενέργειας και κυρίως αυτές του φυσικού αερίου έχουν υποχωρήσει αισθητά. Οι δε πιέσεις στην εφοδιαστική αλυσίδα μειώνονται, το κόστος μεταφοράς επίσης, ενώ και το ευρώ έχει ενισχυθεί σε σύγκριση με πέρυσι,

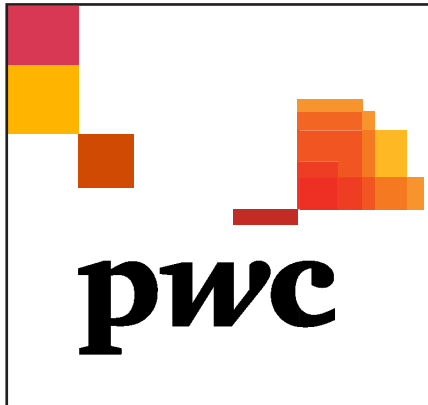
Εκτιμάμε ότι η ΕΚΤ θα αυξήσει το βασικό της επιτόκιο κατά 100 μ.β., στο 4%, έως τον Ιούνιο.

καθιστώντας τις εισαγωγές λίγο φθηνότερες για τους Ευρωπαίους. Με τη βοήθεια των επιπτώσεων που απορρέουν από παλιότερες αυξήσεις, ο πληθωρισμός των τιμών παραγωγού συνέχισε να υποχωρεί, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία. Συνολικά, η πίεση από το κόστος στις τιμές θα πρέπει

να ελαττωθεί μετά το τρέχον κύμα. Κι ενώ τα σοκ από την πλευρά της προσφοράς ήταν και είναι ο κύριος μοχλός της έκρηξης του πληθωρισμού στην Ευρωζώνη, οι τιμές μπορούσαν να αυξηθούν τόσο γρήγορα όσο αυξήθηκαν επειδή οι άνθρωποι είχαν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν σε αυτές. Οι Ευρωπαίοι εξακολουθούν να έχουν μεγάλη αγοραστική δύναμη. Από το τρίτο τρίμηνο και εντεύθεν, βέβαια, δεν είχαν ακόμη αρχίσει να αντλούν χρήματα από τις υψηλές καταθέσεις τους που συσσωρεύτηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Εάν οι καταναλωτές επρόκειτο να αυξήσουν τις δαπάνες τους, αυτό θα μπορούσε

να ενισχύσει περαιτέρω την ονομαστική οικονομική δυναμική και τον πληθωρισμό. Όμως, αυτή τη στιγμή δεν περιμένουμε από τους καταναλωτές της Ευρωζώνης να αποσύρουν επιθετικά τις αποταμιεύσεις τους. Τέλος, αναφορικά με την ΕΚΤ προβλέπουμε πως θα μειώσει τις εκτιμήσεις της για τον πληθωρισμό το 2023 και το 2024 εντός μηνός και σε σχέση με τον Δεκέμβριο. Εξακολουθούμε να αναμένουμε ότι η τράπεζα θα αυξήσει το βασικό της επιτόκιο κατά άλλες 100 μονάδες βάσης, στο 4%, έως τον Ιούνιο.

* Ο κ. Σάλομον Φίντλερ είναι οικονομολόγος της Berenberg Bank.

12η Έρευνα της PwC για τους CEOs στην Κύπρο

Προκλήσεις του σήμερα και του αύριο

Η έρευνα είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα μας

ΑΝΑΛΥΣΗ

Του ΜΠΕΝ ΓΟΥΝΚ / REUTERS BREAKINGVIEWS

Δυσάρεστο, αλλά σαφές το μήνυμα της Fed

Η αγορά αναγκάζεται να προσαρμόσει γρήγορα σε έναν νέο Τζερόμ Πάουελ. Ο πρόεδρος της Fed διεμήνυσε την Τρίτη ότι όχι μόνο δεν είναι πιθανές οι μειώσεις των επιτοκίων σύντομα, αλλά επίκεινται και μεγαλύτερες αυξήσεις τους αργότερα μέσα στον μήνα. Αυτή η εξέλιξη είναι διαφορετική από ό,τι περίμεναν οι επενδυτές από τη Fed μόλις πριν από δύο μήνες. Καθώς η αντίληψή τους για τον Πάουελ μεταβάλλεται, τα επερχόμενα οικονομικά δεδομένα θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μια ανώμαλη μετάβαση. Μιλώντας σε επιτροπή της Γερουσίας την Τρίτη και σε μια ακόμη την Τετάρτη στη Βουλή των Αντιπροσώπων, ο ίδιος άφησε να εννοηθεί πως η κεντρική τράπεζα είναι

Τα επιτόκια, όχι μόνο δεν θα μειωθούν, αλλά έρχονται νέες αυξήσεις μέσα στον μήνα, τόνισε ο Τζερόμ Πάουελ.

έτοιμη να αυξήσει τα επιτόκια, δυνητικά επιθετικά, εάν συνεχιστεί η υπερθέρμανση της αμερικανικής οικονομίας. Τα σχόλιά του εξανέμισαν τις εναπομείνασες ελπίδες ότι η Fed σύντομα θα χαλαρώσει την προσέγγισή της στη μάχη κατά του πληθωρισμού. Και οι τρεις μεγάλοι χρηματιστηριακοί δείκτες των ΗΠΑ έκλεισαν με απώλειες άνω του 1% μετά τη συνεδρίαση της Τρίτης, εφόσον οι επενδυτές προετοιμάζονται για ακόμη υψηλότερο κόστος δανεισμού.

Η αγορά συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης αναμένει τώρα

η Fed να αυξήσει τα επιτόκια κατά 50 μονάδες βάσης μέσα στον Μάρτιο, σύμφωνα με έρευνα της CME Fed Watch, δηλαδή δυο φορές περισσότερο από την αντίστοιχη κίνηση του Φεβρουαρίου. Για να είμαστε πάντως δίκαιοι, η Fed είχε ήδη δηλώσει τον Δεκέμβριο ότι προέβλεπε άλλη μια αύξηση κατά 50 μονάδες βάσης συνολικά κατά τη διάρκεια του 2023. Ωστόσο, οι επενδυτές περίμεναν σε μεγάλο βαθμό η κεντρική τράπεζα να αυξήσει κατά λίγο λιγότερο το κόστος δανεισμού και να αρχίσει να το μειώνει αργότερα μέσα στην τρέχουσα χρονιά. Τα στοιχεία για την απασχόληση, τα οποία ανακοινώθηκαν την Παρασκευή, εκτιμάται πως θα αποτυπώσουν επιβράδυνση στην αύξηση των θέσεων απασχόλησης τον μήνα Φεβρουάριο, σύμφωνα με οικονομολόγους που συμμετείχαν σε δημοσκόπηση του ειδοσεογραφικού πρακτορείου Reuters. Οι ειδικοί βλέπουν επίσης μείωση του πληθωρισμού τον Φεβρουάριο, ο οποίος είχε ενισχυθεί τον πρώτο μήνα της χρονιάς. Και τα δύο αποτελέσματα θα έρχονταν εις επίρρωσιν μιας ακόμη αύξησης κατά 25 μονάδες βάσης κυρίως, παρά μιας ευρύτερης κατά μισή ποσοστιαία μόνδα. Η μέτρηση της εθνικής απασχόλησης του LinkedIn έδειξε ότι τον Φεβρουάριο προσλήφθηκαν 6,5% λιγότερα άτομα σε σχέση με τον Ιανουάριο, μείωση η οποία ήταν και η μεγαλύτερη από τον Απρίλιο του 2020. Ο Τζερόμ Πάουελ έχει επανειλημμένα τόνισει ότι οι αποφάσεις της Fed για τα επιτόκια θα βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στα τελευταία οικονομικά δεδομένα. Τα σχόλιά του στο Κογκρέσο άνοιξαν την πόρτα σε μια μεγαλύτερη αύξηση και οι επενδυτές πέρασαν αμέσως μέσα από αυτά.

Η αγορά συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης αναμένει τώρα η Fed να αυξήσει τα επιτόκια κατά 50 μονάδες βάσης μέσα στον Μάρτιο, σύμφωνα με έρευνα της CME Fed Watch,

Εγκαιρη διάγνωση καρκίνου του μαστού με τη βοήθεια της ΑΙ

Του **ΑΝΤΑΜ ΣΑΤΑΡΙΑΝΟ**

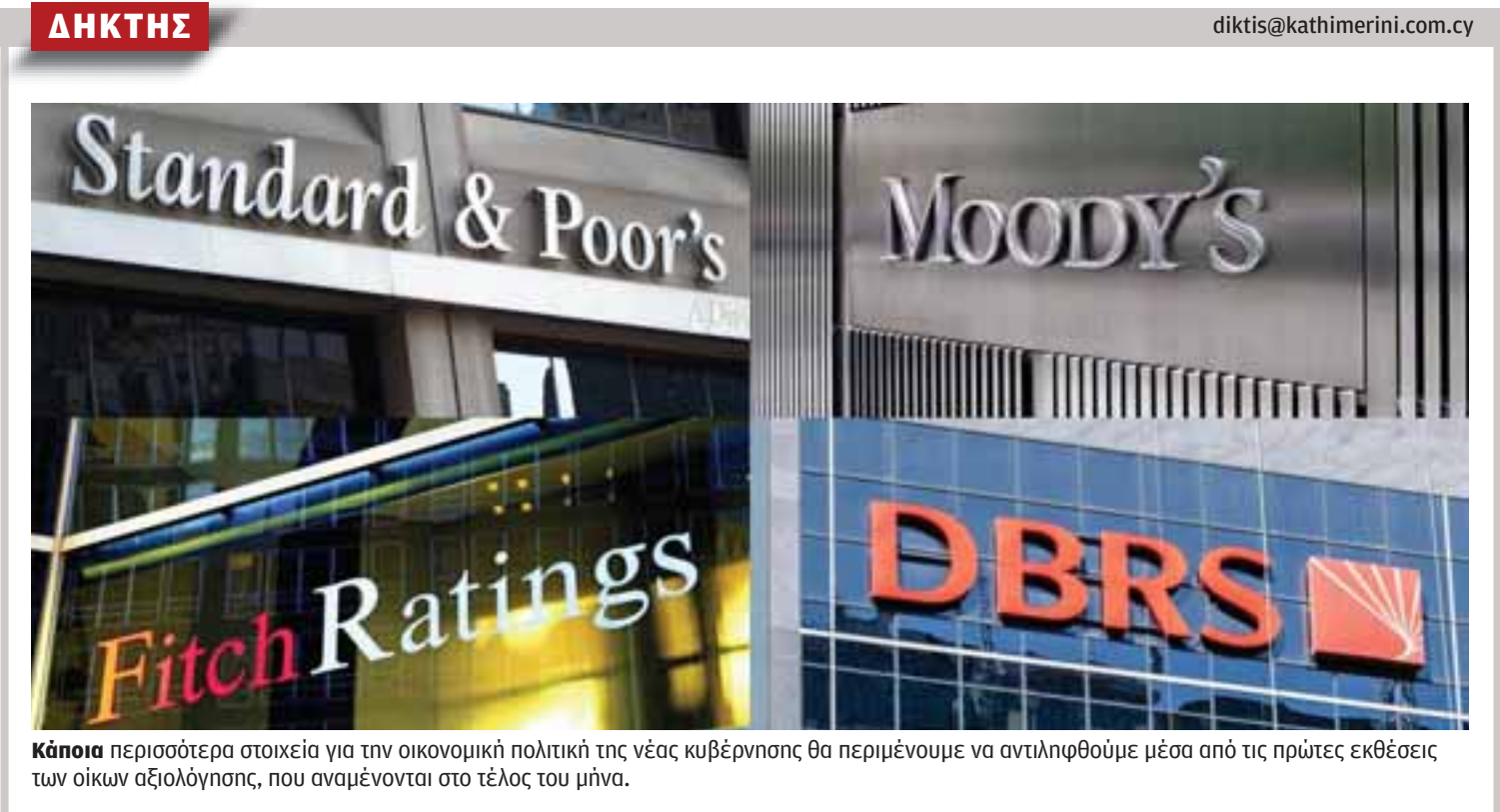
Η ραγδαία πρόοδος της τεχνητής νοημοσύνης (ΑΙ) αρχίζει να παράγει αποτελέσματα στην Ιατρική, εντοπίζοντας πρόωρα σημάδια καρκίνου του μαστού, όταν το ιατρικό μάτι δεν είναι ακόμη ικανό να τα αναγνωρίσει. Η Ουγγαρία διαθέτει το μεγαλύτερο πρόγραμμα ογκολογικού ελέγχου, με πέντε νοσοκομεία και κλινικές να πραγματοποιούν περισσότερες από 35.000 μαστογραφίες τον χρόνο. Τα συστήματα ΑΙ αξιοποιούνται ήδη από το 2021, προκειμένου να βοηθούν τους ακτινολόγους σε πιο ακριβή και έγκαιρο εντοπισμό νεοπλασιών.

Νοσπλευντικά ιδρύματα στις ΗΠΑ, στη Βρετανία και στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν αρχίσει και αυτά να αξιοποιούν την πρωτοποριακή μέθοδο. Η ΑΙ έχει αρχίσει να διεισδύει έτσι στην καθημερινότητα, φθάνοντας ακόμη και στην ιατρική επιστήμη.

Η ευρεία υιοθέτηση αυτόνομης τεχνολογίας εντοπισμού του καρκίνου απέχει, όμως, πολύ στο μέλλον. Πολλές κλινικές μελέτες θα πρέπει να ολοκληρωθούν προτού τα συστήματα αυτά γίνουν μέρος

Κλινικές στην Ουγγαρία αξιοποιούν συστήματα τεχνητής νοημοσύνης σε επικουρικό ρόλο για τον εντοπισμό νεοπλασιών.

της διαγνωστικής διαδικασίας. Το λογισμικό πρέπει, για παράδειγμα, να είναι ικανό να προσφέρει στοιχεία για γυναίκες κάθε ηλικίας και σωματότυπου, αλλά και να αναγνωρίζει πιο σπάνιες και περίπλοκες μορφές καρκίνου του μαστού. Τα εργαλεία της ΑΙ έχουν πυ-

Κάποια περισσότερα στοιχεία για την οικονομική πολιτική της νέας κυβέρνησης θα περιμένουμε να αντιληφθούμε μέσα από τις πρώτες εκθέσεις των οίκων αξιολόγησης, που αναμένονται στο τέλος του μήνα.

Νομισματικές αποφάσεις

Η ΕΚΤ αναμένεται εντός της επόμενης εβδομάδας να προχωρήσει σε ακόμη μια αύξηση των επιτοκίων βάσης κατά 0,5%. Οι συνεδριάσεις νομισματικής πολιτικής που λαμβάνουν χώρα στην Φρανκφούρτη αποτελούνται από τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των χωρών μελών και τα εκτελεστικά μέλη του συμβουλίου. Σε αυτές τις συνεδριάσεις οι αποφάσεις λαμβάνονται στην βάση συγκεκριμένων στοιχείων όπως είναι (α) η πρόβλεψη για την μεσοπρόθεσμη τάση του πληθωρισμού, (β) τα στοιχεία για τις συνιστώσες του δομικού πληθωρισμού και (γ) οι δυναμικές που αναπτύσσει η οικονομική ανάπτυξη αλλά και ο πληθωρισμός ως αποτέλεσμα των προηγούμενων αποφάσεων. Από τις τρεις παραμέτρους η μεγαλύτερη βαρύτητα δίνεται στον δομικό πληθωρισμό που αφορά την μέτρηση του πληθωρισμού χωρίς να λαμβάνονται υπόψη εξωτερικές πιέσεις όπως για παράδειγμα ο πόλεμος στην Ουκρανία και τα προβλήματα στις εφοδιαστικές αλυσίδες.

• • • •

Θεματικά stress-test

Οι κυβερνοεπιθέσεις βρίσκονται σε έξαρση ιδιαίτερα μετά την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία. Οι απειλές αφορούν όλους συμπεριλαμβανομένων και των τραπεζών που καλούνται να βελτιώσουν τα συστήματα ασφαλείας τους. Ιδιαίτερα προβλήματα έχουν εντοπιστεί σε περιπτώσεις που κάποιες λειτουργίες της πληροφορικής έχουν ανατεθεί μέσω σύμβασης σε τρίτους παρόχους. Η εποπτική αρχή προκειμένου να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι τράπεζες σε αυτόν τον τομέα ετοιμάζει ασκήσεις ακραίων σεναρίων για να εξετάσει την ανθεκτικότητα της κυβερνοασφάλειας των τραπεζών. Τα αποτελέσματα των θεματικών αυτών ασκήσεων αναμένεται πως θα ανακοινωθούν στα μέσα του επόμενου χρόνου.

• • • •

Υπήρξαν κερδισμένοι

Η ενεργειακή κρίση λόγω της αύξησης στις τιμές των ορυκτών καυσίμων που ταλαιπώρησε και συνεχίζει να ταλαιπωρεί χιλιάδες νοικοκυριά στην Ευρώπη δεν είναι για όλους μια κακή εξέλιξη. Ο ενεργειακός κολοσσός Shell που ανακοίνωσε πρόσφατα κέρδη-ρεκόρ στην ιστορία της, που μετρά 115 χρόνια, αντάμειψε στην εν λόγω περίοδο τον επικεφαλής της με το ποσό των σχεδόν 10 εκ. στερλινών, μια αύξηση 50% σε σχέση με το 2021. Στην υπό αναφορά χρονιά τα κέρδη της εταιρείας πλησίασαν τα 40 δισ. δολάρια. Οι αποκαλύψεις στους οικονομικούς λογαριασμούς έχουν προκαλέσει πολιτική συζήτηση στη Βρετανία με την αντιπολίτευση να κατηγορεί την κυβέρνηση ότι απέτυχε να φορολογήσει τα υπερκέρδη της εταιρείας σε μια περίοδο που

ο πληθωρισμός και οι ελλείψεις προϊόντων στοιχειώνουν τους Βρετανούς πολίτες που διαβιούν στα χαμηλά και μεσαία οικονομικά στρώματα.

• • • •

Ο κλοιός στενεύει

Η δύσκολη κατάσταση που δημιουργήθηκε για τα κρυπτονομίσματα το 2022 δεν φαίνεται να έχει ξεπεραστεί παρόλες τις εντυπωσιακές ανόδους στις πρώτες εβδομάδες του έτους. Η Silvergate, που μαζί με την Signature Bank αποτελούν τις δύο βασικές τράπεζες κρυπτονομισμάτων, αποφάσισε να θέσει τέρμα στις λειτουργίες της. Η ανακοίνωση της Τετάρτης οδήγησε την μετοχή της εταιρείας σε πτώση 36% το απόγευμα της ίδιας μέρας. Σύμφωνα με το πλάνο εκκαθάρισης όλοι οι καταθέτες θα αποζημιωθούν, ενώ η αγορά χάνει ουσιαστικά έναν πυλώνα δανεισμού κρυπτονομισμάτων. Η απόφαση μάλλον λήφθηκε λόγω του ότι ο εποπτικός κλοιός για τις εταιρείες που ασχολούνται με τα κρυπτονομίσματα στενεύει ως αποτέλεσμα των εξελίξεων της προηγούμενης χρονιάς.

• • • •

Εξυγίανση και κέρδη

Η πανδημία που οδήγησε σε ασφυξία και στα πρόθυρα της χρεοκοπίας τον κλάδο των αερομεταφορών, υπήρξε παράλληλα μια καλή ευκαιρία για νοικοκύρεμα και εξυγίανση αφού ενώ στηρίχθηκαν από τα κράτη προχώρησαν σε περικοπές και πέτυχαν να είναι σήμερα ιδιαίτερα ανταγωνιστικές. Η άρση των περιορισμών εντός του 2022 οδήγησε σε κατακόρυφη αύξηση της ζήτησης και των εισοδημάτων. Η απρόσμενη εξέλιξη βρήκε τους αερομεταφορείς σε μια πιο νοικοκυρεμένη κατάσταση από ότι πριν την πανδημία με αποτέλεσμα να σημειώσουν σημαντική κερδοφορία. Τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη η εικόνα είναι άκρως ενθαρρυντική, κάτι που όμως δεν συνέβη στην Ασία λόγω της συνέχισης των επιπτώσεων της πανδημίας και το 2022, κυρίως λόγω Κίνας.

Σε κλινική της Βουδαπέστης, μετά τη μαστογραφία ακτινολόγοι ελέγχουν την απεικόνιση για σημάδια νεοπλασιών και στη συνέχεια το λογισμικό ΑΙ επισημαίνει τυχόν περιοχές για περαιτέρω διερεύνηση.

ροδοτήσει συζήτηση γύρω από το εάν θα αντικαταστήσουν τους ακτινολόγους. Για την ώρα, οι ανησυχίες αυτές μοιάζουν υπερβολικές, με την πλειονότητα των ειδικών να εκτιμά ότι η τεχνολογία δεν είναι ακόμη τόσο αξιόπιστη.

Σε βάθος χρόνου, όμως, η ΑΙ μπορεί να αποδειχθεί σωτήρια, σύμφωνα με τον δρ Λάζλο Ταμπάρ, ειδικό των μαστογραφιών, που εκφράζει τον ενθουσιασμό

του για τις ικανότητες της νέας τεχνολογίας. «Ονειρεύομαι τη μέρα που οι γυναίκες θα μπαίνουν σε διαγνωστικά κέντρα και θα απαιτούν τη χρήση τεχνολογίας ΑΙ στις μαστογραφίες τους», λέει.

Η τεχνολογία αυτή αξιοποιήθηκε για πρώτη φορά σε μικρή διαγνωστική κλινική της Βουδαπέστης το 2021. Μετά την ολοκλήρωση της μαστογραφίας, δύο ακτινολόγοι ελέγχουν την απεικόνιση για ση-

μάδια νεοπλασιών. Αμέσως μετά, το λογισμικό ΑΙ συμφωνεί –ή διαφωνεί– με το πόρισμα των ιατρών και επισημαίνει περιοχές που θα έπρεπε να ερευνηθούν εκ νέου.

Το λογισμικό λειτουργεί καλύτερα σε συνδυασμό με τους γιατρούς, όπως έχει αποφανθεί και το εθνικό σύστημα υγείας της Σκωτίας, το οποίο θα το υιοθετήσει παράλληλα με συμβατικές μαστογραφίες σε έξι κλινικές. Το αμερι-

κανικό Εθνικό Αντικαρκινικό Κέντρο εκτιμά ότι ποσοστό 20% των καρκίνων του μαστού δεν εντοπίζονται από μαστογραφίες. Η καθηγήτρια Πυρηνικής Ιατρικής της ιατρικής σχολής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, Κόνστανς Λίμαν, καλεί τους γιατρούς να διατηρούν ανοικτό μυαλό απέναντι στην ΑΙ: «Δεν είμαστε περιττοί, αλλά υπάρχουν λειτουργίες που γίνονται καλύτερα από υπολογιστές».

Οι πραγματικοί αριθμοί πίσω από τις εκποιήσεις

Το 2023 θα φτάσουν κοντά στις 5.000 - 6.000, το 2022 ήταν στις 4.000, το 2021 ήταν 3.500 και το 2020 στις 1.000

Τον **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Το 2023 οι εκποιήσεις που αναμένεται να γίνουν στην Κύπρο θα κυμανθούν στις 5.000 - 6.000, με πάνω από το 70% να αφορούν υποθέσεις προ του 2013. Την περασμένη Πέμπτη στη Βουλή των Αντιπροσώπων υπήρξε μια προσπάθεια για να αναβληθούν εκ νέου οι εκποιήσεις. Οι βουλευτές ψήφισαν κατά της πρότασης νόμου, άρα και δεν πρόκειται να υπάρξει αναβολή της διαδικασίας των εκποιήσεων. Έτσι θα πραγματοποιούνται κανονικά. Μερίδα βουλευτών -και δικαίως- υποστηρίζουν πως αν και οι αρμόδιοι φορείς έχουν υποσχεθεί να φέρουν εργαλεία με τα οποία το γενικότερο πλαίσιο των εκποιήσεων θα καταστεί αποτελεσματικότερο και ορθότερο, μέχρι στιγμής δεν έχουν προχωρήσει. Ο λόγος για το Σχέδιο Ενοικίου Έναντι δόσης (Mortgage to rent) και το ειδικό δικαστήριο. Για το πρώτο σκέλος, αυτό του Σχεδίου Ενοικίου Έναντι Δόσης, αναμένεται εντός του μήνα, το πολύ μέχρι τον Απρίλη του 2023 να μπει σε εφαρμογή και είναι αρκετά προχωρημένη ως διαδικασία. Για τη δημιουργία του ειδικού δικαστηρίου ωστόσο, γεννάται ένα μεγάλο ερωτηματικό, καθώς ναι μεν η αναγκαιότητα της δημιουργίας του είναι προφανής, αλλά φαντάζει δύσκολο εγχείρημα. Όπως και να έχει, την παρούσα χρονική στιγμή δεν εφαρμόζεται κανένα από τα δύο μέτρα, άρα μπορεί να υπάρξει και εύλογα αντίλογος πως, αν οι βουλευτές ψήφιζαν πε-

ραιτέρω αναστολή εκποιήσεων για τρεις μήνες, θα υπήρχε βάση.

Πόσες όμως είναι οι εκποιήσεις που έχουν γίνει και «πράξεις» από τότε που εφαρμόστηκε το πλαίσιο των εκποιήσεων στην Κύπρο και πώς φτάσαμε σήμερα να συζητάμε για αναστολές εκποιήσεων, μία διαδικασία που είναι ψηφισμένη με νόμο; Στα χρόνια του μνημονίου, στη βάση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής της

Το 70% - 80% των υποθέσεων ακινήτων που προχωρούν για εκποίηση αφορά υποθέσεις που έχει βγει δικαστική απόφαση πριν από το 2013.

Κύπρου, η χώρα είχε κάποιες υποχρεώσεις-μεταρρυθμίσεις που θα ενίσχυαν το «λαβωμένο» πλαίσιο λειτουργίας του τραπεζικού τομέα και διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων που ήταν σε ιστορικά υψηλά. Μία από αυτές τις υποχρεώσεις ήταν να ψηφιστεί ένα πιο αποτελεσματικό πλαίσιο για τις εκποιήσεις, διότι μέχρι τότε γίνονταν μέσω του κτηματολογίου και μπορεί να έπαιρναν και χρόνια για να περατωθούν. Τον Σεπτέμβριο του 2014 ψηφίστηκε ο νόμος για τις ιδιωτικές εκποιήσεις, όπου οι

δημοπρασίες θα γίνονταν παραδοσιακά, με φυσική παρουσία. Ναι μεν πέρασε, αλλά τότε έγινε μία αναστολή του νόμου μερικών μηνών για να δώσει προτεραιότητα στη δημιουργία πλαισίου αφερεγγυότητας. Το πλαίσιο δηλαδή που θα λειτουργούσε ως δίκτυ προστασίας στους δανειολήπτες. Σημειώνεται πως, από το πλαίσιο αφερεγγυότητας έχει οριστεί και το όριο των 350 χιλιάδων ευρώ αξίας της πρώτης κατοικίας που προστατεύεται.

Το καλοκαίρι του 2018, μαζί με την πώληση του Συνεργατισμού προχώρησαν σε ψήφιση και άλλες πρόνοιες για το πλαίσιο των εκποιήσεων και μεταξύ άλλων εισήχθη και η δυνατότητα να γίνονται ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί. Τον Σεπτέμβριο του 2019 άρχισαν να εφαρμόζονται οι ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί, όμως σταμάτησαν με την έλευση της πανδημίας τον Μάρτιο του 2020. Η απόφαση για αναστολή των εκποιήσεων τότε έγινε με απόφαση των τραπεζών, ωστόσο ακολούθησαν και άλλες -πέντε στο σύνολο- αναστολές μέχρι και τον Ιανουάριο του 2022 με αποφάσεις βουλευτών. Οι πρώτες αναστολές με απόφαση τραπεζών ήταν καθολικά για όλους τους τύπους των ακινήτων, ενώ αυτές της Βουλής ήταν για ακίνητα συγκεκριμένων (ευρείας κατ' ακρίβεια) περιμέτρου.

Το 10% - 15% δημοπρατούνται
Πόσες εκποιήσεις έγιναν από

Γύρω στο 60% των ακινήτων αφορούν χωράφια και οικοπέδα και περίπου 15% αφορούν οικίες-διαμερίσματα ή χωράφια με κτίσμα.

το 2020 και εντεύθεν; Σύμφωνα με στοιχεία που συνέλεξε η «Κ» από τράπεζες, το 2020 που ήταν και η πρώτη χρονιά της πανδημίας έγιναν συνολικά 1.000 εκποιήσεις. Το 2021, τα στοιχεία δείχνουν πως «σκαρφάλωσαν» στις 3.500 και το 2022 έφτασαν τις 4.000. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των τραπεζών, οι εκποιήσεις που πρόκειται να γίνουν το 2023 θα φτάσουν κοντά στις 5.000 - 6.000, αφού, όπως αναφέρουν πηγές που είναι σε θέση να γνωρίζουν, «μαζεύτηκαν» υποθέσεις από τις προηγούμενες αναστολές.

Αξίζει να σημειωθεί πως από τα παραπάνω νούμερα που παρουσιάζονται, γύρω στο 10% - 15% από τα ακίνητα αυτά ολοκληρώνονται οι πράξεις μέσα στις δημοπρασίες.

Ποιος όμως ο τύπος των ακινήτων που εκποιούνται; Γύρω στο 60% των ακινήτων αφορούν χωράφια και οικοπέδα και περίπου 15% αφορούν οικίες-διαμερίσματα

ή χωράφια με κτίσμα. Γι' αυτά, δεν διευκρινίζεται αν υπάρχουν και πρώτες κατοικίες που πηγαίνουν σε πλειστηριασμό, τραπεζικές πηγές σημειώνουν στην «Κ» πως μπορεί να πήγαν ελάχιστες και συγκεκριμένα για περιπτώσεις που ήταν αξίας κάτω των 350 χιλιάδων ευρώ, μπορεί να είναι «μετρημένες στα δάκτυλα». Προφανώς, όπως σχολίασαν, σε τέτοιες περιπτώσεις σταμάτησε η διαδικασία της εκποίησής τους. Ψυρνώντας πάλι στη δομή των ακινήτων που εκποιούνται, αφορούν το υπόλοιπο 25% σε καταστήματα, αποθήκες, βιοτεχνίες και άλλα.

Σημαντικό δε, ότι το 70% - 80% των υποθέσεων ακινήτων που προχωρούν για εκποίηση αφορά υποθέσεις που έχει βγει δικαστική απόφαση πριν από το 2013. Δεν αφορούν περιπτώσεις που σχετίζονται με πανδημία, πόλεμο, πληθωρισμό και άλλα προβλήματα που είναι πρόσφατα.

Πρώτη «πράξη» στη Βουλή

Την Πέμπτη, με 22 ψήφους εναντίον και 18 υπέρ, η Βουλή καταψήφισε την πρόταση νόμου για νέα τρίμηνη αναστολή των εκποιήσεων, που είχε κατατεθεί από τους βουλευτές του ΑΚΕΛ, τον βουλευτή του Κινήματος Οικολόγων Συνεργασία - Πολιτών Σταύρο Παπαδόπουρη και τον βουλευτή Λευκωσίας, Κωστή Ευσταθίου. Προνοούσε αναστολή των εκποιήσεων μέχρι 10 Ιουνίου 2023 για κύρια κατοικία μέχρι 300.000 ευρώ, επαγγελματική στέγη με κύκλο εργασιών μέχρι 750.000 ευρώ και αγροτεμάχια μέχρι 100.000 ευρώ. Εναντίον τάχθηκαν στη νέα αναστολή ΔΗΣΥ, ΔΗΚΟ και ΔΗΠΑ.

Συμπληρώθηκαν 10 χρόνια από το κούρεμα

Τα 70 δισ. καταθέσεων και τα 70 δανεισμού – Η απότομη εισροή ξένων χρημάτων και οι αλόγιστες χορηγήσεις

Τον **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Το Μάρτιο του 2023 η Κύπρος κλείνει 10 χρόνια από το κούρεμα των καταθέσεων. Δέκα χρόνια μετά την κρίση του 2013, η εικόνα της Κύπρου είναι εντελώς διαφορετική. Μέσα σε αυτήν την δεκαετία έγιναν πολλές αλλαγές και οι πολίτες της έζησαν πολλές διαφορετικές καταστάσεις, ομολογουμένως πρωτόγνωρες. Μέσα σε αυτήν την 10ετία έκλεισαν βιαίως τράπεζες, κάποιες έκλεισαν εθελοντικά, έγι-

Οι τράπεζες της Κύπρου άρχισαν να αναλαμβάνουν υποχρεώσεις που δεν είχαν δυνατότητα να διαχειριστούν επαρκώς, αφού δέχονταν τη ραγδαία εισροή ξένων καταθέσεων.

ναν μεγάλες μεταρρυθμίσεις, άλλες μπήκαν στο «συρτάρι», μειώθηκαν μισθοί, μερικοί επαναφέρθηκαν, η χώρα μπήκε στα «σκουπίδια» και βγήκε ξανά στην επιφάνεια. Η λίστα είναι μακροσκελής, δέκα χρόνια μετά όμως και δίχως συναισθηματισμούς μπορεί να δοθεί η πραγματική πηγή του όλου «κακού», αφήνοντας στην άκρη τις όποιες πολιτικές ευθύνες υπάρχουν. Η πηγή του «κακού» ξεκινά 10 χρόνια πριν από το κούρεμα του 2013, το 2003, όταν βλέπαμε στις τράπεζες μία ραγδαία εισροή ξένων καταθέ-

Από την κρίση του 2013 το μεγαλύτερο μέρος της τραπεζικής εποπτείας γίνεται σε «Ευρωπαϊκό ταμплό».

σεων. Να τις καλωσορίζουν δίχως να έχουν πλάνο για το πώς θα τις διαχειριστούν ορθά. Μέχρι το 2003 οι καταθέσεις στο τραπεζικό σύστημα ήταν περίπου στα 25 δισ. ευρώ, όμως 1 χρόνο αργότερα, δηλαδή μετά την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., η εισροή ξένων καταθέσεων αρχίζει να ανεβαίνει επικίνδυνα. Το 2004 έφτασαν τα 30 δισ., το 2005 τα 40 δισ., το 2006 τα 45 δισ., το 2007 έφτασαν στα 50 δισ., φτάνουμε το 2008 που η Κύπρος μπήκε στο ευρώ να έχει 55 δισ. καταθέσεις, το 2009, 60 δισ. ευρώ και

το 2010 ξεπέρασαν τα 70 δισ. ευρώ. Οι καταθέσεις για τις κυπριακές τράπεζες από ότι αποδείχτηκε εκτός από ακριβές, απέβησαν και μοιραίες. Οι τράπεζες από τη μία έπρεπε να δίνουν σε ένα περιβάλλον υψηλών επιτοκίων υψηλές αποδόσεις πάνω στις καταθέσεις και από την άλλη να τις διοχετεύσουν με επιτυχία. Στο δεύτερο σκέλος, σίγουρα απέτυχαν. Κατά γενική ομολογία, οι τράπεζες της Κύπρου άρχισαν να αναλαμβάνουν υποχρεώσεις που δεν είχαν δυνατότητα να διαχειριστούν επαρκώς.

Διαθέσιμα είναι και τα νούμερα των χορηγήσεων, δικαιολογώντας με δεδομένα την αλόγιστη πιστωτική επέκταση που σημειώθηκε από τις τράπεζες, ως απόρροια της αποδοχής των ξένων καταθέσεων και της προσπάθειάς τους να τις διοχετεύσουν. Και εκεί είναι η συνέχεια του «κακού». Το 2003 ο δανεισμός ανερχόταν στα 20 δισ., το 2004 στα 25 δισ., το 2005 έφτασε λίγο κάτω από τα 30 δισ., το 2006 έφτασε αισίως τα 30 δισ., το 2007 αυξήθηκε απότομα στα 40 δισ., το 2008 εκτοξεύθηκε στα 55 δισ., συ-

νεχίζοντας η αλόγιστη αυτή πιστωτική επέκταση μέχρι και το 2012, με δανεισμό πάνω από 70 δισ. ευρώ.

Δύο λάθος επιλογές

Οι κυπριακές τράπεζες έκαναν δύο λάθος επιλογές. Από τη μία παραχώρησαν δανεισμό κυρίως στον τομέα των ακινήτων (real estate), σε έναν τομέα που δεν έπρεπε εκ των πραγμάτων να δώσουν τόσο μεγάλη βαρύντητα και με τόσες λίγες δικλίδες ασφαλείας και δεύτερον, επένδυσαν σε κρατικά ομόλογα, κυρίως του Ελληνικού δημοσίου. Τα προβλήματα με το χρέος της Ελλάδας έφεραν τα γνωστά αποτελέσματα του κουρέματος των ομολόγων αυτών (PSI) και οι κυπριακές τράπεζες έχασαν κεφάλαια τα οποία ήταν επενδυμένα σε προϊόν που επειδή σχετιζόταν με κράτη, είχε και «μηνενικό» ρίσκο. Το ρίσκο προφανώς δεν ήταν μηνενικό. Μετά την μεγάλη χρηματοοικονομική κρίση και τον «σεισμό» με την «Lehman Brothers» το 2008, οι τριγμοί που δημιουργήθηκαν έφτασαν σε όλη την Ευρώπη και «γκρέμισαν» την Κύπρο. Αντιλαμβάνονται οι επόπτες ότι οι τράπεζες της Κύπρου έχουν αναλάβει κινδύνους που δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν επαρκώς, αλλάζουν τα εποπτικά πρότυπα αναγνώρισης ζημιών στους ισολογισμούς και οι κυπριακές τράπεζες μένουν έκθετες. Στους ελέγχους που γίνονται στις τράπεζες αποδείχθηκε ότι δεν ήταν επαρκείς οι προβλέψεις που είχαν αναλάβει και καταλήγουμε μαζί με την αδυναμία της Κυπριακής Δημοκρατίας να δανειστεί χρήματα και να μπει

το κράτος σε πρόγραμμα. Βρέθηκε τεράστια «τρύπα» στις τράπεζες που θα έπρεπε να καλυφθεί με ένα μνημονιακό δάνειο, το οποίο θα ξεπληρωνόταν με μέτρα που έπρεπε το κράτος να λάβει. Το πρόβλημα των τραπεζών επιλέγθηκε να μην το αναλάβει το κράτος, αλλά να το αναλάβουν οι καταθέτες. Έτσι προτάθηκε το κούρεμα του Μαρτίου του 2013, όταν μετατράπηκαν οι καταθέσεις σε μετοχικό κεφάλαιο των τραπεζών, σε μετοχές ωστόσο που είχαν εξαιρετικά μικρή αξία.

Ορθοδόπωση

Τα τελευταία 10 χρόνια οι τράπεζες της Κύπρου έχουν κάνει άλματα, καθώς αύξησαν τους κεφαλαιακούς τους δείκτες, μείωσαν δραματικά τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, αύξησαν τις προβλέψεις τους στα εναπομείναντα και βελτίωσαν την εικόνα τους στο επενδυτικό κοινό, με το αντίκρισμα αυτό να φαίνεται πλέον και στην τιμή της μετοχής τους. Οι τράπεζες πλέον ακολουθούν τις αξιολογήσεις του μακροπρόθεσμου χρέους του κράτους, έχουν αποκτήσει μεγάλες δικλίδες ασφαλείας στην διοχέτευση των δανείων τους και η εποπτεία χαρακτηρίζεται «συχνά -πυκνά» ασφυκτική. Η εμπιστοσύνη των καταθετών άμεσα συνδεδεμένη και με την ανθεκτικότητα των ισολογισμών των τραπεζών, κάτι που μπορούμε να το δούμε στα νούμερα των τραπεζών σήμερα. Η κρίση του 2013, που έφερε σίγουρα πολλά διδάγματα για τις τράπεζες και όχι μόνο, είχε ως αποτέλεσμα το μεγαλύτερο μέρος της τραπεζικής εποπτείας να γίνεται σε «Ευρωπαϊκό ταμплό».

Μακέτα για το πάρκο καλλιτεχνών Μεσόγειος

Έτσι θα είναι η πλατεία Ακροπόλεως.

Λίφτινγκ εκατομμυρίων ευρώ στη Λάρνακα

Τουριστικές και οικιστικές αναπτύξεις, νέα έργα από τον Δήμο και η τουριστική πινελιά της έναρξης δρομολογίων για Πειραιά

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Βάζει πλώρη για ριζικό λίφτινγκ η Λάρνακα, με τις επενδύσεις να τρέχουν τόσο από πλευράς Δήμου με έργα ανάπλασης ύψους 40 εκατ. ευρώ, όσο και από τον ιδιωτικό τομέα με επίκεντρο τον τουριστικό τομέα και φυσικά το Real Estate. Τους τελευταίους μήνες οι αιτήσεις για άδειες οικοδομής έχουν διπλασιαστεί σε σχέση με το 2019 αναφέρει στην «Κ» ο δήμαρχος Ανδρέας Βύρας. Τονίζει παράλληλα ότι στόχος είναι η ανάπτυξη να μην είναι εις βάρος των κατοίκων της πόλης που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο κόστος των ακινήτων της περιοχής. Σε αυτή τη βάση, ο δήμος εξασκεί την διακριτική του ευχέρεια και παρέχει κίνητρα στους εργολάβους ώστε να ενισχύεται ο αριθμός των πολυκατοικιών που απευθύνεται στη μεσαία τάξη και να μην αφορούν όλες οι επενδύσεις ακριβότερες αναπτύξεις. Στις επενδύσεις, βεβαίως, περιλαμβάνεται η μεγάλη ανάπτυξη του λιμανιού και μαρίνας της πόλης ύψους 1,2 δις., καθώς και οι επερχόμενες επενδύσεις πολλών εκατομμυρίων στον δρόμο Λάρνακας – Δεκέλειας, στα σημεία των πετρελαιοδεξαμενών. Στο τουριστικό κομμάτι, διεθνείς κολοσσοί έχουν κλείσει το μάτι στην περιοχή, ενώ γίνονται και μικρότερες επενδύσεις σε μπουτίκ, αστικά ξενοδοχεία στο κέντρο της πόλης.

Πειραιάς, Ισραήλ και Αίγυπτος

Η «Κ» επισκέφθηκε την πόλη του Ζήνωνα με αφορμή την ανακοίνωση για έναρξη δρομολογίων Λάρνακας – Πειραιά τον προσεχή Αύγουστο, μια κίνηση η οποία αναμένεται ότι θα έχει τουριστική πινελιά στην πόλη. Μιλώντας στην «Κ» ο Διευθύνων Σύμβουλος της Kition Ocean Port ανέφερε ότι αναμένονται γύρω στις 80-100 χιλιάδες επιβατικής κίνησης για την καλοκαιρινή περίοδο, αρχής γενομένης από τον Μάη, όταν θα ξεκινήσουν οι κρουαζιέρες από Ισραήλ προς

Από το 2017 μέχρι σήμερα, έχουν υποβληθεί 33 αιτήσεις για ξενοδοχειακές αναπτύξεις στα όρια του Δήμου, εκ των οποίων έχουν εγκριθεί οι 23 -μεταξύ αυτών και διεθνείς κολοσσοί στον τομέα της φιλοξενίας.

Από πλευράς δήμου, τα τελευταία τρία χρόνια έχουν γίνει έργα 22 εκατ. ενώ έργα 40 εκατ. προγραμματίζονται για την επόμενη τριετία.

Λάρνακα. Συνολικά θα γίνουν 30 κρουαζιέρες φέτος (αύξηση σε σχέση με τις 22 την περασμένη χρονιά), από την Mano Cruise με δυνατότητα μεταφοράς 2 χιλιάδες άτομα κάθε κρουαζιέρα, ενώ γίνονται

προσπάθειες για νέες προσθήκες εταιρειών κρουαζιέρας. Στόχος της εταιρείας η σύνδεση Λάρνακας – Πειραιά με τις κρουαζιέρες στο Ισραήλ και μελλοντικά ίσως και την Αίγυπτο. Αυτό είναι και το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Λάρνακας, σε σχέση με τη Λεμεσό, όπως ανέφερε. Στο μεταξύ, αυτήν την περίοδο ξεκινούν εργασίες για δημιουργία ειδικής πύλης για έλεγχο των οχημάτων με στόχο την μείωση του χρόνου εξυπηρέτησης των επιβατών. Οι εργασίες για την ανάπλαση του λιμανιού και της μαρίνας περιμένουν την ολοκλήρωση του σχεδιασμού και αναμένεται να ξεκινήσουν τέλος του έτους ή το αργότερο τον Μάρτιο

του 2024. Πρόκειται για καθυστέρηση η οποία δεν αναμένεται να έχει επίπτωση στο τελικό χρονοδιάγραμμα αποπεράτωσης του έργου, σχολίασε ο κ. Αλεξάνδρου.

40 εκατ. μέχρι το 2026

Στο κομμάτι που αφορά τον δήμο, οι επενδύσεις την προηγούμενη τριετία ανήλθαν στα 22 εκατομμύρια. Εχουν ολοκληρωθεί μέχρι στιγμής η πλατεία Ζουκουρί -το καλοκαίρι θα λειτουργήσουν επιχειρήσεις, καφετέριες, εστιατόρια και ταβέρνες στο σημείο- και είναι προγραμματισμένες αρκετές εκδηλώσεις, κάτι που θα φέρει αρκετό κόσμο στο εμπορικό κέντρο. Επίσης ολοκληρώθηκε ο δημοτικός

κήπος, η δημοτική αγορά, ο πολυώκρος Πολιτισμού ενώ την επόμενη τριετία προγραμματίζονται δέκα έργα ύψους 40 εκατ. Πρόκειται για έργα αναβάθμισης του κέντρου της πόλης, βελτίωση της όψης στην Πιαλέ Πασά -την οδό που συνδέει τις Φοινικούδες με το Μακένζι- αλλά και νέα πάρκα. Συγκεκριμένα πρόκειται για την ανάπλαση της πλατείας Ακροπόλεως και ΑΛΚΗΣ, τη δημιουργία του πάρκου Σαλίνα, τη δημιουργία του πάρκου καλλιτεχνών Μεσόγειος και την αποκατάσταση των υποστατικών της οδού Πιαλέ Πασά, την μεταστέγηση των υπηρεσιών του δήμου στον χώρο του Παλιού Νοσοκομείου, τη δημιουργία πο-

λυώρου δημιουργικής ενασχόλησης νέων και ευπαθών ομάδων στην πρώην κατοικία Αστυνομικού Διευθυντή, τη β' φάση του έργου ανάπλασης οδών και διευκόλυνσης ΑΜΕΑ στο κέντρο, τη δημιουργία χώρου εκδηλώσεων στο Τσιτακι-λερό, και τα αντιπλημμυρικά έργα σε Άγιο Λάζαρο – Οκκουλάρ και λεωφόρους Αγίων Αναργύρων και Αλεξάνδρου Παναγούλη.

Αναβαθμίζεται το κέντρο

Όλα τα έργα έχουν στόχο να προσελκύσουν τουρισμό, ιδιωτικές επενδύσεις αλλά και κόσμο που θα επιλέξει την πόλη για ιδιοκατοίκηση. Αναμένεται επίσης ότι θα δώσουν ανάσες στις επιχειρήσεις του κέντρου, οι οποίες εξασθένισαν μετά τη λειτουργία του Metropolis Mall. «Αυτά τα έργα δίνουν το μήνυμα της ανάπτυξης, της βελτίωσης της πόλης και προσελκύουν μια σειρά από επενδυτές που πιστεύουν στην προοπτική της Λάρνακας» σχολιάζει σχετικά ο δήμαρχος Ανδρέας Βύρας. Όλα τα έργα συγχρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκά προγράμματα, τον Δήμο, και αριθμός αυτών από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Η έναρξη τους υπολογίζεται εντός του 2023 -κάποια Γενάρη του 2024- και εκτιμάται ότι μέχρι το 2026 θα έχουν ολοκληρωθεί. Με αυτά τα έργα είναι ξεκάθαρο η προσπάθεια του δήμου να δημιουργήσει μια δυνατή υποψηφιότητα για την πολιτιστική πρωτεύουσα 2020-2030. Όπως αναφέρει ο κ. Βύρας, ήδη έχει καθοριστεί συγκεκριμένος προϋπολογισμός από τον Δήμο, έχει προσληφθεί καλλιτεχνικός διευθυντής και προσωπικό, έχει παραχωρηθεί ο χώρος του ξενώνα στην πλατεία Ζουκουρί, έχει δημιουργηθεί εταιρεία ΜΚΟ με κύριο μέτοχο τον δήμο και εκφράζεται η ετοιμότητα ώστε όχι μόνο να κερδηθεί ο τίτλος, αλλά παράλληλα «να γίνει κάτι καλό στον τομέα του πολιτισμού που θα μείνει παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές».

Παίρνει χρώμα η Πιαλέ Πασά

Ήδη έχει ξεκινήσει, και μέχρι τέλος του 2023 αναμένεται να ολοκληρωθεί, η αναβάθμιση της Πιαλέ Πασά. Πρόκειται για έργο 1,2 εκατ. το οποίο αφορά τον εξωραϊσμό των υποστατικών και την αναβάθμιση των προσόψεών τους. Στη συνέχεια θα βαφτούν με συγκεκριμένους χρωματικούς τόνους, οι οποίοι επιλέχθηκαν από καλλιτέχνες και αρχιτέκτονες της περιοχής, βάσει ιστορικών στοιχείων

που λήφθηκαν από αρχεία, πίνακες και γκραβούρες εποχής. Όπως περιγράφει ο κ. Βύρας, πρόκειται για έργο το οποίο θα αλλάξει την βιτρίνα όχι μόνο της Λάρνακας αλλά και της Κύπρου, αφού είναι η πρώτη εικόνα του επισκέπτη της Κύπρου -από τη μια η θάλασσα και από την άλλη η καλαισθησία και ομοιομορφία στα κτίρια που θα δίνουν μια ταυτότητα στην περιοχή.

Ενδείξεις και επενδύσεις στον τουρισμό

Ικανοποιητικές είναι οι ενδείξεις για τις κρατήσεις του 2023. Από τον χειμώνα διατηρήθηκε ως ένα βαθμό μια κινητικότητα στην περιοχή με αθλητικές διοργανώσεις, ενώ το καλοκαίρι αναμένεται αυξημένη επισκεψιμότητα, η οποία ενισχύεται και από τις νέες μονάδες που θα λειτουργήσουν. «Το θετικό με την Λάρνακα είναι η λειτουργία πολλών μπουτίκ ξενοδοχείων που προσελκύουν μεμονωμένους επισκέπτες, κάτι που αφήνει μεγαλύτερο αποτύπωμα στην πόλη. Καλύτερα από πέρσι αναμένεται η τουριστική κίνηση της τουριστικής καλοκαιρινής σεζόν» αναφέρει ο δήμαρχος της πόλης. Πέρα από τα μπουτίκ ξενοδοχεία το ενδιαφέρον στον ξενοδοχειακό κλάδο έχει αυξηθεί σημαντικά το τελευταίο διάστημα. Μάλιστα σύμφωνα με στοιχεία από τον δήμο, από το 2017 μέχρι σήμερα, έχουν υποβληθεί 33 αιτήσεις για ξενοδοχειακές αναπτύξεις στα όρια του δήμου, εκ των οποίων έχουν εγκριθεί οι 23. Σε αυτές περιλαμβάνονται και διε-

Η μακέτα του πάρκου Σαλίνα.

θνείς κολοσσοί. Από τις αιτήσεις οι 13 αφορούν διατηρητέες οικοδομές. Στα brands που έχουν επιλέξει τη Λάρνακα είναι και η Radisson με δύο ξενοδοχεία στην πόλη, η αλυσίδα Mercure της Accor Group που αναμένεται να λειτουργήσει τον Απρίλιο. Άλλα τέσσερα ξενοδοχεία αναμένεται να εμπλουτίσουν τον ξενοδοχειακό χάρτη

της Λάρνακας, από τον όμιλο εταιρειών Quality, μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται και brand του InterContinental Hotels Group. Περί τα μέσα του 2023 ο όμιλος αναμένεται να ξεκινήσει την ανέγερση πολυτελούς ξενοδοχειακής μονάδας μεγάλης ξένης αλυσίδας, στην περιοχή της Ορόκλινος. Η νέα μονάδα θα ανεγερθεί σε γη 15.000

τ.μ. δίπλα από το «Χρυσό Ψάρι» και θα διαθέτει γύρω στα 200 δωμάτια. Στην παλέτα των brands της πόλης έρχεται να προστεθεί και το Holiday Inn Express, επί της λεωφόρου Μακαρίου, καθώς και το Pallas Hotel το οποίο αποτελείται από 43 πολυτελή δωμάτια εκ των οποίων 6 σουίτες διαθέτουν εξοπλισμένη τεχνολογία.

ΕΙΔΙΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΜΑΡΤΙΟΣ 2023

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

- Βιωσιμότητα, διαφάνεια, Πράσινη Συμφωνία
- Οι εταιρείες που πρωτοπορούν στις κρίσεις

ΣΤΗΡΙΖΕΙ

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Quality for less!

Την Κυριακή 19 Μαρτίου
μαζί με την ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Δεύτερη υψηλότερη ανάπτυξη στην Ευρωζώνη πέτυχε η Ελλάδα

Στο 5,2% το δ΄ τρίμηνο του 2022, σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021

Της ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Τον δεύτερο υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης στην Ευρωζώνη πέτυχε η Ελλάδα το δ΄ τρίμηνο του 2022, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2021, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε η Eurostat. Ωστόσο, η σύνθεση του ΑΕΠ εξακολουθεί να μειονεκτεί ποιοτικά σε σύγκριση με αυτήν της Ευρωζώνης, καθώς η κατανάλωση παραμένει βασική κινητήρια δύναμη. Στα θετικά καταγράφεται η αύξηση των επενδύσεων και στα αρνητικά η επιδείνωση του εξωτερικού ισοζυγίου.

Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ στην Ευρωζώνη κατά το δ΄ τρίμηνο του 2022 αυξήθηκε κατά 1,8% και στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά 1,7%, σε ετήσια βάση. Στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 5,2%, καταγράφοντας το υψηλότερο ποσοστό μετά την Ιρλανδία (13,1%). Ακολουθούν η Ρουμανία με 4,9% και η Μάλτα με 4,7%. Τη χειρότερη επίδοση είχε η Εσθονία, με μείωση κατά 4,4%.

Σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, το ΑΕΠ στην Ευρωζώνη το δ΄ τρίμηνο μειώθηκε κατά 0,1%, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά παρέμεινε σταθερό. Στη σύγκριση αυτή, σε τριμηνιαία βάση, η Ελλάδα κατέλαβε την πρώτη θέση, με αύξηση του ΑΕΠ της κατά 1,4%, ακολουθούμενη από τη Μάλτα (+1,2%) και την Κύπρο (+1,1%). Αντίθετα, τη μεγαλύτερη μείωση του ΑΕΠ είχε

Αύξηση ΑΕΠ το δ΄ τρίμηνο του 2022

(σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους)

Ευρωζώνη-19	1,80%	Ισπανία	2,70%
Ε.Ε.	1,70%	Γαλλία	0,50%
Βέλγιο	1,40%	Ιταλία	1,40%
Βουλγαρία	2,30%	Κύπρος	4,50%
Γερμανία	0,90%	Λιθουανία	-0,40%
Εσθονία	-4,40%	Μάλτα	4,70%
Ιρλανδία	13,10%	Ολλανδία	3,40%
Ελλάδα	5,20%	Πορτογαλία	3,20%
		Ρουμανία	4,90%

ΠΗΓΗ: Eurostat

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Στα θετικά η αύξηση των επενδύσεων και στα αρνητικά η επιδείνωση του εξωτερικού ισοζυγίου.

η Πολωνία (-2,4%), ακολουθούμενη από την Εσθονία (-1,6%) και τη Φινλανδία (-0,6%).

Συνολικά, το 2022 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 3,5% τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ύστερα από μια αύξηση 5,3% και 5,1% αντίστοιχα το 2021. Στην Ελλάδα,

το 2022 η ΕΛΣΤΑΤ ανακοίνωσε ότι η αύξηση του ΑΕΠ ήταν 5,9%, μετά το 8,4% του 2021.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, κατά το δ΄ τρίμηνο, η συνεισφορά της κατανάλωσης των νοικοκυριών στην αύξηση του ΑΕΠ της Ευρωζώνης (σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο του προηγούμενου έτους) ήταν μεν θετική, αλλά μόνο κατά +0,6 ποσοστιαίες μονάδες. Τα στοιχεία για την Ελλάδα δείχνουν ότι η συνεισφορά της κατανάλωσης των νοικοκυριών στην αύξηση του ΑΕΠ ήταν σημαντικά μεγαλύτερη, +2,9 ποσοστιαίες μονάδες. Η συνεισφορά της κατανάλωσης της κυβέρνησης ήταν θε-

τική, +0,1 ποσοστιαίες μονάδες στην Ευρωζώνη, ενώ στην Ελλάδα ήταν αρνητική, -0,3 ποσοστιαίες μονάδες.

Η συνεισφορά των επενδύσεων, όπως εκφράζονται από τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου, στην Ευρωζώνη ήταν +0,1 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ στην Ελλάδα ήταν +2 ποσοστιαίες μονάδες. Ωστόσο, όπως επισημαίνουν οικονομικοί αναλυτές, η συμμετοχή των επενδύσεων στο ΑΕΠ, ενώ έχει αυξηθεί από το 11% στο 14% παραμένει πολύ κάτω από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, που ξεπερνάει το 20%. Η Ελλάδα είχε αντίστοιχα υψηλό ποσοστό συμμετοχής των επενδύσεων στο ΑΕΠ το 2007, αλλά αυτό οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στις κατασκευές. Σε ό,τι αφορά τον εξωτερικό τομέα, η συνεισφορά των εξαγωγών στην Ευρωζώνη ήταν θετική, +2,5 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ στην Ελλάδα ήταν αρνητική, -1,4 ποσοστιαίες μονάδες.

Η συνεισφορά των εισαγωγών ήταν αρνητική στην Ευρωζώνη, -1,7 ποσοστιαίες μονάδες, όπως και στην Ελλάδα, όπου όμως η συμμετοχή ήταν διπλάσια, -3,5 ποσοστιαίες μονάδες.

Τέλος, η συμμετοχή της μεταβολής των αποθεμάτων ήταν θετική στην Ευρωζώνη, αλλά μόλις +0,2 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ στην Ελλάδα ήταν +5,9 ποσοστιαίες μονάδες, κάτι που προκαλεί ερωτήματα στους οικονομικούς αναλυτές.

Πρόγραμμα 700 εκατ. για πράσινες δράσεις μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Ξεκινάει την Τετάρτη 22 Μαρτίου και θα παραμείνει ανοιχτή μέχρι την εξάντληση του διαθέσιμου προϋπολογισμού, που φθάνει τα 700 εκατομμύρια ευρώ, η δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής των αιτήσεων χρηματοδότησης για τη δέσμη δράσεων «Πράσινη μετάβαση μικρομεσαίων επιχειρήσεων».

Το πρόγραμμα αφορά επενδυτικά σχέδια που έχουν στόχο την αξιοποίηση και ανάπτυξη σύγχρονων τεχνολογιών και την αναβάθμιση των παραγόμενων προϊόντων / υπηρεσιών, με primoδότηση των ενεργειών πράσινου προσανατολισμού, και είναι διαρθρωμένο σε δύο δράσεις:

1. «Πράσινη παραγωγική επένδυση ΜμΕ» για επιχειρηματικά σχέδια προϋπολογισμού από 30.000 ευρώ έως 200.000 ευρώ. Η συνολική δαπάνη ανέρχεται σε 400.000.000 ευρώ και κατανέμεται ως εξής:

- Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Βόρειο Αιγαίο, Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Ηπείρος, Θεσσαλία, Δυτική Ελλάδα, Κρήτη, Δυτική Μακεδονία, Ιόνια νησιά, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος), 312.000.000 ευρώ.
- Περιφέρειες σε μετάβαση (Αττική και Νότιο Αιγαίο), 88.000.000 ευρώ.

2. «Πράσινος μετασχηματισμός ΜμΕ» για επιχειρηματικά σχέδια προϋπολογισμού από 200.000 ευρώ έως 1.000.000 ευρώ. Η συνολική δαπάνη της παρούσας πρόσκλησης ανέρχεται σε 300.000.000 ευρώ και κατανέμεται ως εξής:

- Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Βόρειο Αιγαίο, Ανατολική Μακεδονία - Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Ηπείρος, Θεσσαλία, Δυτική Ελλάδα, Κρήτη, Δυτική Μακεδονία, Ιόνια νησιά, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος), 234.000.000 ευρώ.
- Περιφέρειες σε μετάβαση (Αττική και Νότιο Αιγαίο), 66.000.000 ευρώ.

Η δράση εντάσσεται στο νέο πρόγραμμα «Ανταγωνιστικό-

Η αξιολόγηση των αιτήσεων χρηματοδότησης θα είναι άμεση - Εως 50% το ποσοστό επιδότησης.

τητα» του ΕΣΠΑ 2021-2027. Η αξιολόγηση των αιτήσεων χρηματοδότησης θα είναι άμεση (FiFo) και το ποσοστό επιδότησης ανέρχεται έως 50% του προϋπολογισμού της αίτησης χρηματοδότησης.

Σε 24 μήνες

Ως ημερομηνία έναρξης επιλεξιμότητας των δαπανών ορίζεται η ημερομηνία ηλεκτρονικής υποβολής της αίτησης χρηματοδότησης και η μέγιστη διάρκεια ολοκλήρωσης του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου του επενδυτικού σχεδίου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 24 μήνες από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης ένταξης.

Νέος Συνέταιρος στην KPMG Κύπρου

Η KPMG Κύπρου είναι στην ευχάριστη θέση να ανακοινώσει ότι έχει οριστεί ως νέος συνέταιρος από την 1^η Μαρτίου 2023:

Πέτρος Μ. Μαυρομμάτης
Ελεγκτικές Υπηρεσίες, Λευκωσία

Η KPMG Κύπρου, πιστή στη δέσμευσή της για προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών προς τους πελάτες της, εντάσσει στο δυναμικό της ομάδας των συνεταίρων της έναν καταξιωμένο επαγγελματία που θα ενδυναμώσει και θα υποστηρίξει τις υπηρεσίες που προσφέρει ο Οίκος.

© 2023 KPMG Limited, ιδιωτική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης εγγεγραμμένη στην Κύπρο, μέλος του δικτύου ανεξάρτητων Οίκων της KPMG που συνδέονται με τον Διεθνή Οίκο KPMG International Limited, ιδιωτική αγγλική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης δια εγγυήσεων. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Law

Νέος Συνέταιρος στην KPMG Law

Ενδυναμώνοντας την υφιστάμενη ομάδα της KPMG Law, ανακοινώνουμε ότι έχει οριστεί ως νέος συνέταιρος:

Κυριάκος Ν. Θεοδωρίδης
KPMG Law, Λευκωσία

Με την ένταξη του νέου συνεταίρου ενδυναμώνεται η υφιστάμενη ομάδα συνεταίρων της KPMG Law, η οποία αποτελείται ήδη από τις συνεταίρους **Παναγιώτα Η. Γεωργίου** και **Άλκηστη Γ. Ιακώβου**. Ο νέος συνέταιρος θα συμβάλει ουσιαστικά στην περαιτέρω υποστήριξη που η KPMG Law προσφέρει στους πελάτες της μέσω διευρυμένων υπηρεσιών.

© 2023 Η Θεοδωρίδης, Γεωργίου, Ιακώβου & Σία Δ.Ε.Π.Ε (Theodorides, Georgiou, Iacovou & Co LLC) είναι ιδιωτική δικηγορική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης εγγεγραμμένη στην Κύπρο (Αρ. Εγγραφής HE 436739), υπό την εποπτεία του Νομικού Συμβουλίου Κύπρου και του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου και είναι ενταγμένη στο διεθνές δίκτυο μελών της KPMG Law και ως τέτοια λειτουργεί στην Κύπρο.

Εμπρόθεσμα πληρώνουν την εφορία οι επιχειρήσεις

Η βελτίωση των ελέγχων αυξάνει την εισπραξιμότητα των φόρων

Του ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

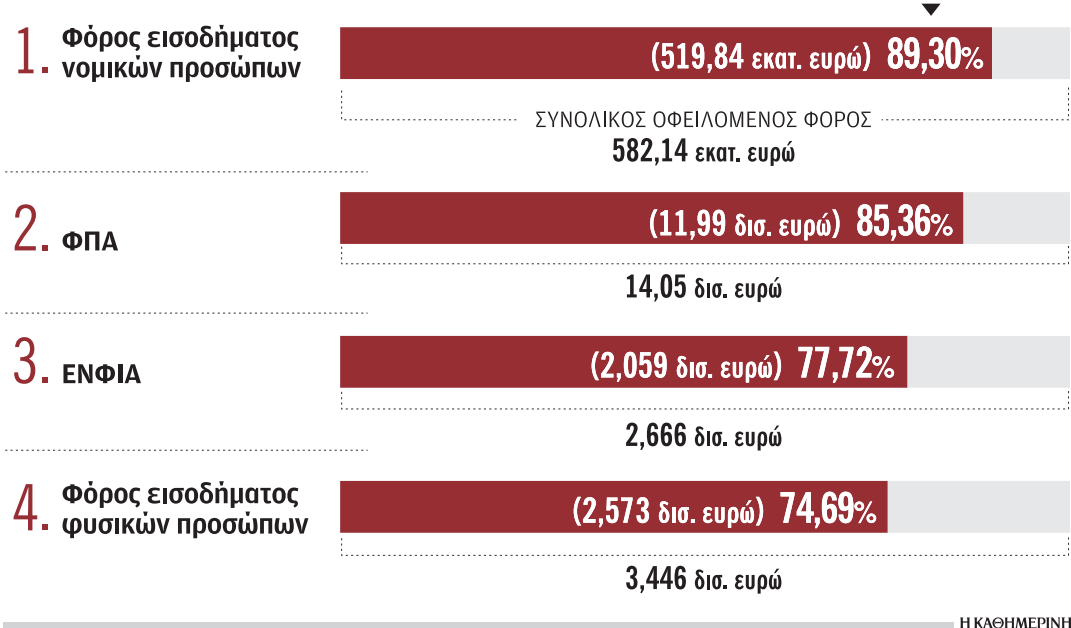
Η υψηλή εισπραξιμότητα στους φόρους, σε συνδυασμό με την αύξηση των εισπράξεων από ληξιπρόθεσμα χρέη οδήγησε στη μεγέθυνση των εσόδων του προϋπολογισμού κατά το προηγούμενο έτος. Το γεγονός αυτό έδωσε τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να ανοίξει το καλά-θι των μέτρων στήριξης για τα νοικοκυριά και τους συνταξιούχους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΑΑΔΕ, το ποσοστό εισπραξιμότητας ανήλθε το 2022 στο 83,30%, ελαφρώς βελτιωμένο σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος και αυξημένο κατά 2,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2019.

Από τα στατιστικά στοιχεία της ΑΑΔΕ προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις ανταποκρίνονται σε μεγαλύτερο βαθμό στις φορολογικές τους υποχρεώσεις από ό,τι τα φυσικά πρόσωπα, που όπως δείχνουν τα στοιχεία δυσκολεύονται να αποπληρώσουν τους φόρους που τους αναλογούν και ρυθμίζουν τις οφειλές σε 24 ή 48 δόσεις.

Ποιους όμως φόρους πληρώνουν πρώτους νοικοκυριά και επιχειρήσεις; Από την επεξεργασία των στοιχείων φαίνεται ότι ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων και ο ΦΠΑ καταγράφουν τα υψηλότερα ποσοστά εμπρόθεσμων πληρωμών, ακολουθεί ο ΕΝΦΙΑ και στο τέλος είναι ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων.

Συγκεκριμένα, το 2022 οι εμπρόθεσμες πληρωμές ΦΠΑ έφθασαν το 85,36% του συνολικά οφειλόμενου. Συγκεκριμένα, από τα 14,050 δισ. ευρώ οφειλόμενου ΦΠΑ καταβλήθηκε από τους υπόχρεους εμπρόθεσμα ποσό ύψους 11,99 δισ. ευρώ. Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων ανήλθε στο 89,30% του συνολικού φόρου. Συγκεκριμένα, το ποσό που έπρεπε να πληρώσουν οι επιχειρήσεις ανερχόταν στα

Ποιοι φόροι πληρώνονται πρώτα

Πάνω από το 85% του ΦΠΑ και του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων καταβάλλεται εντός προθεσμίας.

582,14 εκατ. ευρώ, ενώ πληρώθηκε ποσό ύψους 519,84 εκατ. ευρώ. Μάλιστα, οι επιχειρήσεις είχαν εξοφλήσει σχεδόν τον φόρο που τους αναλογούσε από τα τέλη Νοεμβρίου 2022.

Σε ό,τι αφορά τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων, τα ποσά είναι σημαντικά χαμηλότερα σε σύγκριση με τις δύο προηγούμενες κατηγορίες. Το ποσοστό εισπραξιμότητας πέφτει στο 74,69%, με τα νοικοκυριά να πληρώνουν εμπρόθεσμα φόρους ύψους 2,573 δισ. ευρώ, όταν το ποσό που τους αναλογούσε για το 2022 ήταν της τάξης των 3,446 δισ. ευρώ. Η συνέπεια των επιχειρή-

σεων έγκειται και στο γεγονός ότι η εφορία ανά πάσα στιγμή μπορεί να διαπιστώσει ποιοι πληρώνουν στην ώρα τους και ποιοι όχι. Οσοι καθυστερούν να πληρώσουν είναι υποψήφιοι για έλεγχο, ενώ τα πρόστιμα δεν είναι αμελητέα. Παράλληλα, στους κακοπληρωτές η εφορία καθυστερεί να επιστρέψει και τον ΦΠΑ στην περίπτωση που είναι πιστωτικός και διενεργεί εκτεταμένους ελέγχους.

Οι λόγοι αυτοί, σε συνδυασμό με άλλες παραμέτρους που θέτουν τα ευρωπαϊκά προγράμματα και οι επιδοτήσεις (για να συμμετάσχει μια επιχείρηση σε ένα κοινοτικό πρόγραμμα ή να λάβει, για παράδειγμα, τα προηγούμενα χρόνια την επιστροφή προκαταβολή θα έπρεπε να πληρώνει εμπρόθεσμα τις υποχρεώσεις της) αναγκάζουν τις περισσότερες επιχειρήσεις να πληρώνουν εμπρόθεσμα.

Οι εμπρόθεσμες πληρωμές του ΕΝΦΙΑ έφθασαν το 77,72%, ποσοστό το οποίο είναι υψηλότερο σε σύγκριση με τα προ-

γούμενα χρόνια. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη σημαντική μείωση του ΕΝΦΙΑ τόσο για τα νοικοκυριά όσο και για τις επιχειρήσεις.

Παράλληλα οι εφαρμογές έχουν οδηγήσει τα τελευταία χρόνια στην αύξηση των εσόδων. Και αυτό καθώς οι φορολογούμενοι ενημερώνονται πλέον άμεσα για τις υποχρεώσεις τους, ενώ εάν έχει παρέλθει η ημερομηνία πληρωμής λαμβάνουν μηνύματα προκειμένου να τακτοποιήσουν τις οφειλές τους. Σημειώνεται ότι το 2021 το ποσοστό εμπρόθεσμων πληρωμών του ΕΝΦΙΑ ήταν στο 73,94%.

Από το υπουργείο Οικονομικών αναφέρουν ότι η συνεισφορά των νέων τεχνολογιών την τελευταία διετία αύξησε σημαντικά τα έσοδα του δημοσίου, ενώ ταυτόχρονα βελτίωσε και την εισπραξιμότητα των φόρων. Από το 2019 μέχρι και σήμερα έχει περιοριστεί και ο ρυθμός αύξησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών.

Μειώθηκε η δύναμη του ελληνόκτητου εμπορικού στόλου

Ο ελληνικός στόλος κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους εμφανίζεται μειωμένος τόσο ως προς τον αριθμό των πλοίων που τον απαρτίζουν όσο και σε όρους χωρητικότητας. Επιπλέον, μειωμένος κατά 71 πλοία είναι και ο εμπορικός στόλος που έχει υψωμένη την ελληνική σημαία.

Η μείωση του μεγέθους του ελληνόκτητου στόλου διαπιστώνεται από την Επιτροπή Ελληνικής Ναυτιλιακής Συνεργασίας του Λονδίνου (GSCC), η οποία και δημοσίευσε την Τετάρτη για 36η συνεχή χρονιά την ετήσια έκθεση στατιστικών στοιχείων για ελληνικά ελεγχόμενα πλοία χωρητικότητας (GT) άνω των 1.000 τόνων, νηολογημένα με ελληνική και άλλες σημαίες. Ναυτομεσιτικοί κύκλοι αποδίδουν τη μείωση του ελληνικού στόλου στις πωλήσεις μεταχειρισμένων πλοίων που έκαναν οι Έλληνες ιδιοκτήτες κατά τα πρόσφατα υψηλά της αγοράς και την επιφυλακτικότητα για νέες παραγγελίες εξότου βρεθούν αξιόπιστες λύσεις για δραστική μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα ώστε τα νέα πλοία να είναι συμβατά με τα όρια που προβλέπονται για το 2030 και το 2050.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της S&P Market Intelligence που επεξεργάστηκε το GSCC και αφορούν το δωδεκάμηνο που έληξε την 28η Φεβρουαρίου, την 1η Μαρτίου ελληνικά συμφέροντα έλεγχαν 4.113 πλοία διαφόρων κατηγοριών των οποίων η συνολική χωρητικότητα εκτοπισματος (DWT) ανέρχεται σε 349.963.241 τόνους.

Σε σύγκριση με τα στοιχεία του προηγούμενου έτους, αυτό αντιπροσωπεύει μείωση 27 πλοίων και χωρητικότητας 5.379.453 DWT. Τα μεγέθη αυτά περιλαμβάνουν και 194 πλοία διαφόρων κατηγοριών που βρίσκονται υπό

παραγγελία σε ναυπηγεία με συνολική χωρητικότητα DWT 15.062.722 τόνους.

Ο στόλος που είναι νηολογημένος υπό ελληνική σημαία έχει μειωθεί για μία ακόμα χρονιά ως προς τον αριθμό των πλοίων και ως προς τη χωρητικότητα και αποτελείται πλέον από 499 πλοία έναντι 570 πλοίων το προηγούμενο δωδεκάμηνο. Ο ελλη-

Εχασε 71 πλοία η ελληνική σημαία το δωδεκάμηνο που έληξε την 28η Φεβρουαρίου.

νικά ελεγχόμενος στόλος είναι σήμερα νηολογημένος σε 32 διαφορετικά νηολόγια.

Η ανάλυση σημαίας δείχνει ότι οι Νήσοι Μάρσαλ κέρδισαν 571 πλοία, η Λιβερία 66 πλοία, η Κύπρος απέκτησε 4 πλοία και οι Μπαχάμες 3 πλοία. Περαιτέρω, ο Παναμάς απέκτησε 21 επιπλέον ελληνικών συμφερόντων πλοία. Από την άλλη πλευρά, μειώσεις καταγράφηκαν στον αριθμό των πλοίων με σημαία Μάλτας, Σιγκαπούρης και Χονγκ Κονγκ. Οι απώλειες για την ελληνική σημαία ανέρχονται σε 71 πλοία και 6.393.092 τόνους χωρητικότητας DWT.

Όσον αφορά το βιβλίο των παραγγελιών σε ναυπηγεία από ελληνικών συμφερόντων ναυτιλιακές εταιρείες, ως προς τον τύπο πλοίου, αυτή τη στιγμή υπάρχουν υπό παραγγελία 43 πετρελαιοφόρα για λογαριασμό Ελλήνων ιδιοκτητών, 3 δεξαμενόπλοια χημικών και προϊόντων, 64 δεξαμενόπλοια υγραερίου, 27 φορτηγά πλοία μεταλλευμάτων και κύδην φορτίου, 54 πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων και 3 φορτηγά σκάφη.

«Μπόνους» 300 ευρώ σε πάνω από 55.000 μακροχρόνια ανέργους

Περισσότεροι από 55.000 μακροχρόνια άνεργοι έχουν λάβει από τη Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) το «μπόνους» των 300 ευρώ που θεσμοθετήθηκε το περασμένο καλοκαίρι, με τον νόμο για τον εκσυγχρονισμό του τώος ΟΑΕΔ. Ηδη, η ΔΥΠΑ πιστωσε στους λογαριασμούς 8.122 μη επιδοτούμενων, μακροχρόνια ανέργων που κατήρτισαν ψηφιακό Ατομικό Σχέδιο Δράσης (ΑΣΔ) την εφάπαξ παροχή των 300 ευρώ. Οι πληρωμές εμφανίζονται στους λογαριασμούς των δικαιούχων εντός 1-2 εργάσιμων ημερών μετά την καταβολή τους. Ετσι συνολικά η παροχή έχει καταβληθεί σε 55.634 δικαιούχους.

Σύμφωνα με τη διοίκηση της υπηρεσίας, το «μπόνους» θεσμοθετήθηκε με τον νόμο «Δουλειές Ξανά» (ν. 4921/2022), με στόχο την ενεργοποίηση των μακροχρόνια ανέργων και δη όσων είναι εκτός αγοράς εργασίας για πάνω από πέντε έτη, μέσω της δημιουργίας επικαιροποιημένου ψηφιακού ΑΣΔ, βάσει του οποίου θα μπορούν να κατευθυνθούν σε δράσεις ανάπτυξης της απασχολησιμότητάς τους και εύρεσης εργασίας.

Υπενθυμίζεται ότι δικαιούχοι της νέας παροχής είναι οι μακροχρόνια άνεργοι που:

- Εχουν συμπληρώσει συνεχιζόμενη εγγγραμμένη ανεργία άνω των πέντε ετών και κατόπιν καταρτίζουν ψηφιακό ΑΣΔ.
- Εχουν εισόδημα έως 16.000 ευρώ οι άγαμοι, 24.000 ευρώ οι έγγαμοι (προσαυξανόμενο κατά 3.000 ευρώ ανά τέκνο) ή 27.000 ευρώ οι μονογονεϊκές οικογένει-

ες (προσαυξανόμενο κατά 3.000 ευρώ ανά τέκνο).

Οι δυνητικά δικαιούχοι θα πρέπει να εισέλθουν στην ειδική πλατφόρμα που έχει δημιουργηθεί στο www.gov.gr με τους κωδικούς Taxisnet, να καταχωρίσουν ή να επικαιροποιήσουν τα στοιχεία του τραπεζικού λογαριασμού τους (IBAN) για την καταβολή της παροχής, καθώς

Η ενίσχυση δόθηκε σε όσους κατήρτισαν ψηφιακό Ατομικό Σχέδιο Δράσης.

και την οικογενειακή τους κατάσταση. Εφόσον οι προϋποθέσεις πληρούνται, η καταβολή γίνεται αυτόματα στους λογαριασμούς των δικαιούχων.

Όσοι άνεργοι έχουν ήδη καταρτίσει Ατομικό Σχέδιο Δράσης (ΑΣΔ) θα πρέπει να το μετατρέψουν σε ψηφιακό ΑΣΔ. Συγκεκριμένα εισέρχονται με τους κωδικούς Taxisnet στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες (eservices) της ΔΥΠΑ και επιβεβαιώνουν ή επικαιροποιούν τα στοιχεία του ΑΣΔ, ώστε να μετατραπεί σε ψηφιακό ΑΣΔ.

Όσοι δεν έχουν ακόμη καταρτίσει ΑΣΔ θα πρέπει να κλείσουν ραντεβού με εργασιακό σύμβουλο στο Κέντρο Προώθησης Απασχόλησης (ΚΠΑ2) της περιοχής τους είτε μέσω τηλεδιάσκεψης (MyDYPAlive) είτε διά ζώσης.

ΡΟΥΛΑ ΣΑΛΟΥΡΟΥ

Ξεμπλοκάρουν χιλιάδες εκκρεμείς αιτήσεις συντάξεων

Της ΡΟΥΛΑΣ ΣΑΛΟΥΡΟΥ

Πατούν... γκάζι οι υπηρεσίες του ΕΦΚΑ προκειμένου έως το καλοκαίρι να εκδοθούν και να πληρωθούν χιλιάδες συντάξεις και αναδρομικά ποσά που αφορούν παράλληλη συνταξιοδότηση καθώς και προσαύξηση σύνταξης λόγω απασχόλησης συνταξιούχων. Με το βάρος των προσπαθειών, όλο το προηγούμενο διάστημα, να έχει πέσει στην έκδοση των εκκρεμών αιτήσεων κύριας ασφάλισης ώστε να μπει ένα όριο στην ταλαιπωρία και την αναμονή εκατοντάδων χιλιάδων υποψήφιων συνταξιούχων χωρίς κάποιο εισόδημα, η έκδοση των συγκεκριμένων αιτήσεων είχε μπει σε δεύτερη μοίρα. Πλέον, όπως επισημαίνουν στην «Κ» αρμόδιοι παράγοντες, το απαραίτητο λογισμικό είτε βελτιώνεται είτε σχεδιάζεται εξ αρχής, με στόχο να μπουν σε διαδικασία εκκαθάρισης και οι συγκεκριμένες εκκρεμότητες που αφορούν αφενός χιλιάδες συνταξιούχους, αφετέρου και ιδιαίτερα στην περίπτωση της παράλληλης συνταξιοδότησης αναδρομικά χιλιάδων ευρώ ανά περίπτωση.

Όσον αφορά την παράλληλη συνταξιοδότηση, από το 2016 και εφεξής εκκρεμούν περίπου 15.000 αιτήσεις.

Σύμφωνα με τον ΕΦΚΑ, ήδη η διαδικασία έκδοσής τους έχει

«ξεπαγώσει» και έχουν πληρωθεί περίπου 4.000 συνταξιούχοι, οι νέες αιτήσεις εκδίδονται σχετικά γρήγορα, ενώ το αμέσως επόμενο διάστημα αναμένεται να βελτιωθεί εκ νέου το λογισμικό για το Δημόσιο και να «τρέξει» ταχύτερα η έκδοση των συγκεκριμένων συντάξεων. Βάσει των διαθέσιμων στοιχείων, πρόκειται για περίπου 3.500 με 4.000 περιπτώσεις κυρίως γιατρών, δικηγόρων και μηχανικών ασφαλισμένων στα πρώην ταμεία των «επιστημόνων» με παράλληλη ασφάλιση στο Δημόσιο, ενώ υπάρχουν και περίπου 10.000 με 11.000 περιπτώσεις του ιδιωτικού τομέα με ασφάλιση σε ΙΚΑ και ΟΑΕΕ. Αυτοί οι συνταξιούχοι έχουν λάβει την πρώτη σύνταξη τους από το τέλος ΕΤΑΑ ή το ΙΚΑ αντίστοιχα, αλλά δεν έχουν λάβει την προσαύξηση της σύνταξης από το Δημόσιο και τον τώος ΟΑΕΕ.

Σύμφωνα μάλιστα με τους ειδικούς, αυτές οι περιπτώσεις θα λάβουν αναδρομικά που ενδέχεται να ξεπερνούν και τις 30.000 ευρώ, καθώς τα οφειλόμενα από τις προσαυξήσεις συντάξεων αφορούν ακόμη και έξι έτη.

Αντίθετα, από τη διοίκηση του ΕΦΚΑ επισημαίνουν ότι όσοι υπέβαλαν αίτηση για παράλληλη σύνταξη από την 1η Ιουλίου 2022 και έπειτα, χάρη στο νέο λογισμικό το οποίο

Από το 2016 και εφεξής, εκκρεμούν περίπου 15.000 αιτήσεις που αφορούν την παράλληλη συνταξιοδότηση.

Αφορούν παράλληλη συνταξιοδότηση και προσαύξηση σύνταξης λόγω απασχόλησης συνταξιούχων.

λειτουργεί στον ΕΦΚΑ έκτοτε, έχουν ελάχιστο χρόνο αναμονής.

Το επόμενο διάστημα εκτιμάται ότι θα τεθεί σε λειτουργία και το απαιτούμενο λογισμικό για την προσαύξηση σύνταξης σε συνταξιούχους που εξακολουθούν να εργάζονται. Βάσει του νόμου 4670/2020, ο οποίος βέβαια ακόμη και σήμερα δεν έχει εφαρμοστεί, οι καταβληθείσες εισφορές των εργαζομένων συνταξιούχων θα πρέπει να χρησιμοποιούνται με στόχο την προσαύξηση του ανταποδοτικού μέρους της κύριας σύνταξης καθώς και της επικου-

ρικής σύνταξης τους. Το μέτρο αφορά τόσο τις περιπτώσεις που γίνεται περικοπή της σύνταξης κατά 30%, όσο και τις περιπτώσεις που γίνεται αναστολή της σύνταξης.

Στην πράξη ο συνταξιούχος, μετά τη διακοπή της αναληφθείσας εργασίας ή αυτοαπασχόλησης, υποβάλλει αίτηση προκειμένου ο ΕΦΚΑ να του πιστώσει προσαυξημένη τόσο την κύρια όσο και την επικουρική σύνταξη του ως εξής:

- Για την κύρια σύνταξη χορηγείται ποσό το οποίο προκύπτει με βάση τα ισχύοντα ποσοστά αναπλήρωσης και τις συντάξιμες αποδοχές για το χρονικό διάστημα της απασχόλησης ως συνταξιούχου.
- Για την επικουρική σύνταξη χορηγείται ποσό που προκύπτει με βάση τα ισχύοντα για τον υπολογισμό της επικουρικής σύνταξης και μόνο για το χρονικό διάστημα της απασχόλησης μετά τη συνταξιοδότηση.

Ευρωπαίοι κατά Κίνας στην υψηλή τεχνολογία

Ολλανδία, Γερμανία γυρνούν την πλάτη
στο Πεκίνο για μικροτσιπ και 5G

Υπό τη συνεχή και εντεινόμενη πίεση της Ουάσιγκτον, οι Ευρωπαίοι τείνουν να συστρατευθούν με την υπερδύναμη στον ανταγωνισμό της με το Πεκίνο για την παγκόσμια κυριαρχία στην υψηλή τεχνολογία. Επειτα από πιέσεις ετών, οι ευρωπαϊκές χώρες προσανατολίζονται να επιβάλουν περιορισμούς στις εξαγωγές υψηλής τεχνολογίας στην Κίνα προκειμένου να εμποδίσουν τη δεύτερη οικονομία στον κόσμο να παράγει με τις δικές της βιομηχανίες τους πλέον προηγμένους επεξεργαστές. Είναι η κατηγορία επεξεργαστών που έχει εκτεταμένες εφαρμογές στον αμυντικό και πολεμικό εξοπλισμό, γι' αυτό και η Ουάσιγκτον επικαλείται πάντα λόγους εθνικής ασφαλείας στην πολιτική της επί του θέματος. Παράλληλα, όμως, ακόμη δύο ευρωπαϊκές χώρες ενδέχεται να απαγορεύσουν τις εισαγωγές τεχνολογικού εξοπλισμού από τις κινεζικές βιομηχανίες Huawei και ZET.

Η Ολλανδία ανακοίνωσε ότι θα επιβάλει περιορισμούς στις εξαγωγές τεχνολογίας για την παραγωγή των «πλέον προηγμένων» επεξεργαστών. Πρόκειται για τους επεξεργαστές που παράγει η ολλανδική βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας ASML. Στη σχετική

επιστολή της προς το ολλανδικό Κοινοβούλιο η υπουργός Εμπορίου της χώρας, Λίσε Σραϊνέμαχερ, απέφυγε να διευκρινίσει ποια ή ποιες ακριβώς κατηγορίες επεξεργαστών θα αφορά η απαγόρευση εξαγωγών που θα τεθεί σύντομα σε ισχύ. Αρκέστηκε μόνο να τονίσει πως η απαγόρευση θα επιβληθεί με «χειρουργική» ακρίβεια και αφορά μόνο πολύ εξειδικευμένα συστήματα τα οποία παράγουν τους μικρότερους επεξεργαστές, μεταξύ των οποίων και αυτοί που κατασκευάζει η ολλανδική βιομηχανία ASML. Προσέθεσε επίσης ότι οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις θα πρέπει να υποβάλουν αίτηση προκειμένου να τους χορηγηθούν άδειες για την εξαγωγή της σχετικής τεχνολογίας. Από την πλευρά της η ASML έσπευσε να τονίσει ότι «δεν προβλέπει να υπάρχουν κάποιες οικονομικές επιπτώσεις της απαγόρευσης στην εικόνα της επιχείρησης για το 2023» και ότι δεν έχει λάβει προς το παρόν καμία διευκρίνιση από την ολλανδική κυβέρνηση. Σημειωτέον ότι οι επεξεργαστές EUV της ASML είναι η κατηγορία της πλέον προηγμένης τεχνολογίας, αλλά οι εξαγωγές τους έχουν ήδη απαγορευθεί από το 2019.

Είχε προηγηθεί νωρίτερα ανακοίνωση του Βερολίνου ότι επα-

Η ολλανδική απαγόρευση εξαγωγών, σύμφωνα με την υπουργό Εμπορίου Λίσε Σραϊνέμαχερ, θα επιβληθεί με «χειρουργική» ακρίβεια και αφορά μόνο εξειδικευμένα συστήματα τα οποία παράγουν τους μικρότερους επεξεργαστές, μεταξύ των οποίων και αυτοί που κατασκευάζει η ολλανδική βιομηχανία ASML.

Η Ολλανδία θα επιβάλει περιορισμούς στις εξαγωγές τεχνολογίας και το Βερολίνο επανεξετάζει το θέμα των εισαγωγών τεχνολογικού εξοπλισμού από κινεζικές βιομηχανίες.

νεξετάζει το θέμα των εισαγωγών τεχνολογικού εξοπλισμού από κινεζικές βιομηχανίες, όπως η Huawei και η ZTE. Πρόκειται για δύο κινεζικούς κολοσσούς, εξοπλισμός των οποίων χρησιμοποιείται έως τώρα στα δίκτυα τηλεπικοινωνιών τρίτης γενιάς (5G) της Γερμανίας. Πρόκειται, όμως, επίσης και για τις δύο κινεζικές βιομηχανίες που έχουν κατηγορηθεί από την Ουάσιγκτον ότι κατασκοπεύουν τη Δύση με τη χρήση κακόβουλου λογισμικού και

μεταφέρουν πληροφορίες στις κινεζικές ένοπλες δυνάμεις. Σε συνέντευξη Τύπου που παραχώρησε για το θέμα, ο Μαξιμίλιαν Καλ, εκπρόσωπος του γερμανικού υπουργείου Εσωτερικών, τόνισε πως είναι σημαντικό για τις γερμανικές εταιρείες τηλεπικοινωνιών «να μην έχουν υπερβολικό βαθμό εξάρτησης από ορισμένους προμηθευτές τους». Παράλληλα προειδοποίησε πως αν στις αρχές Απριλίου διαπιστωθεί ότι υπάρχει κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια της χώρας, τότε οι γερμανικές επιχειρήσεις δεν θα αποζημιωθούν από την κυβέρνηση για τα εξαρτήματα που θα χρειαστεί να αφαιρεθούν από τα δίκτυά τους και να αντικατασταθούν.

Σχετική έκθεση της δανέζικης εταιρείας Strand Consult που παρουσιάστηκε το περασμένο έτος διαπίστωνε πως το 59% των εξαρτημάτων και ανταλλακτικών στα γερμανικά δίκτυα πέμπτης γενιάς είναι προϊόντα κινεζικών βιομη-

χανιών, όπως η Huawei και ZTE. Στην περίπτωση που αποφασίσει τελικά την απαγόρευση αυτών των εισαγωγών, η Γερμανία θα είναι η τρίτη ευρωπαϊκή χώρα, μετά τη Σουηδία και τη Βρετανία, που θα απαγορεύσει τις εισαγωγές εξοπλισμού τηλεπικοινωνιών από την Κίνα.

Η Ουάσιγκτον όχι μόνο έχει απαγορεύσει τη χρήση εξοπλισμού της Huawei στα αμερικανικά δίκτυα 5G, αλλά έχει επιβάλει αυστηρότατους περιορισμούς στις εξαγωγές μικροεπεξεργαστών στον κινεζικό κολοσσό των τηλεπικοινωνιών. Σχολιάζοντας σχετικά το θέμα, ο Θόρστεν Μπένερ, διευθυντής του Ινστιτούτου Παγκόσμιας Πολιτικής στο Βερολίνο, τόνισε πως «η απόφαση για τον εξοπλισμό των δικτύων πέμπτης γενιάς θα έπρεπε να είχε αντιμετωπισθεί ως το εύκολο μέρος της υπόθεσης και να είχε ληφθεί προ πολλού». Προσέθεσε, επίσης, πως δεν είναι συνετή στάση «να εξαρτάται κανείς από

εταιρείες συνδεδεμένες με το κυβερνών κόμμα της Κίνας, καθώς έτσι επαναλαμβάνουμε τα λάθη που κάναμε με τη Ρωσία».

Σημειωτέον ότι δημοσκοπήση που διεξήγαγε τον Σεπτέμβριο το ίδρυμα Μάρσαλ της Γερμανίας μεταξύ πολιτών στις δύο πλευρές του Ατλαντικού κατέδειξε πως η πλειονότητα των Ευρωπαίων τάσσονται υπέρ μιας «σκληρότερης» στάσης προς την Κίνα. Εξάλλου, περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες χαρακτήρισαν το Πεκίνο είτε «ανταγωνιστή» είτε «αντίπαλο». Το κλίμα ήταν πολύ αρνητικό για την Κίνα σε Σουηδία, Λιθουανία, Πολωνία, Ολλανδία και Γερμανία. Σύμφωνα με τον Μάρτιν Χάλα, διευθυντή της δεξαμενής σκέψης Sinopsis που έχει έδρα στην Πράγα, «είναι η ίδια διαδικασία αφύπνισης που έχουμε δει στις ΗΠΑ και την Αυστραλία και αφορά ορισμένες δυσάρεστες όψεις της συνεργασίας με την Κίνα». FINANCIAL TIMES, CNBC, REUTERS

Οι κινεζικές βιομηχανίες σπάνε με «τρικ» το τεχνολογικό εμπάργκο της Ουάσιγκτον

Την ίδια την υψηλή τεχνολογία χρησιμοποιούν οι κινεζικές εταιρείες για να παρακάμψουν τις απαγορεύσεις και ουσιαστικά τον αποκλεισμό τους από τους επεξεργαστές υψηλής τεχνολογίας που τους έχει επιβάλει η Ουάσιγκτον. Σύμφωνα με σχετικό ρεπορτάζ των Financial Times, όσες κινεζικές εταιρείες τεχνολογίας νοημοσύνης αντιμετωπίζουν το αμερικανικό εμπάργκο χρησιμοποιούν τις εταιρείες παροχής υπηρεσιών «νέφους» στο Ιντερνέτ ώστε να έχουν πρόσβαση στην υψηλή τεχνολογία παραγωγής επεξεργαστών μέσω ενδιάμεσων εταιρειών. Η βρετανική εφημερίδα επισημαίνει μάλιστα πως οι ελιγμοί στους οποίους καταφεύγουν οι κινεζικές βιομηχανίες προδίδουν τα πιθανά κενά της πολιτικής τεχνολογικού αποκλεισμού που έχει επιβάλει η Ουάσιγκτον. Συχνά καταφεύγουν σε συμφωνίες ενοικίασης της απαιτούμενης τεχνολογίας ή ακόμη και στην αγορά των επεξεργαστών μέσω θυγατρικών τους στην Κίνα.

Καταφεύγουν σε συμφωνίες ενοικίασης ή αποκτούν πρόσβαση στην τεχνολογία των επεξεργαστών μέσω εταιρειών «νέφους».

Για παράδειγμα η iFlytek, κρατική εταιρεία τεχνολογίας αναγνώρισης φωνής που βρίσκεται στη μαύρη λίστα της Ουάσιγκτον από το 2019, έχει αποκτήσει πρόσβαση στους επεξεργαστές A100 της Nvidia μέσω συμφωνίας ενοικίασης. Πρόκειται για επεξεργαστές αναγκαίους για τις εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης. Μηχανολόγος της iFlytek ανέφερε πως η εταιρεία «νοικιάζει επεξεργαστές και εξοπλισμό σε μακροπρόθεσμη βάση και είναι το ίδιο με το να τα έχει στην κατοχή της». Εξάλλου, υπάλληλοι της εταιρείας αναγνώρισης προσώ-

Η iFlytek, κρατική εταιρεία τεχνολογίας αναγνώρισης φωνής που βρίσκεται στη μαύρη λίστα της Ουάσιγκτον από το 2019, έχει αποκτήσει πρόσβαση στους επεξεργαστές A100 της Nvidia μέσω συμφωνίας ενοικίασης.

που SenseTime, που είχε την ίδια τύχη με την iFlytek, ανέφερε στους F.T. ότι η εταιρεία έχει επιστρατεύσει μεσαζόντες για την αγορά των εξαρτημάτων τεχνολογίας που της έχει απαγορεύσει η Ουάσιγκτον. Τόνισαν, μάλιστα,

ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η SenseTime αγόραζε επεξεργαστές προηγμένων τεχνολογίας απευθείας μέσω θυγατρικών της που δεν βρίσκονται στη μαύρη λίστα της Ουάσιγκτον.

Παράλληλα, ιδιωτικές εταιρεί-

ες «νέφους» παρέχουν στις κινεζικές βιομηχανίες πρόσβαση στους αμερικανικούς επεξεργαστές υψηλής τεχνολογίας. Η εταιρεία «νέφους» AI-Galaxy που έχει έδρα στη Σαγκάη, και ιδρύθηκε από πρώην στελέχη της Nvidia και της AliCloud, χρεώνει 10 δολ. την ώρα για να προσφέρει πρόσβαση στους επεξεργαστές A100 της Nvidia. Όπως επισημαίνει η βρετανική εφημερίδα, το γεγονός ότι οι κινεζικές εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης κατορθώνουν να έχουν πρόσβαση στους επεξεργαστές υψηλής τεχνολογίας της Nvidia σκιαγραφεί την πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι ΗΠΑ στην προσπάθειά τους να περιορίσουν τις κινεζικές εταιρείες. Τον Οκτώβριο η Ουάσιγκτον απαγόρευσε στις αμερικανικές επιχειρήσεις να πωλούν εξοπλισμό παραγωγής προηγμένων επεξεργαστών στις κινεζικές επιχειρήσεις. Εκπρόσωπος του αμερικανικού υπουργείου Εμπορίου δήλωσε πως η ασφάλεια του υπουργείου «παρακολουθεί και διερευνά επισταμένως για τυχόν παραβιάσεις των απα-

γορεύσεων στις εξαγωγές, αλλά δεν σχολιάζει σχετικά τυχόν καταγγελίες». Παράλληλα, εμπειρογνώμων του τομέα ελέγχου εξαγωγών δήλωσε πως οι σχετικές απαγορεύσεις που έχει επιβάλει η Ουάσιγκτον δεν καλύπτουν τις εταιρείες παροχής υπηρεσιών νέφους. Προσέθεσε, πάντως, ότι παραβίαση του εμπάργκο θεωρείται μόνο η περίπτωση στην οποία η τεχνολογία των επεξεργαστών χρησιμοποιείται για την κατασκευή όπλων μαζικής καταστροφής. Σημειωτέον, άλλωστε, πως από τη στιγμή που επέβαλε η Ουάσιγκτον το εμπάργκο, οι τοπικές αρχές στην Κίνα έσπευσαν να βοηθήσουν τις βιομηχανίες ώστε να συγκεντρώσουν απόθεμα επεξεργαστών προηγμένης τεχνολογίας. Στέλεχος της iFlytek δήλωσε μάλιστα πως η επιβολή απαγορεύσεων είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθούν θεαματικά τα αποθέματα υπολογιστών με τη βοήθεια του κινεζικού κράτους, το οποίο προέβη σε μαζικές αγορές και αποθήκευση επεξεργαστών της Nvidia.

Φόρο 25% στους πλούσιους προτείνει ο Μπάιντεν

Φόρο 25% προτείνει ο Αμερικανός πρόεδρος Τζο Μπάιντεν για τους δισεκατομμυριούχους της υπερδύναμης, τους μεγαλοεπενδυτές, αλλά και τους επιχειρηματικούς ομίλους. Πρόκειται για τη συνολική πρόταση που υπέβαλε στο Κογκρέσο και αφορά τις προτεραιότητες στη φορολογία και τις δημόσιες δαπάνες. Την είδηση ανέφεραν στο Bloomberg πηγές του Λευκού Οίκου, που ζήτησαν να παραμείνουν ανώνυμες. Το σχέδιο προβλέπει σχεδόν διπλασιασμό του συντελεστή φόρου στις αποδόσεις κεφαλαίου και τις αποδόσεις επενδύσεων, ώστε να φτάσει στο 39,6% από το υφιστάμενο 20%. Προβλέπει, επίσης, άλλους φόρους εισοδήματος για τους βαθύπλουτους Αμερικανούς και τους επιχειρηματικούς ομίλους που

Μικρές οι πιθανότητες το σχέδιο να ψηφιστεί από το Κογκρέσο.

παρουσιάζουν υψηλή κερδοφορία. Όπως πάντως επισημαίνει το Bloomberg, η πρόταση Μπάιντεν, που εντάσσεται στο οικονομικό του πακέτο το γνωστό με την επωνυμία «As ξανατίσουμε καλύτερα την Αμερική», έχει πολύ μικρές πιθανότητες να ψηφιστεί από το Κογκρέσο. Ιδιαίτερως τώρα που οι Ρεπουμπλικανοί ελέγχουν τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Υπενθυμίζεται, άλλωστε, ότι ο πρόεδρος Μπάιντεν δεν πέτυχε να υπερψηφιστεί αντίστοιχο νομοσχέδιο που προέβλεπε αυξη-

σεις φόρων για τους πλούσιους, ούτε όταν οι Δημοκρατικοί είχαν τον έλεγχο στα δύο σώματα του Κογκρέσου. Πέτυχε μόνον μια ήπια εκδοχή του πακέτου στήριξης του ενεργειακού τομέα και της πολιτικής δημόσιας υγείας, του γνωστού και επίμαχου IRA. Παράλληλα επίκεινται σχοινονεveis διαπραγματεύσεις για τα θέματα που επανέρχονται τακτικά στην πολιτική σκηνή των ΗΠΑ και αφορούν το όριο του χρέους της υπερδύναμης και το όριο των δημοσίων δαπανών για το τρέχον έτος, καθώς και την οικονομική πλατφόρμα για την προεκλογική εκστρατεία του προέδρου Μπάιντεν ενόψει των νέων βουλευτικών εκλογών. Σύμφωνα με πηγές της αμερικανικής κυβέρνησης, οι προτάσεις των Δημοκρατικών

προδίδουν, μεταξύ άλλων, την αποφασιστικότητά τους να μειώσουν το έλλειμμα, καθώς προβλέπουν μείωση του συνολικού προϋπολογισμού της υπερδύναμης κατά 3 τρισ. δολ. Αυτό θα επιτευχθεί κυρίως με την αύξηση των εσόδων μέσα στα επόμενα 10 χρόνια. Αντιπροσωπεύουν, άλλωστε, μια δημοφιλή στροφή στην πολιτική της κυβέρνησης και την επαναφορά των φόρων στα δημοφιλή επίπεδα στα οποία βρίσκονταν πριν από τη φορολογική μεταρρύθμιση του Ντόναλντ Τραμπ. Η αύξηση των φόρων στους πλούσιους και τους μεγάλους και κερδοφόρους επιχειρηματικούς ομίλους αποτελεί πάγιο αίτημα μεγάλου μέρους της αμερικανικής κοινής γνώμης εδώ και χρόνια.

Το νέο σχέδιο Μπάιντεν προβλέπει σχεδόν διπλασιασμό του συντελεστή φόρου στις αποδόσεις κεφαλαίου και τις αποδόσεις επενδύσεων, ώστε να φθάσει στο 39,6% από το υφιστάμενο 20%.

H Shell, η BP και η TotalEnergies έχουν περάσει τα τελευταία χρόνια προσπαθώντας να πείσουν τους επενδυτές για τα πλεονεκτήματα των μηδενικών ρύπων και τις επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Αλλά το 2022 άλλαξαν γραμμή πλεύσης με αφορμή τα δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια που κέρδισαν από την άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Τα κέρδη-ρεκόρ στρέφουν ξανά τις ενεργειακές στα ορυκτά καύσιμα

Αναδιπλωση Shell, BP και TotalEnergies για τους πράσινους στόχους

Ο πόλεμος στην Ουκρανία, οι ρωσικές κυρώσεις και η σφοδρή ενεργειακή κρίση, που έπληξε την Ευρώπη ως επί το πλείστον και δευτερευόντως τις ΗΠΑ, άλλαξαν άρδην τα δεδομένα για τους ενεργειακούς κολοσσούς της Γηραιάς Ηπείρου, που ακολουθούν τον ρυπογόνο δρόμο των αμερικανικών ενεργειακών.

Το 2022 καταγράφηκαν κέρδη-ρεκόρ, οπότε πλέον οι ευρωπαϊκές εταιρείες του κλάδου στρέφονται ξανά στο πετρέλαιο και στο φυσικό αέριο, ανεξαρτήτως του πώς θα επηρεαστούν οι δεσμεύσεις τους για μείωση στις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂). Πρόκειται για μια προσέγγιση που είναι ήδη γνωστή στους αμερικανικούς κολοσσούς Exxon Mobil και Chevron, των οποίων το μέλλον παρέμενε πάντα προσδεμένο με το πετρέλαιο.

Η Shell, η BP και η TotalEnergies έχουν περάσει τα τελευταία χρόνια προσπαθώντας να πείσουν τους επενδυτές για τα πλεονεκτήματα των μηδενικών ρύπων και τις επενδύσεις

σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Αλλά το 2022 άλλαξαν γραμμή πλεύσης με αφορμή τα δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια που κέρδισαν από την άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου, όπως και οι ομόλογές τους στις ΗΠΑ, σύμφωνα με δημοσίευμα του finance.yahoo.com.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία άλλαξε τα δεδομένα και επανέφερε στην πρώτη γραμμή το αέριο και το πετρέλαιο.

Η μεταστροφή αυτή προκλήθηκε από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η οποία έστρεψε την εστίαση των κυβερνήσεων πίσω στην ενεργειακή ασφάλεια και δημιούργησε ένα τεράστιο κενό στις προμήθειες πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ευρώπης – αυτό το κενό μπορούν

να καλύψουν οι προαναφερθείσες επιχειρήσεις.

«Η παραγωγή πετρελαίου θα είναι και πάλι πάνω από τα επίπεδα του 2019», δήλωσε ο διευθύνων σύμβουλος της BP, Μπέρναρντ Λούντνι, σηματοδοτώντας μία αλλαγή στα λεγόμενά του σε σύγκριση με το 2020. Τότε διατεινόταν πως η ζήτηση μπορεί να έχει ήδη φθάσει στο μέγιστο. Η Shell έχει δηλώσει πως θα σταματήσει να αυξάνει τις δαπάνες στη μονάδα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ενώ παράλληλα θα επεκτείνει την παραγωγή φυσικού αερίου. Η BP επιβράδυνε τη σχεδιαζόμενη μείωση της παραγωγής ορυκτών καυσίμων και αναθεώρησε προς το χειρότερο τον στόχο της για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η TotalEnergies ανοίγει νέους τερματικούς σταθμούς εισαγωγής υδρογονάνθρακα φυσικού αερίου στην Ευρώπη, ώστε να συνεχίσει μία δραστηριότητα που επεκτάθηκε κατά 15% το 2022. Όπως όλα δείχνουν, οι επενδυτές αποφασίζουν και ψη-

φίζουν στις γενικές συνελεύσεις με γνώμονα το πορτοφόλι τους. Οι αμερικανικές εταιρείες κέρδισαν σταθερά υψηλότερες αποτιμήσεις, διότι η εστίασή τους στο πετρέλαιο και στο φυσικό αέριο απέφερε καλύτερες αποδόσεις. Μόνο η Chevron υποσχέθηκε τον περασμένο μήνα να δώσει 75 δισ. δολάρια στους μετόχους μέσω της επαναγοράς ιδίων μετοχών, κάνοντας να χωριούν τα ανάλογα προγράμματα στις ευρωπαϊκές εταιρείες. Το 2021, τα επενδυτικά κεφάλαια Third Point του ακτιβιστή επενδυτή Νταν Λεμπ απέκτησαν σημαντικό μερίδιο στη Shell και άρχισαν να την πιέζουν να στραφεί και πάλι στον «μαύρο χρυσό». Δεν είναι μόνο το πετρέλαιο, όπου οι Ευρωπαίοι αρχίζουν να κυνηγούν αποδόσεις αμερικανικού μεγέθους. Είναι, τέλος, και η ενέργεια με χαμηλότερες εκπομπές, όπως τα βιοκαύσιμα και η φόρτιση ηλεκτρικών οχημάτων, που προσφέρουν καλύτερες αποδόσεις και σαφέστερο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Από το 2024 και μετά αναμένεται ανάκαμψη της αγοράς smartphones

Χρονιά προκλήσεων θα είναι το 2023 για την παγκόσμια αγορά smartphones, η οποία αναμένεται να εισέλθει σε τροχιά ανόδου από το 2024 και μετά. Οι πωλήσεις smartphones, σε παγκόσμιο επίπεδο, εκτιμάται ότι θα υποχωρήσουν ποσοστιαία κατά 1,1% το 2023 σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα, με την ανάκαμψη να τοποθετείται το 2024. Στο νέο report της (Worldwide Quarterly Mobile Phone Tracker forecast), η IDC αναθεώρησε επί τη χείρ τις εκτιμήσεις της για την πορεία της αγοράς smartphones το 2023, διευκρινίζοντας ότι η ανάκαμψη της αγοράς δεν θα πρέπει να αναμένεται νωρίτε-

Για φέτος εκτιμάται ότι οι πωλήσεις θα υποχωρήσουν ποσοστιαία κατά 1,1% σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα.

ρα από το 2024, λόγω της βραδύτερης ανάκαμψης της ζήτησης. Σύμφωνα με την τελευταία πρόβλεψη Worldwide Quarterly Mobile Phone Tracker που επικαλείται ο ΣΕΠΕ, οι αποστολές smartphones θα μειωθούν κατά 1,1% το 2023 σε 1,19 δισεκατομμύριο μονάδες, καθώς η αγορά

Το 5G, σύμφωνα με τους αναλυτές, συνεχίζει να αναπτύσσεται και θα αντιπροσωπεύει το 62% των smartphones που θα αποστέλλονται παγκοσμίως το 2023, ποσοστό που θα αυξηθεί στο 83% έως το 2027.

συνεχίζει να υποφέρει από την αδύναμη ζήτηση και τις συνεχιζόμενες μακροοικονομικές προκλήσεις. Θυμίζουμε ότι η αρχική πρόβλεψη της εταιρείας έκανε λόγο για αύξηση κατά 2,8% το 2023. «Η πραγματική ανάκαμψη της αγοράς δεν αναμένεται να συμβεί μέχρι το 2024, χρονιά

κατά την οποία αναμένουμε ετήσια ανάπτυξη 5,9%. Ο ρυθμός αύτωσης μεταφράζεται σε μονοψήφιο σύνθετο ρυθμό αύξησης (CAGR) 2,6%», υπογραμμίζει η IDC.

«Με το αυξανόμενο κόστος και τις συνεχιζόμενες προκλήσεις στη ζήτηση των καταναλωτών, οι κατασκευαστές είναι αρκετά

προσεκτικοί για το 2023. Ενώ επιτέλους έρχονται κάποια καλά νέα από την Κίνα με την πρόσφατη επαναλειτουργία της οικονομίας, εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα και έλλειψη καταναλωτικής ζήτησης», προσθέτουν οι αναλυτές του τμήματος Mobility and Consumer Device Trackers της IDC. Ωστόσο, οι αναλυτές παραμένουν βέβαιοι ότι η παγκόσμια αγορά θα επιστρέψει σε ανάπτυξη το 2024, αφού ξεπεράσει τις βραχυπρόθεσμες προκλήσεις, καθώς υπάρχει ένας σημαντικός κύκλος ανανέωσης στις ανεπτυγμένες αγορές, όπως και περαιτέρω περιθώρια διείσδυσης των smartphones στις αναδυόμενες αγορές. Το 5G, σύμφωνα με τους αναλυτές, συνεχίζει να αναπτύσσεται και θα αντιπροσωπεύει το 62% των smartphones που θα αποστέλλονται παγκοσμίως το 2023, ποσοστό που θα αυξηθεί στο 83% έως το 2027. Η δυναμική της αγοράς συνεχίζει, επίσης, να αναπτύσσεται γύρω από τα foldable τηλέφωνα, καθώς ο τομέας αναμένεται να αυξηθεί σε σχεδόν 22 εκατ. μονάδες φέτος – 50% αύξηση, ενώ η συνολική αγορά συρρικνώνεται. Αυτό το τμήμα θα συνεχίσει να αυξάνεται, αφού το κόστος μειώνεται και περισσότεροι κατασκευαστές λανσάρουν αναδιπλούμενα κινητά, όπως φάνηκε και στο φετινό Mobile World Congress.

Υπεραποδόσεις καταγράφουν ελβετικά ρολόγια

Αντί να σκεφθείτε να επενδύσετε σε μετοχές, προτιμήστε ένα πανάκριβο μεταχειρισμένο ρολόι. Τουλάχιστον αυτό δείχνουν τα συγκρίσιμα μεγέθη των αποδόσεων. Όπως αναφέρει το Bloomberg και το moneyreview.gr, οι τιμές των μεταχειρισμένων ρολογιών Rolex, Patek Philippe και Audemars Piguet κατά μέσο όρο αυξήθηκαν 20% ετησίως από τα μέσα του 2018. Μάλιστα, αυτή η άνοδος τα ανέδειξε σε μια επένδυση που δίνει αποδόσεις καλύτερες από εκείνες του χρηματιστηριακού δείκτη S&P 500 στην αμερικανική αγορά.

Συγκεκριμένα, ο S&P 500 αποφέρει κατά μέσο όρο ετήσιες αποδόσεις 8% από τον Αύγουστο του 2018 έως τον Ιανουάριο του 2023, ενώ ένα καλάθι μεταχειρισμένων ρολογιών από κορυφαίες ελβετικές μάρκες εμφάνισε υπερδιπλάσια άνοδο τιμών, σύμφωνα με έκθεση της Boston Consulting Group και της Watch Box, ενός εμπόρου της δευτερογενούς αγοράς.

Οι υπεραποδόσεις αυτές καταγράφονται, παρότι οι τιμές ορισμένων μεταχειρισμένων μοντέλων, όπως των Daytona της Rolex, Nautilus της Patek Philippe και Royal Oaks της Audemars Piguet, μειώθηκαν και κατά το 1/3 από τότε που η αγορά έφθασε στο ύψιστο σημείο της το πρώτο τρίμηνο του 2022, όπως σημειώνει το Bloomberg.

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα έκθεση, τα πολυτελή ρολόγια μπορούν να αποτελέσουν εναλλακτική επένδυση έναντι των μετοχών, των ομολόγων, των έργων τέχνης ή των συλλεκτικών κρασιών.

Ωστόσο, σε μεγαλύτερο βάθος χρόνου οι μετοχές υπεραποδίδουν έναντι της αγοράς

των πολυτελών ρολογιών. Από το 2012 έως το 2023 ο S&P 500 εμφανίζει ετήσιο ρυθμό αύξησης 12%, ενώ τα ρολόγια μόλις 7%. Αξίζει να αναφερθεί πως το ράλι των τιμών στη δευτερογενή αγορά για τα ακριβά ρολόγια επιταχύνθηκε απότομα κατά τη διάρκεια της πανδημίας, καθώς οι μιλενιαλ και οι ανήκοντες στη Γενιά Z, παρέμεναν εγκλωβισμένοι στο σπίτι, χωρίς πολλές διεξόδους να ξοδέψουν τα χρήματά τους. Εξ ου και ανακάλυψαν ένα νέο, ακριβό κόμπος.

Οι τιμές των μεταχειρισμένων Rolex, Patek Philippe και Audemars Piguet αυξήθηκαν κατά 20% ετησίως από τα μέσα του 2018.

Πολλοί άρχισαν να συλλέγουν ελβετικά ρολόγια. Στην ίδια περίοδο φάνηκε, επίσης, ότι οι αυξομειώσεις στις τιμές των κρυπτογραφημένων νομισμάτων επιπρεάζουν πλέον και τις τιμές των μεταχειρισμένων ρολογιών. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως τα στοιχεία δείχνουν ότι στην αγορά μεταχειρισμένων για τα πολυτελή ρολόγια έχει εισέλθει ένα νέο κοινό.

Πάνω από το 60% των συναλλαγών γίνονται ηλεκτρονικά, όταν στα καινούργια ρολόγια το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόνο 15%. Κι επιπλέον, ενώ οι άνδρες εξακολουθούν να αποτελούν την πλειονότητα των αγοραστών, ο αριθμός των γυναικών και των νεότερων συλλεκτών αυξάνεται ραγδαία.

Υψηλότερες αποδόσεις από εκείνες του χρηματιστηριακού δείκτη S&P 500 στην αμερικανική αγορά έχουν τα ελβετικά ρολόγια.

ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΚΥΠΡΟΥ (Ι.Κ.Υ.Κ)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2022-2023

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΠΥΛΗ «ΑΡΙΑΔΝΗ»

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών Κύπρου (Ι.Κ.Υ.Κ) ενημερώνει τους/τις ενδιαφερόμενους/ενδιαφερόμενες ότι, για το ακαδημαϊκό έτος 2022-2023, η υποβολή αιτήσεων, για διεκδίκηση κρατικών υποτροφιών, θα διεξάγεται μόνο διαδικτυακά, μέσω της Κυβερνητικής Διαδικτυακής Διόδου Ασφαλείας «ΑΡΙΑΔΝΗ» (www.ariadni.gov.cy), από τις **10 Μαρτίου 2023 (από η ώρα 8:00 π.μ.)** μέχρι τις **7 Απριλίου 2023 (μέχρι η ώρα 15:00 μ.μ.)**.

Οι σχετικές προκηρύξεις για όλα τα επίπεδα σπουδών βρίσκονται αναρτημένες στην ιστοσελίδα www.cyscholarships.gov.cy.

Για περισσότερες πληροφορίες ή και διευκρινίσεις, μπορείτε να επικοινωνείτε με το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών Κύπρου, στο τηλ.: 22456433 από τις 8:00 π.μ. μέχρι τις 15:00 μ.μ. Δευτέρα με Παρασκευή ή στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο info@ikyk.mof.gov.cy

ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΚΥΠΡΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

ΑΝΑΛΥΣΗ

Βελτιώνεται η συμμετοχή των γυναικών στα Δ.Σ. εταιρειών

Της ΑΙΖΑ ΤΖΟΥΚΑ / REUTERS BREAKINGVIEWS

Η **γυάλινη** οροφή, η οποία ανακόπτει την εξέλιξη για τις γυναίκες επιχειρηματίες, παραμένει ανέπαφη. Δύο δεκαετίες αφότου εισήχθησαν για πρώτη φορά οι ποσοστώσεις για τη συμμετοχή τους στα Διοικητικά Συμβούλια των εισηγμένων εταιρειών, οι γυναίκες έχουν σημειώσει χειροπιαστή πρόοδο σε αυτό το πεδίο. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι αντιπροσωπεύουν το 40% των ιδρυτών νέων επιχειρήσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι γυναίκες επιχειρηματίες συλλέγουν μόνο ένα κλάσμα των διαθέσιμων μετρητών από τα προς επένδυση κεφάλαια. Είναι καιρός οι κυβερνήσεις και οι διαχειριστές περιουσιακών στοιχείων να συμβάλουν στην αύξηση αυτού του ποσοστού. Η υποχρεωτικότητα, που θεσπίστηκε ώστε οι εταιρείες να αναζητήσουν περισσότερα γυναικεία ταλέντα, αποφέρει επιτέλους κάποιους καρπούς. Είκοσι χρόνια αφότου η Νορβηγία εισήγαγε για πρώτη φορά ποσοστώσεις για τη συμμετοχή των γυναικών στην εταιρική διοίκηση (2003), η ποικιλομορφία στις εισηγμένες εταιρείες αυξάνεται. Το ποσοστό των γυναικών στα Διοικητικά Συμβούλια των κορυφαίων εισηγμένων εταιρειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έφθασε στο ανώτατο όριο του 32% τον Απρίλιο του 2022, αλλά ήταν υψηλότερο σε χώρες με δεσμευτικούς κανόνες, όπως η Γαλλία και η Ιταλία. Ακόμη και η Βρετανία που αποστρέφεται τους κανονισμούς, πέρυσι είχε γυναίκες διευθυντικά στελέχη και μέλη Δ.Σ. άνω του ορίου του 40% για πρώτη φορά στην Ιστορία της. Οι επενδυτές, από πλευράς τους, έχουν λόγους να ενδιαφέρονται.

Ερευνητές της Σχολής Διοίκησης Επιχειρήσεων ΝΕΟΜΑ διαπίστωσαν ότι οι εταιρείες με περισσότερες γυναίκες σε ηγετικές θέσεις έτειναν να αναλαμβάνουν λιγότερο υπερβολικό ρίσκο. Ωστόσο, για τις ταλαντούχες γυναίκες που θέλουν να ξεκινήσουν μια εταιρεία, το παγκόσμιο τοπίο φαίνεται λιγότερο ελπιδοφόρο. Μια τάση από τα επενδυτικά κεφάλαια να αποφεύγουν τις γυναίκες επιχειρηματίες κινδυνεύει να υπονομεύσει τη συμβολή τους στην παγκόσμια οικονομία. Οι ιδρύτριες επιχειρήσεων ήταν το 40% του συνόλου στις Ηνωμένες

Πολιτείες το 2021, ποσοστό που παρέμεινε σχετικά αμετάβλητο από το 1996, σύμφωνα με στοιχεία του ιδρύματος Κάουφμαν. Ωστόσο, εταιρείες που ιδρύθηκαν αποκλειστικά από γυναικείες ομάδες το 2022 απέσπασαν μόνο 4,6 δισ. δολάρια ή μόλις το 2% του προς επένδυση επιχειρηματικού κεφαλαίου των ΗΠΑ, σύμφωνα με το PitchBook-NVCA Venture Monitor. Αυτό το ποσοστό δεν έχει αλλάξει πολύ την τελευταία δεκαετία. Οι νεοφυείς επιχειρήσεις των ΗΠΑ με μεικτές ομάδες γυναικών και ανδρών τα πήγαν καλύτερα, εξασφαλίζοντας το 17,2% του επιχειρηματικού κεφαλαίου πέρυσι. Εντούτοις, οι νέες εταιρείες που διευθύνονται από ομάδες αποκλειστικά ανδρικές συνεχίζουν να διατηρούν το μεγαλύτερο μερίδιο της πίτας. Στην Ευρώπη οι νεοφυείς επιχειρήσεις, των οποίων ηγούνται γυναίκες, απέσπασαν επίσης μόλις το 2% των καινοτομικών κεφαλαίων το 2021, όπως δείχνει η έκθεση «Ευρωπαϊκές στα καινοτομικά κεφάλαια» (European Women in VC).

Οι κυβερνήσεις και οι διαχειριστές περιουσιακών στοιχείων θα μπορούσαν να κάνουν περισσότερα. Στην Ευρώπη, οι δημόσιοι φορείς και τα εθνικά επενδυτικά ταμεία, που τείνουν να διαθέτουν σημαντικά ποσά για τη χρηματοδότηση μικρών και νεοφυών επιχειρήσεων, θα μπορούσαν να διαθέσουν ένα σταθερό μερίδιο σε εταιρείες που διοικούνται αποκλειστικά από γυναίκες ή κοινωνικά διαφοροποιημένες ομάδες. Οι διαχειριστές περιουσιακών στοιχείων και όσοι επιθυμούν να απευθυνθούν σε ευαίσθητοποιημένους για το περιβάλλον και την κοινωνία επενδυτές θα μπορούσαν να πείσουν για παρόμοιες μετρήσεις κατά την κατανομή κεφαλαίων με κατεύθυνση ιδιωτικές εταιρείες. Αν οι γυναίκες και οι άνδρες είχαν τις ίδιες ευκαιρίες να ιδρύσουν και να υποστηρίξουν μια επιχείρηση, αυτομάτως θα προσετίθεντο έως και 5 τρις. δολάρια στο παγκόσμιο ΑΕΠ, σύμφωνα με μελέτη του 2019 από την Boston Consulting Group. Το να βοηθήσουμε τις γυναίκες επιχειρηματίες να ανέβουν στην κορυφή θα είναι επωφέλες για τις γυναίκες και τον κόσμο συνολικά.

Σχέδιο πολλών δισ. από Γερμανία για να στηρίξει τις βιομηχανίες της

Δίνει επιδοτήσεις για να διευκολύνει ενεργοβόρες εταιρείες στην πράσινη μετάβαση

Βλέποντας τον κίνδυνο να εγκαταλειφθεί από τις βιομηχανίες του που σπεύδουν να επωφεληθούν από το αμερικανικό πρόγραμμα επιδοτήσεων ύψους 369 δισ. δολ., το Βερολίνο ετοιμάζεται να επιδείξει ιδιαίτερη γενναιοδωρία στις επιχειρήσεις για να τις κρατήσει εντός Γερμανίας. Χωρίς να προσδιορίσει το ακριβές ποσό, το γερμανικό υπουργείο Οικονομικών ανακοίνωσε ότι θα διαθέσει διψήφιο αριθμό δισεκατομμυρίων ευρώ για να στηρίξει τις βιομηχανίες και να τις διευκολύνει στη μετάβασή τους στην πράσινη οικονομία. Με αυτόν τον σκοπό θεσπίζει μηχανισμό με τίτλο «Συμβόλαια άνθρακα για τη διαφορά», που θα ενθαρρύνει τη μετάβαση των βιομηχανιών εντάσσοντας εργασίες από τα ορυκτά καύσιμα στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και στο υδρογόνο. Αυτός ο μηχανισμός δίνει τη δυνατότητα σε όσες βιομηχανίες μειώσουν τις εκπομπές καυσαερίων να επωφεληθούν από τις επιδοτήσεις βιομηχανίες εντάσσοντας ενέργειες κάθε μεγέθους, ενώ βρίσκεται στο στάδιο της υλοποίησης ένα μοντέλο για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με χαμηλό κόστος που θα παράγεται από ανανεώσιμες πηγές.

Τα σχέδια του Βερολίνου αποτελούν την αντίδρασή του στον εμφανή κίνδυνο αποβιομηχάνισης που διατρέχει η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή οικονομία και μαζί της το σύνολο της Γηραιάς Ηπείρου που βλέπει τις βιομηχανίες της να δеляζονται από τις γενναίες επιδοτήσεις του πακέτου Μπάιντεν, όπως είναι γνωστό το πρόγραμμα IRA. Σε ό,τι αφορά όμως ειδικότερα τη μεγαλύτερη οικονομία της Ευρώπης με τις πλέον ανταγωνιστικές βιομηχανίες, τη Γερμανία, βρίσκεται αντιμέτωπη με μια ζοφερή πραγματικότητα: ακόμη και ιστορικές βιομηχανίες της εξετάζουν το ενδεχόμενο μεταφοράς τους στην υπερδύναμη προς άγραν επιδοτήσεων. Ανάμεσά τους η εμβληματική αυτοκινητοβιομηχανία Volkswagen που έχει «παγώσει» το σχέδιό της να δημιουργήσει μονάδα παραγωγής μπαταριών για ηλεκτροκίνητα οχήματα στην Ανατολική Ευρώπη και έχει θέσει σε προτεραιότητα αντίστοι-

Το γερμανικό υπουργείο Οικονομικών ανακοίνωσε τον νέο μηχανισμό στήριξης βλέποντας τον κίνδυνο ακόμη και ιστορικές βιομηχανίες της χώρας, όπως η Volkswagen, να προτιμήσουν τη μεταφορά τους στην υπερδύναμη για να επωφεληθούν από το αμερικανικό πρόγραμμα επιδοτήσεων ύψους 369 δισ. δολαρίων.

Τα σχέδια του Βερολίνου αποτελούν την αντίδρασή του στον εμφανή κίνδυνο αποβιομηχάνισης της Γερμανίας από τις γενναίες επιδοτήσεις του πακέτου Μπάιντεν.

χο εργοστάσιο στην Αμερική. Το δέλεαρ είναι βέβαια οι επιδοτήσεις ύψους 10 δισ. ευρώ που υπολογίζει πως μπορεί να λάβει από το λεγόμενο πακέτο Μπάιντεν για τη μετάβαση στην πράσινη οικονομία. Την πίεση έχει, άλλωστε, εντείνει η αμερικανική Intel Corp που είχε συμφωνήσει με το Βερολίνο την κατασκευή μονάδας παραγωγής μικροεπεξεργαστών

στο Μαγδεμβούργο. Η συμφωνία προέβλεπε πως το γερμανικό κράτος θα επιδοτήσει την αμερικανική επιχείρηση με 6,8 δισ. ευρώ. Τώρα, όμως, η Intel επανέρχεται με νέα αιτήματα ζητώντας από τη γερμανική κυβέρνηση πρόσθετες επιδοτήσεις μεγαλύτερες κατά 4 έως 5 δισ. ευρώ, επικαλούμενη οικονομική δυστοκία. Η περί ου ο λόγος μονάδα μικροεπεξεργαστών εντάσσεται σε ευρύτερο επενδυτικό πρόγραμμα που προβλέπει μονάδες της εντός Ευρώπης.

Περίπου την ίδια στάση τηρεί και η βιομηχανία μπαταριών Northvolt που έχει ήδη δηλώσει ότι είναι πιθανόν να προτιμήσει τις ΗΠΑ αντί για τη Γερμανία για να εγκαταστήσει την επόμενη μεγάλη μονάδα της. Αφήνει, βέβαια, ανοικτό το ενδεχόμενο να επιλέξει ευρωπαϊκή χώρα αν οι Βρυξέλλες της χορηγήσουν πιο γενναιοδωρή στήριξη. Η Northvolt προσβλέ-

πει σε επιδοτήσεις ύψους τουλάχιστον 8 δισ. ευρώ αν εγκαταστήσει τη μονάδα της στις ΗΠΑ. Η κίνηση του Βερολίνου μπορεί να καθυστεράει προς το παρόν όσους ανησυχούν για τον κίνδυνο αποβιομηχάνισης της Ευρώπης, δεδομένου ότι όσες προτάσεις έχει παρουσιάσει έως τώρα η Κομισιόν ως απάντηση στο πακέτο Μπάιντεν έχουν όλες χαρακτηριστεί ανεπαρκείς από παράγοντες της αγοράς. Παράλληλα, όμως, δικαιώνει τους φόβους όσων έχουν επανειλημμένως επισημάνει πως η χαλάρωση των κανόνων της Ε.Ε. για τις κρατικές ενισχύσεις θα διευρύνει τις ανισότητες ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ε.Ε., καθώς θα λειτουργήσει αποκλειστικά προς το συμφέρον των ισχυρών οικονομιών όπως η Γερμανία που έχουν την οικονομική δυνατότητα να επιδοτούν τις βιομηχανίες τους.

REUTERS, BLOOMBERG

53 ΧΡΟΝΙΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΡΙΣΑΓΙΟ

Τελείται την Τετάρτη 15 Μαρτίου 2023 και ώρα 9:00 π.μ. στο Κοιμητήριο Κωνσταντίνου και Ελένης Τρισάγιο στη μνήμη του Τομεάρχη της ΕΟΚΑ και πρώην Υπουργού Εσωτερικών και Άμυνας

Πολύκαρπου Γιωρκάτζη

Τα τέκνα: Κωνσταντίνος & Ελένη Γιωρκάτζη, Μαρία & Γιώτης Ιωαννίδης, εγγονοί, η οικογένεια, συναγωνιστές και φίλοι.

Ίδρυμα Πολύκαρπος Γιωρκάτζης & Σύνδεσμος Φίλων Ιδρύματος Πολύκαρπου Γιωρκάτζη

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

Τελείται την Τετάρτη 15 Μαρτίου 2023 στις 12:30μ.μ., στο κοιμητήριο Αγίου Γεωργίου Κοντού Λάρνακας, μνημόσυνο επί του τάφου του πολυαγαπημένου μας

ΤΑΚΗ ΛΕΥΚΑΡΙΤΗ

Οι τεθλιμμένοι: Σύζυγος, παιδιά, εγγόνια και λοιποί συγγενείς

Ξεκινούν πιλοτικά οι ψηφιακές μεταβιβάσεις ακινήτων

Σε πρώτη φάση αφορούν περιουσίες που έχουν κτηματογραφηθεί – Τα 6 βήματα

Του **ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Τις επόμενες μέρες τίθεται σε πιλοτική εφαρμογή ο Ηλεκτρονικός Φάκελος Ακινήτου, που θα οδηγήσει σε εξπρές μεταβιβάσεις ακινήτων, ενώ από την 1η Νοεμβρίου το ηλεκτρονικό σύστημα θα τεθεί σε πλήρη λειτουργία. Ωστόσο, σε πρώτη φάση και μέχρι να επεκταθεί το κτηματολόγιο σε όλη την επικράτεια, οι μεταβιβάσεις θα αφορούν μόνο ακίνητα που βρίσκονται σε περιοχές που έχουν κτηματογραφηθεί και λειτουργεί κτηματολογικό γραφείο.

Ετσι λοιπόν, οι συμβολαιογράφοι θα μπορούν να αντλούν τα απαραίτητα δικαιολογητικά (στην περίοδο της πιλοτικής λειτουργίας θα αντλούνται 7 περίπου δικαιολογητικά) και να ολοκληρώνουν σε σύντομο χρονικό διάστημα τα σχετικά συμβόλαια, χωρίς να χρειάζεται να περιμένουν από τους δήμους, την εφορία ή άλλους φορείς του ελληνικού Δημοσίου να τα εκδώσουν.

Όλα τα έγγραφα θα αντλούνται μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας, ενώ η πλατφόρμα Ηλεκτρονικός Φάκελος Ακινήτου θα είναι προσβάσιμη μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης (gov.gr - ΕΨΠ).

Χρήστες της πλατφόρμας είναι ο συμβολαιογράφος που συντάσσει τη συμβολαιογραφική πράξη και τα συμβαλλόμενα μέρη (όπως π.χ. αγοραστής και πωλητές).

Ειδικότερα και σύμφωνα με την απόφαση:

1. Οι συμβολαιογράφοι εισέρχονται στην πλατφόρμα αφότου αυθεντικοποιηθούν με τη χρήση των προσωπικών τους κωδικών - διαπιστευτηρίων της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης και του Taxisnet και κατόπιν με τη χρήση των κωδικών - διαπιστευτηρίων του Μητρώου Συμβολαιογράφων προκειμένου να πιστοποιηθεί η ιδιότητά τους για τη χρήση της πλατφόρμας. Παράλληλα, και οι συμβαλλόμενοι (αγο-

Τα 11 δικαιολογητικά για μεταβιβάσεις-εξπρές

1. Τίτλος κτήσης (συμβόλαιο ή αντίγραφο κτηματολογικού φύλλου)	2. Πιστοποιητικό πληρότητας ταυτότητας κυρίου/διηρημένης ιδιοκτησίας	
3. Βεβαίωση δήμου περί μη οφειλής ΤΑΠ	4. Αποδεικτικό φορολογικής ενημερότητας	5. Αποδεικτικό ασφαλιστικής ενημερότητας
6. Τοπογραφικό διάγραμμα και στοιχεία/σχέδια οικοδομικής άδειας (στέλεχος, διάγραμμα κάλυψης, κατόψεις, τοπογραφικό)	7. Πιστοποιητικό ΕΝΦΙΑ	
8. Σχέδια (κατόψεις) του μηχανικού	9. Πιστοποιητικό ενεργειακής απόδοσης	10. Απόσπασμα κτηματολογικού διαγράμματος
11. Τυχόν δήλωση υπαγωγής στον ν. 4178/2013 ή στον ν. 4495/2017 και βεβαίωση εξόφλησης του οικείου προστίμου κατά τα οριζόμενα στους ανωτέρω νόμους		

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Οι συμβολαιογράφοι θα αντλούν τα δικαιολογητικά από την πλατφόρμα Ηλεκτρονικός Φάκελος Ακινήτου.

ραστής και πωλητές) εισέρχονται στην πλατφόρμα με τη χρήση των προσωπικών τους κωδικών.

2. Ο συμβολαιογράφος με την εισοδό του στην ηλεκτρονική πλατφόρμα υποβάλλει αίτημα μεταβίβασης εισάγοντας τους ΑΦΜ του αγοραστή και του πωλητή. Κατόπιν προσκαλεί τα συμβαλλόμενα μέρη μέσω της πλατφόρμας, ώστε να αποδεχθούν το αίτημα μεταβίβασης και να παράσχουν τις αναγκαίες εξουσιοδοτήσεις.

3. Ο πωλητής εισέρχεται στην πλατφόρμα και κατόπιν στο αίτημα μεταβίβασης που δημιουργήσε ο συμβολαιογράφος, ώστε να επιλέξει το ακίνητο που θα με-

ταβισασθεί και παράλληλα να εξουσιοδοτήσει τον συμβολαιογράφο για να προβεί στη συλλογή εγγράφων και πληροφοριών και σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες για τον σκοπό της σύνταξης της συμβολαιογραφικής πράξης. Παρέχοντας την εξουσιοδότηση αυτή, ο μεταβιβάζων συναινεί ρητώς στη γνωστοποίηση από την ΑΑΔΕ μέσω της πλατφόρμας στον συμβολαιογράφο των απαραίτητων φορολογικών δεδομένων του που συνδέονται με τη μεταβίβαση, όπως, ενδεικτικά, οι λόγοι αδυναμίας έκδοσης αποδεικτικού ενημερότητας (π.χ. υπαρξη οφειλών, δέσμευση ενημερότητας) κ.ά.

4. Ο αγοραστής αμέσως μετά εισέρχεται στην πλατφόρμα ώστε να αποδεχθεί την πρόσκληση και να εξουσιοδοτήσει τον συμβολαιογράφο να προβεί στη συλλογή εγγράφων και πληροφοριών και σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες για τον σκοπό της σύνταξης της συμβολαιογραφικής πράξης.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Οι τάσεις ακινήτων το 2023

Τα **σημερινά** επίπεδα επιτοκίων σίγουρα αποθαρρύνουν κάποιους από το να προβούν σε επενδύσεις μέσω δανεισμού και άρα αυτή η παράμετρος μειώνει τη ζήτηση για αγορά ακινήτων.

την ίδια ώρα σε πολλές περιπτώσεις αυξάνεται και το κόστος εξυπηρέτησης των υφιστάμενων δανείων. Αυτό έχει σαν συνέπεια οι δανειζόμενοι να ζορίζονται οικονομικά και, αναπόφευκτα, κάποιοι να περάσουν σε καθεστώς μη εξυπηρέτησης των υποχρεώσεών τους. Το μόνο καθυσχαστικό –αν μπορεί να αποκαλεστεί έτσι– είναι το γεγονός ότι αυτό θεωρείται παροδικό και όχι μόνιμο φαινόμενο επειδή σκοπό έχει την αναχαίτηση του πληθωρισμού, και εφόσον αυτό επιτυγχάνεται, τα επιτόκια σιγά-σιγά θα αρχίσουν να μειώνονται. Επίσης να τονίσουμε πως παρόλο που τα

επιτόκια είναι αυξημένα σε σχέση με αυτά που επικρατούσαν πριν από τον πόλεμο και πριν από την πανδημία, εντούτοις είναι ακόμα χαμηλά σε σχέση με αυτά που γνωρίζαμε σε εποχές προ 10ετίας - 15ετίας. Όμως, όπως και να έχει, τα σημερινά επίπεδα επιτοκίων σίγουρα αποθαρρύνουν κάποιους από το να προβούν σε επενδύσεις μέσω δανεισμού και άρα αυτή η παράμετρος μειώνει τη ζήτηση για αγορά ακινήτων.

Το κόστος κατασκευής είναι αδιαμφισβήτητα αυξημένο σαν αποτέλεσμα των προβλημάτων στην εφοδιαστική αλυσίδα που ακόμη δεν

Η Πορτογαλία βάζει τέλος στο πρόγραμμα της «χρυσής βίζας»

Η **Πορτογαλία** θέλει να τερματίσει τη «χρυσή βίζα» για τους πλούσιους μη Ευρωπαίους. Επισήμως λόγω της κρίσης στην αγορά κατοικίας, αλλά και μετά τις πιέσεις της Ε.Ε. 500.000 ευρώ για μια άδεια παραμονής στη ζώνη του Σένγκεν: αυτή ήταν η προσφορά της πορτογαλικής κυβέρνησης σε πλούσιους αλλοδαπούς από το 2012.

Αξιοποιήθηκε από περίπου 12.000 επενδυτές που έδωσαν στον εαυτό τους και στα μέλη της οικογένειάς τους ένα εισιτήριο εισόδου στην Ευρώπη. Τώρα –λόγω και της πίεσης της Ε.Ε.– η Πορτογαλία θα πρέπει να τερματίσει το Golden Visa Program. Ο πρωθυπουργός Αντόνιο Κόστα ανακοίνωσε ότι θα λήξει στις 16 Μαρτίου.

Περισσότεροι από τους μισούς αιτούντες προέρχονταν από χώρες στις οποίες ο κίνδυνος νομιμοποιήσης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ήταν ιδιαίτερα υψηλός, και η Πορτογαλία δεν διερευνά ποτέ την προέλευση των κεφαλαίων αυτών.

Κάτι που ανακοινώθηκε ως πρόγραμμα για την ενίσχυση της πορτογαλικής οικονομίας έχει αποδειχθεί κυρίως ως επικερσία για τον κλάδο των ακινήτων: αντί να δημιουργούν νέες εταιρείες και θέσεις εργασίας, κυρίως πλούσιοι Κινέζοι αγοράζουν ακίνητα στη Λισσαβόνα και στα περίχωρα, ακολουθούμενοι από Βραζιλιάνους, Τούρκους, Νοτιοαφρικανούς και Ρώσους.

Σχεδόν το 90% των περίπου επτά δισεκατομμυρίων ευρώ που εισπράχθηκαν συνολικά πήγαν στην αγορά κατοικίας. Μόνο 22 «χρυσές βίζες» χορηγήθηκαν για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, όπως προκύπτει από στοιχεία της αστυνομίας αλλοδαπών SEF. Αποτέλεσμα: 280 πενιχρές νέες θέσεις εργασίας σε τουλάχιστον δέκα χρόνια.

Παρ' όλα αυτά, ο Χούγκο Σάντος Φερέιρα, πρόεδρος της πορτογαλικής Κτηματομεσιτικής Ενωσης, δείχνει απογοητευμένος από το επικείμενο τέλος της «χρυσής βίζας»: «Αυτή είναι μια επίθεση σε όλους τους ξένους επενδυτές που θέλουν να επενδύσουν τα χρήματά τους στην Πορτογαλία.

Η αξιοπιστία και η καλή φήμη της ως φιλικής προς τις επενδύσεις χώρα πλήττεται». Ωστόσο, η Πορτογαλία χρειάζεται διενθεις επενδυτές για να ενισχύσει την οικονομία της, δεν μπορεί να αδιαφορήσει για ένα σημαντικό εργαλείο που φέρνει πάνω από 600

Απέδωσαν οι πιέσεις της Ε.Ε.,που εξέφρασε ανησυχίες για ξέπλυμα χρήματος.

εκατ. ευρώ ετησίως. «Επιπλέον, το πρόγραμμα έχει δημιουργήσει κιλάδες θέσεις εργασίας στον τομέα των κατασκευών και των ακινήτων», λέει ο Σάντος Φερέιρα.

Μόνο που το θέμα έχει μια άλλη όψη: τα τελευταία χρόνια, οι τιμές των ακινήτων στην Πορτογαλία, ειδικά στις δύο μεγαλύτερες πόλεις, Λισσαβόνα και Πόρτο, έχουν εκτοξευθεί. Ένας άλλος λόγος για τη διακοπή της προσφοράς προς ξένους είναι η συχνά αμφίβολη προέλευση των αιτούντων.

Μετά την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία έχει απαγορευτεί σε Ρώσους πολίτες να επενδύσουν στην Πορτογαλία.

Αποκλείονται από τη «χρυσή βίζα». Ωστόσο, σύμφωνα με τους επικριτές του μέτρου, ούτε χώρες όπως η Κίνα ή το Βιετνάμ διαπρέπουν στη διαφάνεια.

Μια (πολύ) γενική οικονομική εικόνα δείχνει αυξημένο πληθωρισμό, αυξησεις επιτοκίων, αυξησεις κόστους κατασκευής, αυξησεις τιμών ακινήτων, ελαφριά μείωση στην αδειοδότηση νέων έργων ανάπτυξης, ελαφριά μείωση έως σταθεροποίηση του ποσοστού ανεργίας, μικρή αύξηση στο ΑΕΠ, μικρή μείωση στον ιδιωτικό δανεισμό –για να αναφέρουμε μερικούς μόνο δείκτες.

Είναι φυσικό επακόλουθο λοιπόν, να διερωτώνται αρκετοί που έχουν είτε άμεση ή έμμεση εμπλοκή στον τομέα των ακινήτων, αν αυτό σημαίνει ότι επέρχεται πτώση ή σταθεροποίηση ή αν θα συνεχιστεί μια ανοδική πορεία -προφανώς για να πράξουν αναλόγως. Φυσικά πάντα υπάρχουν και αυτοί που σκοπό δεν έχουν να κάνουν κάτι, αλλά επιδεικνύουν «εγκυκλοπαιδικό» ενδιαφέρον για σκοπούς συζητήσεων σε δημόσιο δανεισμό –για να αναφέρουμε μερικούς μόνο δείκτες.

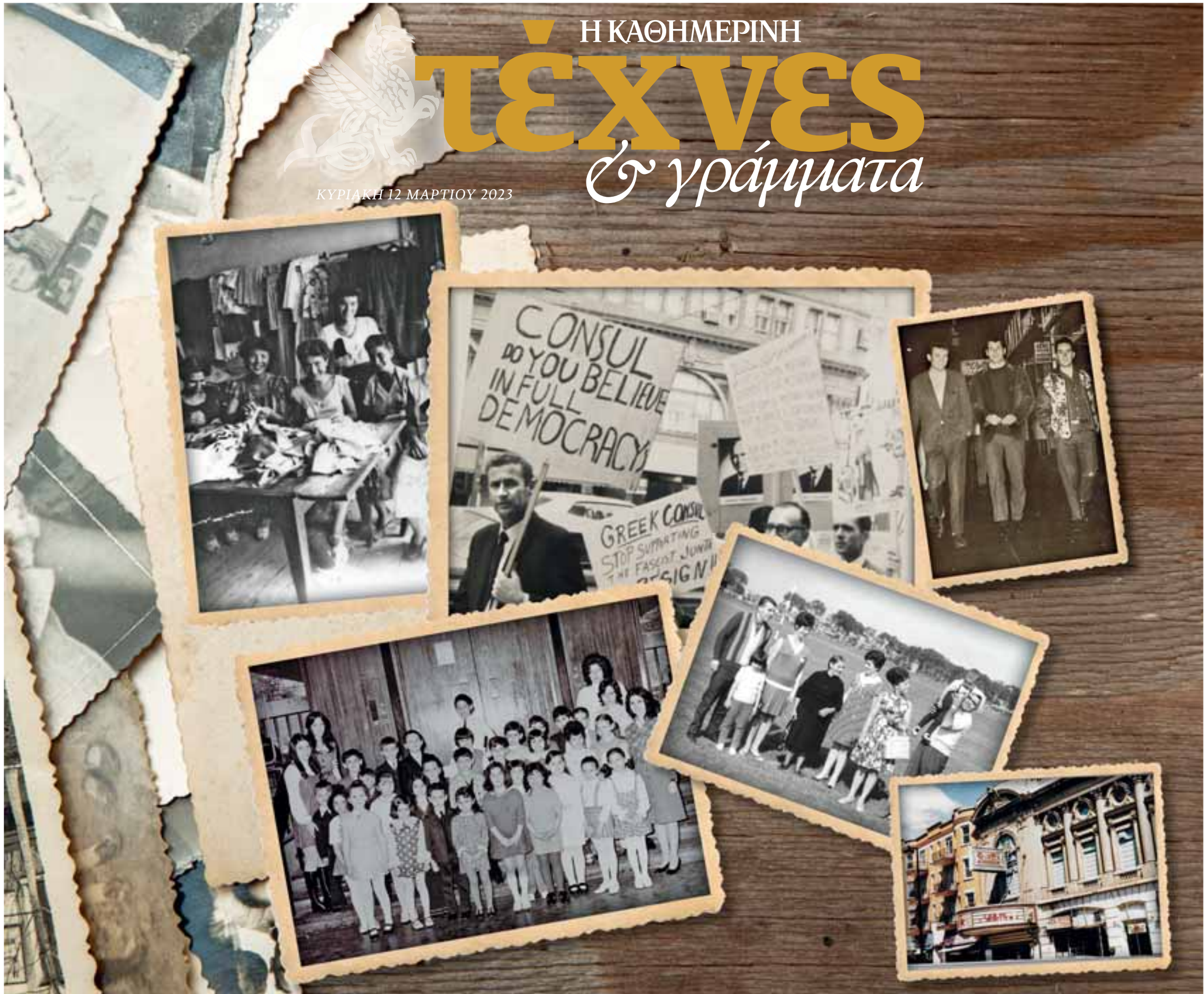
Ας προσπαθήσουμε να ξετυλίξουμε το κουβάρι για να δούμε που μπορεί να οδηγηθούν τα πράγματα.

Η μεγάλη αύξηση του πληθωρισμού που ακολούθησε τις πολιτικές κατά της πανδημίας, αλλά και τα συνεπακόλουθά της, ώθησε τις επενδύσεις σε ακίνητα ιδιοκτησία. Τονίασε σε πολλές περιπτώσεις τη φύση των ακινήτων ως εμπόδιο κατά του πληθωρισμού και αυτή η φύση φαίνεται να επιβεβαιώθηκε

Στην Κύπρο αυτή την περίοδο βλέπουμε να παρατηρείται το φαινόμενο του περιορισμένου στοκ υφιστάμενων ακινήτων προς πώληση.

και σε αυτό το κύμα πληθωριστικών πιέσεων. Παρόλο που ο δημοσιονομικός αγώνας κατά του πληθωρισμού είναι έντονος, αποφασιστικός και φαίνεται να πετυχαίνει τον σκοπό του αφού επιτεύχθηκε αναστροφή της πορείας του, εντούτοις ο δρόμος προς πλήρη αναχαίτησή του και περιορισμού του κοντά στο επίπεδο του 2% είναι ακόμα μακρύς. Συνεπώς η παράμετρος του πληθωρισμού αποτελεί κινητήρια δύναμη ανάπτυξης της οικονομίας. Άρα περιορισμός του δανεισμού αποτρέπει την υπερθέρμανση της οικονομίας και μέσω αυτού ξεφουσκώνει το γενικό επίπεδο τιμών που σημαίνει μείωση στον πληθωρισμό. Όμως

Από αριστερά προς τα δεξιά (με τη φορά του ρολογιού): «Μοδίστρες», Gavaki's Archive- Maria Tsouvelas Photo Album, περ. 1950. «Διαδήλωση ενάντια στη χούντα», Γουίνιπεγκ, 29/05/1969. «Περπατώντας την καναδική πόλη», Βανκούβερ, Granville Street, 1962. Εικονίζονται οι Peter J. Capadouca, John Heras και George Eliades (Sinaïtes). Κινηματογράφος Ριάτο, 1990, Αρχείο Εφρη Γαβράκη. «Η γιγιά», φωτογραφία σε πάρκο του Μόντρεαλ. Αφιξη της γιγιάς, την οποία προσκάλεσαν τα παιδιά της προκειμένου να φροντίσει τα εγγόνια της, Papoutsis Photo Archive. Φωτογραφία μαθητών/τριών του κυριακάτικου σχολείου του Αγίου Γεωργίου, Μόντρεαλ, 1970. Όλες οι φωτογραφίες περιέχονται στο Εικονικό Μουσείο του Immigrec.

Οι Έλληνες του Καναδά αφηγούνται

Το Εικονικό Μουσείο Ελληνικής Μετανάστευσης, αποτέλεσμα διετούς ερευνητικής προσπάθειας

Της **ΜΑΡΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ**

«**Και τον άντρα σας** πώς τον είχατε γνωρίσει;» ρωτάει η ερευνήτρια. «Τον άντρα μου τον γνώρισα στου κουμπάρου μας το σπίτι. Ο άντρας μου και ο κουμπάρος μου γνωριστήκανε στο καράβι που ερχόντουσαν για τον Καναδά. So, και είπανε ότι οποιός παντρευτεί πρώτος, θα γίνουμε κουμπάροι». Η κυρία Πολυξένη Αυγουστή έφτασε μετανάστρια στον Καναδά το 1965, ο άντρας της το 1963. Ζουν στο Μόντρεαλ. Γεννήθηκε στον Σταφιδόκαμπο Ηλείας. Η ασπρόμαυρη φωτογραφία που έχει αναρτηθεί δίπλα στη μαρτυρία της δείχνει την προετοιμασία μιας άλλης νύφης: είναι η Alikei Vallianos με το νυφικό της. Μόντρεαλ, 1957.

Ένας άντρας από τα Χανιά, ο οποίος θέλει να μείνει ανώνυμος, αφηγείται στη συνέντευξή του: «Εκείνη την εποχή όλος ο κόσμος ήθελε να φύγει απ' την Ελλάδα, όλος ο κόσμος ήθελε να πάει στα καράβια. Όλη η νεολαία ήθελε κάπου να πάει. Ήταν τα χρόνια και τότε δύσκολα. (...) Κι μένα μ' άρεσαν τα καράβια. Ήθελα να ταξιδέψω να δω και γι' αυτό έφυγα».

«Και μετά, πώς, τότε μεταναστεύσατε στον Καναδά δηλαδή;» ρωτάει η ερευνήτρια. «Ε, δεν μετανάστευσα. Είχε ήρθε το καράβι εδώ στον Καναδά κι έμεινα παράνομα, όπως έχουν μείνει εδώ πάρα πολλοί». Δίπλα στη μαρτυρία του βλέπουμε σε απόκομμα από την καναδική εφημερίδα Globe and mail (27/1/1962), άρθρο με

τίτλο «1.000 Ship-Jumpers in Montreal», στο οποίο αναφέρεται η ιστορία δύο ναυτικών που εγκατέλειψαν το καράβι με το οποίο ταξίδευαν κι έμειναν παράνομα στο Μόντρεαλ σχεδόν για δύο χρόνια.

Αυτές και πολλές ακόμη ιστορίες διηγείται στον ψηφιακό επισκέπτη το Εικονικό Μουσείο Ελληνικής Μετανάστευσης στον Καναδά, αποτέλεσμα διετούς ερευνητικής προσπάθειας που διεξήχθη από το Immigrec. Πρόκειται για διεπιστημονική εκπαι-

«**Θέλαμε να φτιάξουμε ένα εργαλείο δημόσιας ιστορίας, για να νιώσει τόσο η καναδική όσο και η ελληνοκαναδική κοινωνία ότι είναι κομμάτι της δικής της ιστορίας**».

δευτική κοινοπραξία, η οποία περιλαμβάνει ερευνητικές ομάδες από τρία πανεπιστήμια στον Καναδά που διαθέτουν προγράμματα Ελληνικών Σπουδών (McGill, Simon Fraser και York) και το Πανεπιστήμιο της Πάτρας, χώρα στην υποστήριξη του ΙΣΝ.

Προβλήτα 21, λιμάνι Χάλιφαξ. Χώρος άφιξης επιβατών, αεροδρόμιο Βανκούβερ. Σιδηροδρομικός σταθμός τρένων, Μόντρεαλ: χώροι μετάβασης, που αφηγού-

νται τη μεταναστευτική πολιτική του Καναδά. Σε κάθε μία από τις αίθουσες του μουσείου μπορούμε να ακούσουμε αποσπάσματα από συνεντεύξεις μεταναστών, οι οποίοι αφηγούνται την ιστορία τους, να διαβάσουμε άρθρα εφημερίδων ή επίσημα έγγραφα της περιόδου, να δούμε προσωπικές φωτογραφίες και αντικείμενα που έχουν προσφερθεί από τους ιδιοκτήτες τους στους ερευνητές.

«Τη διαδίκτυακή πύλη του Εικονικού Μουσείου περνούν 200 έως 400 άτομα τον μήνα», λέει στην «Κ» ο αν. καθηγητής Ιστορίας και διευθυντής του προγράμματος Ελληνικών Σπουδών Τάσος Αναστασιάδης, διαχωρίζοντας τους ιδιώτες επισκέπτες από τους ερευνητές. Και υπογραμμίζει ότι στη διάρκεια της πανδημίας είχαν επαφή με πολλές διευθύνσεις εκπαιδεύσης στην Ελλάδα, καθώς δάσκαλοι δημοτικών σχολείων και καθηγητές γυμνασίων ήθελαν να δώσουν στους μαθητές τους μια περιεκτική άποψη της ελληνοκαναδικής μεταναστευτικής εμπειρίας χρησιμοποιώντας αυτό το οπτικοακουστικό υλικό.

Το Immigrec είναι υποδειγματικό έργο –τεκμηριωμένο, πλήρες και ταυτόχρονα οικείο και φιλικό στον χρήστη– και αυτό γίνεται φανερό από τα πρώτα βήματα που κάνει κανείς για την εξερεύνηση της ιστοσελίδας. «Συνεργαστήκαμε ιστορικοί, ανθρωπολόγοι και γλωσσολόγοι από τον Καναδά και την Ελλάδα, ώστε να καταγράψουμε γραπτές και προφορικές μαρτυρίες τόσο για τη μελέτη

της ιστορίας της μετανάστευσης και της ενσωμάτωσης αυτών των μεταναστευτικών κυμάτων στην καναδική κοινωνία όσο και την εξέλιξη της γλώσσας που έφεραν μαζί τους οι Έλληνες σαν ένα είδος ζωντανού απολιθώματος – οι περισσότεροι μιλούσαν μόνον ελληνικά και μάλιστα τις διαλέκτους του τόπου τους», εξηγεί.

Οι ερευνητές συγκέντρωσαν 443 συνεντεύξεις από μετανάστες πρώτης γενιάς που έφτασαν στον Καναδά μεταξύ 1945 και 1975, δηλαδή περίπου 650 ώρες ακουστικού υλικού. Συνέλεξαν επίσης αρχαιακό υλικό από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές (γράμματα, συμβόλεια, διαβατήρια). Ψηφιοποίησαν ελληνοκαναδικές εφημερίδες και άλλα έντυπα. Όλα αποθηκεύτηκαν στη βάση δεδομένων του έργου και «από αυτά φτιάξαμε ένα ψηφιακό αρχείο-αποθετήριο, ώστε να είναι προσβάσιμο κατ' αρχάς στους ερευνητές, καλύπτοντας το πολυτετές κενό στην ελληνική και καναδική ιστορία», μας λέει ο ιστορικός. «Θέλαμε όμως να είναι προσβάσιμο και εργαλείο δημόσιας ιστορίας, για να νιώσει τόσο η καναδική όσο και η ελληνοκαναδική κοινωνία ότι είναι κομμάτι της δικής της ιστορίας».

Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες πρωτοβουλίες της ερευνητικής ομάδας ήταν να δώσουν απλουστευμένα ερωτηματολόγια στους μαθητές των ελληνικών σχολείων του Μόντρεαλ, ώστε τα παιδιά να πάρουν συνεντεύξεις από τον παππού και τη γιαγιά τους. Κι εκείνοι αφηγήθηκαν στα εγγόνια

τους όσα ποτέ δεν είχαν πει στα παιδιά τους. Το υλικό που συγκεντρώθηκε παρουσιάστηκε σε μια συγκινητική γιορτή, σημαντική για την ελληνική κοινότητα του Μόντρεαλ, που αριθμεί 50.000 έως 80.000 μέλη. «Η μνήμη παραλείπει πάντοτε μια γενιά», σχολιάζει ο κ. Αναστασιάδης. «Στη γιορτή ήρθαν, λοιπόν, οι γονείς των παιδιών και μας ευχαρίστησαν επειδή οι ίδιοι δεν είχαν ακούσει ποτέ τις εμπειρίες των δικών τους από την άφιξη και την εγκατάστασή τους».

Στη δεύτερη φάση του πιλοτικού προγράμματος, η διεπιστημονική ομάδα αποσκοπεί να δημιουργήσει αντίστοιχα έργα στη Γερμανία, στην Αμερική, στην Αυστραλία, στην Αφρική.

Στο Μόντρεαλ υπάρχουν πέντε ελληνικά ημερήσια σχολεία, που διδάσκουν τα μαθήματα σε τρεις γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά και ελληνικά), ενώ τώρα ετοιμάζεται να λειτουργήσει ένα γυμνάσιο. Σε όλες τις πόλεις της χώρας όπου ζουν Έλληνες της διασποράς λειτουργούν το Σάββατο ελληνικά σχολεία συμπληρωματικής εκπαίδευσης. «Αυτό που συμβαίνει στη μετανάστευση είναι ότι η κυρίαρχη γλώσσα κάθε χώρας

υποδοχής, δηλαδή η γλώσσα της εργασίας και του σχολείου, γρήγορα περνάει στην οικογένεια. Αλλάστε η δεύτερη γενιά θέλει να ενσωματωθεί, να μην νιώθει διαφορετική. Κάτι που συνήθως προωθούν και οι γονείς τους, οι οποίοι έζησαν το στίγμα της ξενοφοβίας και του ρατσισμού».

Αυτό συνέβη και στον πολυπολιτισμικό Καναδά; «Σήμερα ξέρουμε τον Καναδά ως ανοικτή χώρα, αλλά στην πραγματικότητα αυτή είναι μια σύγχρονη κατασκευή, από το 1970 και μετά», απαντά ο κ. Αναστασιάδης. «Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '60 ο Καναδάς ήταν μια πολύ ρατσιστική χώρα. Αν μιλούσες, για παράδειγμα, ελληνικά στον δρόμο του Τορόντο, μπορεί κάποιος να ερχόταν και σου έλεγε “μίλα τη γλώσσα των λευκών”, που σημαίνει “μίλα αγγλικά”. Η αλλαγή των τελευταίων δεκαετιών έδωσε έμφαση στην εκμάθηση της λεγόμενης “γλώσσας κληρονομιάς” (heritage language) και, πλέον, οι πρώην μετανάστες νιώθουν περηφάνια για την καταγωγή τους, αντί για το στίγμα του ξένου».

Πριν από λίγες ημέρες, το έργο Immigrec παρουσιάστηκε και στην Αθήνα. Στη δεύτερη φάση του συγκεκριμένου πιλοτικού προγράμματος, η διεπιστημονική ομάδα αποσκοπεί να δημιουργήσει αντίστοιχα έργα στη Γερμανία, στην Αμερική, στην Αυστραλία, στην Αφρική, έτσι ώστε να συνθέσουν μια παγκόσμια ιστορία της ελληνικής διασποράς και μετανάστευσης.

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

12.3-18.3.23

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΒΙΒΛΙΟ

Παρουσίαση

Ο Όμιλος Λογοτεχνίας και Κριτικής παρουσιάζει το βιβλίο «Κωστής Παλαμάς και κυπριακά γράμματα. Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου». Την παρουσίαση του βιβλίου θα κάνει ο Παντελής Βουτουρής, καθηγητή Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Τμήμα Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κύπρου. Χαιρετισμούς θα απευθύνουν ο δρ Λεωνίδα Γαλάζης, πρόεδρος του Ο.Λ.Κ. Ο Χριστόδουλος Γ. Βασιλειάδης, δικηγόρος, ο δρ Κυπριανός Δ. Λούης, διευθυντής Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης και ο Αλέξανδρος Κώστας, Σύμβουλος Πρεσβείας Α΄, Πρεσβεία της Ελλάδος στην Κύπρο. Τρίτη, 14 Μαρτίου, ώρα 7:00 μ.μ. **Ξενοδοχείο Castelli, Ουζουνιάν 38, Λευκωσία.**

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

6ο Διεθνές Poetry Slam Cyprus

Διοργανώνεται το 6ο Διεθνές Poetry Slam Cyprus, ένας διαγωνισμός ποίησης, στον οποίο οι συμμετέχοντες απαγγέλλουν την πρωτότυπη δουλειά τους, δραματοποιώντας την ταυτόχρονα. Ο ποιητής-slammer, έχει στη διάθεσή του το μέγιστο 3 λεπτά και 20 δευτερόλεπτα. Στην 6η διοργάνωση έχουν προσκληθεί 8 Slammers από το εξωτερικό οι: Yonatan Kunda (εβραϊκά) και Muhammad Aguaní (αραβικά) από το Ισραήλ, σαν guest slammers, και οι: Dominique Christina από τις ΗΠΑ, Gonçalves Gonçalo από τη Μοζαμβίκη, Frej Haar από τη Σουη-

δία, Marie Darah από το Βέλγιο (γαλλικά), Matt Charnock από τη Δανία και Lisette Ma Neza από το Βέλγιο (Φλαμανδικά). Ο κύριος, δύο φορές πρωταθλητής Slam, Αργύρης Λοΐζου έχει προσκληθεί και θα λάβει μέρος μαζί με τους guest slammers από το Ισραήλ. Στην ανοικτή πρόσκληση, για τους ποιητές με έδρα την Κύπρο, θα λάβουν μέρος οι: Άντρος Ζαχαρία, Paul Stewart, Δημήτριος Γκόγκας, Veronica Raad, Κατερίνα Κωνσταντίνου, Μαρία Κούβαρου, Σταύρος Ξ. Πέτρου, Κυριακή Ανδρέου Τάντη, Reem Maghribi, Αλεξία Σολωμού, Aleen Andreou,

Stavros Khatchatryan, Alexandra Neil και Natalie Aoun. Artos House, Αγίου Ομολογητές 64, Λευκωσία, 13-14 Μαρτίου 2023, ώρα 7:30 μ.μ. **Πληροφορίες τηλεφωνο 22445455, info@artoshouse.org**

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ

Graphic Stories

Το φετινό Graphic Stories έρχεται φρέσκο και ανανεωμένο και για το 2023 και φέρνει μαζί του νέες δράσεις! Το νέο πρόγραμμα είναι ανατρεπτικό αφού οι διαλέξεις θα πραγματοποιηθούν την Κυριακή 19 Μαρτίου, ενώ τα εργαστήρια προηγούνται το διήμερο Παρασκευή 17 και Σάββατο 18 Μαρτίου. Το πρόγραμμα του τριημέρου φιλοξενεί δώδεκα διακεκριμένους σχεδιαστές από Γερμανία, Αγγλία, Ελλάδα και Κύπρο. Περιλαμβάνει εννέα διαλέξεις, έξι δημιουργικά εργαστήρια, μία προβολή ταινίας animation, μία διεθνή έκθεση αφίσας με συμμετοχή σχεδιαστών από την Κύπρο και το εξωτερικό και ένα διαδραστικό installation για το κοινό το οποίο πλαισιώνεται από ομάδες νέων με χορό και μουσική. European University, Λευκωσία, 17-19 Μαρτίου. **Πληροφορίες: www.graphicstories.org και εισιτήρια: http://bitly.ws/yBm2**

ΓΥΛΠΤΙΚΗ

Φώτος Δημητρίου: «Με ανοικτά τα παράθυρα»

Μία νέα πρόταση γλυπτικής ετοίμασε και παρουσιάζει μετά από πέντε χρόνια ο καταξιωμένος γλύπτης Φώτος Δημητρίου. Με νέα υλικά στη φάρετρα του όπως είναι η ρητίνη ο καλλιτέχνης παράγει μια εντελώς νέα σειρά έργων σε συνδυασμό πάντοτε με την κεραμική του δημιουργία. Η ανθρώπινη φιγούρα είναι ο πρωταγωνιστής στην νέα δουλειά του Φώτου με μια αίσθηση μεταφυσικού και με αναφορές σε αριστουργήματα γλυπτικής της αρχαιότητας όπως η Νίκη της Σα-

μοθράκης. Σε παράλληλη ανάλυση στα έργα του Φώτου, εμπίπτει και η χρήση της μεταλλικής ομπρέλας που πολλές φορές κουβαλούν οι φιγούρες. Αποτελεί και αυτό ένα ψυχολογικό συνειρμό που παραπέμπει και πάλι σε θέματα προστασίας αλλά και κάτι εντελώς αντίθετο, την προσπάθεια απόκρυψης συναισθημάτων και πράξεων. Γκαλερί Αποκάλυψη, Γκαλερί Αποκάλυψη, Χύτρων 30, Μέγαρο Τοφάρκο, Λευκωσία. **Πληροφορίες info@apocalypse-gallery.com.cy.**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Γλ. Κουμίδης: «Οξυγραφίες»

Ο εικαστικός Γλίκας Κουμίδης παρουσιάζει στο καφέ Πρόζακ στη Λευκωσία τις «Οξυγραφίες». Ο Κουμίδης ανακοίνωσε την έκθεση με ανάρτησή σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης αναφέρει σχετικά: «Ανακοίνωση τύπου», press release, όπως θα λέγαμε σε άλλες εποχές, πριν τα ηλεκτρονικά social media, τότε που η γνωστοποίηση μιας έκθεσης τέχνης στην γκαλερί τότε περνούσε από ... πιεστήριο, για να εμφανιστεί στις πολιτιστικές στήλες των εγχώριων εντύπων, σ' εφημερίδες και περιοδικά. Όπως και οι «Οξυγραφίες» που θα παρουσιάσουμε στο PROZAC, που κι αυτές πέρασαν μέσα από μια χειροκίνητη πρέσα κάπου στη Γερμανία στη δεκαετία του '80. Αυτές και άλλα εικάσματα, κάποιες μεταγενέστερες μεταβάσεις από τη χαρακτηριστική ζωγραφική τελάρου, περιλαμβάνει η σύντομη αυτή παρουσίαση [...] για να καταστεί ο φόβος ύφους, για την εσωτερική τάξη της ψυχής... λόγια του ποιητή Γιώργου Ιωάννου από τη Θεσσαλονίκη. Να κοιπάσετε!». **Πρόζακ, Μέδοντος 3, Λευκωσία. Πέμπτη 16 Μαρτίου.**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Υστερόγραφο στον Λάκη Παπαστάθη

«Τι επιλέγει η μνήμη; Τι αποσιωπά; Πόσα ωραίοι ποίη, πόσα θάβει; Για ποιους λόγους;» αναρωτιέται ο Λάκης Παπαστάθης στην εισαγωγή του βιβλίου του για την «Ευδοκία» του Αλέξη Δαμιανού. Και παραθέτει ένα ποίημα του Αθω Δημουλά: «Το Παρόν διαρκώς/ κατακτά το χρόνο/ θρυμματίζοντάς τον/ σε μνήμες ανθρώπινες/ Ωδούμενος προς τη λήθη/ όπου, αμύχανες,/ περιμένουν (χρόνια ίσως)/ να τις καλέσει ένα Αύριο/ που για τις περισσότερες/ δε θα 'ρθει. 'Η κι αν έρθει/ κάποτε να τις ζητήσει/ δε θα τις βρει./ "Λησμόνησα", λέμε τότε».

Η εισαγωγή αυτή μου φάνηκε πολύ ταιριαστή και για μια άλλη πτυχή του έργου του Λάκη Παπαστάθη, που αφήνει πίσω του. Αλησμόνητο, μέρος της ραχοκοκαλιάς του. Η εκπομπή «Παρασκήνιο» της δημόσιας τηλεόρασης, που συνυπέγραφε με τον Τάκη Χατζόπουλο, για περίπου 40 χρόνια, ξεκινώντας από το 1976. Τα πρόσωπα και τα θέματα της προέρχονταν από τον χώρο της τέχνης και του πνεύματος.

Ο κατάλογος των προσωπικοτήτων, ο μεγαλύτερος που μπορεί να συναντήσει κανείς στην ελληνική τηλεόραση: Αναγνωστάκης, Σαχτούρης, Καστοριάδης, Αλεξάνδρου, Κωνσταντινίδης, Ιορδανίδου, Ταχτσής, Ιωάννου, Καβαδίας, Αζελός, Κουν, Παξινού, Χορν, Τσαρούχης, Τσιτσάνης, Βαμβακάρης, Κατράκης, Ξυλούρης, Ντάσεν... Τα θέματα εκτείνονταν από το αρχαίο δράμα και τον Αριστοφάνη έως τον λαϊκισμό, τα φιλολογικά καφενεία, τους πρόσφυγες...

Πολλοί νέοι και άγνωστοι στην εποχή τους σκηνοθέτες θίχτησαν στο «Παρασκήνιο». Όπως έλεγαν και οι δημιουργοί του: «Όλοι από τον χώρο του νέου ελληνικού κινηματογράφου συναποτέλεσαν κάτι σαν μια ιδιόμορφη εθνική σχολή ντοκιμαντέρ, μια εκπομπή υβριδική, εν μέρει τηλεοπτική και εν μέρει κινηματογραφική».

Ο Λάκης Παπαστάθης είχε ως μότο: «Δεν "καλύπτουμε" ένα γεγονός, το αποκαλύπτουμε». Ετσι συνόψιζαν και οι δυο, Παπαστάθης - Χατζόπουλος, τη φιλοσοφία τους. «Κοινή πεποίθησή μας ήταν ότι η φόρμα μιας εκπομπής δεν είναι το ένδυμα του νοήματος, είναι το ίδιο το νόημα και η ηθική στάση του σκηνοθέτη και του δημοσιογράφου απέναντι στο θέμα».

Η δημόσια τηλεόραση, στη διάρκεια αυτών των δεκαετιών του «Παρασκήνιο» (συνεχίζεται με «Υστερόγραφο»), δεν ήταν πάντα φιλική και ανοικτή ως προς το αποτέλεσμα. Κάποια θέματα, οι διοικήσεις παρελθόντων εποχών τα αντιμετώπιζαν με δυσανεξία.

Σήμερα, με την απόσταση του χρόνου και του θανάτου του Λάκη Παπαστάθη που καλεί σε απολογισμούς, η σημασία αυτής της εκπομπής (που μόνο η δημόσια τηλεόραση μπορεί να φιλοξενήσει, σύμφωνα και με τον εκλιπόντα, γιατί, εκτός των άλλων, η τηλεθέαση δεν ήταν ποτέ υψηλή) δεν είναι μόνο ιστορική: είναι και υπαρκτική. Δεν βοηθάει δηλαδή μόνο να αναγνώσουμε την πολιτιστική πορεία της χώρας μας από τη Μεταπολίτευση και μετά, να συνθέσουμε τις ψηφίδες μιας Ελλάδας με τα πάθη και τη δυναμική της, τον πλούτο και το ανεξάντλητο περιεχόμενό της. Να ανασυνθέσουμε ένα αφαρηχτάρι προσώπων, που άλλα ήταν στην ακμή τους και άλλα στη δύση του βίου τους. Είναι και ένας τρόπος να «δούμε» εμάς και τους άλλους, όσους προηγήθηκαν και μας όρισαν / μας ορίζουν. Συγγραφείς, καλλιτέχνες, διανοούμενοι και στοχαστές, το πνευματικό κλίμα διαδοχικών εποχών.

Υπάρχει και κάτι ακόμη: «η ηθική στάση του σκηνοθέτη και του δημοσιογράφου απέναντι στο θέμα». Το πνευματικό υπόστρωμα πάνω στο οποίο μακροήμερευσσε το «Παρασκήνιο». Οι εκπομπές δεν εξαντλούνται στο περιεχόμενό τους ούτε στη στιγμή της προβολής τους. Όπως συμβαίνει στα ντοκιμαντέρ ή στις ταινίες μυθοπλασίας, με τον χρόνο το φιλμ αλλάζει «ή μάλλον το αλλάζουν οι θεατές τους, που εγγράφουν πάνω του τα αιτήματα των νεότερων εποχών». Ετσι έλεγε ο Λάκης Παπαστάθης για το σινεμά. Αλλά ισχύει και για τις τηλεοπτικές εκπομπές που έχουν «σώμα» και διάρκεια στον χρόνο. Φέρνουν στο προσκήνιο την εποχή μέσα από τους δημιουργούς της, τους ανθρώπους που τη διαμορφώνουν και της δίνουν σχήμα. Που κρατούν τον διαυλο ανοικτό και τη μνήμη σε εγρήγορση.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Για ένα κτήριο, που δεν είναι πουκάμισο αδειανό

Είναι πολλά που ακόμα μπορούν να γραφτούν σχετικά με την επιλογή του κ. Χατζηγιάννη για να γίνει υφυπουργός Πολιτισμού, αλλά όπως είπε και ο ίδιος στην εκπομπή «Από μέρα σε μέρα» του ΡΙΚ στη δημοσιογράφο Κατερίνα Χαραλάμπους είναι περιέργως και εσπευσμένες οι αντιδράσεις όσων αντιτέθηκαν, είναι επίσης αδόκιμο, και άτοπο είπε. Συνεπώς, το παραβλέπω, όχι τίποτε άλλο, αλλά δεν θέλω να θεωρούμαι περισσότερο περιεργός από όσο ήδη είμαι και να θεωρηθεί ότι έχω αλλόττρια κίνητρα. Πάμε παρακάτω και θα σταθώ σε αυτό που είπε στο «Από μέρα σε μέρα» σχετικά με το κτήριο που στεγάζεται το υφυπουργείο Πολιτισμού, το οποίο πριν τη στέγαση του υφυπουργείου Πολιτισμού, στέγαζε και ακόμη στεγάζει το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών. Είπε ο κ. «Είναι ένα μικρό σε μέγεθος κτήριο, αλλά με πάρα πολλές αρμοδιότητες...», μιλώντας φυσικά για το χαρτοφυλάκιό του. Ο κ. Χατζηγιάννης δεν γνωρίζει και φυσικά δεν οφείλει να γνωρίζει πού έχει πλέον εγκατασταθεί ως υφυπουργός Πολιτισμός.

Το κτήριο δόθηκε στο υφυπουργείο επί υφυπουργού Γιάννη Τουμαζή και εδώ και επτά μήνες το Κέντρο έχει περιοριστεί σε μερικά δωμάτια, όπου όσοι και όσες θέλουν να μελετήσουν τα πολύ σημαντικά αρχεία του, που είναι το Αρχείο Προφορικής Παράδοσης, το Λαογραφικό Αρχείο και το Αρχείο Παλαιών

Πολεμιστών, θα πρέπει να περιοριστεί σε ένα πολύ μικρό δωμάτιο. Αν πάλι ο ερευνητής και η ερευνήτρια θέλει να μελετήσει κάποια από τις εκδόσεις που έχει η βιβλιοθήκη του Κέντρου δεν θα είναι καθόλου εύκολη υπόθεση, παράλληλη την καλή διάθεση των λειτουργών του. Ένα από τα σημαντικότερα κατά τη γνώμη ιδρύματα της χώρας στενάζει πλέον και κτηριακά, αλλά και σε έμφυχο δυναμικό.

Και για ακόμη μία φορά έρχομαι να επαναλάβω αυτό που εδώ και πάρα πολλά χρόνια για το Κέντρο και την απαξίωσή του από την Πολιτεία, η οποία αντί να θέλει να το ενδυναμώσει, να το βοηθήσει να επιτελέσει τον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε, και στο οποίο υπηρέτησαν σημαντικές προσωπικότητες του πνεύματος, σταδιακά το οδηγεί σε παρακμή, χωρίς να έχω τουλάχιστον εγώ καταλάβει ποιοι είναι οι σκοποί της Πολιτείας, και δεν θέλω να πιστεύω πως υπάρχουν ιδιοτέλειες.

Αυτό που θα ήθελα επιτελούς να ξεκαθαρίσει η Πολιτεία είναι τι θέλει να το κάνει το Κέντρο, αν θέλει να το αναπτύξει, να το συνδέσει με άλλους φορείς, που δεν θα το καταπούν φυσικά. Και οι άλλοι φορείς είναι η Κυπριακή Ακαδημία Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών, τα δημόσια Πανεπιστήμια, Πανεπιστήμιο Κύπρου και Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, η Κυπριακή

Βιβλιοθήκη, το Κρατικό Αρχείο, αλλά και άλλα ιδρύματα μελετών και ερευνών, στη Λευκωσία και στις άλλες πόλεις. Δεν έχουν σκεφτεί ότι μπορεί να συνάψουν συνεργασίες; Γιατί αυτή η Ακαδημία μας δεν έχει πει μια κουβέλλα; Και εκείνη είχε κάποτε διεκδικήσει το κτήριο, άρα ξέρει και πού είναι και τι ιστορία κουβαλάει. Δεν έχουμε ως χώρα την πολυτέλεια να έχουμε πολλές δομές που να ασχολούνται με την ιστορία και τον πολιτισμό του νησιού, της Κύπρου ολόκληρης... άρα θα είχε αξία να μπορούσε η Πολιτεία να δημιουργήσει έναν κόμβο επιστημοσύνης για τις ανθρωπιστικές σπουδές. Να ενισχύσει τη μελέτη της ιστορίας των κατοικημένων δόμων και κοινοτήτων, που συν τα χρόνια εξαφανίζεται και αν δεν με πιστεύετε κάντε τον κόπο να πάτε στα Κατεχόμενα σε απομακρυσμένες κοινότητες του Πενταδακτύλου, στο Μουσείο της Μόρφου, ή στη μητροπολιτική περιοχή της Κερύνειας και θα καταλάβει τι εννοώ. Αλλά ας μην ξεφεύγω...

Ελπίζω η κα Αθηνά Μιχαλίδου, η οποία υπηρέτησε ως αναπληρώτρια διευθύντρια του υφυπουργείου Πολιτισμού και τώρα διορίστηκε υπουργός Παιδείας, άρα έχει υπό την εποπτεία της και το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, να εγκύψει και να αρχίσει να θεραπεύει τα χρονίζοντα προβλήματα του Κέντρου,

kouroupakisa@kathimerini.com.cy

Ενας γλάρος μπορεί να φέρει την άνοιξη

Η Πέννυ Φοινίρη και ο Ανδρέας Μακρής μιλούν στην «Κ» για τον «Γλάρο Ιωνάθαν Λιβινγκστον» που ανεβαίνει στις Αποθήκες ΘΟΚ

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Στο πλαίσιο των δράσεων της δευτέρης παραγωγής των δράσεων «Νέ@ σε έρημο νησί» παρουσιάζεται, σε παραγωγή του Θεάτρου Βαλίτσα η παράσταση «Ο Γλάρος Ιωνάθαν Λιβινγκστον», σε σκηνοθεσία Στέλιου Ανδρονίκου στο Θέατρο Αποθήκες. Για την παράσταση κάναμε μία μικρή κουβέντα με τους δύο ηθοποιούς της, την Πέννυ Φοινίρη και τον Ανδρέα Μακρή. Στην παράσταση μεταφέρονται πολλά μηνύματα που όπως λέει ο Ανδρέας Μακρής «χρειάστηκε να τα περάσουμε από το φίλτρο της δικής μας ψυχής για να το μεταφέρουμε στις ψυχές του κοινού». Η Πέννυ Φοινίρη λέει πως υπάρχει πολλή οργή και φόβος στους ανθρώπους για να αποδεχτούν το σύνολο των μαγικών πλάσμάτων που υπάρχει εκεί έξω. «Γι' αυτό συνήθως οι γλάροι φεύγουν γι' άλλα μέρη, γιατί ασφυκτιούν».

—Πόσο εύκολο ήταν να μεταφέρετε τόσα πολλά μηνύματα μέσα από αυτή τη θεατρική πράξη;

—**ΠΕΝΝΥ ΦΟΙΝΙΡΗ:** Σίγουρα δεν ήταν εύκολη η διαδικασία της διασκευής, από τη νουβέλα του Ρίτσαρντ Μπαχ σε μια θεατρική διασκευή 45 λεπτών. Η πληθώρα νοημάτων, φιλοσοφικών ερωτημάτων και «μυστικών» της ανθρώπινης ύπαρξης κατακλύζουν το κείμενο του Μπαχ. Τα παιδιά όμως δεν χρειάζονται άλλο ένα μάθημα. Η δράση είναι αυτή που κινεί το ενδιαφέρον τους, έτσι προσπαθήσαμε με την ομάδα να παραστήσουμε το νόημα σε δράση και να

το παρουσιάσουμε με ένα τρόπο διασκεδαστικό, αποφεύγοντας κάθε διδασκισμό.

—**ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ:** Ποτέ δεν είναι εύκολο να κάνεις μια διασκευή ενός βιβλίου με τόσα πολλά μηνύματα και να πετύχεις ειδικά μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα να συμπυκνώσεις την ουσία και να τη μεταφέρεις σε ένα δύσκολο κοινό όπως είναι οι έφηβοι! Δουλεύοντας όμως ομαδικά και με ανοιχτές τις κεραίες μας και τις

Η ελευθερία, όπως λένε οι ηθοποιοί Πέννυ Φοινίρη και Ανδρέας Μακρής, δεν έχει όρια και πρέπει να τη διεκδικούμε, όπως έκανε και ο γλάρος Ιωνάθαν Λιβινγκστον.

καρδιές μας πιστεύω επικεντρώσαμε στην ουσία και κρατήσαμε αυτά που εμάς συγκινούν και εντριγκάρουν! Ο Ιωνάθαν Λιβινγκστον γλάρος είναι ένα κείμενο με τόσα πολλά και βαθιά νοήματα που χρειάστηκε να τα περάσουμε από το φίλτρο της δικής μας ψυχής για να το μεταφέρουμε στις ψυχές του κοινού.

—**Παρακινείτε τους θεατές σας να ανοίξουν τα φτερά τους;**

—**Π.Φ.:** Περισσότερο εστιάζουμε στο παρόν. Στη μαγεία της ανακάλυψης του τώρα. Εάν καταφέρουμε να κρατήσουμε τον θεατή απόλυτα παρόντα σε αυτό που συμβαίνει, να τον παρασύρουμε να ξεχάσει για λίγο όλα όσα ταλανίζουν το κεφάλι του, θα συναντη-

Η παραγωγή του Θεάτρου Βαλίτσα εμπνέεται από την ποιητική και γεμάτη ευαισθησία νουβέλα του Ρίτσαρντ Μπαχ, Ο Γλάρος Ιωνάθαν Λιβινγκστον, μεταφέροντας πολλά μηνύματα, με τους συντελεστές να τα παρουσιάζουν με τρόπο διασκεδαστικό, αποφεύγοντας κάθε διδασκισμό.

θούμε. Αν συναντηθούμε με τη γνώση πως το παρελθόν δεν αλλάζει, έχει καταγραφεί, τελείωσε και πως το μέλλον είναι άγνωστο και δεν έχει νόημα να γίνει γνωστό, χρειάζεται μόνο να μας αποκαλυφθεί, τότε θα βιώσουμε παρά τη μαγεία της παρουσίας στο τώρα. Αυτό είναι τόσο απελευθερωτικό, σαν να πετάς.

—**Α.Μ.:** Κάθε παράσταση έχει σκοπό να μετακινήσει, να μετατοπίσει καλύτερα τους θεατές. Αυτή όμως η συγκεκριμένη, έχοντας ως αφηγηρία τη μαγεία του πετάγματος, με ό,τι και αν σημαίνει αυτό πιστεύω ότι είναι μια ωραία αφορμή να ξαναδοούμε και να ξαναορίσουμε τα όριά μας και αν είναι δυνατόν να πετάξουμε για όπου μας λέει καρδιά μας.

—**Είναι κλισέ η ερώτηση, αλλά μπορεί ένα θεατρικό έργο να γίνει φωτοδότης για κάτι καλύτερο;**

—**Π.Φ.:** Φωτοδότης όπως το είπες, για τη διατήρηση του φωτός αυτού όμως, είναι υπεύθυνος ο καθένας μας. Δεν φτάνει μόνο η ανακάλυψη, θέλει δουλειά η ελευθερία, εξάσκηση, όπως λέει ο Μπαχ.

—**Η κοινωνία μας είναι ανοιχτή για να δεχθεί πολλούς και διαφορετικούς γλάρους;**

—**Π.Φ.:** Δυστυχώς όχι, το ποσοστό των πολιτών που φοράνε παρωπίδες είναι ανησυχητικά μεγάλο. Υστερούμαστε γνώσης, πληροφόρησης, συμπόνιας. Είμαστε βυθισμένοι στα παραμύθια μας, στη δόθεν ασφάλεια μας,

στην αδυναμία μας. Υπάρχει πολλή οργή και φόβος στους ανθρώπους για να αποδεχτούν το σύνολο των μαγικών πλάσμάτων που υπάρχει εκεί έξω. Γι' αυτό συνήθως οι γλάροι φεύγουν γι' άλλα μέρη, γιατί ασφυκτιούν.

—**Α.Μ.:** Θυμάμαι ως παιδί κάπου στο 1990 να σκέφτομαι ότι το 2020 θα ζούμε σε ένα κόσμο όπου θα πετάμε με αυτοκίνητα διαστημικά, ότι θα υπάρξει τρελή ανάπτυξη αντί αυτού σήμερα το 2023 οι κοινωνίες μας έχουν πάνε κυρίως στα ανθρώπινα δικαιώματα πίσω, πιο κοντά στον μεσαιώνα, οπότε πιστεύω ότι η κοινωνία μας δεν θέλει να δεχτεί κανένα διαφορετικό γλάρο. Ίσα-ίσα, πιστεύω κάθε διαφορετικό γλάρο τον καταδικάζει και τον απομονώνει στην καλύτερη περίπτωση. Δυστυχώς ό,τι διαφορετικό οι κοινωνίες έχουν την τάση να το δαιμονοποιούν και να το σκοτώνουν. Όμως αυτό που σήμερα έχουμε περισσότερο ανάγκη είναι έναν γλάρο τον οποίο θα ακολουθήσουν και άλλοι, γιατί ένας γλάρος δεν φέρνει την άνοιξη, δίνει όμως ελπίδα ότι κάποτε θα έρθει!

—**Παίζοντας μπροστά σε παιδιά και νέους είναι ίσως περισσότερο απελευθερωτικό;**

—**Π.Φ.:** Εννοείται. Τα παιδιά διψάνε, έχουν ακόμα περιέργεια, ελευθερία και αυθορμητισμό στην έκφραση. Τα μάτια τους αντιλαμβάνονται το ανατρίχιασμα στο μικρό σου δακτυλάκι ή τον φόβο που επηρεάζει το δεξί σου γόνατο. Τα παιδιά δεν έχουν αποφασίσει τι θα δουν πριν έρθουν στην παράσταση. Αν έχεις κάτι να τους πεις θα σε ακούσουν, αν πάλι δεν έχεις θα σου «επιτεθούν» κατά μέτωπο. Δράση - αντίδραση. Είναι τόσο

αναζωογονητικό και αληθινό, να απευθύνεσαι σε παιδιά και νέους.

—**Α.Μ.:** Παίζοντας μπροστά στο όποιο κοινό πρέπει να γίνεται με ειλικρίνεια και αυτό να είναι απελευθερωτικό. Η μόνη διαφορά είναι ότι ο έφηβος και το παιδί σε βλέπουν στα μάτια και περιμένουν να είσαι αληθινός και αυτό είναι το στοιχείο.

—**Υπάρχει όριο στην ελευθερία;**

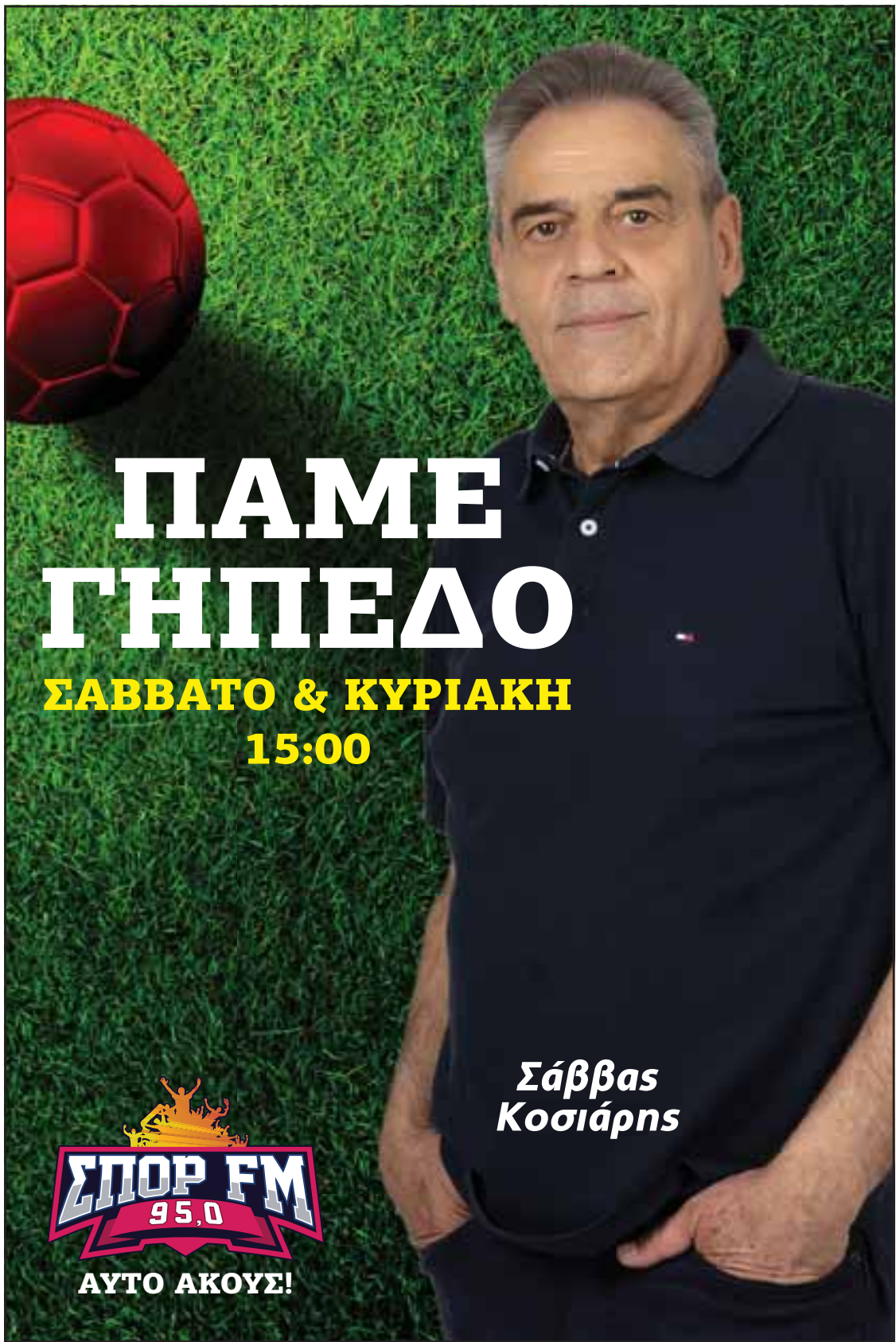
—**Π.Φ.:** Η ελευθερία δεν έχει όρια. Η ελευθερία είναι χαρά, είναι δύναμη, είναι καθαρή ομορφιά. Στο πλαίσιο βέβαια που αντιλαμβάνομαι πως δεν ζω μόνος μου σε αυτό τον κόσμο και ότι ένα τετράγωνο πιο κάτω υπάρχει μια άλλη ελευθερία, κάποιου άλλου.

—**Α.Μ.:** Θα απαντήσω με μια φράση που είναι και η αγαπημένη μου από το κείμενο «Μπορείς να είσαι ο εαυτός σου. Ο αληθινός εαυτός σου και τίποτα δεν μπορεί να μπει εμπόδιο στο δρόμο σου». Την ελευθερία μας την κερδίζουμε και την καθορίζουμε εμείς! Όχι δεν υπάρχει όριο στην ελευθερία. Ελευθερία με όρια δεν μπορεί να υπάρξει!

—**Οι νεαροί θεατές έχουν λόγο σε αυτή την παράσταση;**

—**Π.Φ.:** Από τα πρώτα δύο λεπτά. Όταν έχεις ένα χαρακτήρα που είναι ο σοφότερος όλων, το σοφότερο που έχεις να κάνεις είναι να βάλεις τα λόγια στο στόμα ενός παιδιού.

 Πληροφορίες: «Ο Γλάρος Ιωνάθαν Λιβινγκστον» του Ρίτσαρντ Μπαχ, σε σκηνοθεσία Στέλιου Ανδρονίκου, Θέατρο Αποθήκες. Παραστάσεις κάθε Κυριακή στις 5:00 μ.μ. και 7:00 μ.μ. www.thoc.org.cy

ΠΑΜΕ ΓΗΠΕΔΟ

ΣΑΒΒΑΤΟ & ΚΥΡΙΑΚΗ 15:00

Σάββας Κοσιάρης

ΣΠΟΡ FM 95.0
ΑΥΤΟ ΑΚΟΥΣ!

DEEJAY 93.5 RADIO

ENTER TO WIN

2 FLIGHT TICKETS
2 CONCERT TICKETS
3 NIGHTS IN PARIS

13 MAY 2023
GLORIA THE TOUR
AT ACCOR ARENA
PARIS, FRANCE

Cyprus airways

FLYING YOU... TO SAM SMITH

Visit @deejayradio_cyprus to enter the competition

*Όροι και Προϋποθέσεις στο www.mydeejay.com.cy

Ο ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στα Λιβερά χτίστηκε τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1970 και αντικατέστησε παλαιότερη εκκλησία του χωριού.

«Ανέλαβε να κατασκευάση εικονοστάσιον»

Το τέμπλο της μικρής εκκλησίας των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στα θαλασσόβρεχτα Λιβερά Κερύνειας και η ιστορία του

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Βρέθηκα στον Κορμακίτη για σκοπούς ρεπορτάζ για τις προεδρικές εκλογές και αφού τελείωσα όσα έπρεπε να κάνω, βρέθηκα στο φιλόξενο σπίτι της Μαρωνίτισσας κας Καϊτούλας Χατζηρούσου, μετά από ένα ευχάριστο γεύμα, συνέχισα με την παρέα μου την περιδιάβαση στην περιοχή και πάλι χωρίς πρόγραμμα. Οδηγώντας καταλήξαμε σε έναν πανέμορφο τόπο, που στις ταμπέλες που βρισκαμε στον δρόμο ήταν το Sadrazamköy. Οδήγησα στη μεγάλη ευθεία του χωριού ώπου έφτασα σχεδόν στο τέλος του... η θέα; Μαγική, αυτή η ανοιχτωσιά της θάλασσας και τα κύματά της μεθούν το βλέμμα.

Πάρκαρα το αυτοκίνητό μου στο πλάτωμα του δρόμου και στην αριστερή πλευρά μου ένας νεόκτιστος ναός... άγνωστο το χωριό ακόμα, άγνωστος και ο ναός και σύντομα ένας από τους

Πριν από 49 χρόνια ο παπα-Γιάννης Καλογεράς για τελευταία φορά στάθηκε στην Ωραία Πύλη, αιτούμενος «εν ειρήνη του Κυρίου δεσπώμεν...».

κατοίκους σήμερα του χωριού, διακριτικά μεν, αλλά κατά πάντα παρών, παρακολουθούσε τις κινήσεις μας. Καμία απειλή, κανένα βλέμμα περιέργου, ήταν σχεδόν παρατήρηση εξ αποστάσεως... Βγήκαμε για να δούμε από κοντά την εκκλησία, η οποία ήταν περιτριγυρισμένη από πεύκα. Ο ναός σε κακή κατάσταση, μια εκκλησία μοντέρνου ρυθμού, από αυτές που μεγαλύτερες ή μικρότερες αντικαθιστούσαν τις παλαιότερες εκκλησίες, όπως για παράδειγμα στον Άγιο Ερμόλαο, στο Διόριος ή στην Αφάνεια. Οι πόρτες της εκκλησίας ανοικτές, η πρόσβαση πολύ εύκολη. Μπαίνω στον ναό και στη μέση ένα παλιό τραπέζι πινγκ-πονγκ, ακαθαρσίες πουλιών, παλιά μηχανήματα και εξαρτήματα ξεκαρβαλωμένα στα περβάζια, και ένα φέρετρο στο ιερό. Στους τοίχους κανένα σημάδι... έστεκε όμως το τέμπλο της εκκλησίας, λαβωμένο, αλλά ακόμα όρθιο... είχε φανερίσει το ρυθμό, γιατί στην Ωραία Πύλη είχε τοποθετηθεί το μουσουλμανικό minbar, βόλεψε τη νέα χρήση και έτσι δεν χάθηκε.

Το εικονοστάσι αυτό ήταν μία ανάσα κανονικότητας μέσα στη γενική απαξίωση του χώρου. Ο μικρός μονόχωρος ναός είχε από καιρό χάσει κάθε έννοια εκκλησίας, ως κοινωνικού χώρου συ-

Το συμβόλαιο κατασκευής του εικονοστασίου του νέου ναού Λιβερών υπεγράφη μεταξύ του δωρητή Στέλιου Σταύρου Φιλίππου εκ Λιβερών και του εξ Αγρού νυν εν Λευκωσία κ. Χρυσάνθου Κ. Ταλιαδώρου, στις 11 Μαρτίου 1971.

νάθροισις, ακόμα και από τότε που σταμάτησε να είναι τζαμί... δίπλα χτίστηκε νέο μουσουλμανικό πάλλευκο τέμενος. Πλέον ήταν ξεχασμένος αποθηκευτικός χώρος, και το τέμπλο έμοιαζε στο φως εκείνης της λαμπερής μέρας να έχει μόλις γυαλιστεί... Θέλησα να το κάνω να μου μιλήσει, περιέργο είναι να μιλάνε τα ξύλα, αλλά καμιά φορά έχουν και αυτά τις ιστορίες τους... Δεν έβρισκα τις λέξεις του, μέχρι που ένα μέλος της παρέας, με λιγότερη ακρότητα και πιο προσεκτική

Ο μικρός μονόχωρος ναός είχε από καιρό χάσει κάθε έννοια εκκλησίας, ως κοινωνικού χώρου συνάθροισης, ακόμα και από τότε που σταμάτησε να είναι τζαμί... δίπλα χτίστηκε νέο μουσουλμανικό πάλλευκο τέμενος.

ματιά μου τις έδειξε... και έλεγαν «Δωρεά Στέλιου Σταύρου Φιλίππου εκ Λιβερών τη 15.[2].1972» και από πάνω «Έργον Χρυσάνθου Ταλιαδώρου». Και να λοιπόν που μας σύστησε τον τόπο ένα κομμάτι ξύλο, που κάποτε σμιλεύτηκε με κόπο πολύ. Βρισκόμασταν, λοιπόν, στα Λιβερά, ήξερα κιόλας έναν κάτοικο του χωριού, έναν ευεργέτη/δωρητή και έμενε να μάθω και ποιος ήταν ο ναός, αυτό θα γινόταν αργότερα, στην ασφάλεια της βιβλιοθήκης μου ή στο διαδίκτυο.

Απέξω διακριτικά συνέχιζε να μάς παρακολουθεί ο κύριος, ευτυχώς βέβαια που έμενε εκεί όσο εμείς περιεργαζόμασταν τον ναό, μιας και ο σκύλος που ήταν δεμένος σιμά στην εκκλησία, έκανε λιγότερο θόρυβο εν τη παρουσία του. Πήγα κοντά του και ξεθαρρεμένοι κι οι δυο μπήκαμε σε μία συζήτηση που προδιαγεγραμμένα δεν θα κατέληγε πουθενά, κατλήξαμε να συμφωνήσουμε ότι εκείνος είναι από την Τουρκία και ότι εγώ είμαι δάσκαλος, να χαιρετίσουμε ο ένας τον άλλο και εγώ

«Δωρεά Στέλιου Σταύρου Φιλίππου εκ Λιβερών τη 15.[2].1972» και από πάνω «Έργον Χρυσάνθου Ταλιαδώρου». Και να λοιπόν που μας σύστησε τον τόπο ένα κομμάτι ξύλο, που κάποτε σμιλεύτηκε με κόπο πολύ.

με την παρέα μου να παίρνουμε τον δρόμο της επιστροφής. Το τέμπλο σημάδι ζωντανό της ιστορίας της εκκλησίας, που το όνομά της θα αναζητούσα αργότερα.

Με τον χωρικό, Τούρκο ή Τ/κ, στα Λιβερά σίγουρα δεν συνεννοηθήκαμε, εμπόδιο η γλώσσα, όμως εγώ ήξερα πια ότι άμα τη επιστροφή μου στη Λευκωσία θα πρέπει κατά πρώτο να μάθω σε ποια εκκλησία δώρισε ο Στέλιος Σταύρου Φιλίππου το εικονοστάσι και ποιος ήταν ο ξυλογλύπτης Χρυσάνθος Ταλιαδώρος... Κυριακή βράδυ πλέον στο σπίτι, διαδίκτυο πρώτα από όλα και αμέσως οι πρώτες πληροφορίες. Το μεσημέρι εκείνης της μέρας είχα βρεθεί στον νέο ναό των Λιβερών, αφιερωμένο στους Αγίους Κωνσταντίνο και Ελένης, ο οποίος αντικατέστησε τον παλαιότερο ναό του χωριού. Όσο για τον ξυλογλύπτη, η διαδικτυακή αναζήτηση μου έδωσε το τηλέφωνο του Νικόλαου Ταλιαδώρου, γιου του Χρυσάνθου. Χωρίς δεύτερη σκέψη, πρώτο πράγμα το πρωί της Δευτέρας ήταν ένα τηλεφώνημα. Μετά τις απαραίτητες συστάσεις, την αποστολή φωτογραφιών για να βρεθούν περισσότερα στοιχεία, κλείστηκε το ραντεβού μας,

στο εργαστήριό του στην Παλλουριώτισσα. Εκεί με περίμενε το συμβόλαιο που ο πατέρας του είχε υπογράψει με τον δωρητή, το οποίο ευγενικά μου έδειξε ο κ. Ταλιαδώρος: «Μεταξύ του κυρίου Στέλιου Σταύρου Φιλίππου εκ Λιβερών [...] και του εξ Αγρού νυν εν Λευκωσία κ. Χρυσάνθου Κ. Ταλιαδώρου [...] συμφωνήθηκαν τα ακόλουθα. [...] να κατασκευάσει διά τον εργοδότη εικονοστάσιον [...] Η επεξεργασία θα είναι κατά πάντα πλήρης και τελεία [...] ιδίως δε προς την τεχνολογία των εικονοστασίων των ναών Αγίου Μάμαντος Μόρφου, Αγ. Ιωάννου Λευκωσίας και Αντιφωνητού παρά την Καλογραϊάν. [...]». Το συμβόλαιο υπεγράφη στα Λιβερά στις 11 Μαρτίου 1971, και μεταξύ των μαρτύρων και ο ιερέας των Λιβερών παπα-Ιωάννης Καλογεράς, 52 χρόνια πριν, και το εικονοστάσι μπήκε στον ναό στις 15 Φεβρουαρίου 1972, 51 χρόνια πριν, και πριν από 49 χρόνια ο παπα-Γιάννης Καλογεράς για τελευταία φορά στάθηκε στην Ωραία Πύλη, αιτούμενος «εν ειρήνη του Κυρίου δεσπώμεν...».

Ο ξυλογλύπτης Ταλιαδώρος

Ο Χρυσάνθος Ταλιαδώρος, με καταγωγή από τον Αγρό, ήταν εμπειρικός ξυλογλύπτης, έργα του υπάρχουν σε ολόκληρη την Κύπρο. Από τα σπουδαιότερα έργα του το εικονοστάσι του Χρυσόσωτηρος στην Ακανθού, του οποίου το ξυλογλυπτο δείγμα ο γιος του φυλάει ως κόρη οφθαλμού. Έργα του που σήμερα έχουν χαθεί, δεσποτικοί θρόνοι, εικονοστάσιο, Άγιος Τράπεζες υπήρχαν στον Άγιο Χαράλαμπο στο Αγριδάκι Κερύνειας, στον Άγιο Αναστάσιο στην Πέτρα, στον νέο ναό του Αγίου Δημητρίου στην Αφάνεια, αλλά και άλλα στη Λεμεσό και Λευκωσία. Ο Χρυσάνθος Ταλιαδώρος ήταν ένας σπουδαίος μάστορας και το αποτύπωμά του υπάρχει ακόμα, έστω και αν πολλά από τα έργα του σήμερα δεν υπάρχουν.

Η είσοδος του κοιμητηρίου πνιγμένη στην άγρια βλάστηση, η σιδερένια πόρτα δεν ήταν παλιά, κάποτε ίσως είχε επιχειρηθεί να προστατευθεί ο χώρος... Στην πέτρινη κολώνα σαν να διαβάζω σκαλισμένη τη χρονολογία 1964...

Μια στάση στην κατεχόμενη Όρκα

Σύντομα ξεκινήσαμε για την επιστροφή, άλωσε ο τόπος αυτός δεν ήταν στο πρόγραμμα. Στον δρόμο της επιστροφής περάσαμε από την Όρκα, και εκεί αναζητήσαμε μάταια την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, είχαμε λίγο χρόνο στη διάθεσή μας, αλλά βρήκαμε μετά από επιμονή το κοιμητήριο του χωριού, δίπλα ακριβώς από το νέο μουσουλμανικό νεκροταφείο του χωριού. Γνώριμη η κατάσταση, ο ψηλός πέτρινος τοίχος δεν στάθηκε ικανός να το προστατεύσει. Η είσοδος του πνιγμένου στην άγρια βλάστηση, η σιδερένια πόρτα δεν ήταν σίγουρα παλιά, κάποτε ίσως είχε επιχειρηθεί να προστατευθεί ο χώρος... Στην πέτρινη κολώνα σαν να διαβάζω σκαλισμένη τη χρονολογία 1964, ίσως... Μπαίνω στον χώρο, οι χαρακτηριστικοί

σταυροί των κυπριακών νεκροταφείων άλλοι σπασμένοι, άλλοι κατά γης, μερικοί όρθιοι και αρχίζω να διαβάζω ονόματα... «[...] Γ. ΜΑΥΡΟΣ {ΘΑ}ΝΩΝ 28.12.1967. ΕΤΩΝ 85», «ΙΩΑΝΝΗΣ Η. ΦΥΛΑΚΤΟΥ. ΘΑΝΩΝ 10.5.1957. ΕΤΩΝ 44», «ΕΙΡΗΝΗ Ν. ΔΑΜΑΣΚΙΝΟΥ. ΘΑΝΟΥΣΑ 29.8.1957. ΕΤΩΝ 45», «ΞΕΝΟΥ ΓΑΒΡΙΗΚ ΚΟΜΠΟΥ / ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΙΧΑΗΛ ΚΟΜΠΟΥ» και άλλα και άλλα... Η ώρα προχωράει, η παρέα θέλει να αλλάξει παραστάσεις, και δεν την αδικώ... βγαίνουμε από το νεκροταφείο της Όρκας σιωπηλοί. Μπαίνουμε στο αυτοκίνητο για την επιστροφή... Ένα μικρό ταξίδι στη δυτική εσχάτη της Κύπρου τελείωσε και εμείς δεν είχαμε πάρει παρά μόνο μια μικρή γεύση από την αλμύρα της γης εκείνης. Το ταξίδι συνεχίζεται...

Και οι νεκροί υπήρξαν ζωντανοί κάποτε

Ενα δοκίμιο για το νόημα της ζωής και του θανάτου

NORBERT ELIAS
Η μοναξιά των ετοιμοθάνατων
μτφρ. Μ. Κόντος και Γ. Μέρτικας
εκδ. Κουκκίδα, σελ. 108

Της **ΜΑΓΔΑΛΗΝΗΣ ΤΣΕΒΡΕΝΗ**

Μια μέρα όλοι θα πεθάνουμε. Κι όμως, αυτή η κοινότοπη πρόταση, αυτή η αναπόφευκτη αλήθεια αποφεύγεται, αποκρύπτεται, θεωρείται βίαιη, άσπλαχνη, προκαλεί φρίκη. Φαίνεται πως δεν είναι εύκολο να συζητάμε, ακόμη και με τους φίλους μας ή με τους δικούς μας ανθρώπους, τον πιο ανθρώπινο από όλους τους φόβους, τον φόβο του θανάτου, τα συναισθήματα που προκαλεί η σωματική παρακμή, τις αλλαγές που φέρνει το γήρας, η ασθένεια.

Ο Νόρμπερτ Ελίας, διάσημος κοινωνιολόγος του 20ού αιώνα, δημοσίευσε αυτό το μικρό δοκίμιο, «Η μοναξιά των ετοιμοθάνων», τη δεκαετία του 1970, αποφασισμένος να θίξει από κοινωνιολογικής οπτικής ένα από τα σημαντικότερα και πιο γενικευμένα προβλήματα της σύγχρονης εποχής, που όσο περνούν τα χρόνια τόσο επιτείνεται: πρόκειται για την κοινωνική και συναισθηματική απομόνωση των ετοιμοθάνων, των ανθρώπων που η επαφή μας μαζί τους απειλεί την ονειρική επιθυμία της αθανασίας μας και επαναφέρει στο προσκήνιο το αποπνικτικό αίσθημα του οριστικού τέλους.

«Η κατάσταση των ετοιμοθάνων σήμερα είναι γενικά αδια-

Ο Νόρμπερτ Ελίας θίγει από κοινωνιολογικής οπτικής την κοινωνική και συναισθηματική απομόνωση των ετοιμοθάνων.

μόρφωτη, μια κενή περιοχή στον κοινωνικό χάρτη» και φαίνεται πως θα παραμείνει ένα κοινωνικό ζήτημα χωρίς δημοσιότητα, αφού η σύγχρονη κοινωνία κάνει τα πάντα για να απαλλαχθεί από τη θέα ή τα συναισθήματα της περατότητας.

Αυτό το μικρό δοκίμιο, που συνοδεύεται στην παρούσα έκδοση από μία αναθεωρημένη διάλεξη του Ελίας με τίτλο «Το γήρας και ο θάνατος», δεν αποτελεί μια συστηματική μελέτη ή μια αναλυτική, επιστημονική ανάπτυξη του θέματος, αλλά μάλλον ένα κοινωνιολογικό περίγραμμα που θίγει πολλά από τα γειτονικά ζητήματα, όσα συνοδεύουν την απομόνωση των γερόντων, των αρρώστων, των εξασθενημένων, το μεγάλο

αλλά σιωπηρό θέμα της κοινωνικής τους απομάκρυνσης.

Συναντάμε, έτσι, τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίστηκε το θέμα σε διάφορα στάδια πολιτισμικής ανάπτυξης, τις αλλαγές που επήλθαν σε επίπεδο θρησκευτικό ή επιστημονικό, στο πεδίο της κοινωνικής οργάνωσης, τις ιδιαιτερότητες ανόμοιων, ομόχρονων κοινωνικών πλαισίων, τις διαφορετικές ατομικές, συλλογικές και κοινωνικές νοοτροπίες, το πέρασμα από το δημόσιο στο ιδιωτικό. Και όσο διαβάσουμε τις παρατηρήσεις και τις σκέψεις του συγγραφέα, δεν γίνεται παρά να τις επεκτείνουμε και να σημειώνουμε νοητικά όσα από αυτά ισχύουν ακόμη, όσα έχουν αλλάξει και κυρίως όσα έχουν ενισχυθεί στη σύγχρονη εποχή, με τις ακόμη μεγαλύτερες τεχνικές και τεχνολογικές εξελίξεις, με την ακόμη μεγαλύτερη έμφαση στην εξατομίκευση, όσα ζούμε στο παρόν, με την πανδημία, τους πολέμους, τις φυσικές καταστροφές. Για παράδειγμα, ένα από τα θέματα ενδιαφέροντος αποτελεί η ανάδειξη του σύγχρονου ταμπού που αφορά την έκφραση έντονων, αυθόρμητων συναισθημάτων, το οποίο, σε συνδυασμό με την εξάλειψη των συμβατικών φράσεων ή τελετουργικών, χωρίς να έχουν αντικατασταθεί από νέα, καθιστά εξαιρετικά δύσκολη τη διαχείριση της επαφής μας με τους ετοιμοθάνους.

Εις επίρρωσιν, ο συγγραφέας σημειώνει τη δυσκολία των ενηλίκων να μιλήσουν στα παι-

Ο Ελίας εξετάζει το ζήτημα και από την οπτική των προσώπων που αντιμετωπίζουν τον θάνατο. Το νόημα της μοναξιάς των ετοιμοθάνων, αλλά και το φως με το οποίο ο επερχόμενος θάνατος φωτίζει τη ζωή τους.

διά για το απλό γεγονός του θανάτου, την περατότητα της ζωής τους, όμοια με όλων των άλλων. Και, σήμερα, αν επεκτείνουμε αυτή τη συλλογιστική, μπορούμε να προσθέσουμε την αδυναμία μας να μιλήσουμε στον ετοιμοθάνατο για αυτό που έχει μπροστά του, όπως αποκρύπτουμε, πολλές φορές, και την ασθένεια από τον άρρωστο. Η κοινωνία μας κάνει ό,τι μπορεί για να απαλλαχθεί από το αναπόφευκτο, υποθάλποντας και αναπτύσσοντας ισχυρούς μηχανισμούς ατομικής και κοινωνικής απόθνησης.

Ο Ελίας, σε αυτό το πυκνογραμμένο δοκίμιο, εξετάζει πώς μετατρέπεται η κατανόηση και το περιεχόμενο του νοήματος της ζωής και του θανάτου σε κοινωνίες που δίνουν όλο και μεγαλύτερη έμφαση στο άτομο, στην ατομικότητα και την εξατομίκευση, στον εξορθολογισμό, στην ατομική ανεξαρτησία. Με την αύξηση του προσδόκιμου της ζωής, με τη γενική

επικράτηση της ειρήνευσης, με την έμφαση στην υγιεινή και την εξασφάλιση ιατρικά καλών συνθηκών, καλύπτεται το αίσθημα της ενочής, δικαιολογείται η άρνηση να αντιμετωπιστεί ευθέως το ζητούμενο, προωθούνται συλλογικά επιθυμητές ιδέες και διασφαλίζεται η απόκρυψη και η λογοκρισία.

Από την άλλη, όμως, εκτός από την κοινωνική πλευρά και την οπτική των ζώντων και κοινωνικά ενεργών, το ζήτημα εξετάζεται και από την οπτική των ίδιων των προσώπων που αντιμετωπίζουν τον θάνατο. Το νόημα της μοναξιάς και της μοναχικότητας των ετοιμοθάνων, αλλά και το φως με το οποίο ο επερχόμενος θάνατος φωτίζει τη ζωή τους, η φροντίδα για τις σωματικές τους ανάσεις, αλλά και η δυσκολία συναισθηματικής ή κοινωνικής επικοινωνίας με τους οικείους, ακόμη και ο ίδιος ο φόβος του θανάτου μπορεί να προξενούν την ίδια οδυνη με τον φυσικό πόνο και τη σω-

ματική ασθένεια.

Ο Ελίας προτείνει, σε όλα τα στάδια της επιχειρηματολογίας του, άμεσα ή έμμεσα, να αρχίσουμε να μιλάμε για το γεγονός, να αρχίσουμε να το μελετάμε, να το εξετάζουμε, να το συζητάμε δημόσια και ιδιωτικά. Όσο κι αν ακούγεται σκληρό, όλοι θα πεθάνουμε μια μέρα και αν το απωθούμε ή δεν το φέρνουμε στο προσκήνιο, το πιθανότερο είναι ότι θα έρθει η ώρα να αντιμετωπίσουμε την κοινωνική απομάκρυνση, την απομόνωση, τη συναισθηματική καταπίεση. Μπροστά στους νεκρούς δεν χρειάζεται να στεκόμαστε σοβαροί και αμίλητοι, να λογοκρίνουμε τα συναισθήματά μας, να μη γελάμε ή να μην κλαίμε με τις αναμνήσεις μας. Υπήρξαν κι αυτοί ζωντανοί άνθρωποι, κάποτε, εντός του κοινωνικού χώρου, και ως τέτοιους τους ενθυμούμαστε, όπως θα ενθυμούνται κι εμάς, ενδεχομένως, όταν θα φθάσουμε στη θέση τους.

ΤΟ

LOVE 100.7 FM 98.1 & 105.7

παρουσιάζει τους

ONIRAMA

ΠΑΙΖΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ

MAZI TOYΣ Η ΜΑΝΤΩ

SPECIAL GUEST ΣΟΦΟΣ ΚΑΝΝΙΡΗΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΜΑΡΤΙΟΥ 20.30

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΠΕΥΚΩΣΙΑΣ

ΚΟΡΙΓΟΣ

Lacta

Τεύχος '90s

Tickethour

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ 7777 7040

ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΜΑΤΙΕΣ
ΣΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ
Η πόλη του 1929

Όσα άφησε πίσω η φωτογράφος Μπέρενις Αμποτ (1898-1991) είναι πολύτιμα για να προσεγγίσουμε υπό καλλιτεχνικό πρίσμα τη Νέα Υόρκη όπως αναδύονταν στη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Το νεο-ορκέζικο άλμπουμ της Μπέρενις Αμποτ αποτελείται από 266 μικρού σχήματος μαυρόασπρες φωτογραφίες, τραβηγμένες το έτος 1929. Παρουσιάζονται στο Μετροπόλιταν μαζί με ιστορικές φωτογραφίες αστικού τοπίου του Ευγένιου Ατζέ και του Γουόκερ Ιβανς.

ΟΥΙΝΤΣΕΣΤΕΡ
Η αμαρτία στην τέχνη

Η νέα έκθεση στον μουσειακό χώρο Arc, στο Ουίντσεστερ στο Χαμσάιρ της Αγγλίας, διερευνά την ιδέα της αμαρτίας ως θεματικού άξονα που συνδέει έργα τέχνης από την εποχή του μπαρόκ έως τις μέρες μας, σε έναν ελκυστικό συνδυασμό. Η έκθεση γίνεται σε συνεργασία με τη Νάσιοναλ Γκάλερι του Λονδίνου με επιμελητή τον Τζουστ Τζούστρα, ο οποίος έχει ειδικευση στη σχέση θρησκείας και τέχνης. Το Arc στεγάζεται σε ένα θαυμάσιο ιστορικό κτίριο.

ΣΟΜΕΡΣΕΤ
Ρόντνεϊ Γκράχαμ

Στην αίθουσα τέχνης Hauser & Wirth στο Σόμερσετ της Ν. Αγγλίας, η έκθεση του 74χρονου Καναδού Ρόντνεϊ Γκράχαμ προσελκύει το κοινό (έως 8 Μαΐου). Με τίτλο «Τέσσερις Εποχές», η πρόσφατη δουλειά του καλλιτέχνη συνομιλεί με το εξοχικό και κατά τόπους βουκολικό τοπίο που περιβάλλει την γκαλερί. Οι φωτογραφίες του στήνονται ως εγκαταστάσεις, φωτισμένες σκηνοθετικές ψευδαισθήσεις. Ο ίδιος συμμετέχει ως ήρωας των σκηνών.

ΛΟΝΔΙΝΟ
Κάλλος και σάτιρα

Από τις μικρές εκθέσεις στη Νάσιοναλ Γκάλερι του Λονδίνου, η «Άσχημη δούκισσα: κάλλος και σάτιρα στην Αναγέννηση» μας περιμένει στην αίθουσα 46. Εμβλημα της έκθεσης, η διάσημη προσωπογραφία «Η άσχημη δούκισσα» του Φλαμανδού ζωγράφου Quinten Massys (1466-1530). Για πρώτη φορά το έργο αυτό παρουσιάζεται με ένα συγγενές σχέδιο του Λεονάρντο ντα Βίντσι ως κοινή προσέγγιση προς το παράδοξο και το απόκοσμο.

ΒΟΣΤΩΝΗ
Τα άλογα του Ναπολέοντα

Στο Μουσείο Καλών Τεχνών παρουσιάζονται τα σχέδια του Γάλλου ζωγράφου Καρλ Βερνέ (1758-1836) με θέμα τα άλογα στη στρατιά του Ναπολέοντα. Αυτά τα ιδιαίτερης λεπτότητας έργα τέχνης αναπαριστούν το πάθος για τα άλογα ως μαχητές, εργάτες, συνοδοιπόρους και συντρόφους. Οι έφιπποι Γάλλοι είναι για την ιστορία της τέχνης ένα αυτόνομο κεφάλαιο, σχετιζόμενο εδώ με την έλξη που ασκεί σε φιλότορες και συλλέκτες η κληρονομιά του Ναπολέοντα.

Oriel Chambers, το βικτωριανό κτίριο στο Λίβερπουλ που εισήγαγε τα υαλοπετάσματα το 1864.

Ένα «μοντέρνο»
κτίριο του 1864,
το αξιοθέατο
του Λίβερπουλ

Η απόσταση του χρόνου γεννάει νέες ερμηνείες του παρελθόντος. Σήμερα, ένα από τα πιο πρωτοποριακά κτίρια του κόσμου, που βρίσκεται στο Λίβερπουλ, διασώζει τη φήμη του καθώς νέες γενιές αρχιτεκτόνων και ιστορικών της τέχνης το μελετούν και το εκτιμούν. Είναι το περίφημο Oriel Chambers, χτισμένο το 1864, στην καρδιά της βικτωριανής περιόδου, το πρώτο κτίριο που υιοθέτησε ως καινοτομία τα υαλοπετάσματα στην πρόσοψη ενσωματωμένα στα προεξέχοντα παράθυρα και στηριγμένα στη δομή του κτιρίου με σιδερένια πλαίσια. Ήταν μια επανάσταση που θεωρείται τεχνολογικός προάγγελος των ουρανοξυστών στην Αμερική. Το Oriel Chambers, που συντηρείται με φροντίδα, είναι χαρακτηρισμένο μνημείο και εξαρχής στεγάζε γραφεία. Έχει αυτόν τον εντυπωσιακό συνδυασμό της νεογοθτικής αισθητικής και της τεχνολογικής καινοτομίας. Ο 21ος αιώνας μπορεί να κοιτάξει και πάλι με θαυμασμό τα τεχνολογικά επιτεύγματα του 19ου, που, στην ουσία, δημιούργησαν τις βάσεις για τον σύγχρονο πολιτισμό. Αρχιτέκτονας του κτιρίου είναι ο Πίτερ Ελις (1805-1884), ένας από τους μεγάλους ανανεωτές της βικτωριανής αρχιτεκτονικής, ο οποίος άφησε σημαντικό

έργο. Το ίδιο το Oriel Chambers είχε μεγάλη επίδραση στην αρχιτεκτονική του Νέου Κόσμου. Καινοτομίες όπως το μέταλλο και το γυαλί στις προσόψεις των κτιρίων που ταυτίζουμε κυρίως με τον 20ό αιώνα ή έστω με τη Σχολή του Σικάγου μετά το 1880, βλέπουμε ότι είχαν αρχίσει να εφαρμόζονται στη Μεγάλη Βρετανία, ηγέτιδα δύναμη τότε στη βιομηχανία και στις εφευρέσεις. Ως πρόδρομος των ουρανοξυστών, όχι τόσο σε ύψος, αλλά σε τεχνολογία και αγάπη για το μέλλον, το Oriel Chambers είναι για όλους ιστορικούς της τέχνης ο σκαπανέας του αρχιτεκτονικού μοντερνισμού, καλυμμένου εν μέρει μέσα σε μια πρόσοψη αναβίωσης του γοτθισμού. Αλλωστε και οι πρώτοι ουρανοξύστες της Νέας Υόρκης την περίοδο 1890-1920 είχαν στοιχεία ιστορικών ρυθμών και λοφία που θύμιζαν φλωρεντινούς πύργους. Το Oriel Chambers συνάντησε την αντιπάθεια από τους συγχρόνους του. Το είδαν ως κτίριο βέβηλο και πανάσχημο. Λίγοι εκτίμησαν την καινοτομία που έφερε. Ο Βρετανός ιστορικός της αρχιτεκτονικής σερ Νικολάους Πέβσονερ (1902-1983) επισημαίνει τη σημασία του Oriel Chambers στο κλασικό έργο του «Σκαπανείς του μοντέρνου σχεδιασμού» (1936).

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ

Η Άννα με το δύσκολο επώνυμο

Πώς θα ήταν η Λίντια Ταρ της ομότιτλης ταινίας αν ζούσε σε άλλες εποχές; Το ερώτημα δεν υπονοεί κάτι, απλώς βοηθάει να θυμηθούμε γυναίκες του απώτερου παρελθόντος, που διέπρεψαν αλλά, βέβαια, αγνοήθηκαν.

Ο μουσικοκριτικός του The New Yorker, Αλεξ Ρος, μνημονεύει τη Γερμανίδα μοναχή του 12ου αιώνα Χίλντεγκαρντ του Μπίνγκεν, ποιήτρια, θεατρική συγγραφέα και μουσικό. Για τη Χίλντεγκαρντ, ο ίδιος ο λόγος είχε κάτι ιερό ως ήχος. Ο Παράδεισος ήταν τόπος αγνής, πολυφωνικής μουσικής και αυτό που προσπάθησε η ίδια να κάνει, συνθέτοντας, ήταν να μεταφέρει στη Γη αυτό το «αγγελικό κοντσέρτο». Συνέθεσε έναν κύκλο εβδομήντα επτά λειτουργικών ασμάτων, στον οποίο έδωσε την ονομασία

«Το όνομά της δεν προφέρεται», λέει ο κύριος Γκρι, «και η ίδια είναι λίγο σαν εξωτικό».

«Συμφωνία της αρμονίας των ουράνιων αποκαλύψεων» (Symphonia armonie celestium revelationum). Ο κύριος Γκρι βάζει στο YouTube ν' ακούσει τα μουσικά οράματα της Γερμανίδας μοναχής. Βρίσκει το «Φωνές αγγέλων – Φωνές της Ανάληψης» και κατανοεί τι λέει στο άρθρο του ο Ρος.

Η Μαρί ντε Γκουρνέι, στη Γαλλία του 1584, έμαθε μόνη της λατινικά, ενώ μαγεύτηκε από τα δοκίμια του Μοντένιου. Όπως γράφει ο Πίτερ Μπερκ, καθηγητής στο Κέμπριτζ, η ανακάλυψη του

Το άλμπουμ με τον τίτλο «Rhizoma» της Ισλανδής συνθέτριας Άννα Θορβάλντσντοττιρ κυκλοφόρησε το 2020 από την εταιρεία Sono Luminus.

Μοντένιου της επέφερε τέτοια έξαψη, που η μητέρα της χρειάστηκε να της δώσει ναρκωτική ουσία για να ηρεμήσει.

Η Μαρί γνώρισε τον Μοντένιο, επιμελούμενη τις μετέπειτα εκδόσεις των έργων του. Έγραψε και η ίδια ποιήματα, ένα ρομαντικό μυθιστόρημα, μετέφρασε αρχαίους Έλληνες και Λατίνους, επιδόθηκε και στην αλχημεία.

Τον 17ο αιώνα, η Μάργκαρετ Κάβεντις, μετέπειτα δούκισσα του Νιούκαστλ, βρήκε τον εαυτό της στην ανατομία. Δεν μπορούσε όμως να συμμετέχει σε μαθήματα πρακτικής ανατομίας «λόγω της ταπεινότητας του φύλου της». Το σωτήριο έτος 1666, εξέδωσε το μυθιστόρημα «Ο απαστράπτον Κόσμος» (The Blazing World). Οι ειδήμονες λένε πως μετά το περίφημο «Ονειρο» του Κέπλερ, το πόνημα

της Μάργκαρετ στέκει ως ένα από τα πρώτα μυθιστορήματα επιστημονικής φαντασίας στην Ιστορία.

Επιστροφή στο τώρα. Ο κύριος Γκρι μού παρουσιάζει ένα cd παραγωγής 2020. «Η δική μου Ταρ», λέει, «είναι η μια απίστευτη Ισλανδή, η Άννα Θορβάλντσντοττιρ (Anna Thorvaldsdottir)». Το άλμπουμ φέρει τον τίτλο «Rhizoma» (εταιρεία: Sono Luminus). «Το όνομά της δεν προφέρεται», λέει ο κύριος Γκρι, «και η ίδια είναι λίγο σαν εξωτικό. Μια σύνθεσή της ακούγεται και στο “Ταρ”». Το άλμπουμ περιλαμβάνει και το βραβευμένο της “Dreaming”. Συμφωνικά έργα ή για μικρά σύνολα, δύσκολα, απαιτητικά, γεμάτα όμως από μια ατμόσφαιρα απ’ την οποία δεν λες να ξεκολλήσεις. Η μουσα μου», καταλήγει ο κύριος Γκρι, «είναι η Άννα με το δύσκολο επώνυμο».

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Της ΣΙΣΣΥΣ ΑΛΩΝΙΣΤΙΩΤΟΥ

Εχουμε καλύτερο κόσμο από τον δυτικό;

«**Α**γαπητά όντα, από την ώρα που μπήκατε στο σκάφος δεν υπάρχει επιστροφή. Η γη που θα πατήσετε ξανά θα είναι ο Νέος Κόσμος. Αν δεν έχετε το κουράγιο, φύγετε τώρα και κανείς δεν θα σας κρίνει!...». Με αυτές τις φράσεις κλείνει η πολυσυζητημένη ταινία «Tar» (υποψήφια για 6 Οσκαρ στην 95η τελετή απονομής - ξημερώματα Δευτέρας στην Ελλάδα), η οποία παρακολουθεί μια γυναίκα καταξιωμένη μαέστρο, επικεφαλής διευθύντρια της διάσημης Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Βερολίνου, «σπιτόγατα λεσβία» κατά δήλωση της ίδιας και παντρεμένη με το πρώτο βιολί της ορχήστρας... να κατακρημνίζεται από το βάθρο της.

Ενας Νέος Κόσμος με κινήματα #MeToo, διεκδικήσεις ταυτοτικού αυτοπροσδιορισμού κάθε είδους και θέσφατα πολιτικές ορθότητας, στρώνει τον δρόμο της με, καθοριστικές για την πτώση της, παγίδες, στις οποίες πέφτει με χαρακτηριστική άνεση. Μάλλον, με την άνεση του ανθρώπου που παραμερίζει ως «θόρυβο» οτιδήποτε δεν σχετίζεται με τον τελικό στόχο προς τον οποίο φαίνεται ότι έχει βαδίσει ως δύναμη νικητής και όχι ως οιονεί θύμα.

Η Λίντια Ταρ είναι θύτης στο πλαίσιο της συμπεριφοράς της και με τη δύναμη που της δίνει η θέση της ως μαέστρου απέναντι σε συνεργάτιδες γυναίκες ή σε μαθητή που επιλέγει να απορρίψει τον Μπαχ επειδή ο βίος του μουσουργού έρχεται σε σύγκρουση με τα ιδανικά του πολυφυλετικού ατόμου. Γίνεται θύμα, με τη «βοήθεια» ενός αυθαιρέτως μονταρισμένου βίντεο που κυκλοφορεί στα κοινωνικά δίκτυα στο πλαίσιο της «κουλτούρας ακύρωσης», της σύγχρονης μορφής κοινωνικού ή και επαγγελματικού εξοστρακισμού που πέφτει πάνω σε όσους δεν συμβαδίζουν με τα θέσφατα της πολιτικής ορθότητας, επί δικαίων και αδικών. Γίνεται το τελικό «θύμα» όλων των «θυμάτων» της, αφήνοντας ίσως τον καλοπροαίρετο απέναντι στην περσόνα θεατή να αναρωτιέται: Μα... πού έσφαλλε τόσο; Μήπως δεν είναι παράλογο να απορρίπτεις τον Μπαχ επειδή «ήταν φαλλοκράτης», όπως και να απαιτείς να αφαιρεθούν από το πρόγραμμα σπουδών του πανεπιστημίου

Η **Κέιτ Μπλάνσεντ** στην πολυσυζητημένη ταινία «Tar», η οποία παρακολουθεί μια γυναίκα καταξιωμένη μαέστρο, επικεφαλής διευθύντρια της διάσημης Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Βερολίνου, να κατακρημνίζεται από το βάθρο της.

Η «άνοδος της δύναμης των θυμάτων» και ο παραλογισμός που προκύπτει εν τη γενέσει δικαίων, κατά τα άλλα, αιτημάτων και διεκδικήσεων.

ου λευκοί φιλόσοφοι, συμπεριλαμβανομένων του Πλάτωνα και του Ντεκάρτ, επειδή ήταν «πολύ άντρες και πολύ λευκοί (too male too pale)» όπως συνέβη και συμβαίνει σε μεγάλα πανεπιστήμια του δυτικού κόσμου; «They KANT be serious» όπως είχε γράψει η βρετανική Daily Mail.

Στο θεματολογικό εύρος που παρέχει ο σκηνοθέτης, και που περιλαμβάνει κουλτούρα ακύρωσης, αυθαιρεσία κοινωνικών δικτύων, διεκδικήσεις ταυτοτικού αυτοπροσδιορισμού, το «γυναικείο ζήτημα» έχει κεντρικό ρόλο. Η Ταρ προδίδεται και εγκαταλείπεται κυρίως από γυναίκες. Όλες βρίσκουν το είδος της δύναμης που συνοδεύεται από σκληρότητα όταν πια η Ταρ είναι δρυσ πεπτωκώς. Η υποτιθέμενη κακοποίηση μαθητριάς της –αν και πουθενά στην ταινία δεν υπάρχουν στιβαρές αποδείξεις γι’ αυτό–, η χειριστικότητα και η εκμετάλλευση για τα οποία κατηγορείται, έχουν απέναντι αυτές που προσπάθησαν να

την εκμεταλλευθούν αλλά χωρίς την έκδηλη αυτοπεποίθηση της μαέστρου. Αυτές που διεκδικούν, και όχι πάντοτε με αγαθά κίνητρα, όταν οι εξωτερικές συνθήκες διευκολύνουν. Όταν πνέει ούριος κοινωνικός άνεμος.

«Όσον αφορά το ζήτημα της προκατάληψης λόγω φύλου, δεν έχω να παραπονεθώ για τίποτα», λέει η επινοημένη Ταρ της Μπλάνσεντ. «Όυτε, για την ακρίβεια, θα έπρεπε η Νταλί Στούτζμαν, η Λοράνς Εκουλιμπέϊ, η Μαρίν Αλσοπ ή η Τζοάν Φαλέτα (σ.σ. όλες αληθινά πρόσωπα, κορυφαίες σύγχρονες αρχιμουσικοί). Υπήρχαν τόσο πολλές απίστευτες γυναίκες που ήρθαν πριν από εμάς, γυναίκες που έκαναν την πραγματική δουλειά».

«Η ταινία με θίγει ως γυναίκα, ως μαέστρο και ως λεσβία» απαντά η –πραγματική– παγκοσμίου φήμης μαέστρος Μαρίν Αλσοπ: «Το να έχω την ευκαιρία να υποδυθώ μια γυναίκα σε αυτόν τον ρόλο και να την κάνω θύτη – για μένα αυτό είναι σπαρακτικό», δηλώνει. «Υπάρχουν τόσο πολλοί άνδρες στους οποίους θα μπορούσε να βασιστεί αυτή η ταινία, αλλά, βάσει μια γυναίκα στον ρόλο, δίνοντάς της όλα τα χαρακτηριστικά αυτών των ανδρών. Αυτό μοιάζει αντι-γυναικείο». Είναι; Ο φεμινισμός δεν είναι ένα κλαμπ αρίστων το οποίο επιτρέπει να εισέλθουν στους κόλπους του οι φέροντες/φέρουσες τα εκχέγγα χαρακτηριστικά των προτύπων αλλά μια κοινωνική ανάγκη. Οι

εσωτερικές συγκρούσεις και τα μύχια κίνητρα των ανθρώπων στην ταινία μπορούν άραγε να ερμηνευθούν με όρους κινήματος ή και να «απαγορευθούν» γι’ αυτό; Ο Ρενέ Ζιράρ στο βιβλίο του «Βλέπω τον σατανά να πέφτει σαν αστραπή» είχε γράψει ότι υπάρχει μια αξία που «κυριαρχεί στη συνολική πλανητική κουλτούρα», πολύ περισσότερο από την τεχνολογική πρόοδο ή την οικονομική ανάπτυξη: «το ενδιαφέρον για τα θύματα». «Η παγκοσμιοποίηση», υποστήριζε, «είναι μόνο δευτερευόντως ένα οικονομικό φαινόμενο». Θεμελιώδως, καθοδηγείται από αυτό που αποκαλεί «άνοδο της “δύναμης των θυμάτων”». Η αλλιώς, της «εξουσίας των θυμάτων».

«Αγαπητά όντα, από την ώρα που μπήκατε στο σκάφος δεν υπάρχει επιστροφή. Η γη που θα πατήσετε ξανά θα είναι ο Νέος Κόσμος. Αν δεν έχετε το κουράγιο, φύγετε τώρα...». Να φύγουμε αλλά... να πάμε πού; Όσα ερωτήματα και αν εγείρονται από την «άνοδο της δύναμης των θυμάτων» και τον παραλογισμό που προκύπτει εν τη γενέσει δικαίων, κατά τα άλλα, αιτημάτων και διεκδικήσεων, αυτός ο κόσμος, ο δυτικός, του άκρατου δικαιωτισμού και των απαιτήσεων, είναι ό,τι καλύτερο έχουμε. Στην άλλη πλευρά βρίσκεται αυτός που εκφράζει ο Πούτιν.

• Εκτενέστερη εκδοχή του άρθρου στο kathimerini.gr.

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΧΡΗΣΤΟ ΝΑΚΗ

Ο Χρήστος Νάκης γεννήθηκε το 1966. Εργάζεται στον χώρο της πληροφορικής. Από το 2005 συμμετέχει συστηματικά ως εθελοντής στον χώρο της αστεγιάς και στο προσφυγικό μέσω φορέα που δημιουργήσε. Τον Οκτώβριο του 2022 εκδόθηκε το βιβλίο του «Επόμενη στάση αγάπη» (εκδ. Αρμός) που καταγράφει αληθινές ιστορίες αλληλεγγύης, ενσυναίσθησης και ψυχικής ανθεκτικότητας όπως τις έζησε στο τελευταίο προσφυγικό κύμα.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας; «Πλάθοντας ανθρώπους» της Βιρτζίνια Σάτιρ, «Ανεμώλια» του Ιοίδωρου Ζουργού, «Από “αγάπη” και “αλληλεγγύη” της Κατερίνας Ροζάκου, «Στον κήπο του Επικούρου» του Ιρβιν Γιάλομ, «Αλλάζει ο άνθρωπος;» του Δημήτρη Καραγιάννη, «Η χημεία της αγάπης» των Κατρίν Μπενσαϊντ και Ζαν-Ιβ Λελού.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου; Αξίζει να έχουμε υπ’ όψιν πως οι άνθρωποι είμαστε καλοί και μπορούμε να γίνουμε καλύτεροι παρά την γκρίνια και τον πεσιισμό μας, για τα καλά που συμβαίνουν. («Ανθρωπότητα - Μια απροσδόκητα αισιόδοξη ιστορία» του Ρούτγκερ Μπρέγκμαν.)

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρόσφατα για πρώτη φορά;

Διαβάζω το «Middlemarch» της Τζορτζ Ελιστ.

Περιγράψτε την ιδανική αναγνωστική συνθήκη. Εξοχή, με τη σύντροφό μου, βουνοί με θέα, κλειστό κινητό, χωρίς laptop.

Υπάρχουν βιβλία για τα οποία νιώθετε ενοχές που σας άρεσαν; Όχι πλέον. Θυμάμαι μια-δυο περιπτώσεις πριν από πολλά χρόνια.

Τι είναι αυτό που σας συγκινεί περισσότερο σε ένα βιβλίο; Ο μόχθος του συγγραφέα να σε ταξιδέψει με την αλήθεια του.

Ποιο είναι το επόμενο βιβλίο που θα διαβάσετε; «Η σοφία των λύκων» της Ελι Ράβτινγκερ.

«Η αγάπη είναι μια τέχνη και μάλιστα η μεγαλύτερη απ’ όλες τις Καλές Τέχνες» (Εντουαρντ Κάρπεντερ). Ενα σχόλιο γι’ αυτή τη φρόση.

Η αγάπη ως τέχνη μαθαίνεται και καθώς μπορεί να βελτιώνεται διαρκώς και να δημιουργεί όμορφους και διαφορετικούς κόσμους γύρω του.

Το βιβλίο σας καταγράφει αληθινές ιστορίες προσφύγων. Δώστε μας μια δυνατή στιγμή που ζήσατε και που σας συγκλόνισε.

Χειμωνιάτικο βραδινό 2016 με πολλές φωτιές για να ζεσταθούν οι πρόσφυγες στο καμπί της Ρισώνας, Τρομαγμένο και μελαγχολικό ανάπρη κοριτσάκι από βομβαρδιασμό, έξω από τη σκηνή της, να το παίρνει ο ύπνος στην αγκαλιά νεαρού εθελοντή μας και τον πατέρα της συγκινημένους να μας λέει πως την βλέπει για πρώτη φορά να ηρεμεί και να κοιμάται εύκολα μετά το τραγικό συμβάν... Χειμώνας, πλατεία Βικτωρίας 2015, αργά μετά τα μεσάνυχτα. Ο τολαιωπρημένος μπαμπάς σκεπσμένος να κοιμάται και η δίκρονη μικρούλα σε εμβρυακή στάση ξεσκεπαστη πάνω σε χάρτινη κούτα...

Επιμέλεια: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ

Μια μητέρα στοιχειώνει τα ποιήματα

ANISE KOLTZ
Το αλλού των λέξεων και άλλα ποιήματα
εκδ. Στερέωμα, σελ. 160

Διαβάζουμε συχνά για τη «δύναμη των λέξεων» ενός ποιήματος και στοιχειματίζω ότι, πριν καλά καλά εγγραφεί στη συνείδησή μας, η διατύπωση αυτή ανακυκλώνεται στον κάδο της κοινοτοπίας της. Έτσι, συστήνω με χαρά τις δυνατές λέξεις της Avis Κολτζ, ως μια σπάνια περίπτωση όπου δικαιώνεται κατ’ εξαίρεση το τετριμμένο, με τρόπο που εύκολα προσλαμβάνεται από τον κοινό αναγνώστη και όχι αποκλειστικά από τον φανατικό της ποιήσης. Η δύναμη που αποπνέουν τα ολιγόλογα ποιήματά της είναι απλή: φτάνει κανείς να αναρωτηθεί μήπως υπάρχει μια ενέργεια βίαιη, ένα ωστικό κύμα που ταραξεί τη γραφή της. Κάθε ποίημα είναι θυμωμένο, εξεγερμένο, ανυπότακτο, απειλομένο σαν μικρό παιδί, αποφασισμένο όμως ταυτόχρονα να ευδοκίμασει πεισματικά μέσα σε αυτήν ακριβώς την ακατάλληλη συνθήκη.

Κάποια στοιχεία της βιογραφίας της ποιήτριας που, μαζί με όψεις της ποιητικής της, παρουσιάζει συνοπτικά και εύληπτα

στο εισαγωγικό σημείωμά της η μεταφράστρια του βιβλίου Μαρία Παπαδήμα συνάδουν με την αίσθησή που τα ποιήματα δημιουργούν. Η 95χρονη σήμερα Λουξεμβουργιανή Κολτζ ξεκίνησε ως γερμανόφωνη και μεταπήδησε στα γαλλικά σε ώριμη ηλικία, όταν έχασε πρόωγα τον σύζυγό της «εξαίτιας των βασανιστηρίων που είχε υποστεί από τους ναζί». Ως γαλλόφωνη πλέον ποιήτρια έτυχε μεγάλης αναγνώρισης και το 2018 τιμήθηκε με το σημαντικό βραβείο Goncourt de Poésie. Διαβάζοντας τα 101 ποιήματα της ελληνικής έκδοσης, ανθολογημένα από εννέα ποιητικές συλλογές που εκτείνονται χρονικά από το 1966 μέχρι το 2017, διαπιστώνει κανείς σαφή ομοιογένεια στο ύφος και στη θεματολογία. Η Κολτζ φαίνεται πως παραμένει αγκιστρωμένη στις νεανικές εμμονές της, ενώ δεν μοιάζει να πειραματίζεται με νέους ποιητικούς τρό-

πους. Είναι ποιήματα ολιγόστιχα, στεγνά, στακάτα, ανυπόκριτα ως προς τη στάση που προσβέβουν απέναντι στη ζωή και απέναντι στην ίδια την ποίηση. Τα θέματά τους είναι –ρητά ή πάντως με τρόπο εμφανή– η φθορά και ο θάνατος, η εξωτερική πραγματικότητα που υποστασιοποιεί ψυχικές καταστάσεις, οι λέξεις που εξεγείρονται και γίνονται ποίηση. Ιδιαίτερη θέση κατέχουν, τουλάχιστον στην υπό συζήτηση ανθολόγηση, τα ποιήματα που διαπραγματεύονται τη σχέση με τη μητέρα, από την πλευρά της κόρης. Μέτρηση τέσσερα ποιήματα με αναφορά στη μητέρα, υπάρχουν όμως και ποιήματα που αναφέρονται στη γέννηση, τα οποία ανήκουν, νομίζω, στην ίδια ατμόσφαιρα. Η μητέρα των ποιημάτων μοιάζει μάλλον με μια κακή μητριά, που στοιχειώνει το ποιητικό εγώ. Έτσι, δεν εκπλήσσει ούτε το γεγονός ότι το ίδιο ποιητικό εγώ

αντιμετωπίζει την ύπαρξη με γενναιότητα αλλά και με μπόλικη απελπισία. Από τα ποιήματα για τη μητέρα ξεχωρίζω το άτιτλο «Ζω πάντα/ στο εσωτερικό/ της μητέρας μου// Αυτό το μέρος/ που μέσα του χάνομαι/ σαν σε ερειπωμένο κάστρο// Όπου οι σκέψεις μου κυνηγούν/ τις δικές της/ βίαια ρεύματα αέρα/ διασχίζοντας τείχην/ ολάνοιχτα στις κατιγίδες». Είναι χαρακτηριστικό και του τρόπου και του υπαρξιακού προσανατολισμού της Κολτζ: κοφτός λόγος, ζωντανά εικονοποιία, αίσθημα αδιεξόδου και καταδίκης. Κλείνοντας το βιβλίο, που συνοδεύεται από ένα ενδιάμεσο εικαστικό συμπλήρωμα με πίνακες του Στέφανου Ρόκου, βάζοντας δηλαδή την Κολτζ να συνομιλήσει με ένα εικαστικό έργο και στη γλώσσα μας, όπως το κάνει και στο πρωτότυπο έργο της (πηγή της πληροφορίας το επίμετρο του Νίκου Ζόμπολα), αποκομίζει κανείς εντούτοις περισσότερο φως και δύναμη από όσο θα περίμενε. Φαίνεται λοιπόν πως, ακόμη και όταν πραγματεύεται θέματα σκληρά και ζοφερά, η ποίηση είναι παρηγοριά και θεραπεία: αν είναι ποίηση αληθινή, τότε είναι ποίηση αποτελεσματική.

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

από τη

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ
«Βαβυλωνία»

Ο Δημήτριος Βυζάντιος (1790- 1853) ήταν κωμωδιογράφος και αγιογράφος. Το δημοφιλέστερο θεατρικό του έργου υπήρξε η «Βαβυλωνία». Το έργο του «Βαβυλωνία» θεωρείται ένα έργο, ορόσημο, της ελληνικής δραματουργίας, ανάγλυφο ντοκουμέντο της γεωγραφίας των διαλέκτων και των ψυχικών διαθέσεων των ανθρώπων του ελληνικού χώρου. Έχει μάλιστα εκτιμηθεί πως είναι για το θέατρο ό,τι τα «Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη» για την πεζογραφία. Είναι το πρώτο θεατρικό έργο της ελληνικής λογοτεχνίας μετά την απελευθέρωση από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στην αρχή είχε γραφτεί σε τέσσερις πράξεις αλλά αργότερα ο συγγραφέας πρόσθεσε και μία πέμπτη. Το θεατρικό έργο εκδόθηκε για πρώτη φορά στο Ναύπλιο το 1836, ενώ το 1970 μεταφέρθηκε και στον κινηματογράφο. Διαδραματίζεται σε ένα πανδοχείο στο Ναύπλιο και αφηγείται, με κωμικό τρόπο, μια ιστορία Ελλήνων από διαφορετικά μέρη της Ελλάδας. Ένας Ανατολίτης, ένας Μωραΐτης, ένας Χιώτης, ένας Κρητικός, ένας Αρβανίτης, ένας Κύπριος κι ένας λογιότατος από την Κω, μαθαίνοντας την είδηση για την καταστροφή της αρμάδας του Ιμπραήμ στο Ναυαρίνο (1827), συγκεντρώνονται για να γιορτάσουν το γεγονός. Το γλέντι, ωστόσο, γρήγορα θα ακολουθήσει μια σειρά παρεξηγήσεων και παρανοήσεων, αφού ο καθένας χρησιμοποιεί το ιδιαίτερο γλωσσικό του ιδίωμα, με αποτέλεσμα, ύστερα από επέμβαση της αστυνομίας, να φυλακίζονται. Στο τέλος, εννοείται, φυσικά ελευθερώνονται όλοι κι η κωμωδία κλείνει με γιορταστικούς χορούς και τραγούδια.

Το ψηφιακό βιβλίο διατίθεται δωράν από την εφαρμογή Read Library. Επισκεφθείτε τον ιστότοπο Read-library.com για πληροφορίες και περισσότερα βιβλία.

Ανδρονίκη Λασηθιωτάκη
lasithiotakisa@sppmedia.com

Πρωταγωνιστής στην ταινία της ζωής του

Ο Τζαφάρ Παναχί σκηνοθετεί τον εαυτό του καυτηριάζοντας το Ιράν

Αρκούδες δεν υπάρχουν ★★½
ΔΡΑΜΑ (2022)

Σκηνοθεσία: Τζαφάρ Παναχί
Ερμηνείες: Τζαφάρ Παναχί, Μίνα Καβάνι

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΙΜΠΗ**

Μία από τις πιο ξεχωριστές ταινίες –και όχι μόνο για κινηματογραφικούς λόγους– της σεζόν έρχεται αυτή την εβδομάδα, έστω και με αρκετή καθυστέρηση, στις ελληνικές αίθουσες. Ο διακεκριμένος Ιρανός σκηνοθέτης Τζαφάρ Παναχί, ο οποίος μέχρι πριν από λίγο καιρό βρισκόταν φυλακισμένος στην Τεχεράνη για «αντικυβερνητική προπαγάνδα», κέρδισε το Ειδικό Βραβείο της επιτροπής του Φεστιβάλ Βενετίας με ένα ιδιοφυές στη σύλληψη του φιλμ, όπου υποδύεται τον... εαυτό του. Ο σκηνοθέτης Παναχί προσπαθεί να γυρίσει μια ταινία εξ αποστάσεως στην Τουρκία, ενώ ο ίδιος αναγκάζεται να παραμείνει σε ένα ιρανικό χωριό κοντά στα σύνορα, δίνοντας οδηγίες μέσω Διαδικτύου. Σύντομα, ωστόσο, θα βρεθεί αντιμέτωπος με τη δυσπιστία αλλά και τις οπισθοδρομικές παραδόσεις των ντόπιων, κάποιοι από τους οποίους τον θεωρούν ανεπιθύμητο, αν όχι επικίνδυνο.

Ο σεναριογράφος Παναχί εγκιβωτίζει ουσιαστικά τρεις διαφορετικές ταινίες μέσα σε μία, επιχειρώντας να αναδείξει διαφορετικές πτυχές και προβληματικές της σημερινής κατάστασης στο Ιράν. Από τη μία έχουμε έναν κινηματογραφιστή-πρωταγωνιστή, ο οποίος δεν μπορεί πια να γυρίσει ελεύθερα στη χώρα του, προφανώς εξαιτίας της λογοκρισίας. Και η ίδια η ταινία που δημιουργεί εξ αποστάσεως, όμως, έχει για κεντρικούς χαρακτήρες ένα ζευγάρι που προσπαθεί να διαφύγει στην Ευρώπη, κάτι το

οποίο δεν μπορεί να κάνει εκείνος. Ταυτόχρονα, αυτά, αρχικά κωμικά και στη συνέχεια εξόχως τραγικά, που αντιμετωπίζει στον μικρόκοσμο του χωριού, καθρεφτίζουν πολλά από όσα πάνε στραβά στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό οικοδόμημα του Ιράν. Ένα νεαρό ζευγάρι θέλει να παντρευτεί, αλλά η κοπέλα είναι «ταγμένη» σε άλλον. Όταν ο σκηνοθέτης θα τους βοηθήσει διακριτικά, η βία που ξεσπάει είναι άνευ προηγουμένου.

Με το συγκεκριμένο φιλμ, ο μέχρι πριν από λίγο καιρό φυλακισμένος στην Τεχεράνη για «αντικυβερνητική προπαγάνδα» σκηνοθέτης κέρδισε το Ειδικό Βραβείο της επιτροπής του Φεστιβάλ Βενετίας.

Η ιδιοφυΐα του σεναρίου του Παναχί έγκειται (και) στο γεγονός ότι όλα τα παρακάτω δεν προκύπτουν μέσα από «κήρυγμα» στον θεατή, αλλά κατά κόνα οργανικά μέσα από την αφήγηση. Από την άλλη, το γεγονός ότι μπροστά από την κάμερα βρίσκεται ο ίδιος, όπως έχει κάνει και σε άλλες ταινίες του, φορτίζει το σύνολο με πολύ ενδιαφέρον και προσωπικό τρόπο. «Είμαστε εδώ και κάνουμε ακόμη ταινίες, έστω και περίπου εν κρυπτώ, όμως κανείς δεν ξέρει για πόσο ακόμη θα το καταφέρνουμε», μοιάζει να λέει ο κινηματογραφιστής, ο οποίος φυλακίστηκε το περασμένο καλοκαίρι, όταν πήγε να ζητήσει τον λόγο για την επίσης παράνομη κράτηση του συναδέλφου του Μοχαμάν Ρασούλοφ.

Ο Παναχί προσπαθεί να γυρίσει μια ταινία εξ αποστάσεως στην Τουρκία, ενώ ο ίδιος αναγκάζεται να παραμείνει σε ένα ιρανικό χωριό κοντά στα σύνορα, δίνοντας οδηγίες μέσω Διαδικτύου. Σύντομα, ωστόσο, θα βρεθεί αντιμέτωπος με τη δυσπιστία, αλλά και τις οπισθοδρομικές παραδόσεις των ντόπιων...

HOME CINEMA

Ο «Πόλεμος των Αστρων» αναζωπυρώνεται στο streaming

The Mandalorian (3ος κύκλος)
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ (2023)
Δημιουργός: Τζον Φαβρό
Ερμηνείες: Πέντρο Πασκάλ, Καρλ Γουέδερς

Η σειρά που από πολλούς θεωρείται ότι εκφράζει αρτιότερα το αυθεντικό πνεύμα του «Πολέμου των Αστρων» από οτιδήποτε άλλο έχει παρουσιαστεί τις τελευταίες δεκαετίες, φτάνει πλέον στον τρίτο κύκλο της. Εκεί συναντάμε ξανά τον γνωστό μας Mando (Πέντρο Πασκάλ), ο οποίος έχει πλέον επανενωθεί με τον μικρό –αλλά πανίσχυρο– Γκρόγκου, καθώς οι δυο τους ξεκινούν ένα επικίνδυνο ταξίδι προς την πατρίδα του πρώτου με στόχο την εξιλέωση. Στον δρόμο τους θα βρεθούν ως συνήθως φίλοι και εχθροί, κάποιοι ήδη γνώριμοι στο κοινό και άλλοι καινούργιοι, που έρχονται να προστεθούν στους χαρακτήρες που μας έχει συστήσει η σειρά.

Το μισάωρο εισαγωγικό επεισόδιο ξεκινά με μια εξαιρετικά καλοστημένη σκηνή δράσης, από τις πιο εντυπωσιακές που έχουμε

δει έως τώρα στο «Mandalorian», ενώ φροντίζει να κρατήσει την ένταση σε αρκετά υψηλό επίπεδο σε όλη τη διάρκεια του. Αυτό φυσικά δεν είναι απαραίτητως σύμφωνο με το μέχρι τώρα πνεύμα της σειράς, ωστόσο και μόνο η επανένωση με τον αγαπημένο Γκρόγκου είναι αρκετή για να γοητεύσει το κοινό. Όπως είναι λογικό, οι προσδοκίες πλέον τις οποίες καλλιέργησαν οι ίδιοι οι δημιουργοί με τους προηγούμενους κύκλους, είναι πολύ υψηλές, το ίδιο όμως και η ποιότητα μιας παραγωγής που δεν έχει σε τίποτα να ζηλέψει από τις ανάλογες κινηματογραφικές μεταφορές.

Παγιδευμένοι ★★½
ΘΡΙΛΕΡ (2021)

Σκηνοθεσία: Φρέντερικ Λουίς Χβιντ, Άντερς Ολχολμ
Ερμηνείες: Γιάκομπ Λόμαν, Σίμον Σιάρς, Τάρεκ Ζαγιάτ

Από την πλατφόρμα του Cínobο επιλέγουμε ένα δανικό φιλμ, το οποίο αποτελεί μια κλασική, γεμάτη σασπένς περιπέτεια που θυμίζει αρκετά την «Ημέρα εκπαίδευσης», αλλά και το «Μίσος»

του Ματέ Κασοβίτς, αντιμετωπίζοντας ταυτόχρονα ένα σύγχρονο θέμα. Ένας νεαρός μετανάστης πέφτει θύμα αστυνομικής βίας και καταλήγει σοβαρά τραυματισμένος στο νοσοκομείο. Καθώς στην πόλη ξεπούν ταραχές, ένα αταίριαστο ζευγάρι αστυνομικών ξεκινά την περιπολία του. Ο ένας, βετεράνος και απροκάλυπτα ρατσιστής· ο άλλος, νεότερος και πιο ψυχραιμος επαγγελματίας. Οι δυο τους θα καταλήξουν παγιδευμένοι σε ένα γκέτο μεταναστών, την ώρα ακριβώς που η βία κορυφώνεται και οι ίδιοι μετατρέπονται σε κινούμενα θηράματα. Μαζί τους θα βρεθεί και ένας ντόπιος νεαρός, ο οποίος πιθανώς αποτελεί το «κλειδί» για τη σωτηρία τους.

Το επίκαιρο θέμα, με την έξαρση της αστυνομικής-ρατσιστικής βίας στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, εξετάζεται εδώ από διαφορετική σκοπιά –οι κεντρικοί ήρωες της ιστορίας είναι οι αστυνομικοί– σε μια ταινία πάντως που γενικώς προτιμά την ένταση και την άρτια κινηματογραφημένη δράση από την εις βάθος κοινωνική παρατήρηση.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Κουνιτέτα για πιάνο από τον Καβάκο και τους «φίλους» του

Δύο από τα ωραιότερα κουνιτέτα της μουσικής φιλολογίας παρουσίασε ο Λεωνίδας Καβάκος με τους «φίλους» του στην αίθουσα «Χρῆστος Δ. Λαμπράκης» στις 14 Φεβρουαρίου. Μαζί με τους Αλέξανδρο Σακαρέλλο (βιολί), Ηλία-Ιωάνη Λιβιεράτο (βιόλα), Τιμόθεο Γαβριηλίδη-Πέτρην (τσέλο) και Βασίλη Βαρβαρέσο (πιάνο), ερμήνευσε το Κουνιτέτο σε μι ύφεση μείζονα, έργο 44 του Ρόμπερτ Σούμαν και το Κουνιτέτο με πιάνο σε λα ελάσσονα, έργο 34, του Γιοχάνες Μπραμς.

Το έργο του Σούμαν γράφτηκε το 1842. Παρότι μέχρι τότε είχαν γραφεί ανάλογα κουνιτέτα, ήταν αυτό που χάριν στην επιτυχία του έδωσε μεγάλη ώθηση στο είδος και ταυτόχρονα συνέβαλε στην τυποποίησή του, καθώς συνδύασε το πιάνο με τη συνήθη δομή ενός κουαρτέτου εγχόρδων. Σε προγενέστερα κουνιτέτα, όπως αυτό «της Πέστροφας», λόγω χάριν, ο Σούμπερτ προβλέπει βιολί, βιόλα, τσέλο και κοντραμπάσο πλάι στο πιάνο. Ο Σούμαν ταίριαξε το πιάνο, που χάριν στις εξελίξεις του σχεδιασμού του στα μέσα του 19ου αιώνα είχε πλέον αποκτήσει ήχο ισχυρό και πλού-

σιο, με τον πιο σημαντικό σχηματισμό οργάνων μουσικής δωματίου, που ήταν το κουαρτέτο εγχόρδων. Σταδιακά, η μουσική δωματίου περνούσε όλο και περισσότερο από τη σφαίρα του ιδιωτικού σε εκείνη του δημόσιου χώρου, συνδυάζοντας τα χαμηλόφωνα, εξομολογητικά στοιχεία της με αυτά της συμφωνικής μουσικής. Οι συμπτώματικά, το συγκεκριμένο Κουνιτέτο πρωτοπαρουσιάστηκε σε μια μεγάλη αίθουσα συναυλιών, την περίφημη Γκεβάντχαους της Λειψίας.

Στην ίδια λογική, το Κουνιτέτο του Μπραμς, γραμμένο δύο δεκαετίες μετά από αυτό

Απολαυστικές ερμηνείες από Έλληνες μουσικούς σε δύο εμβληματικά έργα μουσικής δωματίου.

του Σούμαν, ξεκίνησε τη ζωή του ως κουνιτέτο εγχόρδων για δύο βιολιά, βιόλα και δύο τσέλα. Πριν πάρει την οριστική μορφή του ως κουνιτέτο με πιάνο, με-

Καβάκος, Σακαρέλλος, Λιβιεράτος, Γαβριηλίδης-Πέτρην και Βαρβαρέσος απέδωσαν δύο σημαντικά Κουνιτέτα του 19ου αιώνα, του Ρόμπερτ Σούμαν και του Γιοχάνες Μπραμς.

ταγράφηκε από τον Μπραμς ως σονάτα για δύο πιάνο.

Είναι γνωστή η αγάπη του Λεωνίδα Καβάκου στη μουσική δωματίου. Αρκετοί θα θυμούνται

τους σχετικούς θεματικούς κύκλους που παρουσίαζε επί περὶπου μία δεκαετία στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, εισάγοντας το αθηναϊκό κοινό με συστημα-

τικό τρόπο σε ένα ευρύτατο φάσμα του ρεπερτορίου. Στις πρόσφατες εμφανίσεις του υπάρχει μία κρίσιμη διαφορά: τότε, οι περισσότεροι μουσικοί τους οποί-

ους προσκαλούσε να συμπράξουν μαζί του ήταν ξένοι. Σήμερα, οι «φίλοι» του είναι όλοι Έλληνες μουσικοί μιας γενιάς με καλές σπουδές. Και όπως μαρτυρεί η ποιότητα των ερμηνειών, πέρα από την τεχνική και τη δεξιοτεχνία, αυτές μοιάζει να αφορούν και άλλα χαρακτηριστικά, που αποτυπώνονται στο ύφος και στην αισθητική.

Ετσι, οι ερμηνείες στα δύο εμβληματικά κουνιτέτα του 19ου αιώνα, που παρουσίασαν, ήταν υποδειγματικές και ανέδειξαν τις ποιότητες καθενός. Τα προφανή, όπως ο λυρισμός του δεύτερου θέματος, που εκθέτουν τσέλο και βιόλα στο πρώτο μέρος του Σούμαν, ή η σοβαρή ατμόσφαιρα του «πένθιμου εμβατηρίου» που ακολουθεί, ήταν δεδομένα. Η ποιότητα της επεξεργασίας φάνηκε ακόμη περισσότερο στο τελευταίο μέρος του Μπραμς, με τις διαρκείς εναλλαγές διαθέσεων, ανάμεσα στην απόκοσμη ατμόσφαιρα των εισαγωγικών μέτρων, στην ορμητική συνέχεια, στις ακολουθίες κομψές και ευαίσθητες παραγράφους, στη θεαλλώδη κατάληξη. Από κάθε άποψη συναρπαστικό.

Οι λέξεις φωνάζουν «αναγνώστη, βοήθεια»

Ποιήματα στον δρόμο προς το Αουσβιτς

ΓΙΤΣΧΑΚ ΚΑΤΣΝΕΛΣΟΝ
Το άσμα του σφαγιασμένου
εβραϊκού λαού
μτφρ.: Κώστας Βραχνός
εκδ. ΛΟΓΓΙΑ, 2022, σελ. 152

Του **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Δεν έχω διαβάσει Πρίμο Λέβι, δεν έχω διαβάσει το «Στάλαγκ VI C» του Ομπρου Πέλλα ή το «Κυρίες και κύριοι από δω για τα αέρια» του Μπορόφσκι. Ούτε έχω μελετήσει Μαζάουερ, ούτε έχω δει ολόκληρο το εννιάωρο «Σοά» του Λανζμάν. Ο λόγος που αποφάσισα να γράψω για το «Άσμα του σφαγιασμένου εβραϊκού λαού» είναι επειδή η γυναίκα μου έχασε την οικογένειά της από τη Θεσσαλονίκη στο Αουσβιτς. Μονάχα η γιαγιά της σώθηκε. Κρύφτηκε στον Αζιό. Παντρεύτηκε κι έκανε παιδιά. Κι απέκτησε εγγόνια. Τούτο το μικρό βιβλίο, με τα δεκαπέντε τραγούδια θανάτου, δεν συνιστά βιβλίο. Κανονικά δεν θα έπρεπε να εκδοθεί, να διαβαστεί ή να σχολιαστεί όπως τα υπό-

λοιπα βιβλία που κυκλοφορούν στο εμπόριο. Είναι περισσότερο σήματα καπνού ή ένα μήνυμα στη θάλασσα. Αλλωστε το χειρόγραφο βρέθηκε σ' ένα γυάλινο μπουκάλι, θαμμένο στη σκιά ενός πεύκου. Ήταν η εποχή που έκαιγαν ανθρώπους και όχι δέντρα. Το «Άσμα» γράφτηκε από το φθινόπωρο του '43 έως τον Γενάρη του '44, καθώς ο Κατσνέλσον κατευθυνόταν προς τις στάχτες. Επομένως, οποιαδήποτε κριτική αντίδραση, έστω κι ανταπόδοση, σε μια γραφή που προέκυψε από τελεσίδικο πόνο, τρόμο και αγωνία, θα ήταν κυνισμός. Ακόμα και οι «Ιστορίες από την Κολυμά» του Σαλάμοφ γράφτηκαν μετά τη θητεία του στα στρατόπεδα εργασίας της Σοβιετικής Ενωσης. Ακόμα και η βουτιά στην πλγνή χρειάζεται ψυχραιμία. Ας σκεφτούμε όμως τι διαφορετική αξία θ' αποκτούσε το κρυφό αυτό κείμενο –κρυφό επειδή δεν έχει όλες τις οδούς του ανοιχτές– στην περίπτωση που δεν γνωρίζαμε τι είχε συμβεί στους

Η Αιθούσα των Ονομάτων στον χώρο μνήμης Γιαντ Βασέμ, στην Ιερουσαλήμ του Ισραήλ.

Από τη μία συντρίβεσαι, από την άλλη θέλεις να κλείσεις το βιβλίο και ν' απομακρυνθείς επειδή νιώθεις ενοχή που ζεις, σε κατάσταση μόνιμης αχαριστίας.

θαλάμους. Ιδού ο λόγος που έκανε τον Κατσνέλσον να βρει δύναμη και να στριμώξει τους στίχους του σε κομμένα φύλλα τετραδίου που μοιάζουν περισσότερο με επιτύμβιες στήλες και μπορεί να δει κανείς στις ανατυπώσεις της έκδοσης. Υπάρχουν στιγμές που οι λέξεις παύουν να είναι φτιαγμένες

από γράμματα και γίνονται ένας σωρός μαύρα κόκαλα σφηνωμένα στη λευκή σελίδα, φωνάζοντας «αναγνώστη βοήθεια», όπως είχε τραγουδήσει κάποτε ένας Θεσσαλονικιός που, συμπτωματικά, γεννήθηκε το '44. Και εκεί δεν ξέρεις πώς ν' αντιδράσεις. Αυτά έλεγα τις προάλλες στον μεταφραστή των «Ασμάτων» Κώστα Βραχνό. Διαβάζεις τρεις στροφές και δεν αντέχεις, παγώνεις. Από τη μία συντρίβεσαι, από την άλλη θέλεις να κλείσεις το βιβλίο και ν' απομακρυνθείς επειδή νιώθεις ενοχή που ζεις, σε κατάσταση μόνιμης αχαριστίας, σπαταλώντας οτιδήποτε έχεις. Θέλεις ν' αγκαλιάσεις το ποίημα ή να το αποφύγεις, les και σ' ακολουθεί κάποιος που σε χρειάζεται, με εσύ

δεν σταματάς για να τον ακούσεις, επειδή φοβάσαι να σπάσεις την ασφαλή ροή της μέρας: σπίτι, δουλειά, ψώνια, οικογένεια. Πού χώρος για θάνατο. Ο Κατσνέλσον είδε τελευταία φορά τη γυναίκα του και τους δύο μικρότερους γιους του τον Απρίλη του '42. Έμεινε με τον πρωτότοκο, συμμετείχε στην εξέγερση του γκέτο στη Βαρσοβία, διέφυγαν μαζί με πιασά διαβατήρια στη βορειοανατολική Γαλλία, με τελικά εκτοπιστηκαν στο Αουσβιτς. Κι εγώ προσπάθω ν' ακολουθήσω τα παραπάνω στοιχεία, να καταλάβω κάτι περισσότερο, ξεφυλλίζοντας ένα λεύκωμα με κίτρινο εξώφυλλο, κίτρινο σαν αστέρι καρφίτισμένο στο πέτο, που περιλαμβάνει φωτογραφίες από Εβραίους που

Το βιβλίο γράφτηκε από το φθινόπωρο του '43 έως τον Γενάρη του '44, καθώς ο Γίτσχακ Κατσνέλσον κατευθυνόταν προς τις στάχτες. Πρόκειται για 15 τραγούδια θανάτου...

έζησαν στην Ελλάδα και έσβησαν στο Ολοκαύτωμα. Παρατηρώ ξανά τα πρόσωπα της οικογένειας Γκάμπριελ: τα χείλη του πατέρα, τη μύτη της μάνας, τα μαύρα σαν κάρβουνα μάτια της Εσθήρ, τα ατίθασα μαλλιά της Σάρα, ενώ η γυναίκα μου περιφέρεται στο σπίτι, με την ίδια μύτη, τα ίδια μάτια, τα ίδια μαλλιά, το ίδιο στόμα. «Πώς να τραγουδήσω; Πώς να σπλώσω το κεφάλι με τα μάτια θολά; Έχω ένα δάκρυ στο μάτι παγωμένο», λέει ο Κατσνέλσον στο πρώτο κιόλας άσμα, και με τη σειρά μου συμπληρώνω, με ύψιστο –ή μήπως καθόλου;– σεβασμό, τα λόγια από ένα τραγούδι που ακούω εδώ και ώρα στο ριπίτ: «As συναντηθούμε στις στάχτες της παλιάς πόλης και ως διασκεδάσουμε ξανά». Συνεχίζω το γράψιμο. Η γραφή είναι παράλογη. Όπως η ζωή. «Πώς σου φαίνεται;» ρωτάω τη γυναίκα μου λίγο πριν στείλω το άρθρο στην εφημερίδα. «Ζούμε κι αυτό είναι πιο σημαντικό από κάθε κείμενο και κάθε λέξη».

Για τον αντρωπο
και τον γοργισμο

30 χρόνια

KANALI

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

ΕΞ

Romas Kotsonis

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

Endo
march
Cyprus

Let's
talk
about it

#endometriosiscyprus

f @endomarch_cyprus

MAJOR SPONSORS

PR · DIGITAL · CREATIVE

MEDIA SPONSOR

SPONSORS

Ο Νίκος Καζαντζάκης στον 21ο αιώνα

Στην εποχή του προκάλεσε πολλές συζητήσεις. Κατά κάποιον τρόπο, αυτές οι συζητήσεις συνεχίζονται μέχρι σήμερα

Του **ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Από τα τέλη της περασμένης χρονιάς το έργο του Νίκου Καζαντζάκη επανατοποθετείται, κυριολεκτικά και μεταφορικά. Η αγορά των δικαιωμάτων των απάντων του από τις εκδόσεις Διόπτρα, η κυκλοφορία ανέκδοτου, άγνωστου μυθιστορήματος («Ανήφορος»), ο επανασχεδιασμός των εξωφύλλων των βιβλίων του – αισθητικά σύγχρονος και άρτιος –, η μεταφορά έργων του σε graphic novel συνιστούν μια κυ-

ριολεκτική επανατοποθέτηση των τίτλων του στην εγχώρια αγορά του βιβλίου. Όμως, η κίνηση αυτή έχει και μια μεταφορική έννοια: το έργο ενός εξαιρετικά δημοφίλου (και στο εξωτερικό) Έλληνα συγγραφέα συστήνεται εκ νέου, έτσι που να μπορούμε να μιλάμε –ή να αναρωτιόμαστε– για τον Καζαντζάκη του 21ου αιώνα πλέον. Στην εποχή του, ο Καζαντζάκης προκάλεσε πολλές συζητήσεις. Κατά κάποιο τρόπο, αυτές οι συζητήσεις συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Η Εκκλησία

κινήθηκε εναντίον του (αλλά δεν τον αφόρισε όπως εσφαλμένα πιστευεται), άλλοι Έλληνες συγγραφείς έφτασαν έως τη Στοκχόλμη

Το κοινό παρέμεινε κοντά του, και παραμένει: ο άγνωστος και ανέκδοτος μέχρι πρότινος «Ανήφορος» έχει σημειώσει υψηλές κυκλοφορίες,

για να φροντίσουν μην τυχόν και του απονεμηθεί το Νομπέλ, τα μυθιστορήματά του έγιναν πετυχημένες ταινίες (αλλά και σίριαλ) που είτε άφησαν εποχή είτε οδήγησαν σε βανδαλισμούς κινηματογραφικών αιθουσών. Ο ίδιος έβλεπε τον εαυτό του ως στοχαστή ή/και ως ποιητή. Τα μυθιστορήματά του όμως είναι αυτά που του εξασφάλισαν την υστεροφημία (και δικαίως). Η γλώσσα του ήταν ένα καθαρά δικό του δημιούργημα το οποίο όμως σήμερα μοιάζει σαθρό και

απώθητικό. Οι χαρακτήρες που έπλασε, από τον Ιησού του «Τελευταίου πειρασμού» έως τον Καπετάν Μιχάλη και, βέβαια, τον Αλέξη Ζορμπά, μένουν αλυσιμένοι. Ο τελευταίος ειδικά έγινε κάτι σαν brand name για την Ελλάδα του '60 (και για όλους τους αρνητικούς λόγους στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης). Τη δεκαετία του '70, οι εγχώριοι διανοούμενοι τον απαξίωσαν – σήμερα έχουν μετατοπιστεί αναγνωρίζοντας τη σημασία του. Το κοινό παρέμεινε κοντά του, και

παραμένει (ο «Ανήφορος» έχει σημειώσει υψηλές κυκλοφορίες). Ανοικονόμητος και πληθωρικός, ο Καζαντζάκης συνεχίζει να προκαλεί το ενδιαφέρον. Σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, αποταθήκαμε σε τρεις κριτικούς και συγγραφείς να καταθέσουν, με κριτικό πνεύμα, την προσωπική τους στάση απέναντι στο έργο ενός Έλληνα συγγραφέα που ξεπέρασε όπως κανένας άλλος τα σύνορα της πατρίδας του, έχοντας φανατικούς αναγνώστες αλλά και συστηματικούς αρνητές των βιβλίων του.

Φιλοσοφική μεγαλοστομία, ματαιόπονος μεσσιανισμός

Της **ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΣΧΙΝΑ**

Δεν ξέρω αν ο Νίκος Καζαντζάκης είναι ο συγγραφέας της εφηβείας, σίγουρα, όμως, σφράγισε τη δική μου – και δεν ήταν καν ο αγαπημένος μου... Υπήρξε, ωστόσο, για μερικά χρόνια αναγνωστική εμμονή, καθώς ανταποκρινόταν στην ανάγκη ενός παιδιού που μεγάλωνει για καθαρά περιγράμματα και καθοριστικές βεβαιότητες, καθώς απαιτούσε στη λαχτάρα για ανύψωση, στη δίψα για πρότυπα –όσο πιο ηρωικά τόσο συναρπαστικότερα– και βέβαια στην έλξη προς κάτι το απηλάφητο, που εκλύει σαγήνη, το οποίο θα μπορούσα να αποκαλέσω μυστήριο.

Αυτοβασανιζόμενος Προμηθέας, γραφιάς που επιθυμούσε παθιασμένα τη ζωή της δράσης, ακάματος αλπινιστής σε μίαν ατέλειωτη οροσειρά με ηχηρές κορυφές –Νίτσε, Ιησούς, Άγιος Φραγκίσκος, Δον Κιχώτης, Γκαουτάμα, Λένιν, Οδυσσέας– και πλάνης των ιδεολογιών, «θρησκευτικός φιλόσοφος που σταυρώθηκε στον σταυρό της μεταφυσικής», όπως τον είπε ο Άγγλος συγγραφέας Κόλιν Γουίλσον, ο Καζαντζάκης ήταν εκείνος που με παρέσυρε σε εξημμένες αναγνώσεις, αλλά πολύ σύντομα με οδήγησε στον κορεσμό και στην απομάκρυνση.

Δεν με απομάκρυνε, ωστόσο, από τα βιβλία του η γλώσσα, κι ως ήταν μια κατασκευή, μια «καζαντζακική» επιινόηση που δεν μιλήθηκε ποτέ, και παρότι επιδιώχθηκε να είναι κυμώδης και εκφραστική συγκεράζοντας πλήθος προφορικά ιδιώματα, λεξιπλάθοντας, στραμπουλίζοντας γραμματικούς τύπους και επιχειρώντας ευρηματικές έως εξωφρενικές συνθέσεις δύο και τριών λέξεων για να κατασκευάσει τα τρομερά επίθετα και τα εξωτικά του ρήματα, πολύ συχνά ακκιζόταν με τον εαυτό της. Η καζαντζακική λαλιά ήταν για μένα ένα παραπάνω στοιχείο σαγήνης. Ταίριαζε, άλλωστε, με την εφηβική τάση προς την επιτήδευση: θυμάμαι πόσο συχνά εμφολοχωρούσαν στα πρώιμα γραπτά μου λέξεις όπως ψυχανεμίζομαι και σοφιλιάζω.

Επινοημένη Ελλάδα

Το ίδιο επινοημένη, θα τολμούσα να πω, ήταν και η Ελλάδα του Νίκου Καζαντζάκη. Ο αρχαίος, αγροτικός κόσμος στον οποίο τοποθέτησε τη δράση των περισσότερων μυθιστορημάτων του υπήρξε μια κατασκευή, η οποία δομήθηκε μεν με τα υλικά της πραγματικότητας (όπως και κάθε κατασκευή), ωστόσο επενδύθηκε με νοήματα βαρύτερα από αυτά που αντέχει. Η μεγαλοϊδεατική ηθογραφία του, εποικισμένη με αρσενικούς υπερήρωες στον κόσμο των οποίων οι γυναίκες «περισεύουν» καθώς αποτελούν τροχοπέδη προς την ελευθερία και την αυτοπραγμάτωση του άνδρα, μιλάει λιγότερο για τη ζωή που αποτυπώνει και περισσότερο για τη ματιά του καλλιτέχνη

πάνω στις αξίες αυτής της ζωής, στις οποίες προβάλλει τις δικές του, μεγάλες, φιλοσοφικές ιδέες, θεμελιωμένες στις πιο προκλητικές θέσεις της νιτσεϊκής ανθρωπολογίας.

Ο Ζορμπάς του, που θεωρήθηκε κυρίως από τους ξένους (και εξαιτίας της ταινίας του Μιχάλη Κακογιάννη) ως η πρότυπη εθνική μορφή του Έλληνα, αν και δεν είναι παρά ένας εντελώς ξεχωριστός ανθρωπότυπος, στοίχειωσε το συλλογικό ασυνείδητο σαν «μια ζωντανή καρδιά, ένα ζεστό λαρύγγι, μια ακατέργαστη μεγάλη ψυχή», ένας ερωτευμένος με την ομορφιά, κοίκος, αγνός, παθιασμένος άνθρωπος που προσφερόταν για κολακευτικές ταυτίσεις. Οι άλλοι, οι «τετραπέρατοι» Ρωμιοί με «τα μάτια τ' αρπακτικά, τα ψιλικάτζιδικά μυαλά, τους μικροπολιτικούς καβγάδες» που συναντάμε στην αρχή της εξιστορήσής, μέσα στο πλοίο με το οποίο ο «χαρτοπόντικας» αφηγητής ταξιδεύει στην Κρήτη, παραμερίζουν και παραμερίζονται, εξωθημένοι στο περιθώριο από το μπερζονικό έλαν vital που διαπερνάει τον Ζορμπά και παρασύρει, έστω παροδικά, το αφεντικό του.

Όλες αυτές οι ιδέες, που πνί-

Αν σήμερα διαβάζεται –και διαβάζεται–, προσεγγίζεται όχι τόσο «σαν μάστορας, αλλά σαν μαντατοφόρος».

γουν με το βάρος τους τα αφηγηματικά του πρόσωπα, η φιλοσοφική μεγαλοστομία του, ο ματαιόπονος μεσσιανισμός του, η ασφυκτική, αδήριτη νομοτέλεια που διέπει το λογοτεχνικό του σύμπαν, η μεγάλη του έξαψη που σαρώνει τα πάντα, ένα είδος πρωτόγονης αφέλειας και μια χροιά ανεπίγνωστης ελαφρότητας, τον φέρνουν πιο κοντά στον 19ο παρά στον 20ό αιώνα, μέσα στον οποίο εξυφάνθηκε ο μύθος του. Αν σήμερα διαβάζεται –και διαβάζεται–, προσεγγίζεται όχι τόσο «σαν μάστορας, αλλά σαν μαντατοφόρος», όπως πολύ εύστοχα τον είχε χαρακτηρίσει, 50 χρόνια πριν, ο Άγγελος Τερζάκης.

Σε έναν κόσμο απροσδιοριστίας, ασυνέχειας, ανασφάλειας και κατακερματισμού, η πνευματική αγωνία του Καζαντζάκη που αντανακλάται στην τέχνη του, η αναζήτηση μιας χαμένης ενότητας στην υπαρκτικότητα, σήμερα, διάζευξη φύσης και πολιτισμού μέσα από ήρωες που «δεν αφαλοκόπηκαν από τη μάνα Γη», συναντιέται, ίσως, με τις βαθύτερες ανησυχίες ενός αναγνωστικού κοινού που μεταβαίνει πλυσίσιτο από τον ανυποψίαστο ευδαιμονισμό στην υπαρξιακή εξουθένωση.

Η κ. Κατερίνα Σχίνα είναι κριτικός και μεταφράστρια.

Ο Νίκος Καζαντζάκης με τη σύζυγό του Ελένη στον Πύργο της Πίζας, το 1951.

Μυθιστοριογράφος και όχι ποιητής ή στοχαστής

Του ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΚΟΥΡΤΟΒΙΚ

Λένε πολλοί ότι ο Καζαντζάκης μίλησε για μια Ελλάδα που δεν υπάρχει πια. Δεν είναι όμως έτσι. Ο Καζαντζάκης παρουσίασε μια Ελλάδα που έπλασε ο ίδιος, με επιλογή και μεταβολισμό υλικών της πραγματικότητας, όπως κάνει κάθε σημαντικός λογοτέχνης. Γι' αυτόν τον λόγο η απήκηση που μπορεί να βρει σε αναγνώστες του 21ου αιώνα είναι συνάρτηση της τύχης που θα έχει μεσο-μακροπρόθεσμα ένα υπαρκτό σήμερα αίτημα για επιστροφή της λογοτεχνίας στη δημιουργία μύθων που να πείθουν και να εμπνέουν. Ως στοχαστής ή φιλόσοφος ή και ποιητής ο Καζαντζάκης ήταν βέβαια ξεπερασμένος ήδη στην εποχή του. Είναι όμως άδικο, για να μην πω κακόβουλο, να χαρακτηρίζεται από κάποιους ως ένας Κοέλιο της εποχής του. Η φιλοσοφία του Κοέλιο είναι ένα αγοραίο, γλυκερό, New Age κράμα ινδουισμού και ταοισμού. Η φιλοσοφία του Καζαντζάκη, αντίθετα, με πολύ Νίτσε και αρκετό Μπεργκσόν στα συστατικά της, εξήρε τον άνθρωπο που αντί να ψάχνει για το νόημα της ύπαρξης του έξω από τον εαυτό του, το δίνει ο ίδιος με τις πράξεις του, με μια δυναμική επέμβαση στον κόσμο, με την ηρωική ανάλωσή του στην πάλη με τις μεγάλες δυνάμεις του καιρού του. Ακόμη πιο εξωφρενική θα ήταν η σύγκριση του Καζαντζάκη με τον Κοέλιο καθαρά σε επίπεδο λογοτεχνίας. Γιατί ο Καζαντζάκης είναι ένας εξαιρετικός μυθιστοριογράφος, αν και είναι αλήθεια ότι ο ίδιος θα προτιμούσε να αναγνωριστεί με τις άλλες ιδιότητές του, του ποιητή και του στοχαστή. Μπορείς να τον εκτιμήσεις καλύτερα σε μετάφραση, γιατί η μετάφραση τον «καθαρίζει» από το εξεζητημένα τεχνικό ιδίωμά του, που ευτυχώς δεν μπορεί να αποδοθεί σε μια ξένη γλώσσα. Δεν είναι τόσο η πλοκή των μυθιστορημάτων του που γοητεύει, είναι προπαντός η περίτε-

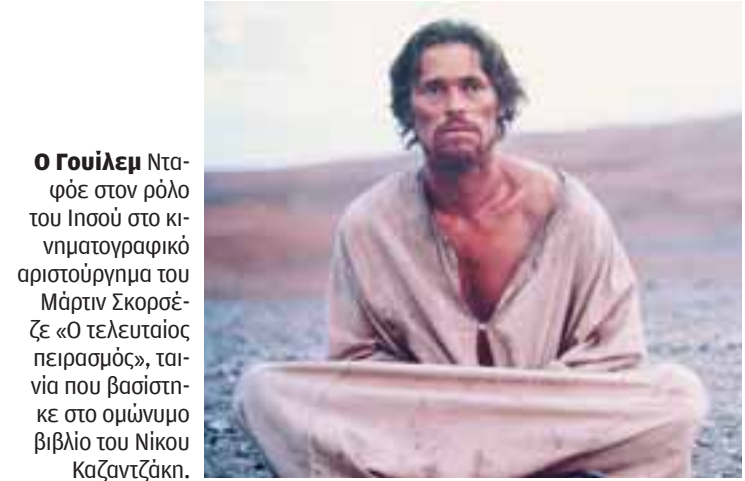
χνη οργάνωση της αφήγησης, η ζωντάνια των χαρακτήρων του και οι υπαρκτικές προκλήσεις με τις οποίες παλεύουν.

Η μεγάλη διεθνής επιτυχία του συνέπεσε με μια εποχή που η Ελλάδα γινόταν trendy, αρχικά ανάμεσα σε ξένους καλλιτέχνες και διανοούμενους, ως ένας παρθένος κόσμος αμόλυντος από τον σύγχρονο πολιτισμό, λίγο αργότερα και ως εξωτικός τουριστικός προορισμός για τον μέσο δυτικό άνθρωπο. Η Θρυλική Ύδρα του Πάτρικ Λι Φέρμορ, του Λέοναρντ Κοέν και άλλων διασημοτήτων, ταινίες όπως «Το παιδί και το δελφίνι», «Ποτέ την Κυριακή», «Τα κανόνια

Μπορείς να τον εκτιμήσεις καλύτερα σε μετάφραση, γιατί η μετάφραση τον «καθαρίζει» από το εξεζητημένα τεχνικό ιδίωμά του.

του Ναβαρόνε», φυσικά ο «Αλέξης Ζορμπάς» του Κακογιάννη κ.λπ. είναι ορόσημα σε αυτή την εξέλιξη. Αλλά ο Καζαντζάκης δεν ήταν παρακολούθημά της, ήταν συνδημιουργός της. Μην ξεχνάμε ότι τα μυθιστορήματά του προσέχθηκαν και εκτιμήθηκαν γρήγορα στο εξωτερικό, πριν ακόμη αποκτήσουν φήμη στην Ελλάδα. Από αυτά τα μυθιστορήματα, το καλύτερο είναι κατά τη γνώμη μου το πρώτο και γνωστότερο διεθνώς, το «Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά». Είναι το πιο σφικτό αφηγηματικά και εκείνο με τον πιο ανθρώπινο, δηλαδή τον εγγύτερο στα ανθρώπινα μέτρα, και συγχρόνως τον πιο συναρπαστικό κεντρικό χαρακτήρα.

Ο κ. Δημοσθένης Κούρτοβικ είναι κριτικός λογοτεχνίας, μυθιστοριογράφος και δοκιμιογράφος.

Ο Γουίλεμ Νταφός στον ρόλο του Ιησού στο κινηματογραφικό αριστούργημα του Μάρτιν Σκορσέζε «Ο τελευταίος πειρασμός», ταινία που βασίστηκε στο ομώνυμο βιβλίο του Νίκου Καζαντζάκη.

Παρά τις ατέλειές του, ο Καζαντζάκης αντέχει και σήμερα

Του ΓΙΩΡΓΟΥ Ν. ΠΕΡΑΝΤΩΝΑΚΗ

Μπορεί η γλώσσα του Νίκου Καζαντζάκη να διαβάζεται δύσκολα ως κυκεώνας δημοτικής, διαλεκτικών τύπων και πεποιημένων λέξεων· μπορεί τα δράματά του να μην έδειξαν ποτέ τη σκηνική τους δύναμη· μπορεί η «Οδύσσεια» να είναι υπερβολική μέσα στην υπερβολή της· μπορεί ο συγγραφέας να είναι ένας παραδοσιακός ρεαλιστής σε μια εποχή μοντερνιστικών καινοτομιών· μπορεί η πλοκή των μυθιστορημάτων του να μην είναι στιβαρή. Όλα αυτά μπορεί, αλλά γιατί τελικά το όνομά του διατηρείται ακόμα ακμαίο, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, περίπου 120 χρόνια μετά την πρώτη του εμφάνιση στα γράμματά μας; Τι είναι αυτό, με άλλα λόγια, που συντηρεί τον μύθο του; Κι όταν λέω μύθο, δεν εννοώ ένα ψέμα, αλλά ένα πλέγμα λογοτεχνικών και άλλων παραμέτρων που ορ-

Μιλάει για μια Ελλάδα που μοιάζει ρετρό, αλλά συνάμα συνάδει με αυτό που σήμερα ονομάζουμε glocalization (παγκοσμιοποιητικό).

θώνουν τον θρύλο κάθε μεγάλου καλλιτέχνη πάνω από τα συγκεκριμένα έργα του. Αυτός ο μύθος, πέρα από τις διασυνδέσεις του ίδιου του συγγραφέα, οι οποίες τον έχτισαν και τον εκτόξευσαν όσο ζούσε, στηρίζεται στην αφηγηματική του δεινότητα, στην υπερβολή της σκέψης του και στην πολυσυλλεκτικότητα.

Ας τα διερευνήσουμε ένα ένα. Η συγγραφική του άνεση, η τέχνη του δηλαδή να λέει ωραία παραμύθια, είτε στον κεντρικό άξονα κάθε μυθιστορήματος είτε στις ένθετες

παραβολές του, δίνει στην αφήγηση μια αύρα, που της στερήσει ο μοντερνισμός, κάνει την ιστορία να καλπάζει, χωρίς να κάνει την περιγραφή και το εμβόλιμο σχόλιο, και προσφέρει στον αναγνώστη έναν πλατύ διάδρομο για να τρέξει. Από την άλλη, η υπερβολή, που συχνά έχει δικαίως κατηγορηθεί, ταράζει τα λιμνάζοντα νερά, καθώς ορθώνει χαρακτηρισ-ογκολίθους, και χαράζει έντονα σημάδια στο μυαλό του αναγνώστη. Η υπερβολή μάλιστα λειτουργεί καλά μέσα στο υπαρξιστικό μοντέλο του Ν. Καζαντζάκη: το κυνήγι της ελευθερίας πάνω από την επανάπαυση, η αγωνία για την πορεία του κόσμου, η παρεπόμενη ατομική ευθύνη, που δεν πρέπει να αποθαρρύνεται από το κοινωνικό και πνευματικό τέλμα, η πράξη και η υπέρβαση. Τέλος, η πολυσυλλεκτικότητα, η οποία συχνά αποβαίνει σύντηξη αντιφατικών στοιχείων, αρδεύει φιλοσοφικούς

προβληματισμούς και θρησκευτικές ανησυχίες για να τις ενσωματώσει, χωρίς να θέλει πάντα να τις κωλύσει, μέσα στον μυθιστορηματικό κορμό.

Ο Ν. Καζαντζάκης εκφράζει την απόγνωση αλλά και την ορμητική ετοιμότητα του μεταπολεμικού ανθρώπου. Ο τελευταίος βιώνει την κυρίαρχη αδικία και ακριβώς γι' αυτό οφείλει να επελάσει με τα πνευματικά του όπλα και τις αποφασιστικές του πράξεις, ώστε να σώσει τουλάχιστον τον εαυτό του, αν όχι τον κόσμο και τον Θεό. Αυτή η κλονισμένη θρησκευτικότητα, η οποία κρατάει τις παραδόσεις, τους θρύλους και τα γνήσια χαρακτηριστικά ενός ταπεινού Χριστιανισμού και ταυτόχρονα αμφισβητεί τόσο τον κλήρο όσο και τις παγιωμένες εκκλησιαστικές απόψεις, που οδηγούν στον εφησυχασμό, αντανακλά το στίγμα του σημερινού ατόμου το οποίο αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στους υψηλούς

θρησκευτικούς του ορατισμούς και στην αμφιβολία που θέλει πιο απτά μοντέλα ζωής. Παρά τις ατέλειές του, λοιπόν, ο Ν. Καζαντζάκης αντέχει. Από κεκτημένη ταχύτητα, από την ώθηση που του έδωσαν οι κινηματογραφικές του διασκευές, από την ίδια τη διαχρονική δύναμη των μυθιστορημάτων του (και των ταξιδιωτικών του έργων, που σήμερα συμπεριφέρονται με την παγκοσμιοποίηση της εποχής μας και την αλληλεπίδραση των πολιτισμών) διαβάζεται και ξεχωρίζει. Κι επιπλέον στα έργα του μιλάει για μια Ελλάδα, που μοιάζει ρετρό, αλλά συνάμα συνάδει με αυτό που σήμερα ονομάζουμε glocalization (παγκοσμιοποιητικό), το τοπικό δηλαδή που σε μια πολυκεντρική οικουμενικότητα τονίζει ιδιαιτερότητες μακριά από την ισοπέδωση των καιρών.

Κλείνω με τον Ζορμπά. Το έργο, κι όχι μόνο ο κεντρικός πρωταγωνιστής, εκφράζει τη διχοστα-

σία του Έλληνα και έτσι αποτελεί αρχέτυπο. Ο Φρίντριχ Νίτσε είχε μιλήσει για κράμα απολλώνιου και διονυσιακού στοιχείου στην αρχαία τραγωδία, ο Νίκος Καζαντζάκης βάζει το πνευματοφόρο αφεντικό και τον σωματικό, γειωμένο, αήθικο Ζορμπά να ενσαρκώνουν τις δύο όψεις του έθνους μας. Από τη μία, τον φορέα μιας κληρονομημένης πνευματικότητας, που δεν σταματά να σκέφτεται και να παράγει πολιτισμό, όσο κι αν αυτό είναι τροχοπέδη για την πραγματική δράση, κι από την άλλη τον γλεντζέ, τον ερωτομανή, τον πρακτικό του και τον χειρωνακτικό πολυμάστορα, που θυμοσφεί με βάση τη ζωή, πιο πολύ ζώντας το παρόν παρά αιθεροβατώντας στο αύριο.

Ο κ. Γιώργος Ν. Περαντώνακης είναι διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας και κριτικός βιβλίου στην Εφημερίδα των Συντακτών και στην Bookpress.

1. Ο Νίκος Καζαντζάκης σε μεγάλη ηλικία με τη σύζυγό του Ελένη. 2. Οι εκδόσεις «Διόπτρα» κυκλοφορούν τα έργα του με νέα, επανασχεδιασμένα εξώφυλλα. 3. Γραμματόσημο του 1983 για τα 100 χρόνια από τη γέννησή του. 4. Ο συγγραφέας το 1926. 5. Με τον Άγγελο Σικελιανό το 1921. 6. Στο Ηράκλειο το 1901, σε ηλικία 18 ετών. 7. Ειρήνη Παπά και Αντώνη Κουίν στην κινηματογραφική μεταφορά του «Αλέξη Ζορμπά» το 1964 από τον Μιχάλη Κακογιάννη.

ΜΑΡΤΙΟΣ 2023

Γαστρονόμος

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΧΩΡΙΣ ΜΥΣΤΙΚΑ

ΤΩΡΑ ΚΑΙ ONLINE
WWW.GASTRONOMOS.COM.CY

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΟΛΗ Η ΠΟΛΗ ΣΤΟ ΠΙΑΤΟ ΜΑΣ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΑΘΗΝΑ ΛΟΪΖΙΔΟΥ

ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΜΕ ΕΠΟΧΙΑΚΑ ΥΛΙΚΑ
QUICHE ΜΕ ΑΓΡΕΛΙΑ, CRUMBLE ΜΕ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ
19/03